Cang Şianliyen

ERKEĞİN YARISI KADIN

Türkçesi
PÜREN ÖZGÖREN

Cang Şianliyen

ERKEĞİN YARISI KADIN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul’da Can Yayınları’nda dizildi, Özal Basımevinde basıldı. (1996)

Cang Şianliyen
ERKEĞİN YARISI KADIN

ROMAN

Türkçesi
PÜREN ÖZGÖREN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Half of Man is Woman

ISBN 975-5l0-660-X

YAZARDAN OKURA:

Çin gizemli bir ülke. Anlaşılması güç; yabancılar için olduğu gibi Çinliler için de tam bir bilmece. Onu böylesine çekici yapansa, işte bu anlaşılmazlığı. Bu kitap bilmecenin yanıtı için birkaç ipucu veriyor. Umarım her okur kendi yanıtını bulur.

Cang Şianliyen

Kasım 1986

SUNUŞ

Erkeğin Yarısı Kadın, Çin’de 1985 yılında basıldı ve büyük bir tartışma başlattı. Çalışma ıslah kampındaki bir siyasal tutuklunun yaşamını anlatan kitap, cinsellikten, cinsel iktidarsızlıktan da söz eder. Çin’de hâlâ tabu sayılan bu tür konuları irdelemekten kaçınmayan yazar, kitlesel bir ruhsal çöküntünün portresini çizmek için kendi yaşamının ayrıntılarına girmekten de çekinmez. Dilden cinselliğe kadar bütün kişisel işlevlerin denetimini bütünüyle yitiren insanı tanımlarken, totaliter yönetimin bireye indirdiği o sarsıcı darbeyi lanetler.

Cang Şianliyen kendi başından geçenleri yazıyor. Yaşamının yirmi yılını ya hapiste ya da Çin’in kuzeybatısında bulunan devlet çiftliklerinde, Sibirya’dakilerin benzeri çalışma kamplarında geçirdi -Çin’in Gulag’ını yazdığı söylenebilir.

Bu kitapta anlatılan 1966 ile 1976 arasındaki on yıllık dönemde Çin, yaşamın her ayrıntısını siyasallaştırmak gibi akıl almaz bir maskaralık yaşadı. Toplumun dörtte biri şiddet dolu bir kaosun içindeydi. Bu kitap, o kaosun kişisel bir düzlemdeki anlatısıdır. Sözcüklerin tam karşıtı olan başka sözcüklerle anlatma zorunda kalan insanların sonunda konuşmaktan bütün bütüne vazgeçtiği, kadınların siyasal puan kazanmak için kocalarını ihbar ettiği bir toplumu, uygarlığın kazınıp alındığı ve geride yalnızca hayvansı güdülerin en temelinin, en ilkelinin kaldığı bir dünyayı tanımlar.

Erkeğin Yarısı Kadın, düşsel bir *1984*’ten söz etmez. Orwell’in karabasanı Çin’de çoktan gerçekleşmiştir.

Bu kitap, çıldırmış bir dünyada sağ kalmanın öyküsüdür. Cang’ın betimlediği şey, aklını kaçırmış bir ülkedir. Bütün öteki Çinliler gibi Cang da bu çılgınlığın bir parçasıdır; bundan kaçınmanın yolu yoktur -ölüm dışında. Cang hem romanda hem de gerçek yaşamda sağ kalmayı başardı. 1960’daki kıtlık sırasında, bulunduğu çalışma kampındaki ‘ceset yığınının altından sürünerek çıktıktan’ sonra, yirmi yıl süren bir siyasal isteriye katlanmak zorunda kaldı. İnsana özgü esnekliği, sağ kalmanın bedelini anlatır, sonra sorar: Totaliter bir sistemde kişi ya da ulus Hayır demeye hangi aşamada karar verir? İnsan, Hayır deme gücünü hangi noktada yitirir?

Sağ kalabilen kişinin ‘onurum’ diye koruduğu şey nedir? Sağ kalmakla neyi yitirmiştir?

Bu roman yayınlandığında Çinli yazarlara henüz baskı uygulanmıyordu. Ama uygulama başlar başlamaz Cang’ın son kitabı hemen yasaklandı. Gerekçe olarak da yapıtın fazlasıyla açık saçık olduğu gösterildi. Oysa eserin konusu yalnızca insan ve politikaydı. Kitabın ana izleklerinden biri Çin’deki siyasal sistemin Çin halkını cinsellikten nasıl soyutladığıydı. Bu sistem, kendi halkına, hükümete, akrabalarına karşı önyargılı bir güvensizlik aşıladığı gibi insanların özgür iradesini, başkaldırma dürtüsünü de iğdiş etti. Halk hem ruhsal, hem de bedensel olarak iktidarsızlaştırıldı. Cang *Erkeğin Yarısı Kadın’*da, yoksa Çinli aydınların tamamı hadım mı edildi, diye sorar.

Cang Şianliyen 1936’da Nancing’de doğdu. 1940’da Çin Halk Cumhuriyeti kurulunca Cang, lise eğitimini komünist bir ülkede tamamlamış oldu. 1955’de, henüz on dokuz yaşındayken kuzeybatıdaki Ningşa eyaletinde, bir devlet okulunda öğretmenliğe atandı. 1956’da Mao Zedong ‘Yüz Çiçek Hareketini’ başlattı; bu hareket şimdilerde ‘yılanları (aydınları) deliklerinden çıkarmak için sahnelenen bir oyun’ olarak değerlendiriliyor. Hareketi izleyen acımasız kampanya sırasında Mao’nun politikasını eleştirmeyi göze alanlar ‘sağcılıkla’ suçlanarak ya öldürüldü, ya hapsedildi ya da toplumdan dışlandı. Şiir yazma gibi bir gerekçeyle tutuklandığında Cang, yirmi bir yaşındaydı.

Bundan sonraki yirmi yılı hapishaneyle Çin’in Gulag’ı olan çalışma ıslah kampları arasında geçirdi. Çin’in yönlendirilmiş toplumundan bir kez dışlanan kişi, bütün ülkeyi kaçınılmaz bir biçimde kasıp kavuracak olan bir sonraki hareketin doğal hedefi olur. Mao’nun sürekli devrim politikası her başarılı ‘savaşım’ için bir saldırı noktasına gereksiniyordu. Çalışma kamplarındaki öteki Çinliler gibi Cang da pek çok kez bu saldırıların odak noktası oldu.

1965 yılının başlarında Mao Zedong Komünist Partinin pek çok eyalet ve kentteki, özellikle Beijing’deki denetimini yitirdi ve 1966’da Kültür Devrimini başlattı. Asıl amacı Partinin önde gelenlerini, önderleri alaşağı etmek olan bu iktidar savaşımı, yani Kültür Devrimi giderek Çin’i bir iç savaşın eşiğine kadar getiren, kendine özgü bir ivme kazandı. Cang Şianliyen, Kültür Devriminin on yılını sırayla hapiste, Ningşa’daki bir

çalışma ıslah kampında ve bir Devlet Çiftliğinde geçirdi. İşte bu kitabında o kampı ve o çiftliği anlatır. Roman 1966'da başlar, 1976'da, Çu Enlay'ın ocaktaki ölümünden sonra, ancak Mao'nun eylüldeki ölümünden önce biter. Mao öldüğünde çeşitli hizipler, gücü ele geçirmek için çatışmaktadır: Dörtlü Çete, Mao'nun ölümünden bir ay sonra tutuklanır, 1978'de ise Deng Siyaoping yanlısı reformcu ekip yönetimi ele geçirir.

Ülke, yıllardır süren kendi kendini yok etme politikasından yavaş yavaş sıyrılır; aydınların ve toplumdan dışlanan pek çok kişinin 'saygınlığı geri verilir'. Cang da 1979'da eski haklarına kavuşur. Yaşamının neredeyse yarısını mahveden bu 'yanlış uygulama' için Cang'dan resmen özür dilenir. Cang, Ningşa'da kalır, yeniden yazmaya başlar; başından geçenleri anlatır. Bu kitapta politikayla şiirin böylesine iç içe geçişi, birlikte dokunuşu Çinli olmayan bir okura yapmacık gelebilir, ama kişisel yaşamların ve kararların politikaya kaçınılmaz bir biçimde bağlandığı Çin'deki çağdaş okur için bu oldukça doğal bir üsluptur. Çinliler, aynı işlemden geçmiş birinin, zihinlerin çarpıtılma işleminden söz ederken ne kadar zorlandığını bilirler: İşte Cang'ın yapıtının Çin'de bunca ses getirmesinin nedeni. Kitap bugünkü Çin'in bamteline basmıştır.

Cang'ın okurları arasında Çinli gençlerin sayısı azımsanmayacak kadar çok. Bu gençler için Cang, salt yaşadıklarını yazan birini değil, aynı zamanda kendi kuşağının çoğundan farklı olarak bu deneyimler karşısında yıkılmayan birini simgeliyor. *Erkeğin Yarısı Kadın*'ın başkişisi, dünyayı değiştirmek isteyen insanın elinden hiçbir şey gelmese bile 'en azından haykırabileceğini' söylüyor: 'Bu, kalın bir battaniyenin boğduğu bir çığlık da olsa zararı yok.' Bu kitap böyle bir çığlık. Cang çığlığını duyanların olduğunu umuyor.

ÖNSÖZ

Bütün bunları neden daha önce yazmadım? Elimi kolumu bağlayan şey, içimdeki acılıktı belki; belki de utançtı -geçmişle ilgili bir şeyi gizleme isteğinin utancı. Kişinin en büyük düşmanı kendisidir genellikle.

Şu anda güneş camdan içeri giriyor, doğudaki duvarı ılık bir sarıya boyuyor. Bir resmin üzerine tünemiş olan pervane odada daireler çizmeye başladı. Az sonra güneş batacak, ama yarın başlangıçtan beri bilinen yoluna yeniden koyulacak. Peki ya pervane? Gün geri dönmeden o ölmüş olabilir.

Görünen o ki, her şey sonsuza kadar yaşamak istiyor. Her şey bilinçli ya da bilinçsiz, ölümsüzlük şakasına göz dikmiş. Ben değil: Ben kendi ölümsüzlüğüme kavuştum. Bir bakıma her şey öyle değil mi: Bir saniyeliğine de olsa. Yeryüzünde bir saniye kalmak, her şeyi öğrenmeye yeter.

Yaşamın akışı içinde duygular kalburdan geçip eleniyor; tanımlanamayan duygular, ayrışacak kemiklerden yoksun olan duygular. Onlar insanın yüreğinin bir yerinde pıhtılaşarak çökeliyor. Onların suda erimeyen çekirdeğini nasıl açıklamalı? İnsanlar kendilerini bile tanımakta zorlanıyor. Ama o açıklanması olanaksız duyguların ölümsüz bir anlamı var. Bir ömür boyu dalgaları yedikten sonra geriye kalan ve sonsuza kadar kalacak olanlar, işte o duygular.

Güneş batıyor; akşam çöküyor. Düş bir kez daha yaklaşıyor; yoksa çekirdeğin dış kabuğu bu düş mü?

Yolun kıyısındaki hendekte, rengi ta dibine kadar yeşim yeşili olan bir su akıyor; bu su tıpkı bir dağ deresine benziyor. Kıyılara sürüklenmiş sazların altına birkaç santim uzunluğunda, küçücük balıklar toplanmış. Siyah sırtlar suya bir dalıp bir çıkıyor, gümüş karınlar yıldızlar gibi bir an yanıp sönüyor. Her yan parlak, ağır bir ışığa batmış, hava engin ve suskun. Yumuşak yola derinden gömülmüş olan tekerlek izleri ileriye doğru uzanan bir çift tren rayı gibi. Yolun tam ortasında yürüyorum, adımlarım yavaş ama hafif. Tabanlarımın altından havalanan toz gündoğumundaki çiyi andırıyor, dünyaya yumuşak ve puslu bir görünüm veriyor. Gözlerim inanılmayacak kadar keskinleşmiş duygusuna kapılıyorum, o kalın tozu yarıp geçebilir, bilincimin gerisinde yatanı görebilirim sanki.

Beyaz çizgili, gri bir kedi görüyorum. Sırtını korkuyla dikleştiriyor; bacaklarını ayırmış, yoldaki izlerden birinin üzerinde duruyor. ‘Bizim’ yitirdiğimiz kedi bu.

Kedi düşsel bir dünyanın sessizliğinde gözden kayboluyor.

Kanalda dört tane ördek görüyorum. Dimdik boyunlarıyla kuyruklarına bakılırsa iki tanesi dişi. Sessizce yüzüyor, akıntıya karşı ilerliyorlar. Beni yoğun duygularla dolu anıların girintilerine çekmek ister gibiler.

Elimde olmadan onları izliyorum. O zaman kuyruklarını sallıyorlar; sudaki bir kamış öbeğinde duraklıyor, bir halka oluşturuyor, sonra da gidiyorlar. Suyun çevrintisinden yararlanıp kıyıdaki sık sazlığa doğru sürükleniyorlar.

Düşümde, bir toz bulutunun arasında yürümeyi sürdürüyorum. Ağır bacaklarımı kaldırmak için az çok çaba harcamam gerekiyor, yine de çevik adımlarla yürüyorum, tıpkı kararsız rüzgâra karşı uçan bir kuş gibi. Su birikintisini geçerken, sazların arasında bir kez daha beliren ördekleri görüyorum. Ama bunlar o dört iri ördek değil, yavru ördekler. Altın rengi, incecik tüylerle kaplı yavrular sarı ışığa karışır gibi. İşte oradaydılar, o yavrular; mutlu mutlu yüzüyor, göğüslerini şişiriyor ve doğruca bana bakıyorlardı. Uçları yukarı kıvrık gagaları alaycı bir şakacılığı dışavuruyordu sanki.

Evet, bunlar ‘bizim’ ördekler. Bir zamanlar onlar da şu yavru ördekler gibiydi. Zaman geriye doğru akıyor: Onu izleyebilir miyim? Bir düşte bile olsa o zamana, ‘bizim’ zamanımıza dönebilir miyim?

Ardından yalnızca şaşkınlık geliyor; düş içinde düş görmeye benzeyen bir tür esrime. Uyanırken, ömrümün dalgalarının bu şaşkınlığı yaladığını biliyorum. Bir yaşamın, ölümsüzlüğün önemi bu esrimenin tam ortasında duruyor.

Güneş yeniden yükseldi. Hâlâ yaşıyor mu bilmem, ama pervane görünürlerde yok. Düşün çizgilerini durulaştırmak, birbirinden ayırmak, olanları geriye doğru izlemek istiyorum. Yazarak, kâğıda dürüstçe dökerek bu yoldan bir kez daha geçmek istiyorum. Yaşamlarımızda utanılacak hiçbir şey olmasaydı, onları neye göre yargılardık?

Pervane ölmüştü. Yaşamının süresini kendisi belirleyen kişi, yaşamının bu tek kişilik yolculukta saptığı yolları kınama hakkına sahiptir.

Işık doğruca üzerime vuruyor, tam yüreğimin dibini aydınlatıyor. Işığın rengine karışıp havalanıyor, bu gürültülü, tozlu dünyadan uzaklaşıyorum. Esin perisini kaçırmak istemediğim için kalemle mürekkebe uzanıyorum. Bir dakika sonra düşüncemi değiştirebilirim.

I. BÖLÜM

1

Onu daha önce görmüş ama dikkat etmemiş olabilirim. Belki de onu daha önce hiç görmedim. Her neyse, bu kez bende kalıcı bir izlenim bıraktı.

İki aydır, yani Dazu denen yerden buraya gönderildiğimden beri ağır iş cezamı doldurmak için çeltik tarlalarında denetçilik yapıyordum. Kendimde bir tutuklu olmama karşın, bir işçi ekibinden sorumluydum; bu ekip 'çalışarak ıslah edilme'[1] cezasına çarptırılmış, kalabalık bir Tugaya bağlıydı. Çeltik tarlalarına nakledildiğimiz zaman, beni yeniden küçük bir Takımın başına getirdiler.[2]

Naklimi isteyen adamın adı Wang'dı; Takım Lideri Wang. Buralı bir çavuş[3] olan bu ufak tefek adam bir çiftçi ailesindendi. Eliyle sardığı sigarasını dudaklarından çekip konuşmaya başladı. "Denetçisin, demek? Yani patronlar sana güveniyor? Allah kahretsin, şu on iki herif var ya, idareleri öyle güçtür ki. Habire sorun çıkartırlar. Hey, fahişe; şu on iki belalıyla başa çıkabilirsen, salıverildiğinde bin sekiz yüz kişilik bir fabrikayı bile yönetebilirsin."

Bir sulama kanalının yüksekçe kıyısına tünemişti. Geniş bir tarlaya açılan hendeğin ağzından dışarı çıkmıştım, Wang'ın karşısında çıplak ayak dikiliyordum. Söyleyecek daha çok sözü varmış gibiydi, ama bir şey demedi, sigarasını sessizce tüttürdü. Yol yol kırışıklarla bezenmiş, kuru, zayıf yüzü düşünceliydi. Ne düşündüğünü bilmememe karşın bu duruşu bilirdim: Bir tutukluya özel bir görev vermeden önce takınılan o kaçınılmaz pozdu bu. Asık, ciddi bir yüz derin düşünceleri simgeler, onunla sizin aranızdaki sınırı vurgular. Söz konusu görevlendirmeyi enine boyuna düşündüğünü gösterir. Karşınızdaki adamın sizin hakkınızdaki kararıyla, çok daha bilge ve yüce bir emrin size biçtiği cezayı bile değiştirebileceğini hissettirir. Üstleneceğiniz yeni sorumluluğun önemini açıkça imlediği gibi, adamın size duyduğu güveni de gösterir. Eğitimden yoksun olan, konuşurken zorlanan bu çavuşlar, çok iyi bildikleri susma tekniğini sizde saygı uyandırmak için kullanırlar. İşte salt bu güven nedeniyle, sırtınızdaki yükün bu andan başlayarak daha da ağırlaşacağını size güzelce anlatırlar; üstelik tek sözcük bile etmeden.

Ağır iş cezası, sıradan bir ıslah türü değildir. En ciddi ıslah türüdür. Bir çalışma kampındaki yeni bir görev ya da yeni bir 'güven' size 'övülesi hizmet ödülü' getirebilir. Zamanından önce salıverilmek gibi bir üstünlük bile sağlayabilir. İşte bu nedenle, böylesi bir görüşme bir tutuklunun yaşamında bir dönüm noktası olabilir.

Wang'ın suskunluğu, iyi niyetini gizliyordu. Kanalın kıyısına diz çökmüştü, sigarasını tüttürüyor, ağırlığını bir ayağından ötekine kaydırıyor, arada bir ayağının tabanıyla öteki çıplak ayağının kemerini kaşıyordu.

Pirinçler ekildiği zaman, şu anda çevremi saran sivrisinekler henüz doğmamıştı. Şimdiyse kümeler halinde saldırıyor, vızıldayarak sokuyor, insanın dikkatini dağıtıyorlardı. Kulaklara, gözkapaklarına ya da koltukaltlarına girecek kadar küçüktüler, ısırdıkları yer bir anda su topluyor, kabarcıklar bazen umulmadık boyutlara ulaşıyordu. Ayaklarımı birbirine sürterek, kollarımı sallayarak, bir tür dans figürü yaparak Wang'ın karşısında durdum, emirlerini bekledim.

Tek sözcük etmedi. Sigarasından yükselen dumanın ve kepinin ardına güzelce gizlenmişti; benim aksime, kıpırdamaya hiç mi hiç niyeti yoktu. Ana Tugay çoktan uzaklaşmıştı, adamlar kanalın kıyısında uygun adım ilerliyorlardı. Akşam güneşi bir dönemeçteki söğüt ağaçlarına doğru yaklaşan adamların sırtlarını, siyah tutuklu üniformalarını belirginleştiriyordu. Arkadan bakıldığında, küreklerini omuzlarına almış, kollarını sallayarak yürüyen adamlar neredeyse neşeliymiş gibi görünüyorlardı.

Kanalın bu kıvrımı küçük bir köyden geçerdi, bazı yerel tutukluların aileleri bu köyde yaşıyordu. Benim ailemse içlerinden biri olduğum öteki tutuklulardı -şu koca dünyada, belli bir çalışma Tugayının dışında ait olduğum hiçbir şey yoktu. Tam bu sırada, yeni ekilmiş olan tarlanın karşısından kimliğimi perçinlemek istercesine tanıdık bir ezgi duyuldu:

Islah, ıslah, ıslah, o ıslah. Hey!
Akşama evde, bir kâse çorbanın başında. Hey!

Wang'ın karşısında durmama karşın, gülümsemekten kendimi alamadım. "Çalışma Yoluyla Islah" ekibimizin şarkısıydı, bir tutuklunun günlük yaşamını anlatıyordu. Onu, Ningşa yöresine özgü bir halk şarkısının şen melodisine uydurmuştuk, yerel vurguya uygun sözleri de yine biz

yazmıştık. Bu yörelerde hiç bilinmeyen Mandarin vurgusuna çevrildiğinde, anlamı şuydu: “Kahrolsun mutfak, kahrolsun mutfak, kahrolsun mutfak!”

Şu “Akşama evde, bir kâse çorbanın başında” dizesi bizi adamakıllı uyarırdı. İçine bolca pirinç eriştesiyle kıyılmış yeşil soğan eklenmiş, koyu bir çorbaydı bu. Mutfakta uyumlu, dakik devinimlerle çalışan ahçılar dumanı tüten karavanaları karıştırır, güçlü kollarındaki kaslar oynardı. Çorbayı karıştırırken, acı acı kokan terleri iri, bulanık damlalar halinde tencereye damlar, yiyeceğimizi insanoğlunun o güçlü sosuyla sözcüğün gerçek anlamıyla tatlandırırdı.

Çalışma ekibinin arasına dönmek, o mekanik yürüyüşe katılmak, en çok da ‘koca bir kâse dolusu çorbamı’ içmek istiyordum. Şarkıyı dinlerken insan, az sonra kavuşacağı çorbanın kokusunu duyar gibi oluyordu.

Takım Lideri Wang suskundu; o, sessizliği bozmadığı sürece, ben de sessizce beklemek zorundaydım. Daha önce iki kez ağır iş cezasına çarptırıldığım için kamp yasalarını iyice bellemiştim. Şimdi, üçüncü cezamı çekerken dört Tümenin, yani Ana Tugaydaki altmış dört adamın denetçisi olma onurunu da işte bu tür, kâğıda geçirilmemiş yasaları iyi bilmeme borçluydum.

Dışarda, siyasal eğilimleri kuşku uyandıran kişi sakıncalıdır. Güvenilmez biri olarak dışlanır. Öte yandan, ahlak suçu işlemiş olanlar daha şanslıdır: Onlar yalnızca ‘içsel dışlanma’ cezası çekerler. Evet, içerde işler farklıydı. Ağır iş cezasına çarptırılan bir ekibin inatla koruduğu değerleri, kavramları, hatta düşünme biçimi bile Çin’in geri kalanıyla taban tabana zıttı. İşte bu yüzden bir tutuklunun yaşamı belli kavrayışlar içerdiği gibi, belli ödüller de içeriyordu. Bir çalışma ekibindeki en güvenilir kişiler, siyasal tutuklulardı -her ne kadar bu güven oldukça sınırlı bir biçimde dışavurulsa da. ‘Suçlulara’ (ya da ahlakı bozuk olanlara) çok daha farklı davranılırdı.

Bir çalışma kampı, yaşamın gerektirdiği bütün görevlerin üzerinde yükselen, bir tür bağımsız krallıktır. Bunun sonucu olarak da, bir erkeğin yeteneklerinden sonuna kadar yararlanma ilkesi bir din gibi uygulanır: Bir erkeğin elinden ne geliyorsa, ilk fırsatta o işle görevlendirilir. Dışardayken kışlaların helalarını temizleyen bir doktor, kampa girdikten kısa bir süre sonra kendini Başhekim olarak hastalara bakarken bulur. Çalışma ıslah kampları, Dışarının şu andaki durumuyla karşılaştırıldığında çok daha akla yatkın bir yerdir.

Şuramı buramı durmadan tokatlayarak sergilediğim bu gülünç görüntüye, üstelik bir süredir disiplini boşlamış olmama karşın Takım Lideri Wang beni azarlamadı. Sigarasını tüttürmeyi sürdürdü. Karşısında böyle saygıyla dikilip durmamın, şu ânın önemini bir kat daha arttırdığını ikimiz de biliyorduk. Öte yandan, bana Dışardan sızmış birkaç bilgi kırıntısı verdikten sonra beni başından savması da olasıydı elbette. Bu kuru, zayıf çavuş aslında iyi yürekli bir adamdı. Yüksek ovaların sarı toprağıyla bir yaşam boyu haşır neşir olduktan sonra onun doğası da kirin kendisi kadar dolaysız bir hal almıştı. Yüzlerce yıldır aynı yöntemlerle tarım yapmak bu insanları geleneksel değerlerle tıka basa doldurmuştu. Bütün şu 'sınıf mücadelesi' patırtısı onlar için saçmalıktan başka bir şey değildi.

Açık saçık şakalar yaptığımız ya da o utanmaz "Çalışma Islah Şarkımızı" söylediğimiz zaman Wang, bizi cezalandırmazdı. Tam tersine, kepini çıkarıp kel kafasını kaşır ve beğenisini dışavuran o etkileyici cümlesini haykırırdı: "Sizi gidi fahişeler! Tanrı cezanızı versin!" Vietnamlılar'ın bir sürü Amerikan uçağı düşürdüğünü duyduğu zaman da Vietnamlı generalleri yine aynı sözlerle övdü: "Gidi fahişeler!" Torununu tarlalara getirdiği gün, oğlanı okşarken şu sözcükleri mırıldandığını duyduk : "Seni fahişe!" Böylece, biz tutuklular bu sözcüğü her duyuşta kendimizi Wang'ın bir tür akrabası gibi hisseder olduk.

Bizim takım, 1966 baharında, Kültür Devriminin başladığı günlerde çeltik tarlalarındaki zararlı odan yolmaya uğraşıyordu. Takım Lideri Wang, yerel polis örgütünden birkaç kişiyle birlikte konuyu öğrenmek için kasabaya indi; onlara Eyaletin düzenlediği 'Yüce Kültür Devriminin Zafer Sergisini' gezdirmişler. Geri dönünce evini, yemeği boş verip doğruca tarlaya girdi, yamyassı kepini bacaklarına vura vura, hendeklerin üstünden adayarak geldi, karşımda durdu: "Cang, seni tanrının belası fahişe! Senin şu 'hepsini asın' diyen kahrolası şiirlerin var ya, bütün duvarlarda onlar! Hem de ceviz gibi, koca koca harflerle!" Cevizin büyüklüğünü göstermek için buruşuk başparmağıyla işaret parmağını birleştirdi. Bu etkili tanım şiirime bir tür fiziksel güç kazandırmıştı. "Sözcükler dev gibi! Hey, yazdın mı tam yazıyorsun anlaşılan!"

O sıralarda taşradaki genel kanıya göre, sözcüklerin önemi harflerin büyüklüğüne bağlıydı. Yetkililer *Küçük Kızıl Kitap'tan* bazı cümleleri gelişigüzel seçip, iri, siyah harflerle yazdırmaya başlamışlardı bile. Wang

1957'de yazdığım şiirlerin de işte bu deyişler kadar önemli olduğunu sanmıştı.

Şiirlerim 'suç kanıtı' olarak görülmüş, toplatılarak halkın eleştirisine sunulmuştu. Yine de, öteki tutuklular Wang'ı dinlerken bana yan yan, saygı dolu bakışlar fırlattılar.

O şiirleri yazmamın üzerinden dokuz yıl geçmiş olmasına karşın, onları hâlâ 'kitlelere teşhir etmeyi' sürdürüyorlardı anlaşılan. Dışarda, Çin hâlâ tutarlıydı, bense içerde hâlâ bir tutukluydum. Peki ama, şiirler henüz unutulmadığımı göstermiyor muydu? Çin'de kişinin yapması gereken tek şey, 'Kitlesel Eylem'den dışlanmaktır; tarihsel sınıflardan kaçmanınsa yolu yoktur. Öte yandan, dışlanan birinin yazgısı bütünüyle dünyanın kaprisine kalmıştır. İnsan iradesinin burada hemen hemen hiçbir önemi yoktur.

Sırtımı dikleştirdim, bir avuç dolusu yabanotu yuvarlayıp setin üzerine fırlattım. Uzaktaki tepelere baktım; suskun, kayıtsızdım. Bir kez daha öne eğildim, alttaki yabanotlarını görmek için pirinç saplarını araladım; çamurlu suyun yüzeyinde duru ışığın kıpırdanan, değişen kıvılcımları belirdi. Tarih, değişmeyen ve değişebilen tarih, şiirimdeydi; tıpkı içimde olduğu gibi. İnsan olmak için kişinin o aralıksız değişimi dingin bir kararlılıkla karşılaması, değişimin hiç sona ermemesini umarak olmuşlara ve şu anda olanlara karşı çıkması gerekiyordu.

Bir başka ot topağını kıyıya fırlatmak için yeniden doğrulduğumda, içimi çok uzun boyluymuşum duygusu kapladı; bir trajedi kahramanı gibiydim. Çevremdeki iki büklüm tutuklular, Gethsemane'deki[4] İsa'nın yanındaki hırsızlardı sanki. Kendimi 'Tanrının Oğlu' gibi duyumsuyordum, önce bir üstünlük, sonra da içimde usul usul kabaran bir acıma hissettim. Bu haberi bana getirdiğin için sağol Wang! Hapsedilmiş, aşağılanmış bir tutuklunun sağ kalma yollarından biri de kendini olduğundan daha büyük hissetmektir.

Sonbaharda pirinç çoktan toplanmıştı, ama Dışardaki tarih mevsimlerden daha hızlı değişiyordu. Biz tutuklular taşımadan sorumlu müfrezeydik. Pirinç saplarını birleştirip irice bir demet yapar, tarlanın kıyısına taşırdık. Sonra demetleri üstüste yığar, 'kara iple' sıkıca bağlardık. Bir kümenin önüne çömelir, kollarımızı ipin düğüm yerine sokar, sırtımızı desteye verdikten sonra şöyle bir yekinip doğrulunca, kocaman bir çeltik yığınını güvenle sırtlamış olurduk.

İşte ben bu işlemin denetçisiydim; ötekilerle aynı doğallıkla, onlardan daha fazlasını taşıyordum. Bir çalışma ıslah kampında sizi tanıtan herhangi bir işaret yoktur, ne aile seceresi, ne daha yüksek bir eğitim, ne ‘temiz sicil’, ne de ‘kirli sicil’: Orada toplumsal konumu belirleyen tek şey, yapılan iştir. Bizim işimizse ‘çalışma yoluyla ıslah’ olmaktı, zaten yaptığımız da buydu. İşini daha iyi yapanlar, kollanıyordu. Başkalarını yönetme ayrıcalığı, onların üzerine işeme hakkı gibi. Hem ‘güven’ hem de ‘özgür mahkûm’ unvanını kazanıyordunuz. Günlük işi tamamlayıp tek sıra halinde, uygun adım ‘koca kepçeye’ geri dönünce de, bir değil iki kepçe dolusu çorba alıyordunuz.

Çalışmak insanı yaratır, gelişkin kültüre çok uzun zaman önce gömülmüş olan bir içgüdüyü, su yüzüne çıkarır. İnsanı o ilkel konuma, yaratılma işlemi sırasındaki debdebesine geri götürür: İnsanın yükseldiğini, değiştiğini, özünün zenginleştiğini duyumsadığı günlere. Bana inanmıyorsanız, çalışma kamplarından birine girip kendiniz deneyin! Zamanda geriye, çağdaşlaşma işleminin başlangıcına dönün. O kadar geride olup da ileriye doğru gitmenin doygunluğunu bir kez daha tadın.

Bu temel dürtüyü ilk hissettiğim günlerin, ağır bedensel çalışma cezamı çekerken Hai Şişi ile yarıştığım ve Ma Yinghua’dan güç aldığım günlerin üstünden beş yıl geçti.[5] O tuhaf mutluluğu sayısız kez tatmıştım. Elim ne zaman bir kürekle buluşsa, kenevir bir çuval ne zaman omzumu ıslatsa ya da pirincin ağırlığını sırtımda ne zaman hissetsem zihnim boşalır, kayıtsızlaşırdım; ayağıma bir çift sihirli ayakkabı geçirmiştim de cehenneme hatta ölüme atlayabilirdim sanki.

Pirinç toplarken gözüm bir türlü doymazdı -hırslanır, ne kadar toplayabileceğimi merak ederdim. Hiçbir şey, dünyanın ne kadar, maddeci bir yer olduğunu ağır bir yük kadar iyi kanıtlayamaz. Çeltik demetlerinin bazısı bir ineğin karnı kadar kalındı. Sıradan bir tutuklu iki ya da üç demeti kaldırabilirdi, bense beş-altı demete bana mısın demez, bazen yedisini birden kucaklardım. Takım Lideri Wang önünden sendeleyerek geçtiğimi görünce, beni kendi usulünce överdi: “Hey, fahişe, bir katırdan daha iyi iş görüyorsun!”

Canı cehenneme!
Bir katır benimle kıyaslanabilir mi hiç?
Ben neysem oyum.

Kendime acımam
Kendimi sevmem
Duyguları bastırırım
Yazgıyla ölesiye savaşırım.

Arada bir, daha da fazlasını sırtlandığım zamanlar Wang bana yardım ederdi.. Desteleri üst üste yığdıktan sonra, doğrulmaya hazırlandığımı görünce koşarak yanıma gelir, yükümü alttan iterdi. İşte her şey o üçüncü kola bağlıdır. Ağır bir halteri kaldıran bir halterci gibi, iki bacağını yere sağlamca basıp doğrulabildiğin sürece istediğin kadar yükü sırtlanabilirsin.

“Kendini öldürme,” derdi. “Çok zorlanırsan kan tükürürsün, bu da senin sonun olur.”

Sonra, Dışardaki tarih bizim ağır iş cezasıyla geçen yaşantımızı solladı. Bir gün ipleri sıkılamış, yükümü kaldırmaya hazırlanıyordum. Wang’ın yardım etmek için yaklaştığını gördüm. Ama her zamanki gibi gelip yükümü alttan itmedi, gitti, çeltik destelerinin üzerine oturdu.

“Seni gidi fahişe seni. Islah kampında keyfin yerinde, değil mi?” Arkamdan gelen sesinde alışılmadık bir tını vardı. “Caka satıyorsun, ha? Bak sana ne diyeceğim - iki gün önce kasabaya gittim. Caddenin ortasında birilerini halka teşhir ediyorlardı. Peki, kimi dersin? Bütün bu eyaletten sorumlu olan Parti Sekreterini, bir de Parti Başkanını. Onlara şu kocaman kâğıt şapkalardan giydirmişlerdi. Gong yerine kırık lavabolara vuruyor, bağırıyorlardı: ‘Ben kapitalist bir aylağım! Ben kapitalist bir aylağım!’ Seni şanslı herif. Durma, at cakanı. Hani şu ziyaret ettiğim sergi var ya: ‘Yüce Kültür Devriminin Başarıları?’ Allah kahretsin, Kızıl Muhafızlar şimdi kalkmış onun bir kılıf olduğunu söylüyorlar. Kapitalist aylakların suçlarını örtbas etmek için başvurdukları bir dolapmış. Eyaletimizde dürüst bir Kültür Devriminin asla yapılmadığını söylüyorlar. Ama artık zamanı gelmiş. Sekreterle Başkan, aklın alıyor mu? Arkalarında da, uzun bir sıra halinde ötekiler: Zengin toprak sahipleri, kötü adamlar, sağcı denenler - hepsi de senin gibi adamlar. Kafalarında da şu kahrolası kâğıt şapkalar. Seni bu çalışma kampına koyan kişi, senin gerçek Yaratıcın olmalı. Yoksa sen de dışarıda, o piçlerin arasında olurdun. Seni de öldüre öldüre ‘düzeltirlerdi’...”

Demetlerden fışkıran başaklar yüzümü çiziyordu. Wang’ın sigarasının dumanı burnuma doldu. Canının deli gibi sigara istediği bir anda, salt dumanın kokusuyla bile o güçlü isteğin yatışması ne tuhaf. Bedenimin

gevşediğini hissettim. Olaylar böyle hızla değişirken bir ülkenin, bir insanın yazgısının dönüm noktası çok uzakta olabilir miydi?

Sonra yükü omuzladım; yedi demet yetmezdi, sekiz tane istiyordum. Wang hayretle haykırdı: “Seni fahişe! Kendini öldürmeye mi çalışıyorsun? Burada iki yılın daha var, unutma! Sonuna kadar sağ kalıp kalmamak senin elinde.”

Bir gün Çin’deki çalışma ıslah kamplarından birini, tutuklulardan oluşan bir takımı, huzurlu bir sığınak gibi göreceğim kimin aklına gelirdi - böyle bir şeyi kim düşleyebilirdi?

Oysa o sırada duygularım işte bunlardı. Ama sivrisinekler bu kez hiç rahat vermiyordu; yine de yeni birşeyler duyma umuduyla boşu boşuna bekledim. Wang’ın o pörsümüş suratından, sigarasının kıvrıla kıvrıla yükselen suskun dumanından başka bir şey yoktu. Bir traktör, çeke çeke getirdiği 24 numaralı mekanik sabanı yakına, yolun kıyısına bırakmıştı. Bütün gün güneşin altında kavrulan sabandan, motor yağının pis kokusu yükseliyor, koku, çamurlu topraktan yayılan doğal kokulara karışıyordu. Toprak bu çağdaş aygıtı dışlar, onun kokusunu reddeder gibiydi.

Mide bulandırıcı koku karışımı dayanılmaz bir hal almıştı. “Takım Lideri Wang, başka bir şey var mıydı?” Wang orada olduğumu yeni ayrımsamış gibi çevresine bakındı. “Yok.” Ceplerini karıştırdı, el sarması, yarısına kadar içilmiş bir sigara çıkardı. “Geri dön.”

“Geri dön.” Bu, çalışma kampına dön, demekti. Uzattığı sigarayı aldım, sigaranın hâlâ ıslak olan ucunu kopardım. Sigara dağıldı. Allah kahretsin. Wang sigara sarmak konusunda benim kadar uzman değildi. Önemsemedim, çünkü kendi sigaram vardı. Tutuklulara her ay cep harçlığının yanısıra sigara da veriliyordu. 1960’tan bu yana işler adamakıllı değişmişti. Taburun sağlık biriminin hemen yanındaki çöp yığınında bulduğum, alüminyum iğne kutusunu çıkardım. Bir sigara yaktım. “Geri dön.”

Wang o uzun sessizliğiyle, konuşarak asla veremeyeceği kadar çok bilgi vermişti bana. Dışarıdaki karmaşa onun kavrayamayacağı kadar artmıştı. Wang’ın suskunluğu bu karmaşayı bir damga gibi onaylıyordu. Bunu anlayabilirdim. Çalışma kamplarında hepimiz birer Hegel uzmanı olup çıkmıştık: ‘Hiçbir’ şeyden ‘birşeyler’ çıkarmasını öğrenmiştik. Temel olarak dünyada bir tek boş nokta yoktur, hiçbir yer zaman ya da uzam dışı

değildir. Boş görünen yerler, umudun en güçlüsüyle doludur: tutukluların umuduyla.

Wang'ın beni çeltik tarlalarına göndermesi, o kızı görmemi sağladı.

2

Hapishanelerin icadından beri, ortaya atılan en zekice fikir, tutuklulara gözcülük etmek için öteki tutukluları kullanmaktır. Denetlediğim on iki kişinin, yani tarlalarda çalıştırılmak üzere çeşitli Taburlardan buraya gönderilen adamların idaresi Takım Lideri Wang'ın sandığı kadar zor değildi. Ne de olsa o bir çavuştu, tutuklularla aynı sınıftan değildi ve bakış açısı farklıydı. Söylediği sözlerle beni de öteki tutuklulardan ayırmıştı.

Öte yandan, ekibimizde bir yoldaşlık duygusunun gelişmesi için iki gün yetmişti. Bizi geniş çeltik tarlasının karşı kıyısında, birkaç kilometre uzakta bulunan Ana Tugaydan ayırmışlardı. Küçük Müfrezemiz, tepenin üzerine kurulmuş, toprak tuğladan yapılma, eski bir eve yerleşti. Evden bakınca kanalın karşı kıyısını, bir komünün üretim taburunu görebiliyorduk.

Ne gözcü kulesi vardı, ne de elektrikli teller. Gözcüler silah taşımazdı. Köpek havlamaları, kuş cıvıltıları insana kendi köyündeymiş duygusu verirdi. Kanalın bizim tarafımızdaki kıyısındaki çiçekler açınca, komünün arıları insanlar arasındaki sınır çizgilerini siler gibi vızıldıyarak buraya doluşurdu. Takımımızı oluşturan 'özgür mahkûmlar' kısa ya da pek uzun sayılamayacak cezalarını çeken tutuklulardı, kaçma girişiminde bulunan olmazdı. Çin'in nasıl bir dönemden geçtiği düşünülürse, böyle bir bahçeden kaçmayı kim isterdi ki?

Pirinçlerin göverme zamanıyla kanalın iki kıyısındaki yabani zeytin ağaçlarının yapraklarını dökme zamanı çakışırdı. Suya dökülen küçük, sarı çiçeklerin kimisi akıntıya kapılıp sürüklenirken kimisi de bir çevrintideki söğüt dallarına takılırdı. Bunlar yanlarından geçen başka yaprakları da yakalar, söğüt ağacının çiçekleriyle birleşerek suyun yüzeyinde sarıyla gümüş katışımı dalgalanmalar yaratırdı. Tarlalardaki günlük çalışmamızı bitirince kanalın kıyısına çömelir, akşam yemeğini burada yerdik.

Köylü çocuklar karşı kıyıya, söğütlerin altına sıra sıra dizilirdi. Sessizce bize, siyah giysili erkeklerin oluşturduğu bu topluluğa bakar, her hareketimiz inanılmayacak kadar garipmiş gibi gözlerini bizden hiç ayırmazlardı. Giysilerimiz gizemli bir hava yaratıyordu, tıpkı öğretmenlerin siyah cüppeleri gibi. Ne yapmıştı bu adamlar? Onları buraya toplayan alınyazısı neydi? Dış dünyayla, gelecekle ilgili korku tohumları bu genç beyinlerde yeşermeye başlardı.

Ana Tugayın tarlalarda çalışmak üzere uygun adım ilerlediği zamanlar, hele başlarında güvenlik gözcüleri de varsa, izleyicilerin sayısı iyice artardı. Uzak köylerden akrabalarını ziyarete gelmiş olan köylüler ‘tutukluları seyretmeyi’ neredeyse bir şenliğe dönüştürürlerdi.

“Hey, şuna bakın! Hâlâ gözlük takıyor!”

“Hangisi, şu mu? Ha evet, yakışıklı herif.”

“Sana ne bundan? Damat mı alacaksın?”

“Geber, emi? Ben o kadar yaşlı mıyım?”

Kadınlar birbirlerine böyle takılıp dururken konuşma çabucak kızışır, bir tartışmaya dönüşürdü. Bu bir açıkhava tiyatrosuydu, bizlerse küçük sahnedeki oyuncular. Bir süre sonra, o gün fazlaca yorulmamış olsak bile, üstümüze bir bitkinlik, bir gariplik çökerdi. Kendi kendimizi neşelendirmek için, Wang’ın emretmemiş olmasına karşın (şarkı söylemek de emre bağlıydı) kendiliğimizden bir şarkıya başlardık. Bütün ‘Devrim Şarkıları’ içinde en çok şu ikisini severdik:

Güneş batıdaki tepelere doğru alçalırken,
kızıl bulutlar sürükleniyor.
Askerler atış taliminden kampa dönüyor,
kampa dönüyor.

Ve:

Bizler...Komünist Partinin erkekleri
Tıpkı... tohumlar gibiyiz!

Sıra ‘tohumlar’ sözcüğüne gelince, daha genç olan tutuklular ayağa kalkıp karşı kıyıdaki genç kadınlara kaş göz işaretleri yaparlardı.

Wang ne söylediğimize aldırmazdı. Bir ağızdan ve canla başla şarkı söylediğimizi görünce, içten bir “Fahişeler!” savururdu. Bu keyif

yanımızdan geçen güvenlik gözcülerinin bizi gördüğü güne kadar sürdü. Bizi hemen 'çalışma ıslah yetkililerine' şikâyet ettiler, bu yetkililerse hemen bir kararname yayınladılar: "Yaşadığımız bu 'aşırı devrimci dönemde' tutuklular, yalnızca 'devrim karşıtı unsurları' kınayan şarkılar söyleyebilirler." Kısacası şu tür şeyler söylememiz gerekiyordu: "Devrim karşıtlarının kökünü kazıyın, onları ezip un ufak edin."

Ama 1967 yılında bu yetkililer görevden alındı. "Ezilip un ufak edilenler" Halk Güvenlik Bürosu, Araştırma Bürosu ve Yasal Bürodakiler oldu. Bu soylu adamlar kendilerini çalışma ıslah kamplarındaki köylü çavuşlardan üstün görür, kendilerine özgü bir sıkıyönetim uygularlardı.

Oysa Mao'nun *Küçük Kızıl Kitap'ına* göre, en zeki insanlar o aşağılanan köylülerdi, 'soylu' olanların ise bir rehbere gereksinimi vardı. Bunun sonucu olarak 'soylular' giderek Kitap'tan kuşkulanır oldular. Sınıfınız ya da üyesi olduğunuz hizip ne olursa olsun, Kitap'ı işinize geldiği biçimde, gönlünüzce yorumlayabiliyordunuz. *Küçük Kızıl Kitap* ile bütün uçları doğrulamak olasıydı.

Örneğin şu 'devrim karşıtı unsurlar' deyimi. Neydi bu unsurlar? Aynı deyimi kullanan başka biriyle aynı şeyi demek istediğinizden nasıl emin olabilirdiniz? 'Soylular' için bu deyim, tutuklu takımını tanımlıyordu. Peki, toplum dışına itilmiş sahipsiz insanlardan oluşan o ne idüğü belirsiz tutuklu takımının içindeyken 'devrim karşıtı unsur' derken tam olarak kimi kastettiklerini nasıl anlayacaktınız?

Sonunda, *Küçük Kızıl Kitap'tan* alınma şarkıları bütün bütüne yasaklayan bir emir çıktı. Öte yandan, o sıralarda söylenmesine izin verilen başka şarkı da yoktu. Bunun üzerine, biz de kendi şarkılarımızı söylemeye başladık - yazdığımız şarkı, milli marşımız oldu:

Islah, ıslah, ıslah, o ıslah. Hey!
Akşama evde, bir kâse çorbanın başında. Hey!

'Çorbayı' Ana Tugaydan alıp tarlada çalışan müfrezeye ulaştırma görevi sırayla yerine getiriliyordu. Müfreze başına iki karavana düşüyordu; adamımız karavanaları -neyle olursa olsun- hep tepeleme dolu getirmeye özen gösterirdi.

'Herkese hak ettiği kadar' kuramı Dışarda artık geçersizdi, ama çalışma ıslah kamplarında hâlâ sıkı sıkıya korunan, sarsılmaz bir yasaydı.

Örneğin, olgunlaşan salatalıklarla domatesleri özgürce toplardık. Sebze tarhlarından sorumlu olanlar da bizim gibi ‘özgür mahkûmlar’ olduğu için, onlarla bir antlaşma yapmıştık. Biz de ‘herkese ihtiyacı kadar’ ilkesine göre yaşıyorduk. Taze sebzeyi herkesten, takım liderleri, çavuşlar ya da onların ailelerinden bile önce yiyorduk. Özgürlüğün göreceli olduğunu keşfetmiştik. En kötü koşullarda bile küçücük bir parça özgürlük elde edebildiğin sürece, ödülün bu özgürlükle kıyaslanamayacak kadar büyük oluyordu.

İki kepçe dolusu çorbayı -bana hep iki kepçe verilirdi- içtikten, üstüne de salatalıkla domatesten oluşan öbeği yedikten sonra, kıpırdayamayacak kadar doymuş olurduk. Kanala inen bayıra sırtüstü uzanır, kollarımızı başımızın altında kavuşturur, güzelce gevşerdik. Güneş uzaklardaki tepelerin ardına çekildiği zaman engin, ekili tarlalara serin bir dinginlik çökerdi. Kurbağalar birbirlerine yavaşça, yoklarcasına seslenmeye başlar, önce yükselen, sonra alçalan, uzun, uyuşuk bir sesle bağrışırlardı. Sonra bütün tarla ansızın canlanır, keyifli, öfkeli vıraklamalarla dolup taşardı. Sanki yaratıklar, dünyayı insanoğlunun pençesinden geri almaya karar vermişlerdi, seslerinde zafer sözü vardı.

Rüzgâr suyun yüzeyini karıştırdı, altın ışıklı bir serpinti yarattı. Gözlerimi kapayıp, huzurlu bir dalgınlığa gömüldüm. Bu bir tutuklunun zihninin ulaşabileceği en tatlı durumdu, ama bunu elde etmek için epeyce alıştırma yapmak gerekiyordu. Dışarda tarih, bir dönüm noktasına ulaşıncaya kadar biz tutukluların olayları denetlemek için yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. En iyisi zihnini her şeye kapatmaktı.

Düşünecek neyimiz vardı ki? Dışardaki dünya, Marksizmin körü körüne uygulanan yasalarının sınırlarını çoktan aşmıştı; kitaplar bir yana atılmıştı. Marks’ın, gelişmenin bu aşamasını tıpatıp öngördüğü söyleniyordu. Her neyse, neler olup bittiğini Wang bile açıklayamıyordu; bense bambaşka bir dünyaya kapanmıştım. Wang’ın sessizliğinin boşluğu, asılsız umutlarla doldurulabilirdi, ama bu sessizlik dünyada olup bitenler konusunda en küçük bir ipucu vermiyordu. Öte yandan, Spengler’in de dediği gibi, “Cahillik bir özür olamaz.”

Kendi kendime, düşünmeyi bırak, yalnızca bir tutuklu ol, dedim. Bunu itiraf etmekten hâlâ utansam da, iliklerime kadar bir tutuklu olmuştum -ömrümün yarısından çoğunu aynı meslekte geçirmemiş miydim?

Kıyıda yeterince yattıktan sonra tutuklular, gerinmeye, kıpırdanmaya başlardı.

“Hey, bu gece bir ruh, ziyaretimize gelse fena olmazdı değil mi?”

“Elbette, yeter ki gelen bir cadı olmasın. Keşke bol makyajlı biri olsa -dudak boyası, allık filan.”

“Boşversene, asılarak ölenlerin dili bir karış sarkıyor. İşte böyle, upuzun, kıpkırmızı -yüzünü bir yalasa, işin biter.”

“Bir tane yetmez ki -bize onlardan bir alay lazım. Adam başına on üç tane...”

“Liderimiz kadın istemiyor. O tam bir kitap kurdu.”

“Ne yani, kitap kurtlarınınki kalkmıyor mu?”

Ötekilerle birlikte gülmekten kendimi alamadım. Gözlerim kapalı olmasına karşın bana baktıklarını hissedebiliyordum -yükselmiş, aralarından ayrılmış birine bakar gibi bakıyorlardı bana. Bense kendimi onlarla özdeş hissediyordum. Çin 1958’te ‘komünistleştirildikten’ sonra, ülkenin var olan yasalarına yeni ‘kurallar’ eklendi. Bu yeni kurallar köy yaşamındaki çatlaklara hiç umulmadık ölçüde sızdı. Her çiftçi o eski Yunan söylencesinin doğruluğunu ta yüreğinde hissetti: Başlarının üstündeki yasaların bir yerinde Demokles’in kılıcı asılı duruyordu ve onlar kılıcın başlarına düşeceği günün korkusuyla yaşıyorlardı.

Birbirlerine davalarıyla ilgili ayrıntıları aktarırken onlara kulak vermek, ormanda uğuldayan rüzgârın sesini dinlemekten farksızdı.

“Çetin ceviz, ha? Çalmıyorsan, nasıl yaşıyorsun? Boş mideyle...”

Yassı burunlu bir adam, üretim ekibinin kullandığı kimyasal gübreyi çalıp satmıştı. Beş yıl ceza yemiş olmasına karşın kendini şanslı sayıyordu. “Buna değerdi. Böylece yaşlı anneme ilaç alabildim. Bana beş yıl verdiler ama parayı geri almadılar.”

“Eh, benim de şansım yaver gitti sayılır.” Bir başka tutuklunun şanssızlığı da, komünün malı olan bir ineğin ölümüne neden olmaktı: İneği aşırı beslediği söyleniyordu. “Mahkemede bana sordular: Ağır iş cezası mı çekersin, ineğin parasını mı ödersin? Oturup düşündüm. Çalışma kamplarında insanın karnı hala doyuyor. Böylece buraya geldim. Kötü sayılmaz, tek sorun burada hiç kadın olmaması. Neyse ki çok kalmadı.”

Bazen bana sorarlardı: “Lider Cang, sen neden düştün buraya?”

“Ben mi,” derdim, “hiçbir şeyden.”

Dudakları anlayışlı bir sırıtmayla açılırdı. “Hiçbir şeyden” yanıtı kampta doğal bir durum olup çıktı -tıpkı fazla yiyince geğirmek ya da üşüyünce soğuk algınlığı olmak gibi. Kimse ayrıntıları sormadı. Kimsenin aklına, “Neden birini hiçbir şey yapmadığı halde ağır iş cezasına çarptırsınlar ?” diye sormak gelmedi. Kayıtsızlığın nedeni bu insanların hiç yakınmaması, yaşamı bir ırmakta sürüklenen bir yaprak gibi Yazgıya bırakmasıydı: Irkımızın uysallığını dışavuran o ‘inceldiği yerden kopsun’ yaklaşımı. Onlardan biri olarak, ben de benzeri kuşkulara kapılmıyor değildim. Her şey Yazgının denetiminde olduğuna göre, düşünmenin ne yararı olacaktı?

Neden salt dişi ruhlardan, özellikle asılarak ölenlerden söz ettiklerini biliyordum.

Yaşadığımız ev 1950’li yıllarda, çalışma ıslah kampının bu geniş düzlükte kurulduğu sırada yapılmıştı. Japonlar’ın stratejik savaşla ilgili, eski ders kitaplarındaki söyleme dayanarak buraya ‘bağımsız mekân’ dendi. Ana Tugaydan belli bir uzaklıkta, toprak tuğladan yapılan yapı, yıllar geçtikçe çürümüş, sonunda da terk edilmişti.

Anlatılanlara göre, yakınlardaki köyde çok güzel bir kız yaşarmış. Ailesinin onun için ayarladığı evliliğe boyun eğmektense, kalbi kırık genç kız, evden kaçmış, şu anda barındığımız yapıya gizlenmişti. Yaşadığımız yer, kendini asmak için hiç de kötü bir seçim değildi, işte kız da burada canına kıymıştı. Tavandan sarkan eski kirişlerden birinin üzerine bir ip atmak için fazlaca zorlanmamış olmalıydı. Kapısında “Girmek Kesinlikle Yasaktır” yazan bir levha bulunan, böylesine terk edilmiş bir yere kim gelirdi? İçeri girip genç bir kızın yaşamına son vermesini kim engellerdi? On yıldır içerde olan yaşlıca tutuklular, bu olayı hâlâ inanılmayacak kadar ilginç buluyorlardı.

“Allah kahretsin, çok da güzeldi! Ayaklarında kırmızı pabuçlar, iki uzun saç örgüsü; hepsi de pırıl pırıl parlıyor. Beyaz, bembeyaz bir surat, uzun kirpikler. Onu tutup kaldırdığımızda, bedeni, ah yumuşacıktı...”

Adamlardan kimisi kızın altına ettiğini, pantolonunun ıslak olduğunu, dilininse dışarı sarktığını söylerdi. Yaşlıların çoğu bu tür konuşmaların günah olduğuna inanıyordu. Görmüş geçirmişler ise onu inatla bir ruh olarak kabul ediyorlardı.

Bizlerin, yani olaydan sonra buraya gelenlerin herhangi bir saygı duygusundan yoksun olması doğaldı. Bizim tek isteğimiz onu yaşama geri

döndürmek, kanlı canlı, soluyan bedenini yanımızda alıkoymaktı. “Biraz daha dayan!” Her yanı zonklayan, özlemle kıvranan bizler için o kız bir avuntu nesnesiydi. Temiz, adsız kız, aklımızdan geçenler için bağışla bizi!

Ana Tugayda arada bir film gösterilir, Wang bize oraya gitmemizi emrederdi: Filmler bir ‘eğitim’ aracı olarak görülüyordu. Gece nöbeti için bir kişinin kampta kalması gerekirdi; bu iş için her seferinde gönüllü olurdum. Tutuklu da olsa bir lider yol yordam bilmeli, adamlarının saygısını kazanmak istiyorsa bazı özverilerde bulunmalıdır.

Bu gecelerden biri büyülüydü. Hafif bir esinti çeltik başaklarını dalgalandırıyor, ağlıyor, konuşuyor, paylıyordu. Su bu dokunuşun altında tatlı tatlı kıpırdarken, kurbağalar vırakladı. Çamurlu penceremizin dışı zifiri karanlıktı. Yağ lambasının bir fasulye tanesinden daha büyük olmayan alevi bana eşlik ediyordu.

Her şey sustuktan sonra ve kendi bedenimin benekli çamurdan yapılma duvara vuran gölgesinden başka hiçbir şey göremez olunca, düşünmeye başladım: “On üç. On üç!” Rakamların en uğursuzu kızı buraya getirebilirdi belki.

Tepedeki kirişlerden birinden süzüle süzüle yere indi. Önce renkli pustan oluşan belirsiz bir buluttu, sonra çok güzel bir kıza dönüştü. Eski tutukluların dediği gibi, kalın saç örgüleri ışıl ışıl yanıyordu, parlak, ıslak gözleri, uzun kirpikleri vardı. Yağ lambasının kısık ışığı onun o bembeyaz, saydam cildini pembeleştirmişti. Sırtında hâlâ kışlık bir giysi, ayaklarındaysa kırmızı pabuçlar vardı. Küçük, kaba saba evimiz bambaşka bir yere dönüştü.

Üstünü başını hafifçe silkeledikten sonra, utangaç utangaç yaklaştı. En az benim sesim kadar insanca bir sesle, “Acıklı, çok acıklı...” dedi.

“Gel,” dedim, elimi uzatarak. “Yaşamın acıklıymış, benimki de öyle. Buysa bizi birleştiriyor...”

“Ama ben, senden söz ediyordum.” Elini omzuma dayadı, yumuşak bedenini bedenime yasladı. Önümdeki açık kitaba bakarak, şöyle dedi: “Acınası olan sensin. İnsan ölünce bütün acılar sona eriyor. Her akşam seni izliyorum; ötekilerin uyumasını bekliyorsun, sonra kalkıp okuyorsun. Neden? Sağlığını mahvediyorsun.”

Sesinde belli belirsiz bir azar seziliyordu. O ince bileği biraz daha sıktım: “Sen de pek şanslı sayılmazsın! O kadar gençken neden öldürdün

kendini? Yaşamak, ölmekten her zaman yeğdir, öyle değil mi? Ah, keşke canlı olsaydın!”

“Yaşamayı sürdüremezdim.” Hafifçe sallandı, buysa düşteymişim duygusuna kapılmama yolaçtı. “Beni zorla evlendirmeye kalkıştılar -bu duruma nasıl katlanırdım?” Daha alçak bir sesle ekledi: “Orada olsaydın, her şey farklı olurdu.”

Onu göğsüme çektim, dizlerimin üzerine oturttum. Saçını okşadım. “Hepsi toplumun suçu,” dedim. “Cinsler arasında gerçek eşitliği hâlâ sağlayamadık, özgürce evlenme aşamasına hâlâ gelemedik. İşte bu yüzden okuyorum. İnsanlar arasındaki eşitliğin nasıl sağlanacağını öğrenmek için.”

Dersten sıkıldı, kucağımda kıpırdandı. “Ne zaman olacak, peki? Kuşaklarca sürebilir; düşünmeye bile cesaretim yok. Eyalet Sekreterimiz de aynen böyle konuşuyor. Hoparlör bile böyle konuşuyor. Bir sürü saçmalık. Her neyse, ölü olmak fena sayılmaz. Ama beni yaşayan biri olarak kabul etseydin, senin için canlanırdım.” Başını kaldırdı, ani bir duygusallıkla ekledi: “Sen benim gerçek erkeğimsin. Hoparlörlere öykünme. Sana bir şarkı söyleyeyim mi? Bu şarkıyı öyle çok söylemek istiyordum ki. Bırak yaşamın ne kadar iyi olabileceğini dile getireyim, şarkımı sevebileceğim bir erkeğe söyleyeyim.”

Usul usul şarkısına başladı. Sesi inceydi, kaval sesine benziyordu. Gözlerimin önünde altın zambaklardan oluşan bir tarla açıldı; insanı basmaya çağırıyorlardı: Daha önce hiç görmediğim bir zambak tarlası.

Islak camda bir yüz beliriyor,
Gülümseyerek aşığına bakıyor.
Kapının kanatlarından biri sessizce açılıyor,
Kız aşığını içeri çağırıyor.
Göz göze geliyorlar,
Kirpiklerinin dansında yüreklerini açıyorlar.
Bir çift güvercin güneye doğru uçuyor.
Yaşamımı seninkine ekliyorum, seninle uyuyorum.

Sonra adamlar dönmeye başladı.

Uzaktan uzağa seslerini duyabiliyordum. Bir an sonra, şarkıdan geriye yalnızca yumuşacık bir pus kaldı, kızın bedeninden ise ılık bir nefes.

Yoldaşlarım kapıdan içeri doluştu, kucak dolusu salatalıkla domatesi getirip kızın oturduğu yere bıraktılar.

“Bir hırsız asla boşa çalışmaz,” dedi tutuklulardan biri. “Hadi, ye! Şu salatalığı görüyor musun? Bu kadar tazesini bulmak zordur.” Salatalıktan da kirli görünen avucuyla salatalığı ovaladı, yeterince temizlendiğine inanmış olmalı ki, bana uzattı. Ona hırsız denmesine aldırmıyordu. Çalmamanın doğal olmadığı ve her köylünün çaldığı bir zamanda, hırsızlık utanılacak bir şey değildi.

Adamlar pamuklu döşeklerini, yorganlarını tuğla kang’ların[6] üzerine sermeye koyuldular. Odayı bir anda bir ter kokusu kapladı. Herkes yatağına yerleştikten sonra filmden söz etmeye başladılar.

“Şu sinemadaki adam var ya, kızla işi pişirdiğine bire on bahse girerim. Aynı Tümende olup da, yatıp kalkmadıklarına asla inanmam.”

“Güneyliler işte böyle oynaşıp dururlar, oralar çok sıcak...”

“Güneyde kadınlarla erkeklerin tuvaletlerini ayırmadıklarını duydum.”

“Japonya’da kadın erkek birlikte yıkanıyorlarmış.”

“Japonya’da tamam, ama ya Çin’de! Şanghay’da bir gün dolaşıyordum, hava çok sıcaktı, bir takım erkeklerle kadınların suyla dolu bir havuza dalıp çıktıklarını gördüm.”

“Giysileri olmadan mı?”

“Giysi mi? Ne biçim soru bu? Giysileri olsaydı suya nasıl batıp çıkarlardı? Hepsi de çırılçıplaktı!”

“Ah, öyleyse...”

Ama ben kollarımı genç kızıma dolamış, uyku diyarına adım atmıştım. Yatakta, bedenimin hemen yanına küçük bir çukur açtım, kızın yumuşak ama bomboş bedeni orada uyudu.

Bir keresinde, nasıl olduysa ağır hizmet ekibi *Ekimde Lenin* adlı filmi ele geçirdi. Filmi izledikten sonra, adamların en çok Vassili’nin vedalaşırken karısını öptüğü sahneden etkilendiği anlaşıldı: “Buna ne dersiniz! Filmdeki şu yaşlı kaplanların yiyişmesine?”

“Sen de olsan öyle bir yüzü sımsıkı tutar çiğnersin!”

“Sen daha önce karını çiğnedin sanırım. Ha ha! Çiğnedin mi, ha? Anlat, hadi anlat! ‘Anlatırsan sevecenleşiriz, direnirsen sertleşiriz.’ ”

Kolayca söyleyiverdiklerine bakılırsa tutuklular sorgulama sırasında kullanılan terimleri hala unutmamışlardı.

“Ne, o kirli yüzü çiğnemek mi? Veda ederken atımın sırtına atladığım gibi doğruca ırmağın batısına sürdüm...”

‘Kirli bir yüzü’ öpmüyorlardı, ama tepeden tırnağa ellenmiş bir beden kirli sayılmıyordu. Aşk, kültürün dışavurumudur. Kültürün olmadığı bir yer, kültürden yoksun biri, aşkın olanca inceliğinden de yoksundur. Geriye yalnızca o ilkel, bedensel zevk kalır.

Kapıdan gir ve lambayı söndür,
Gelip yeşim sapıma yapış.

Lambanın alevi üflenmiş, genç bir kızın kendini astığı oda karanlığa gömülmüştü. Tutuklular birer birer uykuya dalarken, horlayanlar horlamaya, dişlerini gıcırdatanlar dişlerini gıcırdatmaya başladılar. İneğini çatlayıncaya kadar besleyen adam, bir şarkının birkaç dizesini okudu, dudaklarını şapırdatarak şarkıyı bitirdi ve düşler ülkesine tatlılıkla kaydı. Bu odada görülen bütün düşler, bütün bu erkeklerin düşleri kadınlarla ilgiliydi. Kadınlar sürtünmeden oluşan elektrikten sıçrayan kıvılcımlar gibi bu yalnız erkeklerin beyinlerinde parıldıyordu.

Peki ya ben? Ben, neyin ahlakdışı ve arık seçik olduğunu, neyin olmadığını söyleyemezdim. Bedenimdeki, otuz yaşındaki güçlü bir erkeğin etindeki arzu iblisinin çok güçlü olduğunu biliyordum. Budist özdeyişlerinde sorulur: “Şeytan neye denir?” Yanıt şöyle: “Zekâyı ve kavrama yetisini çekip alana, doğru yoldan çıkarana, erdeme ve iyiliğe zarar verene.” Dişi şeytan, bir erkeğin beynini yok edebilir, içgüdülerini, ahlakını, bilgisini, zekâsını çekip alabilirdi. Hepsini silip süpürebilir, geriye yalnızca alçaklık kalırdı.

Ne fark eder ki, diye düşündüm, işte buradayım, ağır iş cezamı çekiyorum! On yıl önce beni ‘sınıfsal düşman’ ilan etmişlerdi, şimdiyse üçüncü kez girdiğim çalışma ıslah kampındaydım. Bütün bunlara neden olanlarsa yakamı bir türlü bırakmayanlardı, dişi şeytanlar değil. Budizm ‘yaşamla ölümün ölümsüz başarılarından’ söz eder. Oysa bana bir tek şans bile tanınmamış gibiydi. Ahlak doğruluğu fazlaca işime yaramamış gibi görünüyordu.

Biz tutuklular çıplak yatardık. Bunun nedenlerinden biri, giysilerimizi korumaktı -siyah bir üniformanın dışında bütün giysiler ya dışardan aileniz tarafından yollanır, ya da satın alınırdı. Öteki nedense bitlerdi. Örtünün altında, nasırlı ellerim kaslı bir göğsü kaşıdı. Kaşınmak, her an kükremeye hazır, yabani bir hayvanı okşamaktan farksızdı. 'Aşk' içimde çok uzun zaman önce söndürülmüş bir duyguydu -daha önce hissettiğim şeyler de, tanıdığım kişiler de yoktu artık.

***

Onu, yaşamını benimle sürdürmeye zorlayamadım, çünkü onu seviyordum. Onu sevdiğim için ona fazla yaklaşamazdım. Onu istemek ikiyüzlülüktü; onun yaşamına bir borç yüklemekten başka bir şey değildi. Gitmesine izin vermek, ona özgürlüğünü vermekti. Üstelik, yüreği bir kez yumuşayan kişinin bir daha acımasız gerçeklikle yüzleşecek kadar güçlü olamadığını biliyordum. Çok şey görmüştüm. Gerçekliğin, erkekleri yerden yere vurup yok ettiğini görmüştüm. Onlar, yumuşak olanlardı. Onlar neyin 'doğru' olduğu konusunda kafa yormuş ve âşık olmuşlardı.

***

Saf aşk, ilk aşkın korku ve ürpertileri, koku, duygusallık, aldanmalar; şimdi neredeydi bunlar? Hapishane giysileri onları kovmuştu. Sıraya girmek, bir numara haykırmak, sayılmak, uygun adım tarlaya gitmek tarafından yok edilmişlerdi. Bu zorlu savaşım onları bir üfleyişte söndürmüştü.

Geriye yalnızca bir hayvanın fiziksel gereksinimleri kalmıştı. Beni korkutan şey, çevremizde sevecek kadın bulunmaması değil, denemem gerektiğinde içimde en küçük bir sevgiye rastlayamamaktı. Duygularım da cildim kadar sertleşmişti. Bir kartalın o dik bakışlarında ne kadar sevecenlik varsa, benim gözlerimde de o kadar vardı. Cinsellik ne de olsa doğuştan gelen bir yetenektir: Aşk ortadan kalkınca, fizikselliğe geri döneriz.

Göğsümü kaşırken, elim sert bir şeye değdi; kaburgalarımın üstünde ve beynimde bir ağrı vardı. Hayvanın sinsi soluklarını duydum; yakıcı, gizli bir akım gibi damarlarımdan, arterlerimden geçtiğini duyumsadım. Bu benim özüm değildi; içimde başka bir canlı vardı, onun dışarı fırlama

olasılığı ise ürkütücüydü. Beni parçaladıktan sonra kanlı dudaklarını yalayarak gördüğü ilk kadının üzerine saldırabilirdi.

Sonunda uyudum. Düşlerimde kadınlar vardı, hayır kadınlar değil, Kadın: Puslu, kavranamayan bir şey. Kulübede, çevremde uyuyan çiftçilere imrendim, çünkü bu yörede erken evlenmek gelenekti. Bu yıl otuz bir yaşına basacaktım, ama bugüne kadar gerçek bir kadını hiç tanımamıştım. Oysa ötekiler: feleğin çemberinden geçmişti. Düşlerinde karşı cinsi tanıma işlemini enine boyuna irdeleyebilirlerdi. Mahpusluk zincirlerinden kurtulur kurtulmaz düşlere sığınıp en uç zevklere ulaşabilirlerdi. Bense yalnızca soyut birşeyler biliyordum. Yumuşak bir gövdenin biçimden yoksun, dalgalı çizgilerini, Picasso'nun geç dönemine özgü, bir duman bulutunun içinde kararsızca devinen renkleri görüyordum. İşte, dedim kendi kendimi inandırmaya çalışarak, işte Kadın bu!

Bazen çok daha tanıdık bir biçim alıyordu. Bana zevk veren başka şeylere karışıyor, onların içinde eriyordu. O sevecenlikti, incelikti, sigaramın dumanının güzelim kıvrımıydı. Buharda pişmiş ekmeğimin tadı, esnekliğiydi. Kitabımın bir ten kadar beyaz olan, hışırdayan kâğıdıydı. Kullanılmaktan aşınan bir sapa benzeyen yüreğimin kayganlığıydı. İşte bütün bunların simgelediği Kadın, aklıma gelince, cehenneme adım attım. Karanlıkta ben de bedensel bir zevk buldum.

3

Çeltik tarlalarındaki en yorucu günler, fidelerin ekilmesiyle suyun yüzeyinde belirmeye başlamaları arasında geçen süreydi. Bu kırk günün bir de adı vardı: ‘Fideleri Koruma Dönemi’.

Bu dönem sona erince, on üç kişilik ekibimizin sırt üstü yatıp dinlenmesine izin veriliyordu. Kişi başına yaklaşık yüz dönümden, bin iki yüz elli dönümlük tarla, bir uçtan bir uca bir boy gövermiş fidelerle dolunca, dümdüz, yemyeşil bir yaprağa benzerdi. İşte o zaman bizi Ana Tugaya yardıma çağırırlardı. Ancak ekip biçmenin ne kadar yorucu bir iş olduğunu çok iyi bilen Takım Lideri Wang, kırk gün kırk gecelik yoğun bir çalışmanın ardından bir dinlenceyi hak ettiğimize inanırdı.

Wang'ın insafa gelmesinin bir başka nedeni de, o sıralarda çalışma kamplarının sürekli yeni suçlularla dolup taşımasıydı. Yüce Kültür Devrimi

‘suçlu’ sayısını arttırmada bir dünya rekoru kırmak üzereydi. Yetkililerin sabahtan akşama kadar yaptıkları tek iş, akın akın gelen yeni tutukluları yerleştirmekti. Bizim gibi eskileri, yeniden işe koşmak için uğraşmaları gereksizdi.

Karnımızı doyurmuş, köye dönüyorduk; yassı burunlu adam sebze bahçesinde bir gardiyanın getirdiği yeni bir tutukluyla karşılaştığını söyledi. Adamın anlattığına bakılırsa, Dışarda bütün duvarlar baştan aşağıya mahkeme kararlarıyla kaplıymış. İçeriye erken girmemiz büyük bir şanstı - aksi halde biz de şimdi tutuklanmış, sokaklarda teşhir ediliyor olacaktık. Erken gelen erken gider, diye düşünüyorduk: Hepimiz de çok sevinmiştik, şu andaki konumumuzu, yani tutukluluğumuzu talih perisinin bir lütfu olarak görüyorduk.

Fideler boy atınca, bütün yayla, iç açıcı bir yeşile keserdi. Her şey yeşerirdi: Yeşil dağlar, yeşil su, yeşil tarlalar. Hava bile taptaze bir yeşille, doğanın sıvılarıyla ağırlaşmış gibi görünürdü. Yabanleylekleri gümüşsü kanatlarını yeşilin üstüne gerer, ne dikenli tellere, ne de onların altındaki “Girmek Kesinlikle Yasaktır” levhasına aldırırlardı. Yere konar, uzun bacaklarıyla tarlada salına salına dolaşır, suskun, ciddi yüzleriyle Takım Lideri Wang’ı çağrıştırırlardı. Yabanördekleri sulama kanallarının kıyısındaki taze kamışların arasına yuva kurardı. Küçücük evlerini güçbela tamamlamaya çalışırken, güneş onların rengarenk kuyruklarını yalar, ördek çığlıkları engin çeltik tarlalarının üstünde donuk donuk titreşirdi. Deli bir rüzgâr topraktan sessizce beslenen filizlerin hemen üstünden yuvarlanarak geçerdi. Doğa zengin ve doyurucuydu, kendi kendine yetiyordu. İsteyen, daha fazlasının özlemini çeken tek canlı, insandı.

Takını Lideri Wang sık sık tarlalara gelir, ellerini arkada kavuşturup az uzakta tek başına ağır ağır dolaşıldı Ekinlerin kıyısında bir aşağı bir yukarı gezinir, emeğimizin meyvesini denetlerdi. Asker yeşili ceketini bir omzuna atar, suyun yüzeyindeki pirinç başaklarını yaylı hır oyuncakla oynar gibi sıkardı. Fideler bir kez boy atınca, Wang’ın peşisıra kaygıyla dolanmaktan vazgeçerdik. Kendimizle ilgilenmeye başlardık; herkes kendi haline bırakılırdı; balık tutar, yabanördeklerine tuzak kurar ya da üniformalarımızı güneşe serip söğütlerin gölgesine uzanırdık.

Bu dinlence, Wang’ın tarlayı dikkatle yokladıktan sonra yanıma gelip haykırdığı güne kadar sürdü: “Gözünü aç! Söyle şu fahişelere de çevreyi temizlesinler. Hendeklerin ağızlarını süpürsünler, kanallara baksınlar -

daralan kısımlar genişletilmeli. Büyük Ekip yabanotlarını yolmaya gelecek. Bir-iki güne kadar burada olurlar.” Bunun üzerine işe koyulduk.

Üçüncü günün sabahı, tam kahvaltımızı bitirmiştik ki su savaklarını açmaya gönderdiğimiz adamın koşarak geldiğini gördük. Bir yandan da bağırıyordu: “Ana Tugay geldi!”

Herkes heyecanlanmıştı, ben de öyle. Ana Tugayda ne bir akrabam ne de bir arkadaşım olmasına karsın bu siyah giysili grup yine de ilgi çekiciydi. Bu görevden önce günlerimi, gecelerimi onlarla paylaşmıştım. Kampın kuralları bizi aynı kalıba dökmüştü. Ortak, gündelik alışkanlıklar edinmiş, ortak gündelik yasalara uymuştuk. Sistem biz' öylesine biçimlendirmişti ki, onun dilini bir tek biz anlayabiliyorduk. Gelişlerinden etkilenmiş, işi gücü bırakmıştım, ötekilerle birlikte dışarıya koştum.

Görüşmeyeli çok oldu, eski dostlar!

Sabahın ilk pusu hala dağılmamıştı. Güneşin değdiği tek yer, söğütlerle kavakların uçlarıydı; karanlık, ağaçların altında oyalanmayı sürdürüyordu. Kanala, kuzeye bakan yüksekçe tepede durup bakınca, zar zor seçilen, gri ve gölgeli bir çizginin bize doğru devindiğini gördük. Adamlar yaklaştıkça gri çizgi siyaha dönüştü, yüzler belirginleşti. Asık, ciddi, yakışıklı, kötü niyetli, açık, yenik yüzler. Rap rap adımlarla kanalın kıyısını izliyorlardı.

Birbirine hiç benzemeyen bu yüzleri bir araya hangi kara büyü getirmişti? Onları yerlerinden alıp bu grubun içine sürükleyen güç, nasıl bir güçtü? Onları dehşet verici bir biçimde yeni bir kimlikle tek tek damgalayan da aynı güç değil miydi? Çalışma kamplarının çizgileri bir mühür gibi her yüze vurulmuştu. Hastalıklı göründükleri söylenemezdi, çünkü işin yoğun olduğu mevsim bizi iyi beslerlerdi. Yine de, üstlerinden başlarından bir perişanlık akıyordu. Burunlardan dudaklara ‘yılan kıvrımları’ uzanıyordu -deliklerine girerken kıvrılan yılanlardan gelen bir deyim. Bu acılı çizgilere sıradan vatandaşlarda rastlanmazdı; onlar bir mahkûmun son konumunu belirlediği gibi, sakatlanmış bir zihnin de gözle görülür kanıtlarıydı.

Tepede durmuş, herhangi bir küçümseme ya da alaycılık hissetmeksizin, öylece bakıyorduk. Adamların oluşturduğu çizginin geçişini hüzünle, sessizce izledik. Zulümü yalnızca o çizginin dışındayken görebiliyorduk. Köylüler de bir kenara toplanmış, seyrediyorlardı ama

onların duyguları farklıydı: Onlar bir başka dünyayı görüyorlardı. O sabah bizim gördüğümüz şeyse, kendimizdi.

Bakarken, önümüzden geçmekte olan bu kara giysili kalabalığın alışılmadık işlevi kafamıza dank etti. Bu çizgi seni bir kez yuttu mu, 'sen' yok oluyordun.

İnsanın kendi yüzünü açıkça görebilmesi için aynadan biraz uzaklaşması gerekir.

"Uygun adım, marş!"

Aramızdan biri aşağıya yanan bir sigara fırlattı. Nöbetçiler dik dik baktılar ama bir şey demediler. Kanalın hemen yanında yürüyen bir tutuklu sigarayı çabucak kaptı, hırsla birkaç nefes çektikten sonra bir değnek gibi tutarak yanındaki adama geçirdi. Bütün tutuklulara azıcık da olsa harçlık veriliyordu, ama biz ''özgür mahkûmlar' için sigara satın almak daha kolaydı.

Bu başarıdan yüreklenerek, henüz yemediğimiz ne varsa aşağıya atmaya başladık; bir salatalık, sonra da bir domates. Atanlar da tutanlar da Amerikan futbolu oynayan bir takım gibi ansızın neşelenmişti. Bir kahkaha dalgası usul usul silinen sabah pusunu yarıp bize ulaştı.

Ağır iş cezasına çarptırılmış bir ekibin sabahtan akşama kadar kara kara düşündüğünü sanmayın. Öyle olsaydı, o bıktırıcı ceza süresini sağ salim doldurmayı başaramazdık. Her zaman sevinecek bir şey bulduk. Sıranın bozulduğunu gören nöbetçiler haykırdılar:

"İlerleyin! Hızlanın!" Ama yalnızca bağırmakla yetindiler -gülen adamları tüfekle dürtüklemek, dövmek kolay değildi. Belki bu adamların suç işlediğine nöbetçilerin de aklı yatmamıştı.

Önümüzden geçerlerken, düşündüm: 'Tıpkı askerlik arkadaşları gibi.' Peki ama, bu acınası Tümenin düşmanı kimdi? Çok uzun zaman önce 'sınıfsal düşman' olarak yargılanmış olmamıza karşın, içimizden birinin bu soruyu yanıtlayabileceğinden kuşkuluydum.

Erkeklerin oluşturduğu sıra geçip gitti. Kaldırdıkları toz, kanalın üzerine yavaş yavaş indi. Uzakta, sıranın başında olanlar ayakkabılarını çıkarmaya başlamışlardı bile. Wang'ın gözetiminde çeltik tarlalarında çalışmaya hazırlanıyorlardı. Bizim 'salatalık fırlatan' adamların yüzlerindeki hınzır sırıtış hâlâ silinmemişti. Göz yaşlarının kahkahaya dönüşmesi -tanrım bu bizim zayıflığımız mıydı, yoksa dayanıklılığımız mı?

Birden adamlardan biri bir kez daha kuzeyi göstererek sevinçle haykırdı: “Yeni gelenler var!”

İneği çatlatan adam boynunu uzatıp derin, uzun bir bakış fırlattı, sonra kurnaz kurnaz gülerek şöyle dedi: “Bunlar kadın!”

Evet, gelenler kadındı.

Bu kadar uzaktan anlamak güçtü elbette. Adam onları görmekten çok, kokularını almış olmalıydı. Kadınların üniformaları da siyah, saçları kısaydı. Kampa ilk gönderildiğim zaman, kadınla erkeği ayırdetmek hâlâ olasıydı. O sıralarda kadın tutukluların saçlarını örmelerine izin verilirdi. 1966’dan sonra, ‘Dört Eskiyi Yoketme Eyleminin’ rüzgârları ortalığı kasıp kavururken, bir gecede kampımızdaki bütün kafalar kazındı.

Yaşlı bir ‘özgür mahkûmu’ anımsıyorum; sebze tarlasında çalışan ve altmış yaşlarında olan bu kadın son derece dindardı. O gece onun iyice seyrelmiş topuzunu da kestiler. Yedi yıllık ağır iş cezasına gık dememiş, hatta bu iyilikleri için hükümete teşekkür bile etmişti. “Dışarı çıkınca, yaşlı Buda Mao Zedong’a tütsü yakacağım!” deyip dururdu. Ama saçı kesilirken, yaşlı kadın avaz avaz bağırdı: “Günah! Günah! Devrim başıma yıkıldı!” Sonra kimsenin anlayamadığı, tuhaf bir ilahi söylemeye başladı. Bir ay sonra da öldü.

Onu gömme işini aramızdan seçtikleri dört kişiye verdiler. Takım Lideri Wang’ın ciddi suratının peşinden Küçük Tugaya girdik. Titreşip duran bir takım kadın tutuklular bizi izliyordu; dindar, yaşlı kadını kaldırdık ama onu düzgünce tutmayı becerememiştik. Yüzüne kapatılmış olan kâğıt parçası uçtu, çamura düştü; dümdüz karşıya bakan, bir çift kurumuş kalmış göz göründü. Kadının gözlerini parmaklarımla kapamayı denedim ama o kuru, yaşlı bedendeki gözkapakları hâlâ esnekti. Gözler kabuğuna çekilen bir yılanın yumuşak bedeni gibi açıldı -sonra, dayanamayıp dokunduğum için beni paylarcasına daha da açıldılar. Bir ölünün, özellikle böylesine mutsuz bir biçimde ölen birinin yanında dikilip dururken, çevremdeki kadınlara dikkat etmem güçtü. Bu görüntüye milyonda bir rastlanırdı, yine de yan gözle bile bakmadım. Öte yandan, ölünün gözleri ardına kadar açılınca topluluktan yükselen çığlıklarla mırıltıları, bir de o madensi tıngırtıyı çok iyi anımsıyorum; kadının biri korkudan elindeki tencereyi düşürmüş olmalıydı.

Cesedi ‘gevrek deriye’ yerleştirdik; o günlerde beyaz kavak ağacından yapılma tabutlara böyle derdik. Bu yaşlı kadın yine de şanslı

sayılırdı. 1960'da ölen biri için ne 'gevrek deri' vardı, ne de doğru dürüst bir gömülme - ceset bir kang'ın üzerine yatırılır, hasır bir örtüye sarıverilirdi. Bir keresinde, bu örtülerden birine sarılmama ramak kaldı.

Erkek tutuklularla kadın tutuklular birbirlerinden kesinlikle ayrılmıştı. Bu ayrılış öyle bir noktaya varmıştı ki, kadınların varlığını neredeyse unutmuştuk. Yine de çiftlik aynı çiftlik, geçtiğimiz yolsa tekti. İşin aslı, kadınlar hemen yanımızdaydı. Genç mahkûmlar, bir av köpeği kadar güçlü olan koku alma duyularıyla kadınların o gün nerede çalıştığını, hangi yoldan geçtiğini, hatta ne iş yaptığını bile anlayabiliyorlardı. Yola düşmüş bir saç lastiği bu gençlerin düş gücünü tutuşturmaya yetiyordu. Bilezik niyetine kullanılan ve kadınsılığı simgeleyen saç lastikleri küçük hazinelere dönüşmüştü.

Küçük Tugayın minik ayak izlerine, bir çocuğun çamurda bıraktığı izlere benzeyen o daracık izlere uzun uzun baktık. Yere attıkları fasulye kabuklarını bile zevkle seyrettik. Bütün bunlar, göz alıcı bir bahçedeki küçük gezinti yolları, iki cinsin buluştuğu noktaya uzanan patikalardı şimdi. Bunun yalnızca düşünsel bir buluşma olduğunu söylemeye bile gerek yok elbette. Her iki taraf da 'özgür mahkûm' olmadığı sürece herhangi bir buluşmanın gerçekleşmesi söz konusu bile değildi.

Akşam yoklamasından sonra, sırtlarımızı küçük yuvamızdaki ocakta ısıtırken, yıllanmış tutuklular, öyküleriyle yeni gelenleri eğlendirirdi: Siyah hapishane üniformalarının altında yenen herzelerle ilgili, duygusal öyküler. Bu eski tutuklular, Alayın yük beygirleriydi. Çiftliğin tarihinin kulaktan kulağa aktarılmasını sağlıyorlardı; taşınması gereken ağır bir yük gibi.

Onları dinlerken, kadınların yaşamının erkeklerin yaşamından çok daha zor olduğunu düşünürdük. Onların sevecen ruhları daha büyük bir yalnızlık çekiyordu, hapishane yaşamı onlar için çok daha çetindi. Onlar hep avutulmak, desteklenmek ve korunmak isterlerdi. Kimisi demir parmaklıkların arasından nöbetçilerle bile kırıştırırdı. "Çavuş, küçük faren susamadı mı? Biraz tatlı su içmek ister misin?" Bu kadınlara bir fırsat tanınsaydı (anlatıcı hemen, gerçi insan şansını kendisi yaratır, diye eklerdi, şansın gökten yağmadığını herkes bilir) kimse onları durduramazdı. İlk fırsatta kendilerini bir erkeğin kollarına atarlardı.

İşte şu anda önümüzden geçenler, böylesi kadınlardı.

Sabah pusu dağılmıştı. Güneşin turuncu ışınları kanalın kıyısına, sayısız ayak izinin karmaşık desenler yarattığı tozlu toprağa vuruyordu. Bir

günü bir gününü tutmayan bir patikaydı bu; acılarla beneklenmişti. Puslu başlayan bir gün rüzgârsız geçecek demekti. Söğütler gevşek gevşek sarkıyordu. Kadınları kanalın kamışlıklarında karşılamak için hep birlikte fırladık; öte yandan, somurtkan ve kibirli görünüşümüze bakan, onları görmezden geldiğimizi, küçümsediğimizi sanabilirdi. Kadınlar hafif adımlarla önümüzden geçtiler; kışkırtıcı devinimlerle dikkatimizi çekmeye çalışıyorlardı sanki. Evet, bu tutuklu kadınların hâlâ sekercesine yürüdüğü söylenebilirdi, bazısı cilveliydi bile: Uçsuz bucaksız tarlalarda çalışmaya gönderilen kadınların hepsi gençti.

Peki o yürüyüşü fark etmeseydik, onları mağrur kamışlar gibi dimdik dururken görseydik, kadın olduklarına yine de inanır mıydık? Tolstoy'un 'Diriliş' romanından, Maslowa'nın Sibirya'ya gitmek üzere Vladimir Yoluna koyuluşunu anımsıyorum: Rengi beyaz mıydı, yoksa gri mi bilmiyorum ama giydiği şey kesinlikle bir etekti. Başına bir eşarp bağlamıştı. Ama burada, Çin'de kadın mahkûmlar erkek giysisi giyiyordu. Kumaştan yapılma bir çuvala benzeyen, bol bir üstlük ve kadına özgü her şeyi inatla örten bir pantolon. Cinsiyetten soyutlanan bu kadınlar bizden daha çok aşağılanmışlardı. 'Kadın' sözcüğü sırf alışkanlıktan kullanılıyordu. Belleri yoktu, göğüsleri yoktu, kalçaları yoktu; önümüzden geçen tek şey, esmer, kızıl yüzlerdi. Evet, erkeklerdeki 'yılan kıvrımları' onlarda yoktu ama dişi hayvanlara özgü bir kabalıkları vardı. Kadınların çoğu henüz olgunlaşmamış ayçekirdeği çiğniyordu. Kimisi ölü balık gözleriyle bize yan bakışlar fırlatıyordu. Ayartmak için tek silahları buymuş gibi, neredeyse tertemiz görünüyorlardı. Dudaklarının arasındaki ayçekirdekleri beyaz bir tükürük topağına benziyordu.

Midem ansızın bulandı, asitli bir sıvının boğazıma dek yükseldiğini hissettim. Gözlerimi başka yöne çevirdim, daha fazla bakamayacaktım. Yaşamla ilgili umudumu yok edebilirlerdi. Tadını doyasıya çıkardığım kadınsılığın, sevdiğim kadınların bu hale geldiğini düşünmek. Daha önce sevdiğim kadınların da tutuklandığını ve sonlarının buraya vardığını düşlemek: Dışarda özlemini hala çekmeye değen ne kalmıştı?

Kanala sırtımı döndüm ve öksürmeye başladım.

Aman Tanrım! Anneciğim!

Birden aklıma bir şey gelmişti: Örtünmek için bir yaprağa ya da bir hayvan derisine ilk sarınan ilkel hayvan kesinlikle bir dişiydi.

4

Yaz olanca sıcaklığıyla engin çeltik tarlalarını kapladı, Ningşa'nın yakıcı güneşi gökyüzündeki bütün bulutları kavurdu. Geniş, genleşen günlerdi; böyle günlerde bütün akdarılar, kamışlar, otlar masmavi göğe dokunmak için yukarıya uzanırdı. Çalıştığımız yerle dağların arası yeşil bir halıydı, bu zümrüt yeşili örtü, insanın gözlerini acıtıyordu.

Her şeye egemen olan yeşilin altında bir kuş tüyü tabakası kadar yumuşak ve hafif olan, genç pirinç fidanlarımız gizliydi. Ağrıyan sırtlarımızla, yorgun gözlerimizle onları bulmaya çalışıyorduk! Arazi yabankazlarının, ördeklerin yuvasıydı. Toprak, karman çorman bitki örtüsüyle birlikte sayısız böceği de besliyordu. Tutuklular 1950'lerden beri burada çalışıyor, yıllardır bataklığı kurutmaya uğraşıyorlardı. Bütün çabalarına karşın çamur bir türlü doğru dürüst kurutulamıyor, alkalinli toprakta akdarıyla pirinç dışında hiçbir şey yetişmiyordu. Tutuklular yabanotlarını yıllarca yoldular, ama tek tek tutup kökünden sökemedikleri için, toprak gübreyle beslendikçe yabanotları da iyice serpiliyorlardı. Biz pirinç için çabaladıkça yabanotları da iyice azıyordu. Bir kısmını koparmak elimizdeydi, ama hepsini kökünden sökmek olanaksızdı.

Yine de eller boş durmuyordu. Kamplarda hiçbir şey yoksa bile, bolca el vardı.

Buraya gel, çek! Fideleri kurtar! Bazen, birbirine geçmiş bitkilerle otları yolduktan sonra karşımızda pirinç yerine bula bula çamurlu bir toprak parçası bulduğumuz oluyordu.

Şu uzun sapları kazıp çıkarın! Yabanotlarını kökünden sökün! Wang başında hasır şapkası, kıyıda bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Yabanotlarını kökleriyle birlikte nasıl sökerdik? Toprağın altındaki kökler dev boyutlu bir yılan gibi halka halka kıvrılmış, birbirine geçmişti. Uzun bitki saplarını nasıl çıkarırdık? Bataklığa öyle derinden gömülmüşlerdi ki. Her tutuklu, günde beş metre karelik toprağı temizlemek zorundaydı: İki büklüm bir durumda, günde bir metre kareyi tamamlamak bile çok zordu.

Adamlar kesik otları ayaklarıyla çiğneyip gizlice çamura gömerlerdi - kıyıya fırlatılmış köksüz demetleri gören Denetçiler öfkeden köpürürlerdi çünkü. Yabanotlarını kökten sökmeyi savsakladığınız takdirde, içi boş

saplar, tarla sulandığı zaman pat pat sesler çıkartarak patlamaya başlardı. Bu patlamalar mahkûmları gammazlayan ispiyoncular gibiydi.

“Kökleri sökmemişsin derken ne demek istiyorsun? O duyduğun ses benim osuruğumdu,” diye sırıtırdı suçlanan bir adam.

“Amma da gürültücü kıçın varmış! Ama hiç kokmaması tuhaf. Her neyse, o delikten her zamankini değil de, bir katır gibi saman kokulu bir hava çıkarman yeğdir.” Çevresindeki tutuklular ona takılır, tarlanın karşısından kahkaha sesleri gelirdi.

Evet, her zaman gülecek bir şey bulurduk -o günlere başka türlü nasıl katlanırdık? Biri, ince sesiyle bir şarkıya başladı:

Aşığı ıslah olmaya kamplara gitti,
Eksik eteği boş evde bir başına bıraktı.
Eksik etek, eksik etek rahat ol,
Çalışma ıslah kamplarında tayın bol.

Öğlen olunca güneş ışınları daha da güçlendi, yoğun yeşilliği toprağa doğru iyice bastırdı. Yabanördekleri, kurbağalar ve kara-kurbağalar uyuşuk uyuşuk öttüler. Havanın kendisi bile kauçuksu bir kütle halinde donmuştu sanki. Zaman zaman, sıcak bir soluğa benzeyen bir rüzgâr, uzaklardaki çölün kavurucu havasını da yanı-sıra taşıyarak dağlardaki vadilerden dalga dalga düzlüğe iniyordu. Rüzgâr değdikçe kamışlar madeni bir ses çıkartarak birbirine sürtünüyordu; rüzgâr çamurlu suyu öyle kızdırmıştı ki su, insanın ayaklarını yakıyordu. Mahkûmlar konuşamayacak kadar bitkindi. Yabanotlarını sessizce yoldular.

Payına düşen toprağı temizle. Tarlanın kıyısına gerilmiş olan pankartı görmüyor musun? ‘Kötüyü iyileştir, geleceği güzelleştir.’ Küreğimi omuzuma attım, denetlediğim tarlada gezinmeye koyuldum. Önümde güneşten kapkara kesilmiş kafalardan oluşan bir tarla uzanıyordu; çamurlu ter damlaları pırıl pırıl parlıyor, kara topraktan bile daha keskin bir koku saçıyorlardı. Arkamda suya doğru eğilmiş, havaya dikilmiş kıçlar dizi diziydi. Yamalı kıçlara kalın, kahverengi çamur topakları yapışmıştı.

Yukarda koyu mavi bir gökyüzü. Aşağıda koyu yeşil tarlalar. Saydam, engin, güzel. İnsanoğlunun oluşturduğu kapkara çizgilerse bu ikisinin arasına sıkışmış.

Birden, tarlaların karşı ucundan bir bağırış geldi. Kanalın kıyısındaki yüksek duvarın üzerinde tayınlarımız belirdi. Önde yiyecek sepetlerini taşıyan dört at, arkada da su fıçısını çeken bir eşek. Hayvanlar miskin miskin söğütlerin gölgesine toplandılar. Lanet olsun! Hakkını çoktan yedin sen! Umarım çöreklerimiz bugün biraz daha büyüktür -küçük çörekle sağ kalmak zor. Neyse ki her öğünde yiyecek bir şey bulunuyor.

Takım Lideri Wang düdüğünü çaldı, adamlar bir isyan başlatmış gibi at arabasına doğru koşturdular. Hızlı koşun, aç erkekler! İlk gidenler daha iri çörekleri kapar; sona kalanlar sepetin dibindekilere razı olur. Onlarsa ufalanmamışsa bile, kesinlikle ezilmiştir.

Bir tutuklu için yemek yemek, dua etmekten farksızdır. Gerçek bir inanmışın olanca dikkatini, yaptığı işte yoğunlaştırır. Yemek yiyen birini rahatsız eden kişi, karşısında kanlı gözler, bir tilkinin hırıltısı, sivri dişler ve avını parçalayan bir hayvanın tehdit dolu homurtusunu bulur. İş ne kadar acil olursa olsun, Wang, yemeği aceleye getirmemek gerektiğini bilirdi. “Yemek yiyen insanı yıldırım bile çarpmaz,” derdi.

Sabah iyi çalışılmışsa Wang, öğlenleri dinlenmemize izin verirdi. Bugün sıkı çalışmıştık. Kilit altında ya da kupkuru tarlalarda geçirilen aylardan sonra suyla haşır neşir olmak hoş bir değişiklikti. Takım Lideri Wang hoşnuttu, adamların kıyıya serilmesine ses çıkarmadı. Güneşten yanmış erkekler sıra sıra dizilmiş, kızarmış simitlere benziyordu.

Bizden uzağa, bir ağacın altına oturan Wang, bir bitki çöpüyle dişlerini karıştırdı. Az önce otlattığı sürüyü sayan bir çoban gibi, az aşağısındaki tutukluları hoşnutlukla süzdü.

Biz tarla denetçilerinin yapacak başka işlerimiz vardı. Gözümüzü dört açmalıydık, yoksa adamlar yapılan işi hiç sezdirmeden baltalar, sulama kanallarını delip toprak setleri ayaklarıyla ezerlerdi. Yaptıkları işe pek az değer verirlerdi, başkalarının yaptığı işlereyse daha da az. Bu nedenle, öğle molasından yararlanıp tarlaları incelerdik.

Ana Tugaydaki tutuklular, yabanotları yüzünden denetçileri suçlardı. Paylarına düşen günlük yolma işini bitiremeyince, acısını bizden çıkarmaya çalışırlardı. Güçlükle su verdiğimiz çeltik tarlaları ansızın kururdu. Tatlı tatlı akan su birden azgınlaşır, koruyucu setleri yıkardı. O zaman yapılacak bir tek şey kalıyordu: Bozulanı yavaş yavaş onarmak. Dünyada sahip olduğumuz tek şey, zamandı.

Böylece, öğle tatilinde çevreye bir göz attım. Denetimimdeki yüz dönümlük alan dört tarlaya bölünmüş, her biri hendeklerle çevrilmişti. Merkeze bağlı bir sulama kanalı dört tarlayı birleştiriyor, daha küçük kollarsa onu dik açılarla kesiyordu. Ana sulama kanalı tarlaların karşı ucundaydı.

Dağlardan gelen sularla beslenen ana kanal, yıl boyunca hiç susuz kalmazdı. Kışın su donar, buzdan bir katman oluştururdu, su baharda bile insanın kemiklerini donduracak kadar soğuktu. Kanalla tarlaların arasında kamışların oluşturduğu yüksek, dik bir duvar vardı. Eski bataklığın kötü bir mirası olan bu kamışlar baharda iyice çoğalırdı. Öylesine serpilmişlerdi ki, kalın, yemyeşil bir duvardan farksızdılar; bir ok kadar dik, insan boyunu aşacak kadar da uzundular.

Tarlanın karşı kıyısını gözden geçirirken, kulağıma kamış duvarın öteki yanından gelen kadın sesleri çalındı. Küçük Tugay arka taraftaki otları yoluyordu -elli yaşlarındaki bir ‘özgür mahkûm’ onları denetliyordu. Takım Lideri Wang işleri nasıl ayarlayacağını iyi bilirdi. Adamın sekiz yıllık ağır iş cezası dolmak üzereydi -çapkınlık yapma tehlikesini göze almayacağı kesindi.

Orada dikilirken, kadınlardan birinin şarkı söylemeye başladığını duydum. Bu kaba saba ses tırtıklı ve pürüzlüydü: Kamış duvara doğru sakınarak yuvarlanan, gri bir sis bulutu. Şarkı ansızın kesildi, kadın sesleri uzaklaştı. Sessizlikte yeni bir ses duydum, karşımdaki kamışların arasından geliyordu, hafif ve duruydu. Sıçrayan suyun sesiydi; sanki bir kuş suyun yüzeyini kanatlarıyla yalıyordu.

Bir yabanördeği olmalıydı; yassı gagalı, rengarenk kuyruklu bir ördek: Tam biz denetçilerin ağzına göre bir lokma. Kamptaki tayın yaşamamıza yetiyordu, ama et çok ender bulunan bir şeydi. Balık tutmak, ördek yakalamak bizim için yan bir uğraş olup çıkmıştı. Dışarda ördekler ya tüfekle ya da ağla avlanır. Kamplarda onları iki elimizle canlı canlı yakalamayı öğrenmiştik. Kamplara adım atan kişi sahip olduğundan habersiz olduğu bir dizi yetenek geliştirirdi. (

Bu aptal kuşlar yuvalarını uzun, gür kamışların arasına yaparlardı. Bir helikopter gibi havalanıp yere konmayı beceremedikleri için, yuvalarına gidip gelirken doğal olarak toprakta küçük izler bırakırlardı. Önce tarlaya konar, sonra izleri takip ederek yuvalarına doğru paytak paytak yürürlerdi.

Yuvadan ayrılırken de aynı yolu izlerlerdi: Onları sık sık bir hendeğin yanında görürdük; başlarını kaldırmış, gökyüzüne bakarlardı. Havanın durumunu anlamaya çalışan bir ‘küçük efendi’ kadar kibirliydiler.

İşte o izler bize yol gösterirdi; otların ayrıldığı yerde zikzak yaparak uzanan bir çizgi, bizi doğruca ördeklerin yuvasına götürürdü. Denetçilerin el feneri taşımasına izin vardı. Geceleri fenerleri kullanarak gündüz gördüğümüz izleri sürerdik. Sonunda bir yuva bulacağımıza hiç kuşku yoktu, yuvada da genellikle iki besili ördek, bazen de yumurtalar ya da yavrular olurdu. Işığı gören ördekler donup kalırdı -boyunlarını dilsiz bir yakarıyla uzatır, hiç kıpırdamadan, büyülenmişçesine ışığa bakarlardı. Parlak siyah gözleri, siyah yeşim kadar kara olan bu gözler, insanoğlunun çok uzun zaman önce yitirdiği budalaca bir saflıkla doluydu. Bu ışık da neyin nesiydi? Yoksa güneş mi doğmuştu? Onların bu şaşkınlığından yararlanır, bir tanesinin boynuna yapışıverirdik. Bazı akşamlar on tanesini birden yakaladığımız olurdu.

Su sesinin geldiği yöne doğru usulca ilerledim. Ayaklarım çıplaktı, küreğimle kamışları dikkatle aralıyordum. Neyse ki öğlen başlayan rüzgâr hala kesilmemişti. Kamışlar bir ormandaki ağaçlar gibi hışırdıyordu. Esintiler suyun üzerindeki ışığı kırıyor, binlerce yansı oluşturuyordu. Ayaklarım suya batmıştı bile, çamurlu bayır az sonra alçalırdı. Sıçrayan suyun sesi daha da durulaşmıştı. Bir foşurtunun ardından uzun, yavaş bir dalma sesi, sonra da damlaların şıpırtısı duyuldu, damlalarla yabanotları sessizce fısıldaşır gibiydiler. Bu bir yabanördeğinin sesine hiç benzemiyordu.

Kamışları merakla araladım ve hendeğin karşı tarafına baktım. Şaşkınlıktan donakaldım. Gördüğüm şey, bir insandı!

Bir kadın!

Çırılçıplak bir kadın!

5

Yıkanıyordu. Suyun ortasına kadar gitmeyi göze alamamıştı, kıyıya yakın bir bitki öbeğinin üzerinde duruyordu. Avuç avuç aldığı suyu bedenine çarpıyor, ensesine, omuzlarına, beline, kalçalarına, karnına döküyordu. Vücudu kıvrak ve diriydi. Güneş, yeşilin oluşturduğu iki

duvarın arasından doğruca onun üzerine vuruyor, ıslak tenini gerilmiş ipek gibi parlatıyordu. Bir erkek için bu ten nasıl da dokunulasıydı -özellikle ıslak bir cilayla ışıl ışıl yanan, hareket ettikçe sallanan göğüsleri. O göğüslerin altına iki nefis gölge kıvrılmıştı.

Suyu döküntükçe bütün bedeni eğilip bükülüyor, suyla bir yunus gibi oynaşıyordu. Havada bir kemer oluşturuyor, sonra çok güzel bir devinimle yeniden açılıyordu. Sütlü fildişi rengindeki teninin içten gelen bir ışıltısı vardı. Suyun değdiği yerleri hızlı hızlı ovaladı, ta ki bütün bedeninden hayat fışkırana dek.

Soğuk suyu her yiyişte yüzü zevkle kızarıyordu. Çağıran, yaşama sevinciyle dolup taşan bir yüzdü bu. Kısa, ıslak saçları ensesine yapışmıştı, kadınsı yüz hatlarına askercilik oynayan bir oğlan havası veriyordu. Koyu renk gözlerinin üstündeki dar, uzun kaşları bu oğlanımsı görüntüye bir incelik katıyordu. Soğuk su çarptıkça irileşen gözleri tanımlanamayacak kadar parlaktı.

Kız, her şeyi unutmuş gibiydi -bir çalışma kampında bulunduğunu, her an birine yakalanıp ‘eleştirilebileceğini’. Geçmişini ve şu anı unutmuş, yanıbaşında duran giysileri, yaşamsal konumunu simgeleyen bu kapkara nişanı unutmuştu. Özenle, tepeden tırnağa yıkandı. Ruhunu bile yıkamak ve temizlemek istercesine yıkandı.

Kendini unutmuştu, ben de kendimi unuttum. Başlarda bakmaktan kendimi alamıyordum, gerçekten de gözlerim sürekli dişiliğinin en gizli noktalarına kayıyordu. Sonra oradan ve resmin tamamından bir duygu, çok etkili bir gücün ruhu yayılmaya başladı. Burada büyülü bir şey vardı, bir erkeğin hor gördüğü her şeyden uzak bir şey. Buradaki şey, neredeyse bir söylence, dünyayı bile aşan bir ilk örnekti. Kızın varlığıyla dünya şimdi renklenmişti. Kızın varlığıyla artık inceliğin ne olduğunu biliyordum.

İçimi onunla konuşma isteği kapladı, ama ürküp kaçmasından korktum. Bu hayali, bu düşsel resmi bozmak istemediğim için sessizce durup izledim.

Kız işini bitirince, eski bir bez parçasıyla özenle kurulandı. Esintiler sürüyordu, gökyüzünde uzun bulut kümeleri belirmişti. Kız ürperdi, döndü, hapishane üniformasının üzerine bıraktığı iç çamaşırını almak için eğildi. Sonra yeniden döndü, başını kaldırınca beni gördü.

Ne haykırdı, ne de örtündü. Duraksayarak bana bakıyordu. Gözlerinde öfke, meydan okuma ve kuşku vardı. Ne yapacağına karar

vermeye çalışıyordu.

Sonra bir mucize gibi gülümsedi, sesleri dinlemek için başını uzattı. Duyulan tek ses, rüzgârdan ve sevgililer gibi fısıldaşan kamışlardan geliyordu. Giyinmek için hiç acelesi yokmuş gibi, hala elinde tuttuğu iç çamaşırını yere bıraktı. Üşümüşçesine kollarını göğsünde kavuşturdu. Ellerini omuzlarına dayamış öylece duruyor, yüzüme bakıyordu.

Rüzgârda güneşin ışınları yumuşak, sarı bir renk almıştı. O yumuşak, sarı renkte kızın bedeni ışıl ışıldı.

Baştan çıkartıcı en küçük bir hareket yapmadığı gibi, kışkırtıcı bir şey de söylememişti. Yüzünde şimdi bir gülüşün gölgesi vardı. Beni yanına çağırmak için gözlerini, derisini hafif hafif titreten ürpertileri, kendini korumak gibi bir niyeti olmadığını gösteren tutum içindeydi.

Harekete geçme dürtüsü bir dalga gibi bütün bedenimi yaladı, beni ya ileriye atılmaya ya da kaçmaya zorladı. Dışarıdan gelen başka bir baskıysa beni olduğum yere mıhladı. Birkaç kere yutkunmayı denedim; dehşet, umut ve korkuyla dolup taştığımı hissettim. İçimde, olası bir felaketin korkusuyla mutlak bir sevinç çarpışıyordu, elimde olmadan titremeye başladım. Karşımda duran şey bir tuzak mıydı? Gerçek miydi, yoksa bir göz aldanması mı? Öne doğru atılmam doğru muydu, yoksa büyük bir soysuzluk mu olurdu? Siyahlara bürünmüş bir tilki orada benimleydi, ensesindeki tüyler kabarmıştı, dili sarkıyordu. Kamışların arasına sinmiş, salyalarını akıtarak kuşkulu avına bakıyordu...

Kamışlar, bataklık, gökyüzü kararmıştı sanki. Biz ikimiz, bir satranç tahtasındaki piyonlar gibi kıpırtısız duruyorduk.

Sonra, beni yere devirecek kadar güçlü bir saklanma içgüdüsü, beni ele geçirdi. Aynı zamanda kızın gözlerinde, ürperen teninde ürkütücü bir acı gördüm. Trajedinin üzerimize çöktüğünü gördüm. Onun susuzluğu, açlığı benim susuzluğum ve açlığımdı -o benim için bir aynaydı. Onu ele geçirme arzusunun içine aynı ölçüde erkeksi olan bir başka duygu, onu koruma isteği de sızmıştı. Bedensel gereksinimim yok oldu, yerini ruhsal bir sızı aldı.

Uzaklardan gelen bir düdük sesi havayı delip geçti. Ses bedenime bir kırbaç gibi indi, arkamı döndüm ve kaçtım.

***

Kamışlıktan sendeleyerek çıkınca, sivri yaprakların yüzümü, ellerimi, baldırlarımı çizdiğini, çiziklerden kan sızdığını fark ettim. Tabanlarım yırtılmıştı.

Öğleden sonrayı tarlaların arasındaki yollarda amaçsızca dolaşarak geçirdim. Küreğimi sırtlamış bir halde, başım öne eğik yürüyordum; yitirdiğim bir şeyi arar gibi.

Komşu ekibi denetleyen yaşlı tutuklu yanıma gelip kibrit istedi. “Cang,” dedi, “pek iyi görünmüyorsun. Hasta mısın?” Alnımın, ellerimin ve yüzümün buz gibi olduğunu hissettim. Kendimi pek iyi hissetmediğimi söyledim, dalgın dalgın. Takım Lideri Wang’ın yanına gittim, aynı gerekçeyi yineleyerek barakaya dönüp biraz dinlenmek için izin istedim. Homurdandı, bunu izin verdiği biçiminde yorumladım. Ayaklarımı sürüye sürüye eve döndüm, kendimi kang’ın üzerine bıraktım.

Tam burada, bu ıssız, toprak zeminli odada, pis pis erkek teri kokan bu küflü yatakta saatlerce kadınları düşünmüş, kadınları düşlemiştim. Sevişmeyle ilgili olarak canlandırabildiğim her imge işte tam burada gözümün önünde belirmişti. Şimdi, yeniden o yatağa dönünce, karşıma çıkan fırsatı kaçırmış olmanın acısı olanca ağırlığıyla içime çöktü. Aynı zamanda, çok zorlu bir sınavdan başarıyla çıkmanın gururunu da hissettim - her ne kadar bunun tam olarak nasıl bir sınav olduğunu bilemesem bile. Beni durduran o görünmez, kötücül engel neydi? Beni ileriye atılmaktan ne alıkoymuştu? Ruhsal ve bedensel istek, aynı arzu ikimizi de yakıp kavurmuştu. Istırap bir damga gibi her ikimizin de bedenini dağlamıştı. Bunca sıkıntının ortasında bir anlık mutluluğun tadını neden çıkarmamıştık?

Aldığım eğitimden nefret ettim. Çağdaşlık bir erkeğin elini kolunu bağlayan, eylemlerini kısıtlayan, onu ‘sorumlu’ kılan bir ipti. Bir erkeğin temel içgüdüsünün en doğal, en yalın gereksinimleri karmaşık bir hal alıyor, sonunda arzulanan ama ulaşılamayan bir şey olup çıkıyordu. Ağır iş cezasını çeken sıradan çiftçilerden biri olsaydım, hiç aldırmazdım. Öte yandan, eğitim aldığıma seviniyordum’ da. Beni bir hayvandan ayıran, ‘insan’ yapan şey eğitimdi. Bana özgür iradeyi ve seçme olanağını sunan, yalnızca insanoğlunun gösterebileceği o üstün davranışları sergileme gücünü veren de eğitimdi. Kendi davranışlarımdan sorumlu olduğumu anlamamı sağlayan da.

Peki ama, o kıza sahip olsaydım dünya bundan hiçbir zarar görmezdi ki. Arkamı dönüp kaçmam dünyayı daha iyi bir yere dönüştürmemişti. Ben, ağır iş cezasına çarptırılmış bir tutuklu, bir karıncaydım; kendini ahlak ve erdem gibi etiketlerle avutmak bana mı kalmıştı? Eğer erdemli olduğuma inanıyorsam, o zaman o kızın ahlaksız olduğunu ileri sürmem gerekiyordu, ki bu ikiyüzlülüktü. O sahne daha önce imgelemimde sayısız kez oynanmamış mıydı?

Eylemlerimden sorumlu olmak istiyordum -bu sorumluluğu benim yerime üstlenen de yoktu zaten. Toplumun ortak sorumluluğu salt beni köşeye sıkıştırmak ve canımı yakmak için örgütlenmiş gibiydi.

Her şeye karşın onunla sevişseydim, yazgım o an değişirdi. Bir insanın alınyazısının sonu olmayan bir neden-sonuç zinciri olduğunu söylerler: Beijing'de bir kelebek kanat çırpsa, New York'un havası etkilenir, derler. Evet, bambaşka biri olurdum; peki ama değişen yazgının daha mı iyi yoksa daha mı kötü olacağını nereden bilecektim? Belki elimi kolumu bağlayan ipler kesilirdi ve ben ilkel bir konuma döner, bu çılgın dünyadaki yaşamla yüzleşmek için uygarlıktan yoksun, yabanıl bir devre özgü yöntemlere başvururdum...

Kafamda bu tür düşünceler cirit atıyor, başım dönüyordu, sonunda başım ağrıdan çatlayacak hale geldi. Sonra bitkinlik her şeyi silip süpürdü ve gözlerimin önünde bembeyaz bir boşluktan başka bir şey kalmadı. Ahlakçılık ve politika ortadan kalktı, onlarla birlikte 'tutuklular', 'yasalar' ve 'çalışma ıslah kuralları' da. Ben artık yoktum. Geride yalnızca kollarını kavuşturmuş, o bitki öbeğinin ortasında duran kızın imgesi kaldı: O güzelim, ayartıcı, doğurgan, ışıltılı gövde.

Yeryüzünde kalan tek şey, oydu.

6

O gece hiç uyumadım.

Geceyarısına doğru birkaç yağmur damlası deneme yaparmışçasına atıştırdı. Hemen ardından yoğun ve kalın bir yağmur başladı, damlalar tarlaları, çatı kirişlerini dövmeye başladı. Barakamızın saçakları hızla dökülen bir çağlayan gibiydi; gecenin sessizliğini sarsıyordu. Karanlık her şeyi örtecek biçimde genişledi; yeryüzüne konmaya hazırlanan görkemli,

tanrısal bir yaratık kanatlarını indiriyordu sanki. Korkuyla yatarken, tehdit dolu bir felaketin yaklaştığını hissettim, sanki bir kez daha cezalandırılmaya hazırlanıyordum. Karman çorman düşüncelerim yavaş yavaş silindi... onu düşünmekten vazgeçtim. Sağanak gündoğumundan hemen önce kesildi, başladığı gibi ansızın bitivermişti. Tek bir horoz kanalın öteki yanından sızlanırcasına öttü: Saçaklardan dökülen yağmur damlaları ona eşlik ettiler.

Huzursuz edici cinsel istek yatışınca, fiziksellikte bulamadığım doyumu, ahlakçılığın olanca kendini beğenmişliğinde aramaya başladım. ‘Kadının’ perdeleri karşımda kaldırılmış, örtüler sonuncu örtüye gelinceye kadar kat kat açılmıştı. O son tabakayla birlikte ‘Kadının’ gizemi de ortadan kalkacaktı. Gizemin renginden yoksun olan şeyin tatsız tuzsuz bir şeye dönüşeceğini bildiğim için, kadınlar konusundaki bilgimin şu anda en elverişli noktaya ulaştığını söyleyerek kendi kendimi avuttum: Düşgücüm bu belirsiz konumda gönlünce gezmekte, umutlandırıcı ve duygusal bir masal dokumakta hala özgürdü.

Aynı zamanda, düşlerden daha fazlasını beceremediğimi de ayrımsadım. Yaşamın gündelik sınavlarıyla başa çıkabiliyordum, ama bunun dışında kendi düşgücüme saplanıp kalmıştım. İleri atılma yeteneğinden yoksundum.

Ayrıca ‘çağdaşlaştırılmanın’ o alışılmadık işlevini de keşfetmiştim. Çağdaşlaşma, kişinin davranışlarını yönlendirmede değil, onun davranışlarını açıklamada yatıyordu. Harekete geçmediğim için kendimi alkışlasam yeriydi. Öte yandan, harekete geçmiş olsaydım da kendimi kolayca bağışlayabilir ve bunun güçlü bir erkeğe yaraşan bir eylem olduğunu düşünürdüm.

Gökyüzü aydınlandı. Sabahın gri ışığı penceredeki kirli camdan içeri girdi. Çevremdeki tutuklular hala derin derin uyuyordu. Yaşamak için düşünmek zorunda olanlar bir yanda, bunun için gerekli içgüdülerden ve doğal yetenekten yoksun olanlar öteki yanda. Anımsamak bir erkeği zayıf düşürür -anımsamadığı sürece kişi hâlâ bütün ve güçlü olabilir.

Çin’in yaşadığı bu tuhaf dönemde iş buraya gelince, düşünmek de düşünmemek de neredeyse aynı sonuca varıyordu. Tam sırtüstü dönüp kalkmaya hazırlanırken, uyuya kaldım.

Ertesi gün Ana Tugay her zamanki gibi çalışmaya gitti. Yağmurlu gece yüksek düzlüklerin kumlu toprağında fazlaca iz bırakmamıştı -toprak setlerin eğimli yerlerinde oluşan dereciklerin dışında. Ama çeltik

tarlalarının ve bataklıkların suyu taşmış, geniş bir katman halinde yayılmıştı. Sudaki yeşil bitkileri söken fırtınanın karıştırdığı köpüklü, beyaz çiçekler suyun üzerinde yüzüyordu. Hava alışılmadık oranda nemliydi, esintiler ise hâlâ yağmur yüklüydü. Söğütlerin ve oleaster ağaçlarının gövdesi karanlığa gömülmüştü, beyaz kavaklar gümüşsü bir ışıltıya batmış gibi görünüyordu. Karakurbağalar tarlanın, yolun kıyısına çömelmiş, kurbağalar otların arasına gizlenmişti. Bir selden sonraki çiftçilere, çaresiz sığınmacılara benziyorlardı. Ama yol kuru, toprak setlerse sağlam ve yürünebilir durumdaydı. Ana Tugay, tarlalara çalışmaya giderken her günkü gibi yine bu yoldan geçecekti.

Gün iyice ışıyınca biz denetçiler küreklerimizi sırtladık ve zarar ziyanı görmek için yola koyulduk. Su savakları yağmur yüzünden çökmüş müydü? Hendekler sağlam mıydı? Sersemlemiş ve aklı karışmış bir halde olduğum için, çevrede olup bitenlerin pek farkında değildim. Ağzım acı ve ekşiydi, canım hiçbir şey yemek istemiyordu. Bir gün önce kamışlığa girdiğim noktanın önünden geçerken kamışların yüksek bir duvardaki bir gedik gibi ikiye ayrıldığını fark ettim. Bu deliğin görüntüsü keskin bir zevki çağrıştırdı, aynı zamanda da o dayanılmaz kaçamağın sızısını.

Çevreyi üstünkörü gözden geçirdikten sonra, tam gitmek için arkamı dönmüştüm ki, yabanotlarını temizlemek için tarlaya girmiş olan Ana Tugayla burun buruna geldim.

“Bütün gece yağmur yağıyor, sabah olunca kesiliyor - bir tutukluyu öfkeden kudurtmak için bundan âlâsı olur mu ?” Yanımdan geçen sivri burunlu suçlu, burnundan soluyordu. Yağmur sürseydi yataklarından çıkmayacak, günün geri kalanını yorganın altında geçireceklerdi.

Hava karanlıktı, ama yağmur kesilmişti. Çalışma kamplarında beklenmedik bir sürü şey olurdu, ama bunlardan pek azı olumlu şeylerdi. Bir tutuklu için en iyisi, en küçük bir umuda kapılmamaktı -bir keresinde bu hatayı yapmış, sonucunda da acı çekmiştim.

Burada aşk yoktu. Yalnızca fiziksel istek vardı ve ben bunu yeni öğrenmiştim.

Ana Tugay geçip gitti. Uzakta, iyice gerilerde kadınlar göründü. Neyi bekleyip durduğumu şimdi anlamıştım. Birden, yıllardır tatmadığım bir heyecan hissettim.

Havanın gri, ağır, yolun kıyısındaki otların üzerindeki damlaların bile donuk, cansız olmasına karşın, dünya ışıl ışıl parlamaya başlamıştı. Az

sonra onu görecektim.

Önümden geçen kadınlar bana merakla bakıyor, iyice uzaklaşıncaya kadar gözlerini benden ayırmıyorlardı. Sıranın en sonundaydı, elinde otları biçeceği tırpanı taşıyordu. Tarlaların kıyısında boy atmış olan gümrah otların hakkından gelmenin tek yolu, onları kesmekti - orada kollanması gereken pirinç başakları yetişmezdi. Kızın hemen arkasında, eli silahlı bir 'Yüzbaşı' vardı.

Gözlerimi kızın gözlerine diktim. Bu gözlerde alaycı bir pırıltı, bir de beni tanıdığını ele veren, içlidışlı bir ışık dans ediyordu. Selamlaşmak için gözlerimizi kullandık. "Günaydın!" "Nasılsın?" "Bu sabah iyi yedin mi?" "Eh, yeterince..."

Yüzünden sağlık fışkırıyordu; bu yüzde utancın izi bile yoktu. Oysa benim yüzüm anının etkisiyle kıpkırmızı kesilmişti. Tıpkı öteki kadınlar gibi yakasız, cepsiz, bir un çuvalı kadar yalın olan siyah hapishane üniforması giymişti. İncecik kollarını saran bol, kalın yenler öne arkaya sallanıyordu. Benim için o hâlâ çok güzel ve hâlâ çıplaktı.

Önümden geçerken, bana iyice yaklaştı. Neredeyse dokunacak kadar yakınıma gelince, ansızın tırpanı kaldırdı ve yüzüme doğru salladı. Yalnızca benim duyabileceğim bir sesle, şu düşmanca sözleri fısıldadı: "Elimden gelse, doğrardım seni."

Herhangi bir tepki göstermeme kalmadan, yürüyüp gitti. Başını ötekiler gibi geriye çevirmemişti. Onu izleyen 'Yüzbaşı' birşeyler homurdandı, sonra Tugay uzaklaştı.

Nöbetçinin tüfeğinin namlusu madeni bir ışıltıyla mavi mavi parladı.

Bu cümleyi duymak için mi beklemiştim? Gözlerimizin yaptığı sessiz söyleşiyi ben uydurmuştum demek?

Kahvaltıdan sonra toprak setin üzerine oturdum; hiçbir şey düşünemiyordum. Rüzgâr kurşun grisi bulutları parçalamış, gökyüzünün ucunda turuncu bir güneş belirmişti. Yolun karşısındaki köyden gürültüler geldi, hayvanları ağıllardan çıkarmaya çalışan sesler duyuldu. Zayıf, kemikli, doru bir at göründü, birden durdu, başını kaldırıp rüzgârı kokladı. Hendekteki su, aşağıya sarkıttığını ayaklarımı ıslatmıştı, damlalar yaslı bir ezgiyle damlıyordu.

Yanlış duygulara kapıldığımı hissederek, sessizce ağlamaya başladım. Yaralanmıştım, ama kızın da yaralandığını hissediyordum. Öte yandan,

neremizden yara aldığımızı bilemiyordum.

O olaydan sonra kızı çalışma taburlarında bir daha görmedim. İki gün boyunca binden fazla tutuklu iki yüz dönümlük çeltik tarlasındaki yabanotlarını yoldu. Üçüncü gün Ana Tugay kuzeye nakledildi. Pirinçler sararıp olgunlaş tığında ve biz tarla denetçileri saflarımıza döndüğümüzde, Küçük Tugay başka bir görev yerine gönderilmişti bile. Daha sonra, onun adını sordum.

Adı Huan Şiyanciyu idi.

II. BÖLÜM

1

Bir kez daha karşılaştığımızda, aradan sekiz yıl geçmişti.

Yine rüzgârlı bir gündü. Ancak çalışma ıslah kampındaki ıslak rüzgârlar değil, kavrulmuş kumları yalayan sıcak, kuru esintilerdi bunlar. Bu esintilerden yalnızca birkaç bitkiyle çıplak taşlar kurtulabilmişti. Buraya, kuzey batıdaki bu Devlet Çiftliğine yeşillik değil, kıraçlık egemendi.[7] Görünüm farklıydı, çeltik tarlalarının yerini koyun ağılları almıştı; bahar havasını ekşimiş tezeğin kokusu doldurmuştu. Zaman geçmiş, sahne değişmişti; değişmeyen tek şey yaşamdaki konumlarımızdı.

Bir tırmıkla kaldırdığım kuru otları tezeklerin üzerine atıyordum. Rüzgâr kümeden ayrılan sapları yakalıyor, güneşe doğru havalandırıp döndürüyor, onları tıpkı buradaki yaşamı bize zehir eden çekirgeler gibi hoplatıp zıplatıyordu. Uzaklarda, kayalık dağların yarısına kadar yükselmiş olan sis, kayaların sivriliğini ve sağlamlığını yok ediyor, bir resimmiş gibi dağları çerçeveliyordu. Dağların eteğinden kıvrıla kıvrıla inen dar bir patika, aşağıdaki köye doğru ilerlemeden önce koyun ağılına ulaşıyordu. Yol köyün hemen dışında, Devlet Çiftliğinin merkezine giden ikinci bir patikayla birleşiyordu.

İşte kız o ikinci patikayı tırmanmaktaydı.

Koyunları dağdan iki gün önce geri getirmiştim ve ağılın bakımsızlıktan çöktüğünü görmüştüm. Koyunsuz bir ağıl, insansız bir eve benzer -kısa bir süre sonra dökülmeye başlar. Kazıkların tamamı yan yatmış, köşeleri örümcek ağları sarmıştı. Yemliklerin aşırıldığını görünce hiç şaşırmadım. Tahta yemlikleri bir gece eve götürüp bir dolaba dönüştürmek mümkündü. Tarımla uğraşan bir köyde her şey işlevseldir; insanın gündelik yaşamında kullandığı her şey bir dalgınlık anında ortadan yok olabilir. Kış yaklaşınca düz yapı taşları bile çalınır, turşu bastırmak için kavanozların üzerine konurdu.

Yemlik gitmişti. Direklerin çoğu da öyle. Ağılın yalnızca küçük bir bölümünün çökmüş olması bir mucizeydi. Resmi bir dilekçe yazıp ‘üretim taburumuzun’ Parti Sekreterinden, onarım işinde bana yardım etmesi için birini göndermesini istedim. “Koyunlar delikten sürünerek kaçabilir. Aralarından biri ezilirse, sorumluluğu almam, unutmayın.” Koyunlar

insanlardan daha önemliydi. Evinizin çöktüğünü söyleyip onarmak için yardım isteseniz, çok beklerdiniz. Ama koyunlar -koyunlar başka konuydu. Çiftlikte işlerin en yoğun olduğu dönem olmasına karşın Sekreter bana bir kadın yardımcı göndereceğini söyledi.

“Aslında taburumuza daha yeni katıldı -daha önce Beyaz Kumsal Komünündeydi. Orada daha fazla kalmak istemedi, ben de onu buraya getirttim.” Sekreter dişlerini göstererek gülümsedi. “Daha önce de ağır iş cezası çekmiş. Aslını ararsan, seninle aynı kamptaymış”

Yüreğim yerinden fırlayacakmış gibi çarptı. “Adı ne demiştin? “

“Huan Şiyanciyu.”

Ben oradayken, kampta yüzden fazla kadın çalışıyordu, farklı zamanlarda getirilenlerin sayısıysa bini geçmişti. Yine de aklıma gelen ilk kişi, o kız olmuştu. Geleceği görme yeteneğimin olduğunu her zaman hissetmişimdir. Geçmişte söylediklerimin pek azı gerçekleşmedi. Öte yandan, yeteneğim yalnızca kötü önsezilerle sınırlıydı ve gerçekleşenlerin hepsi de kötü şeylerdi.

Keşke bu kez bir istisna olsaydı: Keşke bir mucize olsaydı.

Ağıllara çıkan yokuşu ağır ağır tırmanışını izledim. Omuzuna iki ince değnekle bir kürek atmıştı. Rüzgâr uçuk yeşil başörtüsünü havalandırıyor, asker yeşili giysilerini bedenine yapıştırıyordu. O sıralarda asker yeşili modaydı. Değnekleri ve küreği indirdi, çite yaslandı.

“Hey, burada mı çalışacağım?”

Çok uzaklardan gelen bir ses, kulaklarımda yankılandı: “Elimden gelse, seni doğrarım!” Ses ansızın yaklaşmış, sözcüklere aynı inatçı, şımarık tını sinmişti. Ona doğru ilerlerken kendi kendime gülümsedim.

“Evet, burası. Peki ama şunlarla ne yapmayı düşünüyordun?” Kızın önünde duran değnekleri tekmeledim. “Bu kibrit çöpleriyle bir ağıl nasıl onarılır acaba?”

“Boşversene! İnce olanları taşıması daha kolay.” Başını kaldırıp bana bakarken dudağını buruşturmuş, gözlerini kısmıştı. Bekledim; altüst olmuştum. Kız derin bir soluk aldı.

“Sen misin?”

“Benim.” Beni tanımasına memnun olmuştum.

“Nasıl oluyor da buradasın? Hem geldiğimden beri, birkaç aydır neredeydin?” Çitin üstünden atlayıp ağıla girdi. Yere inmesine yardım

etmek için belinden tuttum. Bu geniş, kupkuru yerde ıslak olan tek yer, koltuğunun altıydı.

“Başka nerede olabilirdim ki? Bizim gibi damgalı koyunlar bir Devlet Çiftliğinden başka nereye gidebilir?” Her an fışkırmaya hazır bir sevinci ve coşkuyu bastırmaya çalışıyordum, harcadığım çaba dilime vurmuştu. “Kampların yeni politikasına göre herkesi geldiği yere gönderiyorlar ya. Eh, ben de kampa buradan gönderildiğime göre, yine buraya döndüm. Kış boyunca dağlarda koyunları otlatıyordum. İki gün önce döndüm. Peki ya sen, senin burada ne işin var?”

“Demek koyun güdüyorsun? Kolay iş değil.” Ağılda gezinip durmayı kesti, hareketsiz kaldı, giysilerini sıvazladı. Sonra, üstüne başına yapışmış olan samanları tek tek toplamaya koyuldu. Bu özenli eylem öylesine kadınsıydı ki, şaşkınlıkla bakakaldım. Gelişigüzel bir yanıt vermeye çalıştım.

“Elimden gelmeyen iş mi var? İlk içeri girdiğimden, 1958’ten bu yana on sekiz yıl geçti. Üniversiteye gitseydim, beş kez mezun olmuştum bile. Burada, çiftlikte yapamadığım tek şey, traktör kullanmak -ona elimi sürmeme izin vermiyorlar. İzin verselerdi, onu da çabucak öğrenirdim.”

Beni tepeden tırnağa süzdü, sonra gülerek şöyle dedi: “Burada karşılaşmamız ne tuhaf.”

“Tuhaf mı? Ben hiç de öyle düşünmüyorum. Bizim gibilerin ipleri er ya da geç, mutlaka aynı yere çekilir. Dünya çok büyük bir yer olabilir ama kamplara girenler için çok küçük. Şu son yıllarda çalışma cezasına çarptırılmış pek çok insanla karşılaştım. Örneğin, son zamanlarda benimle birlikte koyun güden beş kişinin dördü buraya kamplardan gönderilmiş. Öteki, İşe yaramayansa ordudaymış. Sen şimdi bunu tuhaf mı buluyorsun? Hadi gel, küreğini de getir. İşe koyulalım.”

Aylar, yıllar onda hiçbir iz bırakmamış gibiydi. Öte yandan, ilk seferinde onu çok da iyi görememiş olabilirdim. Şimdi otuzunu geçmişti, belleğimdeki kadından biraz daha kilolu ve daha sağlıklıydı. Eskiden öteki kadınlardan farksızdı, onlar gibi solgun ve mutsuzdu. Şimdi gözlerinin çevresinde ve dudağının köşelerinde incecik kırışıklıklar belirmişti, ama yüzü çok daha etkileyiciydi. Yüzünün derinleşen anlamı onu olduğundan da genç gösteriyordu.

“Üstünden sekiz yıl geçti,” dedi, ağıla dikeceğimiz kazıkları kaldırmama yardım ederken. “Sekiz yıldır neler yaptın? Hep bu çiftlikte

miydin?”

“Hayır, değildim.” Küreği yerdeki toprağa daldırdım. “Önce, bir yıl süreyle ‘kitlesel eğitime’ tabi tutuldum, sonraki iki yılı hapiste geçirdim. Kamptan salıverildikten kısa bir süre sonra, Büyük Kültür Devrimi tarafından suçlanıp hapse atıldım. 1970’de, ‘Üç Direnişe Tek Darbe Hareketi’ sırasında bir kez daha tutuklandım. Peki ya sen? Bu sekiz yılı sen nasıl geçirdin?”

“Ben mi? Hiç sorma.” Çağdaş, devrimci bir örnek oyundan alınma bu cümleyi söylerken güldü. Sonra, küredığim toprağın üzerine çıkıp toprağı ayaklarıyla ezmeye başladı. “Sekiz yıl: İki kez evlenip iki kez boşandım. İşte hepsi bu kadar. Neyse ki, çocuk olmadı;”

Çalışmayı sürdürdüm, fazlaca şaşırmamıştım. Öyle çok şey görmüş, öyle çok şey duymuştum ki. Sonunda, inanamayacağım hemen hemen hiçbir şey kalmamıştı. Yaşama ayak uyduramasaydı, nasıl yaşardı? İyi talih bir tür mucizeydi, talihsizlik ise bir yaşam ölçütü. Benim başımdan geçenler de onu şaşırtmamıştı. Bu bağlamda, birbirimizi tam anlamıyla anlıyorduk. Bana acımaması iyiydi -bunca yıldan sonra başkalarının budalaca sırıtarak bana acımasını katlanılmaz bulmaya başlamıştım.

“Gülme ama, sen iki kez hapse girmişsin, bense iki kez evlenmişim. Eh, ikisi aynı şey. Bazen bana hapishane evlilikten daha kolaymış gibi geliyor. İlk evlendiğim adama kamplarda olduğumu söylemedim ve hep bir gün öğrenmesinden korkarak yaşadım. Sonunda öğrendi ve boşanmak istedi. İkincisinde, Beyaz Kumsal Komünündeki adama bütün geçmişimi ilk gün anlattım. Sonradan sürekli bu konuyu açtı, bana karşı kullandı. Sonunda daha fazla katlanamadım ve boşanmak istedim. Birincisi beni istemedi, ikinciyi ben istemedim. Bire bir, ödeştik! İşte yaşam bu. Bir daha evlenmeyeceğim.”

“Bu zor bir şey değil. Evlenmek istemiyorsan, evlenmek zorunda değilsin. Bana gelince; hapse girmek isteyip istemediğimi soran yok.” Ona takıldım. “Evlilik sana bağlı, ama tutuklanmak benim elimde olan bir şey değil. Senin durumun benimkinden kat kat iyi.”

Baştan beri iki eski dost gibi konuşuyorduk. Dostluk, her türden deseni içerir. Bazı dostluklarda, daha ilk anda yakınlaşmayı doğal bulursunuz, bazılarında ise dişlilerin uyuşması biraz zaman alır. Dişliler uyuşmazsa, dostluk kesinlikle yürümez. İkimiz de karşımızdakinin çektiği sıkıntıları görmezden geldik, çünkü kendi yaşamlarımızda yeterince dertle

karşılaşmıştık. Öte yandan, birbirimizi anlamıştık, çünkü çektiğimiz acıların biçimi farklı olsa da, hissettiğimiz şeylerin özü aynıydı.

Rüzgâr kuru saman çöplerini havalandırdı, bir süre uçurduktan sonra yere bıraktı; ağıl titrek bir ışıkla dolmuştu. Ağaç dalları rüzgârda hışırdadı. Kuyunun üzerinde asılı duran su kovası öne arkaya sallandı. Toprakla karıştırıp çamur elde etmek için biraz su çektim, kızla birlikte ağılı yavaş yavaş adam ettik.

Aslında ağılı tek başıma kolayca onarabilirdim. Ama deneyimlerim bana bir işe koyulmadan önce biraz yaygara koparmayı öğretmişti. Birisini size yardıma gönderdikleri takdirde, işiniz epeyce kolaylaşıyordu. İşten kaytarmakla, kendinden geçecek kadar sıkı çalışma arasında hiçbir çelişki yoktur. İşler başkaları içindir. Bedensel çalışma sizindir. Aradaki farkı yalnızca kiralık eller bilebilir. Şu anda, tek kişilik işi birlikte yaptığımız için söze dökülmemiş bir anlaşmayla, zorlanmadan çalışıyorduk. Çalışırken, birden bir çiftçinin yaşamındaki o elle tutulur zevki tattım: Birlikte çalışan bir erkekle bir kadının aldığı zevki. O çok eski Çin şiirlerindeki gibi, ‘Toprağı işleyen erkek, kilim dokuyan kadının’ simgelediği temel kavram belli bir güzellik yaratıyordu.

Çalışırken, bir yandan da tanıdığımız insanlardan söz ettik. Tanıdık derken, ağır iş cezasını birlikte çektiğimiz kişileri kastediyorum. Daha önceki tanıdıklar çoktan yok olmuş, bir göz aldanmasına benzeyen bir ömürde yitip gitmişti. Başka yaşamlarla yaşamlarımızın iyi kötü kesiştiği tek yer, kamplardı. Kimileri kamplara geri iteklenmişti, kimileri Dışardaydı, kocalarından ya da karılarından boşanmışlardı. Kimisi canına kıymış, kimileri de öldürülmüştü... Onlardan söz ederken ne kadar şanslı olduğumuzu ayrımsadık: Kader ikimizin de yüzüne özel bir biçimde gülümsemişti. Her ne kadar içten içe kendimize acısak da, yan yana çalışırken birbirimizi neşelendirmeyi başardık.

“Neden Beyaz Kumsal Komününde kalmadın? Yoksa oradaki yaşam çok mu kötüydü?”

“Bütün Devlet Çiftlikleri birbirinin aynı. Onları yaşama ya da cennete çevirmek insanın kendi elinde.” Ucuz, naylon başörtüsünden fırlayan bir tutam saçı geriye itti ve saçı görmek için gözlerini yukarı doğru devirdi. Yakınlarda bir ayna bulunsaydı, mutlaka gidip saçlarına bakardı. Aynı anda yüzünü yaramaz bir anlam yalayıp geçti; saçlarının çok parlak ve simsiyah olduğunu fark ettim. “Nasılsa boşandığıma göre, orada kalmanın ne anlamı

vardı ki? Elden geldiğince uzağa gitmek en iyisiydi. Sizin Parti Sekreteriyle bizimki çok iyi dosttur, sizinki sık sık bizim Komüne gelir. Buraya naklimi de o ayarladı."

Bir an sustu, sonra ekledi: "Beş para etmez biri."

"Ya? Nereden biliyorsun? Bana kötü biri gibi gelmiyor."

"Hah!" Burnundan buz gibi bir kahkaha saldı. "Hey, insanları tanırım. Ne mal olduklarını anlamak için gözlerine bir bakmam yeter."

Düşündüm. Bizim sekreterin gözleri yeterince normaldi bana kalırsa - ama alıcı gözle bakmamış olabilirdim. Hemen ardından kendi gözlerimi düşündüm. Benim gözlerimde ne görüyordu? Sekiz yıl önce gördüğüm şeyi anımsadım: Sahne daha dünmüş gibi bütün canlılığıyla karşımdaydı. O anda gözlerimin neye benzediğini bilmem olanaksızdı. Ne olursa olsun, erkeklerin ciğerini okuduğunu ileri süren birinin karşısında, biraz dikkatli olmakta yarar vardı. Bakışlarımı hemen başka yöne çevirdim, getirdiği değnekleri kaldırdım, nerede kullanabileceğimi kestirmeye çalışıyormuş gibi, derin derin düşündüm.

Tam o anda Sekreterin yokuşu tırmandığını gördüm. Neyse ki gevezeliği kesmiştik -kız hiçbir şeyi umursamaksızın öylece dikildi; bense çalışır gibi yaptım.

"Fena değil, fena değil. İyi iş becermişsiniz!" Sekreterin keyfi umulmayacak kadar yerindeydi anlaşılan; pek bir şey becerememiştik. Sekreter yanımdan geçerken bana baktı, gözlerinin içine bakmak için tam fırsattı. Bu gözlerde dikkatimi çeken herhangi bir tuhaflık yoktu. Güldü, gözlerinin kenarı kırıştı. Bu adam çok zekiydi. Çevrede kimseler yokken bana karşı son derece doğal davranırdı. Taburumuz 'Cehennem Kapısı' diye bilinirdi. Devlet Çiftliğindeki bütün taburlar içinde en acımasızca denetlenen tabur bizimkiydi. Büyük Kültür Devriminin sonlarına doğru, taburumuz Silahlı Tugaya dönüştürüldü ve Tarım İnşa Bölümünün yaptığı hapishane inşaatını denetlemekle görevlendirildi.[8] 'Dokuz Bir Üç' Lin Biao olayından[9] sonra tutukluları salıveren de aynı Sekreterdi. Öte yandan, o tutukluların salıverilmesi bir kazan suya bir tutam tuz atmaktan farksızdı. Onların acılığı ötekilere de işledi ve bütün topluma geçti.

Bizim Sekreterin insanları, başkalarını sopayla ya da yumruklarıyla dövmekten hoşlanan 'kitleleri' sık sık uyardığını duymuştum: "Köpeği köşeye sıkıştırmamak gerekir," derdi. Bizi köpeklerle karşılaştırmasına

karşın, ‘havlayan köpeklerin kırbaçlandığı’ o günlerde bu sözler az çok bir sevecenlik taşımıyor da değildi.

O buraya geldi geleli, ‘Cehennem Kapısının’ yönetimi hatırı sayılır ölçüde gevşemişti. Öyle ki, çalışmadığımız günler, önceden izin bile almaksızın evimizden çıkabiliyorduk. ‘Cehennem Kapısı’ eski halinden oldukça farklıydı şimdi.

Sekreter gülen gözlerini Şiyanciyu’ya çevirdi. Yaklaştı, kızın küreğini aldı, şöyle bir tarttı. “Yalnızca bu mu?” diye sordu. “Ucu da bilenmemiş.” v

Küreğin kenarını, bir zamanlar bir yemliği destekleyen irice bir kayaya dayadı, küreğin sapına yapışıp bilemeye koyuldu. Geniş yenleri kumsalı yalayan dalgalar gibi öne arkaya deviniyor, eğilip bükülen bedeninden güçlü ve canlı bir hava yayılıyordu.

Bir süre uğraştıktan sonra doğruldu, küreğin ucunu başparmağıyla denedi. “Bak, nasıl oldu?” dedi, küreği kıza verirken, “böylesi çok daha iyi.”

Kız küreği adamın gösterdiği yerdeki tezek öbeğine daldırdı ve gülerek gerçekten de daha iyi olduğunu kabullendi.

Sekreter, kızın kendisi hakkındaki izlenimini ne de çabuk değiştirmişti! Ben konuşarak çenemi bilerken, bu adam çok daha etkili yöntemler kullanıyordu.

Onlara sırtımı döndüm, bu iş için yanımda getirdiğim uzunca bir telin yardımıyla tahtaları birleştirmeye koyuldum. Sekreter benim yerimi almış, kızla birlikte kazıkları çakmaya başlamıştı. Rüzgâr seslerini bana kadar getiriyordu.

“Sekreter Kao, buraya gelmeden önce neredeydiniz?”

“Düzlüklerde -Şilincol Steplerini bilir misin? Oradaki süvari bölüğündeydim.”

“Çok güzel bir yer.”

“Orada bulundun mu?”

“Hayır, ama filmlerde gördüm. O göz alabildiğine uzanan düzlükler gerçekten harika.”

“Çok doğru, düzlükler gerçek bir hazinedir, özellikle yazın. Ama herhangi bir yerden yüzlerce kilometre uzakta olmak, görünürde bir tek evin, ya da tek bir kadının bulunmaması... Biz askerler genç erkeklerizdir, bilirsin, bazen insan çok yalnızlık çekebiliyor...”

O da yalnızlık çekmişti, demek?

“Neden karınızı da götürmediniz?”

“O sıralarda evli değildim. Yetmezmiş gibi, bir Müfreze Lideri olarak rütbem de yoktu. Aileni yanında götürebilmen için Tabur Kumandanı filan olman gerekir.”

“Karınız çok güzel -okulda ders veriyor, öyle değil mi ?”

“Güzel olup olmadığını bilemem, ama evet o. ‘Orduda geçen üç yılın ardından, dişi bir domuzu bile kadın gibi görürsün,’ derler. Eh, ben sekiz yılımı orduda geçirdim. Ordudan ayrılır ayrılmaz evlendim, güzelmiş, çirkinmiş kimin umurunda?”

Sözlerinde oldukça belirgin bir pişmanlık seziliyordu. Bugün olsa, seçiminin çok farklı olacağı apaçık belliydi. Karısının en belirgin özellikleri, sarı dişlerle dolu geniş ağzı, mora çalan kızıl yanakları ve bir kayış kadar sert derisiydi. Köylülere kalırsa, suç kızın doğduğu köyün suyundaydı. Huan Şiyanciyu’nun amacı adamı pohpohlamaktı, yoksa köyde hangi kadın onun eline su dökebilirdi ki? Bu kadın Tabur Parti Sekreterinin karısıydı; ilkokulu bile bitirmemiş olmasına karşın, üstelik kendi adını bile doğru dürüst yazamayacağı gün gibi ortadayken hala köyün okulunda öğretmendi.

Birlikte çalışıyor, şurdan burdan söyleşiyorlardı. Sekreter Kao genellikle çok övünen biri değildi, ama bugün çenesi iyice düşmüştü. Bu köyün kendi köyünün yanında solda sıfır kaldığını söyledi, çok kumlu, çok rüzgârlı olduğundan, doğru dürüst bir taşımacılıktan yoksun olduğundan yakındı. Ama burada hükümete ait bir kurumda, bir devlet memuru olarak çalışabiliyordu ve bu kendi memleketindeki bir komünde çalışmaktan çok daha iyiydi. Üstelik, oradayken karısı onun akrabalarıyla hiç geçinemezdi. Buraya gelmeyi kendisi istemişti, ama köyündeki ‘ulusal birimlerden’ birine dönme fırsatı çıktığı an, üzerine atılmaya hazırdı.

Kız, Sekreterin burada kalmaya niyetli olmamasına üzülmüştü. “Devlet Çiftliğinin iyi bir öndere ihtiyacı var,” dediğini duydum. “Bir trenin hızı, motoruna bağlıdır.” Sonra içini çekerek, ekledi: “Devlet memurluğu gibisi yok. Canının istediği yere atanabilirsin. Çiftlik olmazsa fabrika olur, fabrika olmazsa hükümet dairesi olur. Biz tarım işçileri yer değiştirsek bile, bu ancak bir Devlet Çiftliğinden ötekine olabilir.”

Sekreter Kao ona eski topraklarına dönmenin bir yolunu bulmasını öğütledi. Yapması gereken tek şey, oralarda kendisini kabul edecek bir

‘birim’ bulmaktı, ondan sonrasını Sekreter halleder, gereken belgeleri hazırlatırdı. Gözucuyla adamın bir el hareketi yaptığını gördüm -gösterişli bir imza kızın çekip gitmesi için yeterliydi.

“Çok teşekkür ederim,” dedi kız. “Ama bildiğiniz gibi bazı sorunlarım oldu. Eve dönmek istemiyorum, oradaki ünüm pek parlak sayılmaz.”

“Ha, o mu?” dedi adam. “Dert etme. Ona yalnızca özel, ‘kişisel bir çelişki’ der, geçeriz. Büyük Kültür Devriminden önce olması çok yazık. Devrim sırasında olsaydı, üç yıllık ağır iş cezasını asla yemezdin. O günlerde duvarlara yapıştırılan o koca harfli afişleri görmeliydin; aynı şeyi yapan pek çok önemli devlet memuru teşhir edildi!”

Kızın ne suç işlediğini tam olarak bilmiyordum. Sekreterin bir eli politikadayken, bir eli de insanların dosyalarındaydı, onun bilmesi çok doğaldı. Söylediklerine bakılırsa, kız şu ‘erkek-kadın ilişkisi’ denen şeyle suçlanmıştı. Bu, yüksek ya da alçak rütbeliler arasında hiç fark gözetilmeyen tek suçtu. ‘Kapitalist serseri’ olmaktan farklıydı ve herkesin işleyebileceği bir suçtu; bu kızınsa ‘kapitalist serseri’ olmak için gereken niteliklerden yoksun olduğu apaçık ortadaydı.

Onlar böyle gevezelik edip dururken, ben giderek hüzünleniyordum. Güneş, gökyüzünün batısına çekilmeye başlamıştı. Kayalık dağlara doğru sürüklenen bulutlar dağların çıplak doruklarına toplandılar. Rüzgârın hızı kesilmişti, geçen yıldan kalma kurumuş otların üstünde yorgun yorgun geziniyordu. Güneyde, ufkun sarı çizgisinin üzerinde beyaz bir toz bulutu gördüm. Budala, koyunları geri getiriyordu. Çoban, işe Ana Tugaydan sonra koyulur, onlardan önce dönerdi, ama ağıla sokulan koyunların doyurulması, sulanması gerekirdi; kısacası Budala’nın daha yapacak bir sürü işi vardı.

Ağılın kapısını kabaca, gümbürtüyle açtım. Kapı, kanatlarının çoğunu yitirmiş bir yelpaze gibiydi, hoyratlığım karşısında yalpaladı, sallandı. “Artık gitseniz iyi olur,” dedim. “Koyunlar az sonra burada olacak.”

Sekreter dönüp bana baktı. “Eh, bugünlük bu kadar yeter,” diyerek küreği kıza geri verdi.

Yanıma gelip bana bir sigara uzattı. “Hadi, yak bakalım. Günlük Ek’te içtiğin her sigaranın ömründen beş dakika aldığı yazıyor. İnanmıyorum. Hem hangi beş dakikanın kesildiğini nerden bileceksin?”

“Sigara içiyorsan, içersin,” dedim. “Ayrıca beş dakika eksik, beş dakika fazla benim için hiç fark etmez.”

Sigarayı alıp yaktım, sonra kibriti ona uzattım. Derin bir nefes çektikten sonra, “Kimse için fark etmez,” dedi. “Şu anda kim ölmekten korkuyor ki?”

Çok doğruydu. Çinliler ölmekten korkmazdı. Özellikle şimdi, yaşamak için pek az neden varken. Öte yandan, Sekreterle konuşurken fazla ileri gitmemekte yarar vardı. Konuyu değiştirdim. “Koyunları otlatmaya dağa götürmüştüm, yeni döndüm. Burada onlarla kalmamı mı istersiniz, yoksa Tabura dönmemi mi?”

“Sana kalmış,” dedi, cömertçe. “Koyun güdüp gütmemek de sana kalmış. Bütün kışı o dağlarda geçirdin. Dinlenmek istiyorsan Tabura dön. Koyunlarla baş başa kalmak istiyorsan kal. Ha, bir şey daha var: Yeni döndüğün için sana üç günlük izin veriyorum. Buna ne dersin?”

“Çok iyi. Bu durumda Tabura dönüp çalışmayı yeğlerim.”

Bir Devlet Çiftliğinde en kolay yapın Taburdaki yaşamdı: Düzenli saatlerde çalışır, tatil yapardın, hem ne kadar tembel olursan ol, maaşın kesilmezdi. Çalışma ıslah kampından farklı olarak kişisel çabalar burada kişiye herhangi bir özgürlük sağlamazdı. Tam tersine, bu gayretkeşlik görevine daha da sıkı bir biçimde zincirlenmene neden olabilirdi. Yerine geçmek isteyen biri çıkmadığı sürece, bu görevden kurtulmanın yolunu bulamazdın. Üstelik koyun gütmek, bizim gibiler için büyük bir tehlike taşıyordu. Doğurganlık oranı yüksekse bizi kimse övmezdi, ama ölüm oranı yükseldiğinde suçlanırdık.

Sekreter avuçlarındaki kiri ovaladı, pantolonunu silkeledi, sonra kıvrımlı patikayı izleyerek tepeden aşağıya indi. Kız elinde kürekle bana yaklaştı. “Çok tuhaf,” dedim. “Bugün çok insanca bir hali vardı. Bana üç günlük tatil verdi, seninle de tatlı tatlı söyleşti.”

“Bu insanlar gerçek birer iblistir,” dedi kız. “Bugün eskisinden farklıydı.”

“Nasıl yani?” Biraz telaşlanarak, bütün kışı dağlarda geçirdiğim için bir tek gazete bile görmediğimi, hoparlörden yükselen tek bir sözcük duymadığımı ayrımsamıştım. Yokluğum sırasında dünyada bir değişiklik mi olmuştu?

“Emin değilim. Yalnızca farklı bir şey hissettim.” Ufukta giderek genişleyen beyaz toz bulutuna baktı. “Bu gece işin yoksa, bize gel biraz

oturalım. Ev çok sessiz, yalnızca iki kişiyiz. Ben ve yaşlı bir kadın.. “

2

Budala, koyunları getirdi. Onları ağıla sok, say, sularını ver ve bölümlere dağıt. O soğuk, boş ağıl bir anda cıvıl cıvıl bir canlılıkla doldu. İtişen koyunlar, toslaş an koyunlar, analarını arayan kuzular. Yalnızca yaşlı koyunlar hiç kıpırdamadan duruyor, hemcinslerini soğuk bir boyun eğişle süzüyorlardı.

Sayı tamamdı: Toplam 275; ne bir eksik, ne de -doğaldır kibir fazla. Ancak, olanca canlılıklarına karşın onlar yalnızca birer koyundu. Aylardır insanın özlemini çekiyordum.

Koyunlar bir kez ağıla girdikten sonra, Budala’nın işi bitiyordu. Aslında işi bitmiş sayılmazdı, ama Budala’nın elinden gelen tek şey, onları otlatmaktı. Koyunları saymayı bile beceremezdi: Budala yalnızca bir çoban köpeği kadar işe yarıyordu. Şimdi, duvarın dibine çömelmiş, sessizce bekliyordu. Başını öne eğmiş, dağ ayakkabılarının araba lastiğinden yapılma tabanlarına bakıyordu. Bir yandan koyunlara bağırırken, bir yandan da ona seslendim:

“Hey, eve gitsene!”

“Eve mi?”

“Evet, eve gidip karnını doyur!”

“Karnımı doyurmak mı?”

Ne derseniz deyin, bir yankı gibi size geri dönüyordu. Boşver gitsin; herkesin derdi kendine yeter.

Bir süre sonra, Budala’nın karısı göründü. Koca ayaklı bir Moğol’du, yassı yüzü güneşten yanmış, koyu sarı bir renk almıştı. Şimdi herkes asker yeşili giyerken, bir tek bu kadın hala eski modaya göre giyiniyordu. Yokuşun dibinden bağırmaya başladı; Budala’ya sövüp saymak için ağıla varmayı bile beklememişti.

“Neden geberip gitmiyorsun? Hah! Geberdiğin günü bir görsem. Seni değersiz çöp parçası seni. Gelip seni almasam, evin yolunu bile bulamazsın. Canın çıksa da kurtulsam...”

“Onu azarlama, Abla,” dedim. “Sana her ay otuz üç papel getiriyor, öyle değil mi? Evin yolunu bulamıyor olabilir, ama koyunları bir köpekten

çok daha iyi güttüğü de bir gerçek...”

“Çok doğru; o otuz üç dolar benim için çok kutsal.” Kocaman ayaklarını sürüyerek ağıla girdi. “Bu salak ne yaptı peki? Parası vardı, götürüp verdi. O torbayı geri vermesini kim istedi ondan? Hadi verdi diyelim, orada bıraksa ya? Yo, yetmezmiş gibi bir de hastalandı. Bunu düşünmeden edemiyorum. *Lao Cang*[10], bir türlü aklım almıyor -hem insanlar neye yarar ha? Söylesene, okumuş yazmış adamsın. Bir insanı anlayabiliyor musun?”

‘İnsan’ sözcüğünü üstüne basa basa vurguluyor, bu sözcükle kendi kocasını kastetmediğini açıkça belirtiyordu. Bana insanın doğasını, niteliğini, anlamını soruyordu. Önemli olan tek şeyin insanın ‘sınıfı’ olduğu bir dönemde, ıssız bir çölde yaşayan bu koca ayaklı kadın ne kadar da derin düşüncelere dalmıştı. Eleştirmenlerle politikacılar ‘sınıf’ diye çığrışırken, bu kadın insanın doğasını kavramaya çalışıyordu.

Bu karayazılı düşünür, kocasını harekete geçirmek için onu kendi kırbacıyla birkaç kez dürtükledi. Sonra öne düştü, Budala hiç konuşmadan onun peşine takıldı, dar patikayı inip evlerine yollandılar.

Koyunlar meleşti, uzaktaki evlerden dumanlar yükselmeye başladı. Ailelerin çoğu kalın, kesif bir duman çıkaran özel bir odun cinsi yakıyordu. Küller, bacalardan fırlayan periler gibi köyün üstüne yayıldı.

Budala gerçekten budala sayılmazdı. Birkaç yıl öncesine kadar ‘Üç Maddeyi’ ezberden okuduğuna herkes tanıktı. Her ne kadar tek bir sözcüğü bile okumaktan aciz olsa da, Budala, ezberlediği şeyi okurken köylülerin deyişiyle “bir dere gibi çağıldardı”. Aile geçmişine gelince; ‘yoksul çiftçi’ sınıfındandı. Beş nesil geriye gitseniz bile bu katıksız sicilde en küçük bir leke bulamazdınız. Terhis olunca doğduğu köye geri dönmüştü. Çiftliğin Sekreteri gibi eğitimli olmadığı için, ulaşabileceği en yüksek rütbe Takım Liderliğiydi. Ayrıca Takım Liderliği kimsenin istemediği bir görevdi. Budala, koyun gütmek konusunda bir uzman olup çıktı.

Mutlu bir adamdı, kimseye diş bilediği görülmemişti. Orduda geçirdiği beş yıl boyunca tüfek taşımış olmasına karşın, köylü kanındaki iyiliği yitirmemişti. Öte yandan, iş savaşmaya gelince savaş meydanına koşarak atılacağına, yumruklarıyla, dişiyle tırnağıyla dövüşeceğine hiç kuşku yoktu. Liderlerine bağlılığı tamdı. ‘Sınıfsal düşmanlara’ duyduğu nefret, devrime beslediği mutlak inancın sonucuydu. Liderler birinin kötü

olduğunu söylüyorsa, o gerçekten kötü biri demekti. İyimser olduğu için Budala'yı herkes severdi. Bağlılığından dolayı patronlar onu tutardı. Her yıl Mao'nun eserlerini canla başla incelediği için övülürdü.

Üç yıl önce, sonbaharda koyunlar her zamanki gibi dağlara, kayalık yamaçlardaki otlaklara götürüldü. Budala çeşitli Taburlardan toplanan dört çobanı yanına aldı. Bir dağ geçidinde bulunan taş ağıla yollandılar; burası İç Moğolistan'da sayılırdı. Benim de birkaç gün önce döndüğüm yer orasıydı. Arazi geniş, yassı taşlarla kaplıydı, dağlardan fışkıran doğal bir ırmağın tabanını da aynı grimsi yeşil taşlar doldurmuştu. Taşların arasından gür bir bitki örtüsü fışkırıyordu -yaşayabilmek için güçlü olmak zorundaydılar. Yerel inanışa göre bitkilerin gücü onlarla beslenen koyunlara da geçiyordu; bu yüzden sürüler her yıl orada otlatılırdı.

Bir gün, henüz Budala diye çağırmaya başlamadığımız bu adam, iki yüzden fazla koyunu önüne katmış ilerlerken, ansızın hiç beklenmedik bir şeyle karşılaştı. Bu, çuval bezinden yapılma, şişkin bir çantaydı ve bir kayanın üzerinde duruyordu. Alıp açtı, içine baktı ve para desteleriyle karşılaştı. Böylesine ıssız ve yaban bir yerde, ayın yüzeyine benzeyen bu arazide akla yatkın tek bir açıklama olabilirdi, o da çantanın gökten düştüğüydü. Budala bütün gün tek başına o yamaçta oturdu; parayı saymayı bile becerememişti, ne yapması gerektiğine karar vermeye çalışıyordu. Gece koyun ağılına dönünce çantayı gizlice bir gübre yığınının içine sakladı; o andan sonra da hastalandı. Durmadan kendi kendine konuşuyor, çıt çıkmayan dudaklarını oynatıp duruyordu. Gören, kafasındaki bir dizi astronomik rakamı sayıp durduğunu sanırdı. O andan sonra koyunlarla ilgilenemez oldu; yine de resmi olarak bir Takım Lideriydi. Onun yerini alacak biri bulundu.

Kısa bir süre sonra, Eyalet Kamu Güvenlik Bürosundan bir takım adamlar geldiler. Birkaç Moğol'un yüklüce bir para kaybettiği anlaşılmıştı. Bir at sürüsünü satmak üzere Sarı Irmağa götürmüşler, yaklaşık on bin dolar kazandıktan sonra, dönüş yoluna koyulmuşlardı. Yüksek düzlükte parayı yatırabilecekleri bir banka olmadığı için, desteleri bir eğere bağladılar. Ancak birşeyler içmek için geçidin oralarda durdular. Çantanın gevşediğini ve yere düştüğünü fark etmediler bile.

Kamu Güvenlik görevlileri onların izlediği patikayı karış karış aradı. Elli kilometre karelik bu boş alandaki en kuşkulu kişilerin, koyun

ağıllarında yaşayan adamlar olduğunun farkındaydılar. Sonunda, yol onları Budala’nın ağılına getirdi.

Ağıl o güne dek bunca insanı birarada hiç görmemişti. Çobanlar teker teker bir cipe bindirildi, cipteki üniformalı adamlar tarafından sorgulandı. Budala bir Takım Lideriydi, ayrıca iyi, dürüst ve ‘yoksul’ bir köylüydü. Üstelik tuhaf bir hastalığa yakalanmıştı. Kimsenin aklına ondan kuşkulanmak gelmedi. Ama Budala silahlı adamları gördüğü an, dağıldı. Rengi değişti, tepeden tırnağa tirtir titremeye başladı. Onların sormasına bile kalmadan, her şeyi bir bir anlattı. Moğol işi bez çanta büyük gübre yığınından çekip çıkarıldı, paralar sayıldı; tek bir kuruş eksilmemişti.

Budala bir gecede ünlendi. ‘Mao’nun Eserlerinin Etkin Öğrencisi’ olmanın yanısıra, eyaletin Tarım ve Islah Çalışmalarının ‘Örnek Neferi’ oldu. Partiye ‘Fahri Üye’ yapıldı ve insanlara izlenmesi gereken bir rehber olarak gösterildi.

Her şeyi bir rapor halinde dökmesi için kendisine yardım eden propaganda görevlisine kıkırdayarak, şakırcasına şöyle dedi: “Para çok fazlaydı! Birkaç yüz dolar olsaydı, cebe atardım.” Bu sözler resmi rapora yazılamazdı elbette. Propaganda görevlisi olayı duyuran gazetelerden aldığı basmakalıp cümleleri alt alta sıralamakla yetindi.

Para artık Budala’da değildi; Budala’nın hastalığı da geçmişti. Gerçeği ağzından kaçırmış, rahatlamıştı. Her neyse, resmi makamlara bu kadarı yeterdi; kısa bir süre sonra Budala, bir konuşma yapması için Beijing’e çağrıldı.

Orada ‘Ulusal Tarım Sistemi’ konusunda düzenlenen ‘Yeni Halk Kongresine’ katıldı. Hatta Merkez Komitenin Büyük Babalarıyla bile tanıştı.

Ama Beijing’den döndükten sonra, önüne gelene ne büyük bir aptallık ettiğinden yakınmaya başladı. Gitmeden önce, paranın gerçekte neye yaradığından habersizdi. Beijing’e gittikten ve Wang-fuicin Mağazasında satılan malları gördükten sonra, iyi bir yaşam sürmek için para gerektiğini anlamıştı. Bu sözler yetkili liderlerin kulağına kadar gitti. Budala’yı çağırtıp kulağını büktüler. Bu biçimde saçmalayıp durduğu takdirde onu ‘sınıfsal düşman’ ilan edeceklerini söylediler.

Budala, Devlet Çiftlik Merkezinden döndüğünde yıkılmış, bambaşka biri olmuştu. O günden sonra bir daha hiç konuşmadı.

Başlarda, herkes ona “Salak” diyordu. Ne yazık ki, o özel dönemde ‘salak’ sıfatı bir övgüye dönüşmüş, bir insanı övmek için kullanılır olmuştu. Örneğin, her gün Merkezin helalarını temizleyen adam: Bu adam ‘salak’ olduğu için yüreklendirilip yüceltiliyordu. Daha önce bir hidrolik mühendisi olan adam ‘aydın’ unvanından kurtuluncaya kadar epeyce zorlanmıştı. Şimdi, biraz daha uğraştıktan sonra o gözalıcı ‘salak’ konumuna ulaşmış ve Partiye girme hakkını kazanmıştı.

Bu nedenle insanlar “Salak” lakabının bizim çobana tam da uymadığını hissediyorlardı. Daha sonra, o tuhaf hastalığı yüzünden ona Budala demeye başladık.

Budala inatla susuyordu, ama kafasından neler geçtiğini kim bilebilirdi? Ona bakan biri, kendi zihninden karanlık bir gölgenin geçtiğini hissederdi. Kişisel acıların çoğunun nedeni, uygulanan politikalar, insanların yaşamını bir dalga gibi kaplayan ‘Kitle Eylemleri’ idi. Budala’nın durumunu düşününce, hepimiz kendi yüreklerimizin dibinde hâlâ fokurdayıp duran o en sıradan isteklerle yüz yüze gelmiştik. Siyasal slogan katmanlarının altında, her normal erkeğin, örnek bir yaşam süren her insanın yüreğinde ve beyninde bir tek çıplak, yalın tutku vardı, o da iyi bir yaşam sürme arzusuydu. İnsanı ürkütecek kadar ham ve içten, bencilce bir istekti bu. Politikalara teslim olmayı reddeden bir duyguydu. Bu duygu Budala’da bile varken, kimbilir bizim içimizi nasıl kaplamıştı? Siyasal eylemler bizi ne kadar yıkarsa yıkasın, o duyguyu içimizden akıtması olanaksızdı. Tam tersine o, arada bir, canı çektikçe sürünerek dışarı çıkar ve ‘politikaların’ kişide bıraktığı bütün etkileri bir anda ayrıştırıp yok ederdi.

Budala’ya bakarken, yüreklerimizdeki ‘ölümsüz devrimin’ dövüşçü ruhunun yanında ötekinin, adı olmayan o ruhun da barındığını bilirdik. Budala’nın başına gelenler bu ruhu ortaya çıkarmıştı, bizimkiyse hala derinlerde bir yerde yatıyordu. Böylesi sinsi düşünceler, üstteki donmuş dünyayı ufak ufak kemiriyordu; tıpkı buz tabakasını kemiren damlalar gibi.

Belki de bunun, şu Koca Ayaklı Düşünürün söylemek istediği şeyle bir ilgisi vardı?

Evet, Budala başını öne sarkıttı, eli kırbaçlı kadının peşisıra yokuşu indi. Yavaş yavaş uçuk mavi akşam pusuna karıştılar. Bacalardan yükselen duman, köyün üstünü bütünüyle kaplamıştı. Koyunlar yatışmıştı. Somurtkan, bitkin, yaşlı bir koç, gerilerde bir köşede yatıyor, derin derin

soluyordu. Çenesinden sarkan uzun sakalıyla göklerin alaycılığını ve insanoğlunun üzüntülerini anlarmış gibi bir hali vardı.

Yapmam gereken işi bitirdim, Sekreter Kao'nun küreği bilerken kullandığı taşın üzerine oturdum. Sigaramı yakarken, içime o bildik hüzün çöreklendi. Bu duygu, bir saat kadar dakikti. Güneş battıktan sonra, gece yaklaşırken, koyunların sesi kesilip yumuşacık bulutlar gökyüzüne kıvrıldığında, kumdan oyulmuş tepelerle sessiz düzlüklerin karşısındaki rüzgâr dinip, otların dik, sivri uçları birbirinden ayırdedilemez olduğunda, işte o zaman içimi hep aynı ıssızlık, aynı yalnızlık kaplardı.

Yaşamımın her günü, her gecesi ya koyunlarla ya da Budala gibilerle geçiyordu. Neredeyse insanlık-dışı bir toplumda yaşıyordum; bu toplum insanlığın sarsıntılı dönüşleri sırasında kenara sıçrayan küçük bir çamur topağına benziyordu. Tepemdeki o uçsuz bucaksız boşlukta, çevremdeki doğanın hiç değişmeyen boşluğunda kitaplarda okuduğum şeyleri doğrulayan bir tek kanıt zerreciği bulamıyordum. Dünyamızın toplumla bağlantısı kesilmişti.

Böyle kıpırtısızca asılı durmak bazen içimde harekete geçme, birşeyler yapma dürtüsü uyandırıyordu. Bazen de elimi kolumu bağlıyor, beni hüzünlendiriyordu. Daha da ötesi, beni korkutuyordu. Rüzgâr, zamanı da, zihnimi de sessizce kemirmişti. Sonunda, hiçbir işe yaramayacak, zamanla Budala gibi biri olup çıkacaktım.

Budala'nın aklından hiçbir şey geçmediği söylenebilir miydi? Yalnızca bu konuda konuşmuyordu, hepsi bu. Dünya demirden dökülmüştür, duygulardan da bilinçten de yoksundur. Onu etkilemek istiyorsanız itin, çekiştirin, biçimlendirin, en azından bağırın -lime lime olmuş bir yorganın boğduğu, kısık bir çığlık da olsa fark etmez.

Ama bugün, koyun ağılındaki tüneğimde koyu yeşil dağların ardına çekilen güneşi seyrederken, ıssızlıkla yalnızlığın arasına başka bir duygu daha sızdı. Oraya bir kuş tüyü kadar hafif adımlarla girdi, zihnimi gıdıklamaya, düşüncelerimi uyarmaya başladı. Evet, sonunda seni yeniden görebilmiştim! Bu Tanrının bir lütfu değil de neydi? Bunca yıldır tanıdığım pek çok kadın çoktan unutulmuştu. Han Yueping, Ma Yinghua -onları bir daha görmeyeceğimi biliyordum ve onları düşünerek boşa zaman harcamamıştım.

Oysa Onu anımsamış, her anımsayışımda o olayı gerçekten yaşayıp yaşamadığımdan kuşkuya düşmüştüm. Böylesine büyülü bir anı gerçekten

tatmış mıydım? Yüreğim yağsızlıktan sertleşmiş olmasına karşın, onun görüntüsü yüreğimde silinmez bir iz bırakmıştı. O imge, o çıplak bedenin güzelim çizgileri beni bugüne kadar duygulandırmayı başarmıştı. Beni sayısız kez heyecanlandırmış, içimdeki şehveti uyandırmış, üzerimdeki siyah, mavi ya da şu andaki yeşil hapishane kabuğumun altında hala bir erkeğin yattığını ayrımsamamı sağlamıştı.

Bireyselliği boğan bir toplumda yaşamamıza karşın, cinsler arasındaki ayrım (en azından benim için) hâlâ geçerliydi. Onun o güçlü devinimleri, o yürekli ve sessiz çığlığı ırzıma geçmişti. Ona karşılık verecek cesareti bulamamıştım, ama bu tecavüzün etkisi beni, içimi hiç terk etmeyecekti: Otuz dokuz yaşında ama hâlâ bakir bir erkektim ve işte bekâretimi o anda kaybetmiştim.

Geçmişteki bütün kucaklaşmalar, o ürpertili bedenin anısı tarafından paramparça edilmişti; güneşin kan kırmızısı ışınları sabaha özgü, şeftali pembesi bulutları delip geçmişti. O andan sonra, ne zaman bir kadını düşünsem, onu düşüneceğimi anlamıştım. O, bedenimin saflığını çalmıştı. Yaşamıma yalnızca o an için girdiğine inanamazdım. Bu inanç herhangi bir temelden yoksun olsa da, onu yeniden göreceğime hep inandım. Yanılmamışım; işte karşımdaydı. Hayatta iki kez olan şeylerin belli bir ağırlığı vardır: Yazgı denen şey, bu olmalıydı.

Öte yandan, sıcacık duygulara alışık olmadığım için ham arzuya çok uzun zaman önce teslim olduğumun da farkındaydım. Kişinin yaşam tarzı, onun sevme biçimini, sevme amacını, sevgi kavramını da belirliyor. Tıpkı Budala gibi, uzlaşmaz bir ikilemin pençesine düşmüştüm. Bir yanda, kültürün gücüyle denetlenen, bastırılan sağduyunun sesi; öteki yanda yaşayan, soluk alan bir başka bedene sokulmak için kıvranan, mantıktan yoksun, temel bir dürtü. İçimdeki erkeği harekete geçirdiği sürece, bu bedenin hangi kadına ait olduğu hiç fark etmezdi.

Gökte yüzen akşam bulutları lime lime yırtıldı...

Sigaramı bitirmiştim ki, aşağıdaki hoparlörden gür bir ses yayıldı. Kara, geniş ağzı açık bu demir grisi aygıt, biz çiftçilerin dış dünyayla tek bağımızdı. Her gün aynı nakaratı yineleyerek dünyanın bir kez daha durduğunu kanıtlardı. Akmayı sürdüren tek şey, zamandı sanki - dolayısıyla hoparlörün başlıca işlevi de zamanı duyurmak olup çıkmıştı: Akşam yemeği için kantine gitme vakti. Kalktım, döşeğimi kıvırıp omuzuma attım. Yerimi

alacak olan adamı beklemeksizin ağılın kapısını sıkıca kapadım, yokuşu inmeye koyuldum.

Canı cehenneme -karnımı doyurduktan sonra gider kızı arardım!

3

Kantinin eşiğine çömelip yemeğimi yedim. Sonra pilav tasımı kolumun altına sıkıştırdım, döşeğimi sırtlandım ve kaldığım yatakhaneye yollandım. İçeri girince döşeği boş bir yatağın üzerine fırlattım.

“Öteki ikisine ne oldu?” Yakınlardaki bir yatağın üzerine bağdaş kurmuş olan Cu Ruiçen’e iki boş ranzanın nedenini sordum.

“Evlenip gittiler -burada tek çıplak çomak (bekâr) biz kaldık.”

Başını, çaldığı er-hu’dan[11] kaldırdı, yüzünde alttan alan, yaltaklanan bir gülümseme vardı. Yalnızca küçük, sivri bir ağız böyle gülümseyebilirdi. Övgüsüne karşılık verdim: “Benim hiç olmazsa senin gibi bir karım yok. Sen benden daha kötü durumdasın -hayatında, geri dönemeyeceğin biri var.”

Bir şey demedi, müzik aletini yeniden eline alıp Liuyang Irmağı adlı üzüntülü şarkıyı çalmaya koyuldu. Oldukça iyi çalıyordu, hüzünlü notalar duygu yüklüydü. Ama çaldığı tek parça, Liuyang Irmağı idi.

Cu Ruiçen, hapishanede dedikleri gibi ‘artık maddeydi’. Hapishaneyi doldurmak için daha fazla ‘korkak iblisler ve yılan ruhluların’ gerektiği yıla kadar, kasabada çalışıyordu; Tarım İnşa Bölümündeki erzak ekibinin başıydı. O yıl ülkenin dörtbir yanından adam topladılar -ben de o günlerde tutuklanmıştım. Daha sonra, hapishaneler boşaltılınca bütün ‘korkak iblisler ve yılan ruhlular’ evlerine döndüler; kimisi birimlerine, kimisi de resmi konumlarına. Yalnızca Cu salıverilmedi. Toplumsal konumu hala belirginleşmemişti; yıllardır yatakhanede bizimle, yani bekâr erkeklerle birlikte yaşıyordu.

Çalgının sesi yankılandı, dört çamurlu duvarın çevrelediği odamıza yayıldı. Yatağımı serdim, sırtüstü uzandım, Cu’nun fırlak ağzını ve küçük, sivri uçlu sakalını süzdüm. Hava yavaş yavaş karardı, Cu’nun kırılgan karaltısı küçüldü, küçüldü, sonunda yalnızca kara bir gölge olup çıktı. Geriye yalnızca görünmeyen parmaklarının altında akan, şıpşıp damlayan,

bu kasvetli odanın çatlaklarından dışarı sızmaya çalışan Liuyang Irmağı kalmıştı.

Oda hüzünlüydü, müzik hüzünlüydü, hava bile hüzünlüydü. Cu'nun çaldığı şeyi ansızın ayrımsadım. Şarkının güftesi Ulu Önderimizi yücelten sözcüklerden oluşuyordu, oysa gerçekte yalın bir Hunan halk şarkısıydı bu. Fazlaca yayılmayan notalardan, fazla uzamayan aralardan oluşan şarkı, hüzün dolu, yaslı bir sızlanmanın kesintisiz dışavurumuydu.

Doğrulup oturdum, özür dilercesine sordum: "Köyünü mü düşünüyorsun?"

Karanlıkta tek görebildiğim, doğruca duvara bakan, müziğe, belki birine ya da başka bir şeye diktiği gözleriydi. Bir dakika sonra er-hu'sunu yatağın üzerine özenle bıraktı. "Köyü düşünen kim? Yalnızca yaşamaktan bıktım," dedi.

Duygularını azıcık da olsa ancak böyle 'Devrimci bir Şarkıyla' ele vermeyi göze alabilmişti -tıpkı birkaç parça eşyasını taşımak için kamuya ait bir taşıt aracını kullanan bir 'özgür mahkûm' gibi. Aklından geçeni bana açıklayabilseydi, çok iyi anlaşabilirdik. İyi bir öğrenim görmüş, KMT[12] asker akademisini bitirmişti, klasik eserler konusunda bilgiliydi. Ama düşüncelerini dile getirdiğini hiç duymamıştım; işin doğrusu konuştuğunu bile pek duymamıştım.

Bir keresinde ortak yatakhanemize 'Bekârlar Komitesi' demek gibi bir hata yapmıştım; bunu duyan Cu'nun ödü patladı. Beni bir yana çekip, fısıldadı: "Cang, aklını mı kaçırdın? Bekârlar Komitesiymiş. Liderlerimizin kulağına bir giderse, yanarız. Yeni örgütlenmeler konusunda ne kadar duyarlı olduklarını bilmiyor musun?"

Çok kuşkucu biri olmasına karşın yeteneksiz biri değildi. Ruhsal sorunları ne olursa olsun, Aklanma Dilekçesini[13] yazacak kadar hâlâ aklı başındaydı. Sık sık yüzünü duvara dönüp oturur, resmi mektuplara özgü köşeli, dik harfleri çok güzel, zarif bir yazıyla kâğıda dökerdi.

"Hayrola? Yanıt yok mu?" O hüzünlü müzik beni ona karşı sevecenleştirmişti. "Dağlarda geçen bir kışın ardından buraya dönerken, senin çoktan evine yollandığını düşünüyordum. Bu kadar yazıp çizmenin hiçbir yararı olmuyor anlaşılan."

"Öyle değil," dedi içtenlikle. "Elbette işe yarar, yeter ki tepedekiler görsün. Ortalardaki biri önümü tıkıyor, anlıyor musun? Benim 'övülesi

davranışlarda bulunmuş biri’ olduğumu unutma.”

“Övülesi davranışlar mı?” diye sordum merakla. “Ne tür övülesi davranışlarda bulundun ki? Ayaklanmadan sonra, savaşmak için Kurtuluş Ordusuna katılışını mı söylemek istiyorsun?”

“Hayır, hayır anlamıyorsun.” Geriye yaslandı, coşkusu sönmüş bir halde, eski anılarını tazelemeye koyuldu. “Büyük Kültür Devriminin başladığı sıralarda ben Bölüm Merkezindeydim, gelen bilgileri toplar, başkalarıyla birlikte değerlendirirdim. Sağladığım malzemenin arasında, o ayaklanmada benimle birlikte olan askerlerle ilgili malzeme de vardı..”

O zaman anladım. Cu’nun ‘malzeme sağladığı’ âsi KMT subaylarından birinin saygınlığı iade edilmişti. Subay yetkili konumuna geri dönmüştü ve şimdi Cu’nun Aklanmasını engelliyordu.

Cu’nun ‘övülesi davranışları’ geri tepmişti. Hiç beklemediği gelişmelerin, değişen koşulların kurbanı olmuştu.

“Anlıyorum. Sen yine de yazmaya devam et. Bol bol yaz -yukardakilerin gözüne er geç çarpacaktır. Bir gün mutlaka evine döneceksin,” diye avuttum onu. Bir yandan da düşünüyordum: “Ha ha! Daha çok beklersin!”

Yataktan atladım, dışarı çıktım. Bilgi vermekten hoşlanan birkaç kişi tanımıştım -bunlardan biri Taburumuzun Yönetim Şefiydi, öteki de buydu demek? Ama Cu bilgi vermeyi şimdilik bir yana bırakmış gibiydi. Kendini bütünüyle Aklanma Dilekçesini yazmaya adamıştı. Bir zamanlar başkalarını karalayan bu adam, şimdi kendini savunmak zorunda kalmıştı. Bu da bir tür Yazgı değil miydi?

Karanlık gece taşmış bir lağımın o iğrenç, yanık kokusunu yayıyordu. Hava değişecek miydi yoksa?

Ama bu kokuya oleaster çiçeklerinin duru kokusu, doğruca insanın içine işlermiş gibi görünen o yoğun koku da karışmıştı. Baharın yaklaştığına hiç kuşku yoktu.

***

Odalarını, yönetmelikteki ampulden çok daha büyük, tek bir ampul aydınlatıyordu. İçeri girerken, hiç alışık olmadığım bu aydınlık karşısında

gözlerimi kıstım. “Evet? Siz ikiniz burada ne yapıyorsunuz bakalım? Çin satrancı mı[14] oynuyordunuz?”

Beni selamlamak için elini kaldırdı ve kıkırdadı. “Satranç oynayan kim? Yalnızca Yaşlı Bayan Ma’nın aklanma mektubunu yazmasına yardım ediyordum.”

İkisi karşılıklı oturmuş, başlarını incecik tahtadan yapılma masaya doğru eğmişlerdi. Tahtanın üzerinde beyaz bir kâğıt vardı; kızın elinde bir kalem tuttuğunu gördüm.

“Lao Cang, geldiğine göre mektubu senin yazman daha doğru olur,” dedi Yaşlı Bayan Ma. “Sen okumuş adamsın.”

“Beni affedin, daha önce hiç Aklanma Dilekçesi yazmadım,” dedim. “Ama evlenme başvurusu isteseydin, hemen yazardım. Üstelik başvurunun kabul edileceğini de garanti ederdim.”

“Seni şeytan seni,” diye payladı. “Evlenmek, ha? Kiminle evleneyim peki? Ben aklımı kaçırmadım.”

Gülerek yanıtladım: “Cu Ruiçen ile elbette. Karısı bir başkasıyla kaçmış, ama Cu’nun henüz haberi yok. İkiniz birbirinize çok yakışırdınız doğrusu -o da şu anda bir aklanma mektubu yazmakla meşgul.”

Yaşlı Bayan Ma sırıttı. “Seni çapkın, sen hiçbir zaman normal biri olamadın. Genç dostum, senin şu dilin var ya, bütün çektiklerin onun yüzünden işte.”

“Yanılıyorsun.” Gelişigüzel bir tavırla, Yaşlı Bayan Ma’nın yatağının üzerine oturdum. Yatak, kızın tam karşısına düşüyordu. “Karşındaki adam her zaman normal ve efendi biri olmuştur. Tek sorun, şu anda herkesin şakaları ciddiye alması, çılgınca sözlere inanması. Ayrıca, son beş keresinde beni suçladıkları davalara söylediğim şeyler değil, yazdığım şeyler yol açtı. Aklanma mektubunu yazmamı hâlâ istiyor musun? Korkarım ki yazdıkça başımız daha çok belaya girer -sonunda seni yeniden hapse tıkabilirler.”

Yaşlı Bayan Ma sekiz yaşındayken, Şandong’daki bir eve gelin olarak satıldı. Özgürlük ilan edildiğinde, sekiz yıldır orada çalışıyordu. Ma’dan on yaş büyük olan kocası o karmaşada ortadan yok oldu, bir daha da onu gören olmadı. Ma, ‘Yoksul Köylü Komitesinin’ Başkanının dikkatini çekti, ama on altı yaşındaki bu genç dul aptallık edip karşısına çıkan bu fırsatı tepti. Kızın kendisini reddetmesi adamı kinlendirdi. Öcünü almak için 1958 yılına kadar bekledi; aradığı fırsatı Büyük Atılım sırasında yakaladı. Kadını ‘Mal

Sahibi Unsur' olarak "şapkaladı".[15] Ma eyaletten kaçtı, sonunda yolu, bu geri kalmış yöredeki Devlet Çiftliğine düştü; burada çalışmaya başladı. O kaçtıkça, 'Arananlar Genelgesi' de onu izledi. Sonunda, 1963'teki 'Sosyalist Eğitim Atılımı' sırasında Genelge, Ma'nın yakasına yapıştı. Bunun üzerine Çiftlik onu 'Kaçak Mal Sahibi' olarak yargıladı; üç yıl ağır iş cezasına mahkûm etti. Cezasını uzun zaman önce doldurmuş olmasına karşın, hâlâ 'Mal Sahibi Unsur' olarak görülüyordu. Aklanmaya başvurmadaki tek amacı bu yakışıksız 'şapkadan' kurtulmaktı. Ancak bir keresinde bana dert yanmıştı; dediğine göre Yoksul Köylü Komitesinin Başkanı olan adam şimdi Ma'nın eski komününe Parti Sekreteri olarak atanmıştı. Kadının eski kasabasında, yeniden gözden geçirilen davaların dosyaları önce yerel hükümete gönderiliyordu. Buysa Aklanma Dilekçesini çöpe atmakla eşanlamlı değil miydi?

İnsanlar, yaşadıkları sürece umutlarını yitirmemeliler. O umudu söndürmeyi göze alamazdım, en iyisi işi şakaya vurmaktı.

"Lao Cang, sen de bir dilekçe yazmalısın. Baksana, neredeyse kırk yaşına geldin. Saygınlığını kazanırsan, bir okulda öğretmenlik yapabilirsin." Yaşlı Bayan Ma bana bakıyor, içtenlikle konuşuyordu.

İnsanlar, en sevdikleri yemeği başkalarının da seveceğini sanırlar ve onları bu yemekten tatmaya zorlarlar.

Cebimden sigara çıkardım, Yaşlı Bayan Ma'nın yüzüne baktım. Ne yüzdü ama! Benden yalnızca dört yaş büyüktü, ama yaşadığı her gün bu yüze derin bir çizgi halinde oyulmuş gibi görünüyordu. Yetmişlik adamların bile ona Yaşlı Bayan Ma diye seslenmelerine hiç şaşmamalı.

Evine dön, diye düşündüm. Kasabana dön! Senin şu yüzün, en iyi aklanma dilekçen. Bırak da Komite Başkanı, şimdinin Parti Sekreteri bu yüze uzun uzun baksın. "Bir zamanlar arzuladığın kızı tanıdın mı?" Şu kadarcık bir vicdanı kaldıysa, seni bağışlar.

Öte yandan, böyle birinin içinde birazcık da olsa acıma duygusuna rastlamak oldukça zayıf bir olasılıktı.

Böylece Yaşlı Bayan Ma ummayı sürdürmüştü. Salt kendisi için umut beslemez, umudunu çevresindekilere de aşılardı. Kırışıklıkların altına gizlenmiş olan iyilik, bu yüzü zaman zaman on altı yaşındaki bir kızın ışıltısıyla dolduruyordu.

“Benim durumum seninkinden farklı,” dedim, sigaramı yakarken. “Önce ‘sağcı’, daha sonra da ‘devrim karşıtı’ damgası yedim. Hangisini bağışlatmaya çalışmanın daha iyi olacağını bilemiyorum. Oysa sen, şu ‘mal sahibi’ şapkasından kurtulduğun an, sorun kalmayacak. Yazmaya devam et, bir gün biri aklanmam sağlayacaktır.” Ona içtenlikle şans diledim.

“Ah,” diyerek derin bir soluk aldı. “Keşke aklansam. Bu günlerde bir ‘şapka’ ile yaşamak çok güç.” Şianciyu’ya döndü: “Nerede kalmıştık? 1963’te mi?”

Şianciyu, “Dur biraz,” dedikten sonra kalemi bıraktı, sırtını duvara yasladı. “Bir konuğumuz var, bir süre ara verelim.”

“Ah, evet, evet.” Yaşlı Bayan Ma, çabucak özür diledi. “Görüyor musun, salt kendimi düşünüyorum. Siz ikiniz oturun, ben çıkıp mürekkep arayacağım.” Sonra anlamlı bir tavırla dışarı çıktı.

Çok uyanık bir kadındı. Ama Yoksul Çiftçi Komitesinin Başkanının gönlünü hoş etmeyi becerememişti. Sonuçta da...

Oleaster kokusu iyice yoğunlaştı, tıpkı bir sağanaktan önce olduğu gibi pencereden ve kapıdaki çatlaktan odaya doldu. Bizim yatakhanede, içerde olan her şey dışarı çıkmak isterdi, oysa burada her şey bu odaya girmek istiyordu.

Kıza sordum: “Neden kendin için de bir Dilekçe yazmıyorsun?”

“Yararı olmaz,” dedi. “Duygularla ilgili bir şeyi kim aklayabilir? Ya ben hatalıydım, ya da o. Çalışma cezamı nasılsa çektiğime göre, konuyu yeniden açmanın ne yararı olacak? Ayrıca, beni aklasalar bile o üç yılı geri getiremezler..”

Buna söylenecek sözüm yoktu. Durumu benden daha iyi kavramıştı.

Beyaz bir gömlek giymişti. Boynundaki düğmeler açıktı, göğüslerinin üstündeki beyaz üçgen görünüyordu. Teni hâlâ fildişi rengindeydi. Ilık ve yumuşak olduğunu anlamak için dokunmak gereksizdi... Belli belirsiz gülümsedim.

“Evet, asıl Dilekçe yazması gereken sensin,” dedi. “Önce şu ‘sağcı’ sorunundan başla -her şey oradan başlamış. Eğer Yaşlı Bayan Ma’nın dediği gibi saygınlığını kazanırsan, öğretmenlik yapmaman için hiçbir neden kalmaz... “

“Hayır, denemeye bile kalkışmamamın nedeni de şu ‘sağcılık’ sorununa geri dönmek zorunda kalmam zaten.”

“Daha ne kadar bekleyeceksin?”

Gözlerimi o üçgenden ayırdım, ona ne yanıt vereceğimi düşünmeye çalıştım.

“Belki bilmiyorsun ama,” dedi, “Deng Şiaoping’in saygınlığı çoktan iade edildi.”

“Ya?” Gerçekten şaşırtıcı ve iyi bir haberdi bu. Herkesin harıl harıl ‘aklanma mektubu’ yazmaya koyulmasına şaşmamalı. “Doğru mu bu?”

“Elbette. Şimdi dışarda; çalışmaya başladı bile.”

Gündüz bana söylemeye çalıştığı şey buydu demek! Bu herkese duyurulması gereken bir haberdi. Haberi gazetelerde okumuş, hoparlörlerden duymuş, radyodan dinlemiş olmalıydılar. Bunlara ek olarak, Merkezi Hükümetten gelen kırmızı manşetli, onlarca, yüzlerce belge de vardı elbette. Ama burası ıssız bir kasaba, görmezden gelinen bir araziye yığılmış olan serserilerin oluşturduğu bir köydü. Belli başlı ulusal olayların buraya ulaşabilen haberleri bir dizi hiyeroglif yazısı, biçimsiz işaretlerin oluşturduğu bir zincir gibiydi. Göründüğü gibiydi, öte yandan hiç de öyle değildi. Gerçek habere ulaşmak için bu dolambaçlı işaretlerin arasından geçmek, karşınıza çıkarılan labirenti aşmak zorundaydınız. Yetkenin dışında kalmaya yazgılı olanların, bu işaretleri çözmek gibi bir umudu olamazdı.

Hükümetin tepesindekiler korkunç bir çabayla, bir değneği elden ele geçirir gibi, haberleri bize kadar ulaştırmaya çalışıyorlardı. Haber köyümüze ulaştığında, güneşten yansıyan ve yaşamlarımıza değmeden önce aya gidip geri dönen ışığa benziyordu. O zaman bile duyularımız ışığın yalnızca en belirsiz yansılarını saptayabiliyordu.

Bu köyde, hava ya da ürün payının artırılmaması gibi önemli konulardan, bugün Sekreterin bana sigaralarından birini ikram etmesi gibi küçük olaylara kadar her şeye, önemine bağlı olarak kapsamlı bir çözümleme eşlik etmeliydi. Mantığa dayalı bir kavrama söz konusu değildi. Sonuçta kişi kendi içgüdülerine belbağlamak zorundaydı. Bunun sonucu olarak da, her şey doğa-üstü bir niteliğe bürünürdü. Göktaşları, depremler, acayip dölütler, kıllı bebekler; olağan dışı her olay Vietnam Savaşının sonu, Sihanouk’un Çin’i ziyareti, Yao Wenyuan hakkındaki iri puntolu makale, ulusal şölenlere katılanların isim sıralaması, hatta sokak aralarında üretilen en küçük dedikodularla eşdeğer görülürdü. Hepsi de yaşamlarımızı etkileyecek kadar önemliydi. ‘İnsanla doğanın birliği’ gibi eften püften bir kuram almış başını gidiyordu. Karanlık Çağlara geri dönmüştük.

Felsefe, politika ve ekonomi konularındaki eserlerden yararlanarak ‘şeylerin’ düzenini kavramaya çalışmıştım; kitaplarda yazanlar açık seçikti. Anlama yeteneğim varlığımı sürdürmem için bana yaşamsal bir destek sağladığı gibi, bana ruhun sezgilerini ileten bir anten olmuştu. Ama gerçeklikle karşı karşıya geldiğim an, her şey altüst oldu. İletilen haberler ansızın denetimden çıktılar, yadsınamaz bir biçimde keyiflerince davranır oldular. Bütün gelenekleri altüst etmiş, sağduyunun sınırlarını bile parçalamışlardı sanki. Tıpkı bir uçağın, peşindeki radarları atlatmak için radyo parazitleri yayınlaması gibi.

Şu son haber, sıradışıydı. Sezgilerim bana, Dışarda her şeyin hızla değiştiğini söylüyordu. Tıpkı bir sigaradan yükselen duman gibi, damarlarımdan ve arterlerimden sıcak bir akımın geçtiğini hissettim. Bir tekne ters dönmüştü - suya önce pruvanın mı yoksa kıç tarafın mı battığı hiç fark etmezdi. Önemli olan, birinin o koca teknenin tepesine güçlükle tırmandığı ve kaptan olma sorumluluğunu üstlendiğiydi. Yapması gereken ilk iş, bir kurtarma harekâtı başlatmaktı. Tekne önce düzeltilmeliydi; bu engin, açık denizde nereye gideceği ise daha sonraki bir soruydu. Yapılması gereken ilk iş, sudakileri bir an önce güverteye çekmekti.

Kız, soru dolu gözlerini gözlerime dikmiş, merakla bekliyordu. Bir çift kadın gözü koyun gözünden farklıdır, ama onlarda da aynı uysallık, kuşku, korku ve kararsızlık vardır. Ona ne diyebilirdim? Belli belirsiz bir yakınlaşmaya henüz anlaşma denemezdi; yanılmadığımı varsaysak bile, labirent girilemeyecek kadar çetindi. Tekneyi sulara gömmek isteyecek biri değildim, oysa suda olup, ötekileri de kendileriyle birlikte boğmaya çalışanlar vardı. Benim tek derdim, o teknede olmaktı! Yeniden güverteye çıkmak, giysilerimi kurutmak, yaralarımı sarmak, kendimi sıcacık güneşe bırakmak istiyordum. Bir şey daha istiyordum; gizliden gizliye beslediğim bir umut vardı: Geminin rotasının saptanmasına katılmak. Son on sekiz yıldır edindiğim deneyimler bana bir tek şeyi apaçık göstermişti: Geminin dümenini tek bir kişi tutabilirdi, ama geminin burnunu istenen yöne çevirmek için bir kişi yeterli değildi.

Peki ama, bunları ona söyleyebilir miydim? Ampulün ışığı insanı rahatsız edecek kadar parlaktı. Son birkaç aydır koyun ağılllarında sahip olduğum tek ışık, geçen yüzyıldan kalma kerosen lambaların ışığıydı. Karanlığı delen bu ılık aydınlıktan hoşlanırdım. Karanlıkta fısıl fısıl konuşmaların mırıltılarını düşleyebilir, sinirlerimi yatıştırabilirdim... oysa

şu anda, tam karşımda kanlı canlı bir kadın oturuyordu. Evet, karşımdaki bir kadındı! Benimle konuşuyordu, sesi yumuşak, rahat ve candandı. Dokundurmalarla dolu olan bu anlamlı ses, sözcüklerden çok daha fazlasını dışavuruyordu. Gözlerindeki sorgu dolu ışığın anlamını birden çözdüm: Bu odada iki kişiydik; kadınsız bir erkekle, erkeksiz bir kadın. 'Temyiz mektuplarından' ve 'aklanmaktan' başka konuşacak şeyimiz yok muydu?

Gözlerinde yalnızca soru ve kuşku yoktu -bu gözlerde umut, boyun eğme kıvılcımları yanıp sönüyordu. Duruşunu çoktan almış da, ilk hamleyi benim yapmamı bekliyordu sanki. Yaklaşan saldırım karşısında çökmeye şimdiden hazırmış gibi görünüyordu.

Odanın bir köşesindeki yatağın üzerinde oturuyordum, o da karşımdaki yatağın üzerinde. Aramızda iki metreden daha geniş olmayan, kahverengi bir toprak parçası vardı. Bu şerit, bir yaşam genişliğindeki satranç tahtasının üzerindeki sınır çizgisiydi. Karşı tarafın yenilmez olduğuna inanıyorsanız, onu yenemezdiniz. Eğer inanmıyorsanız, hasmınızın gücünü hiçliğe dönüştürür, onu tek bir fiskeyle ortadan kaldırılabilirdiniz. Zaman sessizlikte damla damla aktı. Yüzünde minicik bir gülümseme belirdi; tuhaf ve gizemliydi. Bu cesur ve sessiz sesleniş, yalnızlığın ortasından yükselen bu çığlık aramızda tekrar tekrar yankılandı. Tepeden tırnağa giyinik olmasına karşın, vücudunun dış çizgileri bluzunun altında iyice belirgindi. Gözlerimin önünde bir kez daha çırılçıplak bir beden belirdi.

Politika tutkusu, şehvet güdüsüyle aynı kaynaktan fışkırır, her ikisi de içten içe aynı salgıları salgılarlar. Her ikisi de bir erkeği kendinden vazgeçmeye, almak ve sahip olmak için, kararlılıkla, yüreklice, aptalca öne atılmaya, kendini feda ederek doyuma ve mutluluğa ulaşmaya kışkırtır.

Bugün, hayırlı olaylarla dolu bir gündü -nasıl olmuş da hepsi böyle art arda gelmişti? Kutlanmaya değer bir gündü, kendimi yarı yarıya özgürleşmiş hissediyordum. Yüzüme tuhaf, gizemli bir gülümseme yayıldı. Anlayabileceğini biliyordum. Tıpkı bir erkeğin gözlerini okuyabilmesi gibi, aklımdan geçeni de biliyordu kuşkusuz. O sarı renkli, hormonal salgı çılgınca fışkırdı; kendimden geçmiş gibiydim. İçimi ani bir kuşku, istenmeyen bir talihlilik, taşkın bir tehlike duygusu doldurdu. Ağzımın kuruduğunu, dilimin kavrulduğunu hissettim, tıpkı kamışların arasındayken olduğu gibi...

Tam ben birşeyler söylemeye, bir şey yapmaya hazırlanırken, Yaşlı Bayan Ma, kapıyı açıp içeri girdi.

"Her yere baktım, ama bir damla bile bulamadım!" Yüzlerimize araştıran bir bakış fırlattı. "Hayat çok zor, bir dilekçe yazmak için mürekkep bulmak bile bir dert."

"Büroyu bir denesene," diye önerdi Şiyanciyu. "Muhasebecilerde mutlaka mürekkep vardır."

"Aman ne akıl!" Yaşlı Bayan Ma çok korkmuş gibi bir anlam takındı. "Sekreter Kao'nun bana şöyle dediğini duyar gibiyim: 'Yazmak, ha? Senin yazacak ne bir akraban var, ne de bir dostun. Kime mektup yazacaksın peki? Yoksa liderlerin hakkında şikâyet mektubu mu yazıyorsun?"'

Hep birlikte güldük, buysa havayı yumuşattı; Ma'nın yüzü on altı yaşındaki bir kızın saflığına yeniden kavuştu.

"Siz ikiniz ne de olsa şanslısınız," dedi. "Aklanmayı umursadığınız yok." Derme çatma sandığının başına geçti, dikişini çıkardı, sonra doğruca konuya girdi. "Bakın, çok ciddiyim; siz kusursuz bir çiftsiniz."

Şiyanciyu bir şey demedi, hafifçe gülümsedi. Yaşlı Bayan Ma'nın niyeti iyiydi, ama kesinlikle fazla hevesli, fazla sabırsızdı.

"Bizim Temyiz Dilekçesi yazmadığımızdan yakınan sen değil miydin? Oysa sen yazıyorsun, Cu Ruiçen de öyle -bu da sizi kusursuz bir çift yapmaz mı?"

"Aptal olma." Ne kadar deli olduğumu göstermek için elindeki dikiş iğnesiyle kulağının çevresinde bir daire çizdi. "Ben doğruyu söylüyorum. İkiniz de ağır iş cezası çektiniz, dolayısıyla kimse ötekini küçümseyemez ya da suçlayamaz. Yaşlarınız da uygun. Lao Cang, sen okumuşşun, eh kızın eğitimi de fena sayılmaz -en azından ortaokula gitmiş. O buraya geldi geleli bu konuyu düşünüyorum. Sana açmak için dağlardan dönmeni bekliyordum."

"Hey, hey, hey." Şiyanciyu gülüyordu. "Bir kez daha evlenmeye niyetim yok. Bir ömürde bu kadar evlilik yeter."

"Evlenmemek mi? Kadınlar, erkeklere eş olmak için doğarlar. Kimse beni istemedi, ama isteseydi hemen evlenirdim!" Yaşlı Bayan Ma'nın bu işi aklına koyduğu belliydi.

"Kimse beni istemedi de ne demek?" dedim. "O Komite Başkanı istedi ya? Bütün bunlar başına onu reddettiğin için gelmedi mi?"

“O sayılmaz!” dedi haklı olarak. “Onun bir karısı, bir de oğlu vardı. Ailesi olmasaydı, onunla giderdim. Fena adam sayılmazdı -uzun boylu, yakışıklı, devlet memurluğu için biçilmiş kaftan. Bana kondurduğu şu ‘şapka’ yalnızca burnumu sürtmek içindi, hepsi bu.”

Duyan da adamı hâlâ sevdiğini sanırdı. Ma’yı evinden, köyünden uzaklaştırmış, tam üç yıl ağır iş cezasına çarptırmıştı! “İlk evinden neden kaçtın peki?” diye sordum.

“Öncelikle evde yeterli yiyeceğimiz yoktu. Ayrıca tek başıma kaçmadım, epeyce kalabalıktık. Ama bunca felakete uğrayan bir tek ben oldum.”

“Biraz düşünsene,” dedim. “O beş para etmez Başkan, senin için ‘Aranıyor’ genelgesi çıkartmadı mı?” İçimden ona şöyle demek geldi: Kurtul şu sevdadan artık.

“Doğru, ama onun tek arzusu beni yakalatıp geri getirtmekti. Beni yeniden karşısında görmek istiyordu. O sıralarda bütün bu Atılımlarla karşılaşacağını kim bilebilirdi ki?”

Bu kadınla tartışmanın hiç yararı yoktu. Tıpkı Huan Şiyanciyu’nun dediği gibi, iş duygulara gelince kimin gözü açık seçik görebilirdi ki? Ona baktım -Yaşlı Bayan Ma’ya bakıyor, gülüyordu. Bu kahkahada ne gizliydi; acıma mı, alay mı yoksa yüreklendirme mi? Bizim konumuzu yeniden açması için kadını yüreklendirmeye mi çalışıyordu?

Odalarından ayrıldığımda, gece yıldızlarla dolmuştu. Karanlığın içinden genç bir kadın, bir ‘aydın’ çıktı; ‘eğitimli, taşrada ve dağlık yörelerde çalışmaya uygun’ tanımlamasıyla Beijing’den buraya gönderilmişti. Adı He Lifang’dı. Sana Gül Gönderiyorum adlı bir Kazak şarkısı söylüyordu:

Değerim pek yüksek sayılmaz,
Yalnızca naylon çorapla iki çuval.
Yine de kendini bağışlatmak istiyorsan,
Bunlara bir de Romen rakamlı saat ekle.

Yanıma gelip, tatlılıkla seslendi: “Kardeş, benim eve gelip biraz otursana -ne dersin? Bütün kış o dağlarda canın çıktı...”

“Bu kadar geç bir saatte gelip ne yapayım?” dedim. “Yarın gelirim.”

“Bazı şeyler için geç saatler daha iyidir. Bizim adam akrabalarını görmek için Beijing’e gitti.”

“Haytz geri dönünce olanları öğrenir diye korkmuyor musun?”

“Ha ha! Dışarda da böyleydi o; biraz para kazanmak için iki parmağına güveniyor.” Gözleri zifiri karanlıkta bir kedinin gözleri gibi parladı. “Bu köyde kimin ne yaptığı kimin umurunda ki?”

“Hadi evine gidip uyu,” dedim. Haytz benim dostumdu.

Su damlaları üstteki buz tabakasını yavaş yavaş kemiriyordu...

Başımı gökyüzüne kaldırdım, derin bir soluk aldım. İnsanları anlamayı başarabilecek miydim?

4

Luo Congşi tam ortadaki kirişin üzerine çıkmıştı; iki ayağı havada sallanıyordu. Bir insanın kolundan daha kalın olmayan bu kalas, Luo’nun yaptığı mutfağın ana dayanağı olacaktı.

Çiviyi yerine yerleştirdi, çekicini hazırladı. “Neredeyse yirmi yıldır ‘düzeltiliyorsun’ ama hâlâ safın tekisin. Yerinde olsam fazla umuda kapılmazdım.” Çiviyi çaktı, sonra sözünü sürdürdü. “Bana baksana -bak ben ‘aklandım’. Düzenli bir işim, küçük de olsa bir evim var; yeryüzündeki küçük toprak parçamın efendisi olduğum söylenebilir. Peki sorarım sana: Olayların akışına en küçük bir katkım oldu mu?”

Bang! Bang! Bang! Salt kızgın değil, aynı zamanda beni uyandırmaya da kararlıymış gibi görünüyordu. O sabah Taburumuzdan buraya kadar yirmi kilometre yol yürümüştüm. Güneş göz kamaştırıcıydı, bana okyanusu anımsatmıştı. ‘Haber’ çok önemli olduğu için buraya Luo’dan yardım istemeye gelmiştim; şu hiyeroglifleri çözmek, labirentte yolumu bulabilmek için bana onun kılavuzluğu gerekliydi. Ama parlak güneş kararmış, Luo beni daha ilk koridora bile sokmamıştı.

Sunduğu çayı hırsla yudumladım. İyi cins, kuvvetli bir çaydı, böylesini içmeyeli çok uzun zaman olmuştu. Böyle bir çay insanın yağlarını eritebilirdi -bir fincan çay beni etobur bir hayvandan bir insana dönüştürebilirmiş duygusuna kapıldım. Uygarlık gerçekten çok şaşırtıcı. Kapıyı örten bambu perdenin gerisinden, düzenli bir ses geliyordu. Luo’nun karısı Cu Şucun bana mantı çorbası hazırlamak için et kıyıyordu. Etle

erişteyi aynı kapta kaynatmak yeterli değil miydi -yenecek hale gelmesi için kıymayı illa hamurun içine doldurmak mı gerekliydi? Böyle şeylere alışık değildim.

Evin çevresindeki arazinin yükseltilmesiyle küçük bir bahçe elde edilmişti: Gülhatmiler çoktan boy atmış, ama henüz çiçeğe durmamışlardı; domates fidanları, kırmızı biber, patlıcanlar serpilmişti, aralarındaki sarı toprak öyle iyi bellenmişti ki, bir halı parçası kadar yumuşak görünüyordu. Havada iki kelebek körlemesine dönüp duruyordu; duvarın yakınlarında küçük bir kayısı ağacı vardı. İşte düzenli bir yaşam. Her ne kadar burası bana yabancı bir yerse de, içimde yuvama dönmüşüm gibi bir duygu vardı. Çadır bezinden yapılma bir koltuğa oturmuş, geriye yaslanmıştım, gözlerim yumuluydu, içimdeki konuşma gereksinimi giderek güçleniyordu.

Luo Congşi söylevini sürdürdü. “Biliyorsun, buradaki Taburun Başıyım, ama benimle çalışması için kimi, Parti Sekreteri yaptılar dersin? Sana bir öykü anlatayım da, ne demek istediğimi anla: Bu yaşlı kadın eskiden Çinliyan Çiftliğinde Parti Sekreteriymiş. Kültür Devrimi başlayınca tabii herkesi önüne katmış, bu kadın da kendini hapiste bulmuş. Bir gün kızından bir mektup almış. ‘Anne, beni Kızıl Muhafızların arasına almıyorlar,’ diyormuş kız. ‘Ve seni suçluyorlar, bu yüzden seninle ilişkimi bir süre için kesiyorum. Bir süre böyle davranalım. Çok uzun süreceğini sanmam.’ Peki, kadın kızına ne karşılık vermiş? ‘Tam üç kez döneklik’ ettiğini alçakça itiraf etmiş. Kızına ilişkilerini içtenlikle -numaradan değil-koparmalarını yazmış, ‘yufka yüreklilik etmeyelim, aramıza kesin bir çizgi çekelim’ demiş! Kızının ‘Devrimi sonuna kadar yiğitçe götürmesini’ istiyormuş!

“Sonuçta kızı, on yedi yaşındaki bu çocuk, acımasız bir eşkiya olup çıktı. İki toprak sahibinin kemiklerini elleriyle kırdığını duydum. Bir düşün; annesini yadsımaya zorlanan bir evlat! Böyle bir çocuk kime kulak verecek? Yalnızca iblis bir ana böyle bir iblis yetiştirebilir.

“İşte, benim Parti Sekreterim olarak atanan kadın bu. Sana bir öykü daha anlatayım -nasıl biri olduğunu anla. Buralarda bir sürü boş arazi var; tarım işçilerine birşeyler yetiştirmelerini, kendilerine ek gıda sağlamalarını söyledim. Ektikleri sebzeler tam topraktan çıkmak üzereyken, kadın buraya bir traktör gönderdi ve hepsini söktürdü. Öfkeden deliye döndüm. Ona dedim ki: Çin’in yüzölçümü 9.6 milyon kilometre kare, fazladan birkaç patlıcan yetiştirmek sosyalizmin zenginleşmesine katkıda bulunmaz mı?

Neden izin vermiyorsun? Sosyalizmin zenginleşmesi ulusal birikimlere bağlıdır, dedi. Bir birey tarafından üretilen her şey, iğrenç kapitalizme hizmet edermiş. Sonra da Özdeyişler'den alınma, uzun bir cümle sıraladı - bu oyunda onu alt etmemin yolu yoktu.

"O günden sonra ne zaman karşılaşsak, hiç konuşmuyoruz. Ben doğuya, o batıya. Lao Cang, bir düşün, birbirine küs bir Tabur Lideri ile bir Parti Sekreteri; hal böyleyken, herhangi bir iş yapılabilir mi hiç? Bir orta yol bulmaya bile çalışmıyoruz, birbirimizi yok sayıyoruz, böylece ikimizin de eline hiçbir şey geçmiyor.

"Deng Şiyaoping'in neler çektiğini tahmin edebiliyorum. En azından o yaşlı kadın beni asla 'düzeltmedi'. Biliyorsun, Şiyaoping kendisini 'düzelten' biriyle, iki arkadaş gibi düşüp kalkmak zorunda kaldı! Lao Cang, şiddetli bir sarsıntıdan henüz kurtulamamış bir takım insanlarla bir... aç kurt sürüsünü aynı tekneye bindirmeye çalışıyorlar. Sonuç ne olur dersin? Korkarım bu trajedi daha çok sürecek."

Bir an çekiç sallamayı kesti, aşağıya, bana baktı. Gözlerindeki anlam bana o yorgun, yaşlı koçun iç karartıcı kötümserliğini çağrıştırmıştı.

Gerindim, bu bakışlara acıklı bir gülümsemeyle karşılık verdim. "Lao Luo, trajedi çok uzun zamandır oynanıyor. Tam on sekiz yıldır sahnede. Seyirciler de aynı duyguları taşıyor mu bilmem, ama bu oyuncu, yorgunluktan bitkin düştü."

"Çin'de seyirci yoktur," diye yanıtladı kısaca. "Bir taraf 'düzelticileri' oynar, öteki tarafsa kurbanları. Bir süre sonra rolleri değişirler. Sen yalnızca 'düzeltilen' yanda oynayıp durmaktan bıktın, hepsi bu. Ne dersin? Biraz da 'düzeltenlerin' yanında oynamak ister miydin?"

Uzun, zayıf gövdesi ve sert çehresiyle Sherlock Holmes'un yerini kolayca alabilirdi; ışıltılı gözleri biraz daha derin, burnunun kemeriyse biraz daha çıkık olsaydı. Onunla ben 1970 ile 1972 arasındaki iki yılı aynı hapishanede geçirmiştik. Benim battaniyemi, aynı yatağı ve bir tek pirinç tasını paylaştık. O günlerde idare Kao Şueyi'den önceki Tabur Sekreterindeydi ve Luo'nun karısının gönderdiği yemek çubuklarına bile el konmuştu.

Bir keresinde, eğri büğrü yatağımda Luo ile birlikte soğuktan titrerken, ona şöyle demiştim: "Biliyor musun, Lin Biao'nun öldüğüne inanmıyorum." Elimde kanıt olup olmadığını öğrenmek istedi. Yok, dedim, ama tanıdığım ve çarçabuk idam edilen bir tutuklu vardı, tıpatıp Lin

Biao’ya benziyordu. Lakabı ‘400 Vatlık Ampul’dü. O da tıpkı Lin Biao gibi keldi, yüzüyse Lin’in bir kopyasıydı. Sık sık ve neşeyle gülerek ısınmaya çalışırdı. Günlük çin zui’den[16] her geçişinde, alışıldığı gibi başını öne eğmez, derin düşüncelere dalmışçasına bir yana yatırırdı. Çok uzun bir itirafname yazmıştı; duyduğuma göre ilk kez 1942’de Yenan’da ‘eleştirildiğini’ yazmış.[17] 1957’de ‘sağcıları’ savunmuş. 1959’a gelindiğinde ‘sağa eğilimli fırsatçı’ olmuş, 1966’da ise Liu-Deng Kapitalist Merkezindekilerle birlikte hapse atılmış. Bu Merkezin yerinden de, yürüttüğü kampanyalardan da habersiz olduğunu ileri sürmüş. Buysa-Devrimci Kumlu kızdırmış. Biz öteki tutuklular, boynuna asılı bir değirmen taşı olarak gördüğümüz tarihsel geçmişi hakkında bu kadar çok şey anlatmasaydı, üst düzey devlet memuru olarak çoktan aklanacağını biliyorduk.

Luo malzemelerini topladı ve kirişten inmeye koyuldu; dikkatle hareket ediyor, bir yandan da konuşuyordu. “Neler görmedim ki. Şu anda yapman gereken tek şey, o küçük yaşamını korumak. Kendine küçük bir mutfak yapmak, evine birkaç parça eşya almak... Şu karşıdaki divan var ya, onu elimle yaptım, bir kamyonun lastiklerinden. Harika oldu, yaylı bir divan kadar da iyi; hadi otur, bir dene.”

Yere ulaştığında, ellisini geçmiş olmasına karşın bedeninin hala kıvrak ve çevik olduğunu gördüm. Kendisini süzdüğümü fark etmişti. “Fena sayılmaz, ha?” dedi. “Herkes hapiste bir süre kalmalı. Bir kere insanı zinde tutuyor. Sonra, gerçek dostlarının aynı işyerinde çalıştığın kişiler değil, cezanı birlikte çektiğin kişiler olduğunu anlamanı sağlıyor.”

Bambu perdeyi araladık, Luo’nun evine girdik. Eliyle yaptığı divana oturup, konuşmaya başladım. “Lao Luo, oynadığımız bu trajedinin tek suçlusu bireyler değil. Asıl hatanın sistemimizde olduğunu artık iyice anladım.”

“Elbette, ama bir sistemi değiştirmek istiyorsan, önce insan ilişkilerine uyum getirmek zorundasın.” Kendine biraz çay doldurdu. “Seninle ben, kamuya açık bir hela yapma konusunda bile uzlaşamayız. Nerde kaldı, bütün bir sistemi değiştirme konusunda anlaşmak?”

Keyfim az çok yerine gelmişti, birkaç öğüt verdim. “İyi ama kuramı unutma. Bana kalırsa şu anda Çin’de yaptığımız şeyin Marksizm ile hiçbir

ilgisi yok, daha çok Linizm bu. KMT'nin Üç ilkesi olduğunu, bunlara Minizm dediklerini bilirsin, eh bizimki de Linizm işte."

"Nasıl yani?"

"Çok açık. Kültür Devrimi düşüncesinin yaratıcısı gerçekte Bukharin'di. Yüce Önderlerimiz fikrin kendilerinden çıktığını öne sürüyorlar, oysa Bukharin patent hakkı için Uluslararası Komünist Harekete yıllar önce başvurmuştu. Bir de irade gücünden, şiddet ve güçten söz eden Dulin'imiz var. Tabii ki bir de Kel Lin; en kolayları da o. Kel Linizm ilkesi çok yalın: Tapacak birini bul!"

"Dikkatli ol," diyerek güldü. "Sana sürekli saldırıp durmalarına hiç şaşmamalı! Sen tam bir 'karşı devrimcisin'!"

Tam o anda Cu Şucun içeri girdi, elinde dumanı tüten bir kâse mantı çorbası vardı. "Bir 'karşı devrimciyle' eski bir 'sağcı yorumcu': Siz ikiniz hemen masanın başına geçip yemeye başlasanız iyi edersiniz!" Neşeyle gülerek bizi iskemlelerimize doğru kışkışladı. "Lao Cang, neredeyse bir yıldır evimize gelmedin, bu gece karnını güzelce doyur."

Biz yerlerimizi alırken o gururla bekledi; elbisesinin kollarını yukarı sıvamış, tombul ellerini kalçalarına dayamıştı. Sonra mutfağa girdi, yeniden göründüğünde elinde dumanı tüten başka tabaklar vardı, kızının araladığı perdenin arasından geçti. Bu basit ev bir anda bir şölen havasına bürünmüştü. Her gece koyunlara aynı şeyleri söyleyip durmama karşın herhangi biriyle akıllıca bir sohbet yapmayalı çok uzun zaman olmuştu.

"Kurama geri dönersek," diye sürdürdüm. "Şu anda her şeyi elimize yüzümüze bulaştırmakla meşgulüz." Kullanılmaktan kararmış yemek çubuklarından iki tanesini aldım, etle dolu bir mantıyı çubukların arasına sıkıştırdım. Sonunda konuşuyor olmanın rahatlığıyla bir toplantı masasının başında oturuyormuş ve son derece önemli bir toplantıyı yönetiyormuş duygusuna kapıldım. "Şu andaki asıl sorumluluğumuz gerçek Marksizme geri dönmektir. Örneğin şu yaşlı kadın, Mao'nun Özdeyişlerini ezbere okurken sen de ona Lenin'in sözleriyle karşılık verebilirdin. Bilirsin, Lenin devletten bağımsız, özel girişimi bütünüyle durdurmanın salt aptallık değil, aynı zamanda da intihar olduğunu söylemişti. O olsaydı, küçük kapitalist ticareti yasaklamadığı gibi birkaç patlıcana da mutlaka izin verirdi."

"Kesinlikle. Lenin yıllar önce aynen böyle söylemişti," diye geveledi Luo, yemeğini hızlı hızlı yerken.

“Şu anda yaptığımız tek iş bu zaten; geçmişte söylenmiş sözleri eveleyip gevelemek. Bana saldırmak için Önder’in sözlerini kullanıyorsun. Ben de sana bir başkasının sözleriyle saldırıyorum. Tıpkı Marks’ın dediği gibi: ‘Ölüler canlıları ele geçirmiş.’ ”

Bir mantı daha aldım. “Zihnimizde yeni yaratılara yer kalmadı, orası sözcüklerle oynama oyunu tarafından bütünüyle işgal edilmiş durumda. Bu boğucu günlerde yeni yönlere doğru açılmak istesek bile, önce sözcüklerle boğuşup kendimize bir yol açmamız gerekiyor. Bizim şu ‘kuramın’ son sahneye yaklaştığının bir kanıtı bu. Kendimizi bir çıkmaz sokakta bulunca perde inecek.”

Luo bir yandan çiğniyor, bir yandan da ilgiyle dinliyordu. İtiraflarda bulunan bazı insanların yaptığı gibi başını bir yana eğdi. “Peki, sence ne yapmalıyız?” diye sordu.

“Şimdi mi? Şu anda ne yapılacağını konuşmaya bile başlayamayız. Lenin, bir ülke iflasın eşiğine gelince öncelik işçilerdedir, derken haklıydı.”

Taburumuzdaki tarım işçilerini düşündüm: Budala, Yaşlı Bayan Ma, Haytz, He Lifang. “Onlara gerçek birer insan gibi yaşama hakkı tanımalıyız. Sistemi değiştirmeye, ekonomiyi düzeltmeye daha sonra başlayabiliriz...” Sonra da ekonominin nasıl düzeltileceğiyle ilgili kuramlarımı sıralamaya giriştim.

“Hey! Yeter, yeter!” diye bağırdı Luo Congşi gülerek. “Lao Cang, bunları yazmayı hiç düşündün mü?” Ciddiydi. “Hepsini bir söylev biçiminde yazmalısın. Şu anda kimsenin işine yaramaz ama ilerde kesinlikle...”

“Hah! Yazmak benim için güvenli olur mu sence? Cu Ruiçen’i anımsıyor musun? Şimdi onunla aynı yatakhanede yaşıyorum. O piç onu bunu gammazlamaya bayılıyor. Yazdığım tek bir satır bile eline geçerse, şu lezzetli mantıları bir daha asla tadamam.”

Cu Şucun hâlâ yanımızda dikiliyor, bir mantı daha almam için beni yüreklendirip duruyordu. “Lao Cang,”dedi, “bana kalırsa asıl yapman gereken şey, evlenip bir aile kurmak. Kendi yaşamın, kendi küçük odan olsun; o zaman ne yazdığını kim bilecek? Kurallar biraz gevşedi, sana izin vereceklerine eminim.”

Güldüm. “Bir söylev yazabilmek için evlenmek ha?” Annesinin arkasında duran kız da bana katıldı.

“Başka hiçbir nedeni olmasa bile, yine de evlenmelisin. Para sorunun varsa biz sana yardım ederiz.”

“Para sorun değil. Tek eksiğim bir gelin!” Oysa içten içe, onu bulduğumu düşünüyordum.

Geri dönerken, bulut katmanlarının ufka iyice yaklaştığını gördüm; toprağın çizgisine yapışıyor, siz daha farkına bile varamadan çizgiyi alıp götürüyor, yamaçları kaplamak için dağlara doğru kayıyorlardı. Binlerce siyah kırlangıç öne arkaya deviniyor, yeşil arpalarla karanlık gök arasında dantel dokurcasına gidip geliyor, çalışırken birbirlerine tiz seslerle sesleniyorlardı. Havayı nemli toprağın özlü kokusu doldurmuştu. Arpalar durmaksızın birbirlerine sürtünüyor, yağmurun başlamasını bekliyordu.

Luo’nun evine giden yol aydınlık ve duruydu, dönüş yoluysa karanlık ve hızla büyüyen bulutlarla dolu. Ama karanlıkta bir umut kıpırdıyor, küçücük bir mutluluk kıvılcımı titreşiyordu. İç karartıcı melodinin altında canlı bir kontrpuan vardı.

Gözalabildiğine uzanan tarlaları uzun adımlarla geçtim. Sarı toza iki iri yağmur damlası düştü, yerde iki küçük kabarcık oluşturdu; küçük hayvancıklar kendilerine yuva kazıyorlardı sanki.

Sonra, ansızın geniş arazi yağmurla birlikte şarkı söylemeye başladı. Serin su yüzüme hızla çarptı; suyun bir anda ısındığını hissettim. Fırtınanın ortasındaki bedenim kendi sıcak fırınına sığınmış gibiydi. Luo’nun vedalaşırken sözlediği sözler fırını daha da kızdırmıştı. Evlilik! Bu sözcüğü yüksek sesle söylemek bile güçtü. Geçmişte evliliği aklımdan pek çok kez geçirmiş, ama bu tutsak durumdayken evlenebileceğim olasılığını düşünmemiştim. Hele benimle aynı durumda olan biriyle evlenebileceğim aklıma bile gelmemişti.

Hayal kurmak ne büyük bir zevktir! İncecik, beyaz tüllere bürünmüş bir gelin düşledim, yatıştırıcı, masmavi bir göğün altında süzülerek bana yaklaşıyordu... ve bu gelin, oydu! Somut bir eşi daha önce hiç düşünmemiştim. Saydam, beyaz bir gelinliğin gözümün önünde belirdiği olmuştu, ama bunun dışındaki her şey bulanıktı. Yaşım ilerledikçe güzellik ölçütlerim değişmiş, onlarla birlikte ‘eş’ imgesi de değişmişti, böylece zevkime uygun, kusursuz eşi düşlemekte hiç zorlanmamıştım.

Daha sonra, evlilik düşlerimdeki incecik beyazlığın yerini siyah hapishane üniforması alırken, düşüncelerimdeki eş de bir kadına

dönüşmüştü, o kadar. Bir başka deyişle, herhangi bir kadın eşim olabilirdi. Özgürlükten, normal bir yaşam sürme olanağından yoksun olduğum sürece, görkemli umutların bana ne yararı olurdu ki?

Elle tutulur, belirgin bir umut beslenmediği sürece düş kırıklığına uğramak gibi bir olasılık da yoktur. Öte yandan, gerçek bir kurnazlık yapıp umutsuzluktan umut çıkarmanın bir yolunu bulmuştum. Kendimi ne kadar şanslı olduğuma inandırmak için akla yatkın nedenler bulabiliyordum. Hafif bir hüküm ya da cezayı en büyük talihe dönüştürmek elimdeydi: Öyle ya, çok daha kötüsü olabilirdi! Bu nedenle, yaşamımdan art arda yuvarlanan bir dizi ceza, beni sevinçten gerçekten çıldırtabilirdi. Dağınık, evsiz barksız yaşamım, deneyimlerle dolup taşan bir yaşama dönüşebilirdi; açlık, soğuk beni bekleyen yeni deneyimler için dayanıklılığımı arttıran sınavlar olarak görülebilirdi. Kendimi yakında üstleneceğim çok büyük bir sorumluluk için hazırlandığıma inandırabilirdim. Yel değirmenlerini şeytanların yerine koyan, çağdaş bir Don Kişot olduğumu düşündüm. Böylece yaşamı katlanılır kıldım.

İşin doğrusu, evlenmek demek, onunla evlenmek demekti. Bir yuvaya sahip olmak, yani şimdilik ya Cu Ruiçen ile benim paylaştığım, ya da Yaşlı Bayan Ma ile onun paylaştığı odada oturmak, onunla bir yuva kurmak demekti. Koca koca yağmur damlaları durmaksızın başıma dökülürken, birden evliğin beni kıskıvrak bağlayacağını ayrımsadım. Gerçekliğin paramparça edici dünyasına fırlatılacaktım. O rahatlatıcı düş dünyamı, yüceltici düşüncelerle esrime yeteneğimi yitireceğime hiç kuşku yoktu. Tıpkı çevremdeki yağmur damlaları gibi bulutlardan zorla koparılacak, kuru toprağa sonsuzcasına fırlatılacaktım; emilmek ve pis bir çamura dönüşmek için.

Ama sonunda o çıplak, ışıltılı beden gözlerimi bir kez daha kamaştırdı. Yumuşak, tutkuyla ürperen et beni çağırdı. Alev alev yanan vücudumdan sıcak bir buhar fışkırdı. Serin yağmur damlaları tenime değdikçe cızırdıyor, bir ütüye değmiş gibi buharlaşıveriyordu.

Luo Congşi haklıydı! Bana bir ev, bir yuva, benim diyebileceğim birkaç metre karelik bir alan gerekliydi. Tarih öncesi çağlarda yaşayan insanların bile başlarını sokacakları bir mağaraları vardı. Çin'in eski Yuva Kralının, bedeni koruyacak yerler yarattığı ve yaşamın sürmesini sağladığı için insanlarca desteklendiği söylenirdi. Benim için yuvanın anlamı, Çin'in 9.6 milyon kilometre karesinden bana ayrılan ve bağımsız krallığımı

kurabileceğim, birkaç metre karelik bir toprak parçasıydı. O küçücük noktanın efendisi olarak orada derin derin düşünebilir, plan yapar, o uçsuz bucaksız toprağın geri kalanının geleceğini tasarlayabilirdim.

Trajedi sonunda kendi kendine oynayıp biterdi.

Bir kanalizasyon hendeğinin üstünden geçerken, ayakkabılarımdan biri hendeğe sıkıştı; ayağımı çektim, ayakkabı geride çamurun içinde kaldı. Hiç aldırmadım, yürüyüp gittim. O bana yeni bir çift ayakkabı yapar, diye düşündüm. Mutlu mutlu sekerek, bir ayağım yerde öteki havada, yatakhaneye döndüm.

“Aman tanrım, neden bir süre ağaçların arasına saklanmadın?” Cu Ruiçen başını önündeki beyaz sayfadan kaldırdı; beni görünce korkmuştu. Hâlâ harıl harıl ‘aklanma mektubunu’ yazıyordu. Yaz bakalım, dedim içimden, yazmaya devam et. Seninki gerçek bir trajedi, üstelik hâlâ sürüyor.

“Şu haline bak, sırılsıklam olmuşsun.” Yüzünde her zamanki gibi yenik ve dalkavukça gülümsemesi vardı, özellikle bugün bu görüntü canımı fena halde sıktı. Böyle bir adamla yaşamaya nasıl katlanırdım?

“Hey, sen buna yağmur mu diyorsun? Koyun güderken ne sağanaklar gördüm ben.”

Bir dakika kadar camdan dışarı baktı. Şanssızlığımı düşününce yüzünü oh olsun, dercesine şeytanca bir anlam kaplamıştı. “Bak! Güneş çıkıyor!” Doğruydu. Pencerenin dışında cılız, sarı bir güneş ışığı belirmiş, yandaki binanın duvarına vurmuştu.

“Allah kahretsin, gökler bile bana karşı.” Homurdanarak yatağıma tırmandım. “Lao Cu, yaşadığımız şu çılgın hayat ne zaman son bulacak dersin?”

Kuru, pörsümüş yüzü birden kuşkuyla kasıldı. Yoksa yine ‘devrimi karalamaya’ mı hazırlanıyordum? Başı yine belaya mı girecekti? Diyelim ki bunu rapor etti; yadsımaya kalkışırsam ne yapardı?

“Buna son vermenin tek yolu, bir eş bulmak. İşte o zaman bu çılgınlığın bittiğini söyleyebilirsin.” Onu rahatlatmak için aklımdan geçeni yüksek sesle söylemiştim. Tepedeki giderek kararan kirişlere bakıp düşündüm: Bu odayı nasıl adam edecektik?..

Kao Şueyi gelişigüzel bir sesle sordu: “Bir süre atları otlatmaya ne dersin?”

İstekli olduğumu görünce, sigara paketini çıkarıp bir sigara uzattı. “Çok kolay bir iş, hepsi hepsi yirmi küsur hayvan. Dağlara kadar gitmene gerek yok, her akşam aynı saatlerde kampa dönersin. Geceleri onlarla gece nöbetçisi ilgilenir, senin dert etmen gerekmez.” Benimle ilgilenmek, bana olabilecek en kolay yaşamı sağlamak için elinden geleni yapar gibiydi. Aslında bu işi yapmaya gönüllü olan başka birinin bulunmadığını biliyordum. Şu anda insanları dışarı çıkarmak, tarlalarda çalıştırmak bile zordu. Kimsenin yeni bir şey öğrenmek için kılını bile kıpırdatmaya niyeti yoktu.

“Pekala, bana kim yardım edecek?” diye sordum, sigarayı yakarken.

“Kim işe yarar?”

“Budala olabilir.”

Güldü. “Neden sırf onu düşündün? Onu buraya gönderirsem, koyunlara kim bakacak?”

“Öyleyse birinden, bana yardımcı olmasını isteyin. Öyle görünüyor ki Ana Taburdan birine başvurmanız gerekecek.” Bu haykırışlarla, karşılıklı suçlamalarla dolu günlerde en iyi yardımcının Budala olduğunu ikimiz de biliyorduk.

Bir süre düşündü. “Bakalım, birşeyler ayarlarım artık.”

Bir tarlanın ucundaki tepeciğe çömelmiştik, guruldayarak gelen ve filizlerin çevresinde yavaşça döndükten sonra toprağa yayılan sulama suyunu izliyorduk. Beni iliklerime kadar ıslatan birkaç gün önceki fırtına, başakları sulamaya yetmemişti. Yine de bu bahar başaklar çok iyi serpilmişti, tarlanın uç kısımlarındaki fidanların kimisi çoktan yapraklanmıştı. Çiftçilik dilinde, ‘saçaklarda durum iyi’ dediğimiz şeyin tadını çıkartıyorduk. Ötekilerden daha çabuk serpilen bu başaklar güneşi, havayı ve suyu bolca emerdi. Oysa insanlar bunun tam karşıtını yeğliyor, bir araya toplanıp kümeleşmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bana kalsa, ben de öyle yapardım, ama bir türlü aralarına karışamaz gibiydim. Bunu ne zaman denesem, karşıma bir ‘Atılım’ dikildi.

Evlendikten sonra bunu başarabilecek miydim? Ötekiler gibi sıradan bir yaşam sürmek, bir aile oluşturmak, küçük, ılık bir yuvaya sahip olmak? Hapishanede sorgulanırken, sorgucular sık sık bana bakıp başlarını sallar, şöyle derlerdi: “Cang Yonglin, sen kesinlikle basit bir adam değilsin!

Otuzunu geçtin bile; daha ne bekliyorsun? Beden ortalarda gezinirken, sakın bize yüreğin öldüğünü söyleme! Hanedanın değişmesini bekliyorsun galiba? İktidar el değiştirince her şeyin değişeceğini sanıyorsun. O zaman kendime bir eş bulurum, diyorsun.” Evlenmemiş olmak bile kuşkulanmalarına yol açıyordu ve o günlerde sizden kuşkulanılması demek, mutlaka bir suç işlediniz demekti.

Hoparlör bir kez daha böğürdü. Madeni sesi nemli havada ta uzaklara kadar yayıldı. Öğlen haberleri yayınlanıyordu: “...yüce kömür madencilerinin ruhu kapsamlı bir değişim geçirdi... ‘ilerici toplulukların’ ve ‘gelişkin kişilerin’ yol göstericiliği altında, Marksizmi, Leninizmi ve Mao Zedong’un Öğretisini inceleyerek ‘kiralık el düşünüsü’nü[18] kökünden söküp attılar ve sorumluluğa yaklaşımlarını geliştirdiler. Komünizm ruhunu ileriye taşıyarak, ‘Yeni Erkekler ve Yeni Kadınların’ yüzünü hiç ara vermeksizin sergileyerek ‘alınyazısı’ ve ‘yazgı’ kavramını ezip yok ettiler. Bağımsızlığın ardından ‘gerici egemen sınıfın’ zincirlerini ve prangalarını kırdılar; düşüncelerini özgürleştirme yönünde büyük bir adım attılar. Üretimi arttırmak ve teknik gelişmeyi sağlamak için yılmaksızın çalıştılar...”

Uzunca bir süre dikkatle dinledim, öğrendiğim tek şey, kömür madenlerindeki işçilerin de ‘yazgıya’ inandığıydı. Yayın bu tek haberin dışında bana hiçbir şey söylememişti.

Burada, bu tarlanın kıyısında çömeldiğim yerde, bunun gibi pek çok ‘haber’ yazabilirdim.

Kao Şueyi de ‘haberlere’ açıkça burun kıvırdı, ayağa kalkarken hoparlöre bakıp ‘Canı cehenneme!” diye homurdandı; yakınlardaki söğüt ağacından bir dal kopardı. Bir Pekin operasındaki bir aktörün at sürüşü gibi kırbacını savurarak, sallana sallana yokuşu indi.

O gittikten sonra, arkamdaki ağaçların arasından ansızın çıkan Yaşlı Bayan Ma yanıbaşımda belirdi. Bir eliyle bir küreğe yapışmıştı, öteki elinde bir deste yakacak odun vardı. Bekâr kadınların yemeklerini kantinde yemesi gerekmiyordu; kendi yiyeceklerini kendileri pişiriyor, bundan kadınsı bir keyif alıyormuş gibi görünüyorlardı.

“Lao Cang, hoparlörün sesini duydum, kampa geri dönmüyor musun?” Haberlerin Yaşlı Bayan Ma için yalnızca işi bırakmak anlamına geldiği anlaşılıyordu.

“Tarlayı sulamayı henüz bitiremedim; burada biraz daha oyalanacağım. Ne var ne yok?” diye sordum. Yüzünü masum bir anlam kapladı. Ama bunu bekliyordum.

“Gidip onunla konuşman gerektiğini söylüyor!” Yaşlı Bayan Ma yanıma yerleşti. “İnan bana, hiç sorun yok!” Kesinlikle emindi.. “Evlenmek istemediğini söylüyor ama ona inanma. Peşinden koşacak birini istiyor; işte kadınlar böyledir...”

‘‘Peki, ona ne dedin?” diye sordum, biraz daha sokularak. “Ve tam olarak o ne dedi? Söylemeni istediğim şeyleri söyledin mi?”

“Evet, evet. Bana ne dediysen söyledim ona. Oysa yalnızca şöyle dedi: ‘Gelip bunları bana kendisi söylesin.”‘

“Çantada keklik mi dersin? Sakın işleri iyice karıştırmayalım?”

“Sana sorun yok demedim mi? Sorun yok, diyorum.”

Sarı ırmağın suyu buğday tarlalarına yayılırken neşeyle çağıldıyordu. Gururumun bu haberlerle yeterince okşandığını hissettim, hem geleceği düşünecek zamanım da yoktu. Önemli olan, ilk adımı atmış olmamdı ve bu ilk adım bir tekmeyle karşılanmamıştı. On sekiz yıllık deneyimlerim düşünülürse, bir engellemeyle karşılaşmamak benim için yeni bir şeydi.

“Peki, onunla ne zaman konuşayım?”

“Hey tanrım, tam bir çocuk! Ne yani, ‘En Hayırlı Günü’ mü bekleyeceksin yoksa? Bu gece gel işte. Sen içeri girer girmez ben dışarı çıkarım.”

“Söze nasıl başlayayım?”

“Bunu bana mı soruyorsun? Senin kadar akıllı biri nasıl başlanacağını bilmez mi? Hem ben senin yerine çoktan başlattım. İşe yararsa, yarar, yok yaramazsa, yaramaz. Ama sözüme güven: yarayacak.”

“Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?”

“Tanrı aşkına! Ne çok soru soruyorsun böyle. Son iki aydır onunla aynı çatı altında yaşayan ben değil miyim? Onun hakkında bilmediğim bir şey kaldığını mı sanıyorsun? Ona bir baksana: İki kere evlenip boşandı bile. Bundan iyisini mi bulacak? İstediği kadar güzel olsun, hiçbir devlet memuru onu almaz. Geçerli bir ikamet izni olmadığı için bir işçiyle de evlenemez. Seninle evlenirse, tek kaygım fazla güzel olduğu için...”

Duymak istediğim şey bu değildi. Şu anda en çok istediğim şey onun ne kadar iyi olduğunu, onu tavlamanın ne kadar güç olacağını duymaktı.

Akşam olunca kızın odasına gittim. Kapıyı çalarken ansızın bütün bunların ne kadar kolay olduğunu, romanlardaki gibi büyük bir yüreklilik ve ataklık sergilemek zorunda kalmadığımı fark ettim.

O parlak ampul sayılmazsa oda gerçekten de bir mağaraya benziyordu. Bir mağaradan çok daha temizdi elbette; içerdeki düzenleme Cu Ruiçen'in evindeki düzenlemenin aynısıydı. Köydeki bütün odalar daha çok ahırlardaki bölmelere benzerdi.

İçeri girerken kendimi bir hayvan gibi duyumsadım. Son on yıllık 'Kapsamlı Eleştiri' uygulaması insanoğlunun yaptığı bütün gelişmeleri ustaca kazıyıp atmıştı. Erkekle kadın arasındaki ilişki, maymunun insana dönüşmeye çalıştığı aşamaya geri dönmüştü. Önemli olan tek şey, ilişkinin bedensel anlamıydı. Akrabalar arası cinsel ilişki, birini zor kullanarak kaçırmak, ana babanın emriyle evlenmek, nişan armağanları, özgür seçimle yaşam boyu süren bir evlilik, sonunda da özgür aşk -bütün bunların gerçekleşmesi için daha zaman vardı. Şu andaki ilkel durumda, içimde hala sinsi sinsi gezinen barbar bir hayvan vardı; şimdilik birbirinin bedenini koklamak yeterliymiş gibi görünüyordu.

Yaşlı Bayan Ma bana gülerek birkaç sözcük ettikten sonra söz verdiği gibi dikişini topladı ve kapıya doğru yollandı. Sözlerinden birini bile anlamamıştım.

"Geldin demek! Otursana." Kız elindeki kitabı bıraktı ve yanındaki yatağa eliyle hafif hafif vurdu. Geleceğimden haberliydi anlaşılan; yatağa temiz bir örtü serilmişti.

"Ne okuyorsun?"

Böylece bir sohbet konusu açabilirdim belki. Ama kitabı kaldırınca üzerinde Uygulamalı Elektronik yazan bir el kitabı olduğunu gördüm; bundan ben bile tek sözcük anlamazdım.

"Kitap mı? Yaşlı Bayan Ma'nın ayakkabıları için o. Sayfaları yırtıp tabanına yerleştiriyor." Güldü. "Kitap okuyup ne yapacağım? Bildiğim birkaç roman kahramanını da çoktan unuttum."

"Öğrenmeyi sürdürebilirsin." Şaşırmış bir halde kitabı bıraktım, aynı anda kitabı oturmam gereken yere bıraktığımı fark ettim. Bir kez daha karşı tarafa, Yaşlı Bayan Ma'nın yatağının üzerine oturmak zorundaydım.

Kitabı aldı, başını eğip sayfaları karıştırmaya, resim olup olmadığına bakmaya başladı. Kitapta hiç resim olmamasına karşın kendini kitaba iyice vermiş gibiydi.

Bir sigara çıkardım ve yaktım. Bütün bunlar deneyimlerimi fazlasıyla aşıyordu. Bu, kesinlikle bir evlenme teklifi sahnesi değildi. Burnumuza çiçeklerin kokusu dolmalı, biz birbirimize tatlı sözcükler fısıldarken başımızın üstündeki söğütler dolunayın altında hafif hafif hışırdamalıydı. Kahkahalar yükselmeli, duygularımız Cennete ait topraklarda billûrlaşırken tatlanmış dudaklarımız yasak sınırları aşmalıydı. Oysa burada, Aşk neredeydi? Aşk var mıydı? İçten içe lanet okudum. Aşkın yerini Gereksinim almış, dedim.

Bir an kararımın doğru olup olmadığını tarttım. Olanca varlığım bu adımı atmamak için direnirken, içim aşka karşı buz kesti. Kızı alıcı gözle, tepeden tırnağa bir kez daha inceledim. Yüzünde, siyah, parlak saçlarında baştan çıkarıcı bir çekicilik olmasına karşın ona güzel denemezdi. Yaşlı Bayan Ma'nın yıpranmış yüzünün aksine bu yüzde geçmişi ele veren hiçbir şey yoktu. Ya kendini düşlere kaptırmış ya da hiçbir şey düşünmeyen genç bir kadının maskesiydi bu. Bu yüzdeki arılık, gerçekliğin ötesine geçen, sıradan ve kaba saba olanı aşıyormuş gibi görünen bir ışıltı yayıyordu. Öte yandan, yakından bakınca bu yüzde gizli bir bönlük olduğu da söylenebilirdi. Baktıkça kızın yüzü anlaşılamaz bir maskeye dönüştü. Kız gerçekten aptal mıydı yoksa yalnızca masum mu?

Bedeninin üst bölümü kedilere yaraşır bir tembellikle duvara yaslanmıştı; birşeyleri beklerken vakit öldürüyordu sanki. Bu görüntü son sekiz yıldır zihnimde taşıdığım imgeye kusursuzcasına uyuyordu. Dik göğüsleri, midesinin belli belirsiz kabarıklığı; salt bu bedene bakmak bile ne kadar esnek olduğunu anlamaya yetiyordu. Bu bedende kadınsı olmayan tek bir nokta yoktu. Soluduğu hava bile kadınsıydı. Bir erkek için ayartıcılığın simgesiydi. Bunu algılamak, iç organlarımın ansızın kasılmasına neden oldu; organlarım tehlikeli bir şeye gömüldüklerini ayrımsamışlardı sanki.

Tehlike beni ileri atılmaya, ne olursa olsun birşeyler yapmaya zorluyordu.

"Yaşlı Bayan Ma seninle konuştu mu?" diye söze başladım sonunda.

"Hı?" Başını kaldırıp bana baktı. "Evet," diye yanıtladı.

"Peki, ne diyorsun?" Sanki ona benimle birlikte kısa bir yürüyüşe çıkmasını öneriyordum.

"Bunu neden ondan istedin ki? Bu konuyu ikimiz baş başa konuşmalıydık." Kendisine olan borcumdan söz edermiş gibi bir hali vardı.

“Evet, aramızda kalmalıydı. Ona açmamın nedeni... nedeni...” Kendimi çok güvensiz hissettim, kekelemeye başladım. “Bu tür şeylerden söz etmeye alışık değilim. İşte bu yüzden Yaşlı Bayan Ma’yı araya soktum.”

“Daha önce hiç kimseye evlenme teklif etmedin mi? Gerçekten mi?”

“Gerçekten,” diye doğruladım, kesin bir dille. İşin doğrusu, benim için ‘geçmişim’ 1957’de başlıyordu, ondan öncesi bana yaşamımın bir parçasıymış gibi gelmiyordu.

“Nasıl olur?” Gülümseyerek konuşmasına karşın kuşkulandığı açıkça belliydi.

“Bir düşün,” dedim. “1957’den beri pek çok ‘Atılımın’ elinde bir piyonum; bir ‘Atılım Adamı’ olup çıktım. Hapishane ile çalışma kampları arasında mekik dokurken, bırak kendime bir eş bulmayı aşkı ağzıma alma şansına bile sahip olamadım.”

Beni anladığını belirtmek için başını salladı. Sonra, gülerek şöyle dedi: “Sana öğretmemi ister misin?”

Bu meydan okuyuşu kabullendim. “Senin tarafından eğitilmek beni sevindirir.” Onunla birlikteyken yaşamın çok daha kolaylaşacağını şimdiden hissediyordum.

Birden ciddileşti: “Her neyse, bizim yaşımıza gelmiş insanların aşktan söz etmesi biraz anlamsız. Hele bir de yaşadıklarımızı düşünürsek.. Önemli olan, herkes gibi bir yuva kurmak, bir aile oluşturmak.”

“Ben de tıpkı böyle düşünüyorum,” dedim. Öte yandan içimden bir ses bana aynı doğrultuda düşünmüyor olabileceğimizi fısıldıyordu.

“Bir şey daha var; bunu senin ya da kendim için söylemiyorum, bence kimse kimsenin geçmişini deşelememeli.” Bunu söylerken bana diktiği gözleri sertleşmişti. Sert görünerek zayıflığını gizlemeye çalıştığını anlamıştım. Salt kendinden söz etmediğini söylerken yanılıyordu. Duygusal açıdan böylesine saf olduğumu mu sanıyordu?

Başımı salladım. “Elbette! Doğru olan da bu...”

Ne kadar ileri gittiğimizi hesaplamaya çalışırken, bir süre rahatsız edici bir suskunluk oldu. Şu ana kadar ‘karı koca’ hatta ‘çift’ sözcüklerini bile kullanmayı becerememiştim. Bir kere, aramızda uzanan o iki metrelik kirli zemin vardı, ikincisi yalnızca işten söz edermiş gibi bir halimiz. Birden bütün bunlar gözüme çok gülünç göründü.

Yatağın altına eğilip yeşil renkli bir termos çıkarırken, aynı şeyi o da hissetmiş olmalıydı. Termosla birlikte bir de toprak bir fincan çıkardı. “İçine çay koymamı ister misin?” diye sordu. Sıcak suyun yeterli olduğunu söyledim. Fincana su doldurmasından yararlanıp onu dikkatle süzdüm; yüzündeki o ılık, sevecen anlamı [1] ancak o zaman fark edebildim. Akan suyun sesi fincanla buluştuğunda bir fısıltı gibiydi. Su da biçimden yoksundu, yalnızca istendiği an fincanın biçimini alıyordu. Aklımdan, çok hoşlandığım bir şiirin bir dizesi geçti.

Suyla dolu fincanı aramıza, tahta sandığın üzerine koydu; aramızdaki uzaklığı ansızın kısaltmıştık. Şimdi ne yapmalıydım? İçimden elimi uzatmak ve onun eline dokunmak geldi, ama söylediklerini duyunca tüylerim diken diken oldu.

“Pekala, ne kadar paran var?”

İrkilerek yanıtladım: “Yetmiş, seksen dolar kadar. Ama gerekiyorsa biraz borç bulabilirim...” Luo’nun önerisini anımsamıştım.

“Gerek yok. Borç alırsan geri vermek için aylarca uğraşmak zorunda kalırız. Peki ama, neden bu kadar az biriktirebildin? Bunca yıldır yalnız yaşıyorsun!”

Bütün bedenimin buza kestiğini hissettim. Fincanı kaldırdım, sıcak sudan iri bir yudum aldım.

“Senin de bildiğin gibi aylık kazancım yirmi yedi dolar. Bununla karnımı doyurmak, giyinmek ve sigara almak zorundayım. Sigarayı bırakabilirim...” Daha bunu söylerken bile, bunu yapamayacağımın farkındaydım. Çalışma kamplarındaki en kötü dönemlerde bile sigaradan vazgeçememiştim. Bu tuhaf oyunun yavaş yavaş gelişen konusu, böyle bir şeyi söylememi gerektiriyordu sanki.

“Sigarayı bırakman gerekmez,” dedi. “İlerde başka şeylerden tasarruf ederiz. Benim de biraz birikmiş param var...”

Parmağını kartonun kenarında yavaşça gezdirdi; sormamı bekler gibi bir an duraklamıştı. Sormadığımı görünce başını kaldırdı ve anlamlı anlamlı, “Senden çok daha fazla!” dedi. Ona baktım, yalnızca güldüm. O kadar çok biriktirmiş olamazdı. Çalışma ıslah kamplarından salıverilen tutuklular, tarım işçilerine ödenen en düşük aylığı alırlardı, yani ayda yirmi yedi dolar. Bu kadarcık paradan birşeyler arttırabilmek bir mucizeydi.

“Evin idaresini senin üstlenmen en iyisi olacak.”

“Güzel!” dedi; üstünlüğü ele geçirmekten mutlu olduğu belliydi.

Bütün bu olanlar bana uzak, biraz da yakışıksız geliyordu. Düşgücümün bir parçasıyken, her dediğimi, her istediğimi yapardı. Şimdiyse bu düş, beynimden fırlamış, denetimimden çıkmış, bağımsız bir şeye dönüşmüştü. Onun yapıp ettiği şeylerin kafamdaki şeyle ne kadar az uyuştuğunu görmek şaşırtıcıydı. Her nedense bu kızı çok iyi tanıdığıma inanmıştım, oysa şu anda karşımda duran kişi bir yabancıydı.

Her neyse, karşımdaki bu üç boyutlu gövde fazlasıyla canlıydı. Ilık, belli belirsiz sıklaşmış soluğu yüzümü okşar gibiydi; dolgun göğüsleri bu solukların ritmine uymuş, bir kalkıp bir iniyordu. Bedeni düşlerimdeki kadar kusursuzdu, böylece kafamdaki imgeyle kızın gerçekliği birleşti, birlikte yuvarlanmayı sürdürdü.

Bu son konuyu da çözdüğümüze göre konuşacağımız bir şey kalmamış gibiydi. İkimiz de sessizce oturduk; huzursuzduk, öylece bekliyorduk; parmaklarını sandığın köşesinde tıklatıyordu, Yaşlı Bayan Ma’nın yatağı, yani oturduğum yerse, giderek daha da rahatsız bir yer olup çıktı. Odanın havası boğucuydu, yaptığımız o taş gibi konuşma olanca ağırlığıyla odaya çökmüştü sanki. Kolayca kırılabilecek bir çizgi, kısacık bir sürede yarıp geçmesi olanaksız bir şeye dönüşmüştü.

Sonunda başını kaldırdı: “Yukardakiler bunu onaylar mı dersin? Yani şu andaki durumunu düşünürsek..”

“Bence onaylayacaklardır. Koşulların eskisine göre çok daha iyi olduğunu söyleyen sen değil miydin?”

Güldü; hiç bir canlılığı, içeriği, hedefi olmayan bir gülüştü. Anlayamayan, kavrayamayan birinin gülüşü. “Tekmeyi yer, devrilir ama yeniden doğruluruz,” dedi.

Birdenbire duygulandım. Aslında tanışmamızın nedeni de bu olgu değil miydi? Bir anda kızdan çok güçlü bir çekim dalgası yayılmıştı. Sandığın üzerine bıraktığı elini tutmak, onu yavaşça göğsüme çekmek istedim.

O anda Haytz’ın haykıran sesi pencereden içeri doldu; Beijing’e götürdüğü ruhsatın parasını alamadığı için bağırıp çağırıyordu. Sonra, ona delilik etmemesini, bu konunun şöyle ya da böyle çözüleceğini söyleyen Kao Şueyi’nin sesi duyuldu. Bu komik aradan sonra, oyun sona erdi.

Gerçekten aşk mıydı bu? Bir evlenme teklifi gerçekten yapılmış mıydı? O gece bir türlü uyuyamadım, yorganın altında sağa sola dönüp

durdum. Her şey öyle çabuk olup bitmişti ki aradaki bağlantıların çoğu kopukmuş duygusuna kapılmıştım. Gerçi somut sonuç elimdeydi, ama kendimi aldatılmış gibi hissediyordum; elimde tuttuğum şey yeterince ağır değildi sanki.

Serin ayışığı, pencereden girip odaya doldu; uyumamış olmama karşın düş alemine çoktan ayak basmıştım. Düşler, mucizeye benzer bir biçimde gerçek olmuştu; gerçeklikse gerçekdışı bir düş. Her şey gizemli ve önceden asla tahmin edilemeyen bir biçim almıştı. Gelecek üzerinde hiçbir denetim kalmayınca, insan, her şey bir alınyazısı gibi önceden yazılmış duygusuna kapılır. Yazgı, dünyalı bir sihirbazdı, insanların ayak uyduramadığı şakalar yapıyordu. Düşgücünü ve düşünceleri yarattı, ama sonuçta hiçbirinin gerçekleşmemesini de sağladı; düş kırıklığını, karabasanları, yalanları yarattı, sonra da insanların aklına idealizmi ve umudu soktu.

Geçmiş aşkları teker teker anımsadım. Aksilik bu ya, en çok sevdiklerim evlenme şansımın hiç olmadığı insanlardı. Şimdiyse bir umutla, bir düşün içinde yaşayan bir bedenle evlenmeye hazırlanıyordum. İdealizm ile gerçeklik bir türlü uyuşamamıştı, peki ama benimle birleşen şey, benim idealim değil miydi? Bu düşünce nasıl açıklanacaktı? Sevmenin vermekle eşanlamlı olduğunu ileri sürenler vardı; ama benim o kıza verebileceğim neyim vardı? Hiçbir şeyim yoktu ki: ne sevgi ne de sevecenlik. Başlarda evlilik aşkın sonucu değildi, bir şans çocuğuydu. Şunu soran ozan ne kadar haklıydı: “Karıcığım, ne sen ne de ben gerçek aşkı biliyor muyuz?”

Birden seslendim: “Lao Cu! Lao Cu!” Kim olursa olsun birisiyle konuşmaya fena halde ihtiyacım vardı.

Cu Ruiçen korkuyla sıçradı. “Ne var? Ne oldu?”

“Ah, bir şey yok.” Konuşma isteğim ansızın geçmişti. “Kibritin var mı? Sigara içeceğim de.”

“Yatıp uyusana.” Yatağında mutsuz mutsuz döndü. “Sigara içmediğimi bilmiyor musun? Bende kibrit ne arasın?”

III. BÖLÜM

1

Arada bir, başımı kaldırıp duvarlara baştan aşağı yapıştırılmış olan gazetelere bir göz atmaktan kendimi alamıyordum. Sayfalardan birinde bir fotoğrafla şu başlık vardı: 'İşgalci Amerikan ordusu My Lai denen yerde büyük bir soykırım gerçekleştirdi.' Fotoğraf küçük ve bulanıktı, ama birbirinin üzerine atılarak bir yığın oluşturan cesetler yine de seçilebiliyordu.

Yeni odamızın duvarlarını gazeteyle kaplamak ve özellikle bu fotoğrafı tam ortaya yerleştirmek beni fazlasıyla huzursuz etmişti. Yine de gazeteyi yırtıp atmamış, yerine başka bir gazete yapıştırmamıştım.

Bir de şu yatak örtüsü sorunu vardı. Örtünün üzerine pulluk çeken, iki tane kocaman traktör resmi işlenmişti. Bu dev gibi makinelerin altında uyumayı nasıl başaracaktık?

Duvarlar Haytz'ın fikriydi; önce duvarları kireçle sıvamama yardım etmeyi önerdi. Ama sonra, Devlet Çiftlik Merkezinden kol unun altında koca bir deste gazeteyle döndü; heyecanla konuşup duruyordu.

Gazeteleri yere, ayağımın dibine attı: "Kardeş, bak ne yapacağım! Bu duvarların kireçle sıvanamayacağı çok açık; en iyisi onları gazeteyle kaplamak. Amerika'da da duvarların kâğıtla kaplandığını biliyorsundur."

Destenin ortasından birkaç sayfayı ayırdı ve yaptığım yatağın üzerine fırlattı. "Günlük Gazete'yi okumak hoşuna gidecektir. Şöyle bir karıştırman için birkaç tane yürüttüm. Oku da eğlen biraz. Öte yandan, yabancıların bizden birşeyler öğrenmeye başladığı anlaşılıyor. Marksist Leninist partilerden biri bizim şu '7 Mayıs Politikasını' yüceltmeye başlamış.[19] Eh, onlar için kolay tabii; karın doyduktan sonra sıra düşünmeye gelir. Hele tarlalara gelip biraz çalışsınlar, işin aslı neymiş anlarlar."

Bunun üzerine Haytz çalıştı, bense gazeteleri okudum; sonunda da duvarda işte bu ceset yığını belirdi.

Yatak örtüsü Taburun bize bir armağanıydı; taburdaki insanlar da bizim gibi 'çalışma ıslah kampında' olanlar, 'çalışma yoluyla eğitilenler', 'kitlesel eleştiriye uğrayanlar' ya da hapse girip çıkmış olanlardı. Bu sınıflardan herhangi birine ait olmayan tek kişi, Koca Ayaklı Düşünür idi.

Her aile elli sent bağışlamış, böylece bu küçücük köyde yirmi dolar toplamayı başarmışlardı. Ne kadar büyük, öte yandan ne acınası bir rakam.

“Hepsini ben ayarladım,” dedi Yaşlı Bayan Ma gururla. Gerekenleri almak için kasabaya kadar yaklaşık yirmi kilometre yol yürümüştü. “Öteki renklerde iş yoktu; en güzeli bu parlak kırmızıydı. Buysa sizin mutlulukla dolup taşacağınıza, bizimse gelecek yıl tombul bir bebeği kucaklayacağımıza işaret!”

İşte pulluk çeken traktörler böylece gelip yatağımızın üzerine serildiler.

Ama hepsi bu kadar değildi. Düş devam etti. Artık sonuna kadar götürülmesi gerekiyordu. Dünyada herkes için ayrı ama dar bir patika vardır: İlk adımdan sonra adımların birbirini izlemesi gerekir. Bir kez yola çıktıktan sonra gönlünüzce gezinmenize izin verilmez; her iki yandaki duvarlar sizi sıkıştırır, sürekli ilerlemeye zorlar.

Şiyanciyu ile konuştuğum gün, Haytz’ın evine uğradım. Daha içeri girdiğimi görür görmez, “Kutlarım!” diye haykırdı. “Harika! He Lifang söyledi. Birbirinize çok yakışıyorsunuz: eski yedek parçalardan oluşan yepyeni bir çift.”

He Lifang onu payladı: “Alay etme. Lao Cang’ımız eski parça değildir; daha önce hiç kullanılmadı ki! Aslını istersen kendisi taze, açılmamış bir gonca!” Haytz’ın arkasından bana göz kırptı.

Haytz, “İşte sen bu kadar bilirsin,” diyerek karısının kalçasına bir şaplak indirdi. “Erkekler için ‘açılmamış gonca’ deyimi kullanılmaz, ‘bakir oğlan’ demelisin. Zararı yok Lao Cang, sen iyi bir insansın. Şu evleneceğin oyuncak da iyi madde. Bir şeye gereksinimin olursa bana haber ver.”

Doğruca konuya girdim, ona planımdan, bana neyin gerektiğinden söz ettim.

“Tamam, daha fazla konuşma!” Avucuyla göğsüne vurdu. “Kao Şueyi ile kendim konuşacağım. Eğer karşı çıkarsa, onu Beijing’deki kardeşlerime, Gençlik Kolumuzun insafına terk ederim. Herifçioğlu eski savaş suçlularının bile salıverildiğinden habersiz.” Çabucak eliyle ağzını kapadı. “Allah kahretsin, bu kez ona küçük bir armağan getirmeyi unuttum. Elimde bir tek şu darı şarabından iki şişe kaldı, belki...”

“Karısını şişmanlatmak için bir kutu da şekerleme verebilirsin,” diye anımsattı He Lifang.

“Hey, doğru söylüyorsun. Çabuk, hemen bir kağıt bulup yazmaya koyulalım.. Tamam, bu olur. Bu tanrının cezası mektup kâğıdını Beijing’deki Şidan’dan almıştım. Pekâlâ Lao Cang, işte sana fırça; şuraya otur ve yaz... Yeterince mürekkep var mı? Tamam, şöyle de: ‘Karşı devrimci Cang Yonglin ile cezasını doldurmuş bir tutuklu olan Huan Şiyanciyu, kendi rızalarıyla karşı devrimci bir ekip oluşturmayı kararlaştırmışlardır... “

Hep birlikte kahkahaları koyverdik.

Sonra ciddileştim, oturup daha önce hiç yazmadığım bir şeyi yazmaya koyuldum: Bir evlilik başvurusu. Dilekçe takılmalarla, şakalarla dolu bir ortamda yazıldı; sanki her şey bir tür şakaydı. Sayfalardan birini aldım; Haytz’ın ileri sürdüğü gibi bir mektup kâğıdı değil, Şidan mağazasının ‘Müşteri Önerileri’ için bastırdığı bir formdu. Kâğıdın arkasını, boş tarafını çevirdim ve bir an durakladım.

“Haytz, ne dersin, Mao’nun bir özdeyişi ile başlamam daha uygun olmaz mı?”

“Çok iyi olur. İyi de, hangi özdeyişi yazmalı?” Haytz birden yumruğunu masaya indirdi. “Burjuva Diktatörlüğü türünden birşeyler yaz da, gör gününü; ömrünün sonuna kadar bekâr kal! İşte o zaman seni gerçekten ‘ıslah’ ederler! Sana öyle değişik bir düğüm atarlar ki, bir daha çözemezsin. Siz tanırının cezası ‘Kokuşmuş Dokuzlar’ kendinizi dövmek için hep başkasının kırbacını kullanırsınız zaten.”[20]

“Öyle deme; herkes gibi biz de şu ‘Herkese gereksindiği kadar’ sözünü kullanabiliriz pekâlâ. Doğrusunu istersen, şu anda yaptığım da bu. Beni rahatsız etme.”

Kalemi aldım, aşağıdaki satırları yazdım:

BAŞKAN MAO’NUN ÖZDEYİŞİ

‘Sosyalist bir toplum yaratmak denen o yüce amaca hizmet etmek için olumlu unsurları topluma karıştırın, birleşebilenleri birleştirin, olumsuz unsurları olumlu unsurlara çevirmek için elinizden geleni yapın.’

BAŞVURU

3 numaralı Tugaya bağlı tarım işçisi Cang Yonglin (erkek, otuz dokuz yaşında, medeni durumu: daha önce hiç evlenmemiş) ile tarım işçisi Huan

Şiyanciyu (kadın, otuz bir yaşında, medeni durumu: boşanmış) bu dilekçeyle evlenmek için başvurmaktadırlar. Bu evliliğe her iki taraf da razıdır. Evlendikten sonra kendilerini yeniden yapılandırmayı, Parti Şubesi ve Aşağı Orta Çiftçi Sınıfı tarafından denetlenmeyi, yeniden eğitilmeyi sürdüreceklerine ve sosyalist bir toplumun kurulmasına katkıda bulunacaklarına söz verirler. Tugay Parti Şubesinin ilgisi ve onayı minnetle karşılanacaktır.

Saygılarımızla, Cang Yonglin
Huan Şiyanciyu Nisan, 1975

"Hey!" Haytz bir kaligrafi uzmanıymış gibi sayfayı baştan aşağı dikkatle süzdü. "Allah kahretsin! Şuna bir bakar mısın? 'Minnetle karşılanacaktır'! Vay be! Peki ya özdeyişe ne demeli; duyan da sütten çıkmış kaşık olduğunuzu sanır. Salt bu belge bile senin Parti Sekreteri olmayı hak ettiğini kanıtlıyor. Herifçioğlu onaylamayıp da ne yapacak? Sen burda bekle, gidip onu bulacağım."

"Bu kadar acele etme. Nerede oturacaklar, peki?" He Lifang elini uzatmış, kocasını tutup geri çekmişti. "Kao Şueyi ile bu küçük ayrıntıyı da görüşsen iyi olur."

Haytz bir dakika kadar düşündü. "Evet, oturulacak yer. Bana kalırsa Yaşlı Bayan Ma'yı da, Cu Ruiçen'i de yerlerinden etmemelisiniz -ikisi de acınacak durumda zaten..."

"Onlar da aynı odaya taşınsınlar bari," diye söze karıştı He Lifang.

"Boşversene! Hayır, başka bir yol bulmalıyız... Hah! Buldum. Kao'dan eski araç gereci doldurdukları şu iki odalı depoyu isteyelim. Tamam mı? Tamam, gidiyorum."

Haytz gittikten sonra He Lifang bana baktı, az çok sevecen bir sesle, "Eh, Lao Cang," dedi. "Huan çocuk doğuramazsa, sakın onu suçlama, oldu mu?"

"Çocuğu olmayacağını nereden biliyorsun?"

"Kadınlar hakkında bilmediğim bir şey mi var?" Parmaklarını burnumun önünde şıklattı. "Senin kitaplardan öğrendiğin şeyler benim bildiklerimin yanında solda sıfır kalır."

"Çocuk doğurup doğurmaması umurumda bile değil. İşin doğrusu, çocuk sahibi olmaya kesinlikle niyetim yok."

He Lifang bana bakakaldı; afallamıştı.

Sonunda her şey Haytz'ın dediği gibi 'temizce halledildi'. Ansızın bir yuvaya kavuşmuştum. Üstelik evim çoğu tarım işçisinin evinden iki kat büyüktü. Onlarınki gibi tek odalı değil, iki odalıydı. Terk edilmiş, kırık dökük bir depoydu ama yine de bir iç, bir de dış odası vardı! Haytz'ın bunlara karşılık Kao Şueyi'ye ne verdiğini bilmiyordum.

Şiyanciyu, yaşadığımız yeri süslerken olağandışı bir yetenek sergiledi. Yiyecek çubuklarının tutamağını nereye çivileyeceğimi, sabunun konacağı küçük rafı nereye yerleştireceğimi, yatak için yükseltiyi nereye kuracağımı, sandıkları elverişli bir mutfak dolabı oluşturacak biçimde nasıl üst üste dizeceğimi, ocağın çevresini nasıl yapacağımı, hem el altında bulunması hem de kirlenmemesi (ve tabii fazla yer kaplamaması) için tencereleri, çanakları, kaşıkları nereye koyacağımı bana gösterdi. Yüz lavabosuyla ayak lavabosunun kullanılmadığı zamanlar nereye kaldırılacağını, çamaşır ipinin nasıl gerileceğini öğretti. Her ayrıntının bir nedeni vardı, daha sonra anlayacağım gibi hepsi de çok geçerli nedenlerdi. Örneğin, şapka kancası giysi kancasının üstüne asılmalıydı; Şiyanciyu giysilerin kirlenmemesi için giysi kancasının altındaki duvara beyaz kâğıt yapıştırdı. Giysilerin üzerine de bir tür örtü örtülünce neredeyse bir dolap elde etmiş olduk.

İki odanın arasında, üzerindeki sloganlar sayılmazsa hâlâ iyi durumda olan bir kapı vardı. Bir yerlerden bir testere bulduk, kapıyı gizlice tam ortadan kestik; böylece iki tane uzun, kusursuz kanat elde ettik. Kanatlardan birini pencerenin altına koyduk, Huan cilt losyonu şişesini tahtanın üzerine yerleştirdi. Onun yanına da sergileyebileceğim tek malım kondu: Tam takım halinde, ciltli 'Marks ve Engels'in Eserleri'. Bunlar, dünyaya açıkça gösterilebilecek tek kitaplardı. On sekiz zorlu yıldan sonra, sonunda bir kitap rafına kavuşmuştum. 9.6 milyon kilometre karelik toprağın birkaç metre karesine benim diyebilirdim artık.

Rafın üzerindeki losyon şişesi odaya ne bayağı ne de güzel bir görünüm veriyor, yalnızca odanın zarif havasını güçlendiriyordu. O günlerde ürünlerin etiketleri son derece yalındı.

Huan kapının öteki yarısını şöyle değerlendirdi: Aynı kalınlık ve uzunlukta dört tane sopa aldı, uçlarını sivriltti, toprak zemine sapladı. Üzerine kapının kalan yarısını yerleştirdi; onun üzerine de bir örtü yaydı.

Ansızın ortaya çıkıveren bu yemek masasının görüntüsü odayı adamakıllı evcilleştirmişti. Masamız bütün köydeki ilk ve tek yemek masasıydı.

Sonra Huan bana, yatak konusunda yeni bir yöntem öğretti. O alışıldık yöntemin, yani kang ile ocağı birleştirmenin yerine, ikisini ayrı odalara koymak konusunda ısrar etti. Önceleri yadırgadım, ama kısa bir süre sonra bu düzenlemenin hiçbir sorun yaratmadığını fark ettim; yalnızca ikisini birleştirmek için biraz daha uzun bir boru kullanmak gerekmişti. En önemli yararıysa küllerin yattığımız yere ulaşmamasıydı. Bu kadar kolaydı da, neden bunu daha önce kimse düşünememişti?

İki odanın arasındaki kapının eksikliğini hiç hissetmedik; Huan oraya bir çarşaftan bozduğu, beyaz bir perde astı. Çarşaf o karman çorman sloganlardan çok daha iyi duruyordu.

He Lifang bize vazosuyla birlikte bir demet plastik çiçek armağan etti; vazo iki yıldır ondaydı. He Lifang'ın evindeyken çiçekler pek zavallı görünürdü ama bizim evimizde, sabunlu suyla yıkanınca pırıl pırıl parladılar. Yeni masamızın ortasındaki vazoyu gören He Lifang bunun bir zamanlar kendisinde bulunan şey olduğuna inanmakta zorlandı.

"Hey, işinizi gerçekten biliyorsunuz!" dedi hayranlıkla. "Sizin elinizde yeniden can buldular sanki."

"Senin gibi bir eşin sebze tuzlamayı, turşu kurmayı çok iyi bildiğinden eminim." Yaşlı Bayan Ma da aramızdaydı; yeni evin onuruna bir parti veriyorduk. "Neler yaptığınızı görmek için bu kış buraya sık sık uğrayacağım."

Cu Ruiçen bir iskemlede sessizce oturuyor, şekerleme emiyordu. Herkes er-hu'suyla birşeyler çalması için yalvardı, ama o buna yanaşmadı: "Yakışık almaz, kesinlikle..."

"Şarkı söylemenin neresi yakışıksızmış?" diye karşı çıktı herkes. Bir tek ben anladım.

Partinin en gürültülü ânında, Parti Sekreteri Kao Şueyi içeri girdi. "Hey, Huan Şiyanciyu, burada büyük bir iş başarmışsın." Çevresine bakındı, sonra Huan'a gülümsedi. "Şu eski depo ne kadar da güzelleşmiş."

Haytz temiz, yeni masa örtüsünün üzerindeki paketten bir sigara alıp Kao'ya uzattı. "Sekreter, buyrun. Görüyor musunuz, sizin o akıllıca yönetiminiz sayesinde insanlar taşrada kök salmaya, bir çiftliği mesken tutmaya nasıl da gönüllü?"

“Bugün dilinden bal damlıyor. Her neyse, Huan Şiyanciyu’nun bu mutlu gününde o sigarayı sevinerek tüttüreceğim. Ne de olsa, onu bu çiftliğe getirten benim...”

Kutlamalarını salt Huan’a yöneltmekte resmi açıdan haklıydı. Huan Şiyanciyu da benim gibi ağır iş cezasına çarptırılmıştı, ama o benim gibi ‘şapkalanmamıştı’. Ben ‘şapkalanmıştım’, bu nedenle de ikili bir kimlik taşıyordum. Sekreter, dereceleri ve sınıfları ayırma konusunda çok titizdi.

Huan beyaz çarşaftan yaptığı perdenin yanında duruyordu; gülümsedi.

Tebessümü çok güzeldi.

Parti bitti. Yeni yapılmış yatağın ayakucuna oturdum, bir sigara yaktım. O hâlâ dıştaki odadaydı, geceden kalan kavun çekirdeklerini, şekerlemeleri kaldırıyordu. Zaman zaman kulağıma hafif bir şangırtı çalınıyordu. Ses çok uzaktan, sanki bir düşten geliyordu. Bu, bir eşin sesiydi; başka birinin elinden asla böyle bir ses çıkmazdı.

Kadın, diye düşündüm: Sözcüğün anlamı sandığımdan çok daha derindi. Bu sözcüğün kendine özgü bir sesi, ruhu, bir çekim alanı, kendi soluğu ve kendi tadı vardı. Kadın dokunduğu her şeye bunları da bulaştırıyordu. Kadın başka yerdeyken bile, bütün bunlar onun çekiciliğini taşıyordu; kadın her şeye erkeği esir alan, büyülü bir güç kazandırıyordu. O aynı anda her yerde, odamızdaki her şeydeydi. Şu sinir bozucu fotoğrafların dışında, buradaki her şeyi o yaratmıştı; bu onun yarattığı bir yaşamdı.

Yaşamı oluşturan şeyler işte bunlardır: bir yatak, bir yatak örtüsü, kapıdan bozma bir kitap rafı, altına beyaz bir kâğıt yapıştırılmış bir giysi kancası, ‘Kardelen’ marka vücut losyonu. Onun yarattığı bu dünya beni öylesine sarıp sarmalıyordu ki kimliğimi yitiriyormuş duygusuna kapıldım. Beni kesip içime girmişti, tıpkı tahta kapıyı testereyle ikiye bölüşümüz gibi. Beni tam ortadan ikiye bölmekle, geçmişimi kesip atmıştı.

2

Dış odadaki lambayı söndürdü, perdeyi yana çekip içeri girdi.

“Uykun mu geldi?” diye sordu gülümseyerek. Yıllardır birlikte yaşıyormuşuz gibi bir hali vardı.

“Yo, pek sayılmaz,” dedim. “Ya sen? Yatağı hazırlayayım.”

“Gerek yok. Yetişkin bir adamın yatak yaptığı nerede görülmüş?” Kang’ın üzerine çıktı, becerikli elleriyle örtüleri topladı. “Sen dışarı çıkıp yıkan; suyunu hazırladım bile.”

Böylece iki şeyi öğrenmiş oldum: Birincisi şu andan sonra yatakla uğraşmam gerekmeyeceği, ikincisiyse ‘yıkanmanın’ bir sonraki şey için bir ön hazırlık olduğuydu.

Yıkanıp dönünce, çoktan yatağa girmiş, uyukladığını gördüm. Ne kadar çabuk! Ne yapacağıma karar vermek oldukça zordu. Kang’ın üzerinde yalnızca bir tek yorgan vardı, ama baş tarafa iki yastık yerleştirilmişti. Bu yastıklardan birinin üzerinde bir kadın başının bulunması öyle alışılmadık bir şeydi ki. Yanıbaşımda yatan kişi bir erkek değil, bir kadın olacaktı. Bu kadınla yan yana uyuyacaktık. Kimse içeri girip bize karışmayacaktı; işin doğrusu bu durumu benden başka yadırgayan yoktu. Bu iş için uygun bir düzen, bir olaylar dizisi bulunmalıydı... Zaman kazanmak için bir sigara yaktım.

“Hâlâ sigara mı içiyorsun?” Azarlamıyor, yalnızca soruyordu.

“Henüz uyuyabileceğimi sanmıyorum.” Özür dilercesine güldüm. “Çok heyecanlıyım da.”

O da gülmüş olmalıydı, ama herhangi bir ses duymamıştım.

“Şiyanciyu, neden benimle evlenmek istedin?” Kang’ın bir kenarına iliştim; soruyu sorarken doğruca ona baktım. Gözlerini yukarıya, çatı kirişlerine dikmişti, bir dakika kadar sustu. Sonra, sordu: “Sen benimle neden evlenmek istedin?”

“Sekiz yıl öncesini anımsıyor musun? Kamışların arasında...?”

Bunun üzerine güldü, örtünün sarsıldığını hissettim. “Ah, onu hâlâ anımsıyor musun?”

“Elbette anımsıyorum! Hiç aklımdan çıkmadı ki!”

“Bense çoktan unuttum.” Sözümü kesmiş, sertçe konuşmuştu. Unutmuştu! Unutmuş olamazdı; yine de yüreğim burkuldu.

“Hayır, unutmadın. Unutsaydın, beni görür görmez kim olduğumu nasıl anlardın?”

“Gel, hadi yatağa gel,” dedi tatlılıkla; sesi şimdi sabırsızdı. “Bunları konuşup durmanın ne yararı var? Artık birlikte olduğumuza göre, bundan sonra nasıl yaşayacağımızı düşünelim.”

“Nasıl yaşayacağımızı mı?” Soyunmaya başladım, biraz utanıyordum. Söyleyecek milyonlarca şey bulabilir, milyonlarca duygusal sözcük fısıldayabilirdim, oysa elimden gelen tek şey onun emirlerine uymaktı.

“Evet, günlerimizi nasıl geçireceğimizi.” Sırt üstü yatıyordu, bedeni dümdüzdü. “ikimizin aylığı birleşince rahatça geçinebiliriz. En azından dışardaki moruklardan çok daha iyi durumda olacağız. Ah o kadınlar; o düşük çenelerinden başka hiçbir şeyleri yok. Beceriksizler. İçlerinden birine bile saygı duymuyorum.”

Sesine ansızın küçümseyen bir tını gelmişti. Şu andan sonra yaşamının tek amacı ‘günleri geçirme’ konusunda onlarla yarışmaktı sanki. Bu çekişmeyi de ne pahasına olursa olsun kazanmaya kararlıydı.

Kadınlar, ah kadınlar! Sizi yavaş yavaş anlayacaktım. Gömleğimi, pantolonumu çıkarmıştım, yanına oturdum, sırtımı duvara yasladım. Sigaramı bitirmek, bu süreyi uzatmak istiyordum. Bu, insanın yaşamında uzatmaya değecek bir andı. Burada, yanımdaydı. Uzun, siyah bir saç kümesi yumuşak, beyaz bir yastığın üzerine kıvrılmıştı. İki parlak göz sınırlı, dar bir boşluğa bakıyordu. Bu boşluğu zihninde güzel imgelerle mi dolduruyordu? Siyah gözlerini ileriye dikmişti; bu gözlerde umut, beklenti, ince hesaplar vardı. Gözlerini bir noktaya dikmişti, benim gibi o da bekliyordu, onun da yaklaşan buluşmaya hazırlanır gibi bir hali vardı. Bedeninin dış çizgileri yatak örtüsünün altında iyice belirgindi. Demir pullukların kaba sabalığı göğüslerinin dolgun kıvrımlarıyla ve küçük göbeğiyle gülünç bir karşıtlık oluşturuyordu. Sınırsız bir esnekliği olan bir kadındı, her ağırlığı rahatça kaldırabilirdi. İmge gerçek olmuştu. Düşlerimin, onun asla denetleyemediği düşlerimin rengi silinmişti. Gerçekliğin beni etkilemek için çok daha büyük, bir gücü olduğunu anladım. “Gel,” dedi.

Örtüyü tutup aşağıya doğru sıyırdım; karşımda tam da kamışların arasında gördüğüm şey, o güzelim beden duruyordu.

“Aşırı heyecandan olabilir.”

Utancımı, yılgınlığımı gizlemek için, öylesine konuşmuştum.

Kurtulmak için vargücümle mücadele ettiğim, fokur fokur kaynayan bir bataklıktı bu; bir volkanın görkemli, korkutucu, kızgın lavlarıydı; yapışkan kollarını duvardan ansızın uzatan, çok güzel bir ahtapottu, kollarıyla beni sarıyor ve aşağıya çekmeye çalışıyordu; beyaz mercana

tutunmuş, donuk donuk titreşen bir süngerdi, bedenimdeki sıvıları emmeye hazırlanıyordu; bir çocuk masalındaki devin bahçesiydi; halk öykülerinin en eskisi, aynı zamanda en yenisi, en çekicisiydi... İnsanoğlunun ilk savaşımı erkekle erkeğin ya da erkekle canavarın arasında geçmemişti. İlk savaşım erkekle kadının arasındaki savaşımdı. Hiç azalmayan, hala süren bir savaşımdı bu. ‘Bunun için yalnızca güç değil, canlı bir ruh da gerekiyordu: dengeyi bulmak, birliğe, uyuma ulaşmak, bir yandan kendi özünü korurken hır yandan da bütünlüğe varmak için duyguların ve az çok, tanrı vergisi bir sanat duyusunun kullanılması gerekiyordu.

Ben bu savaşımda başarısızlığa uğramıştım. Üstelik bireyselliğimi ve bağımsızlığımı da yitirmiştim.

Az önce banyodan çıkmışım gibi, bedenim tere batmıştı. Öte yandan, tuhaf ama tabanlarım buz gibiydi. Bir süre kesik kesik soluduktan sonra, güçbela konuşabildim: “Biraz su içmeliyim.”

“Senden hiç hayır yok! Daha yapman gereken bir sürü şey var!”

Yine de yataktan çıktı, bana bir bardak su doldurmaya gitti. Su maşrapaya gürültüyle çarpıyor, onunla zıtlaşırcasına bir tür madeni çınlama çıkarıyordu.

“Al!” Maşrapayı bana uzattı. Karanlıkta maşrapanın kulpunu tuttum, öteki elimle de onun koluna yapıştım.

“Üzgünüm,” dedim. Onu yanıma çekmek istedim, ama o kolunu kurtardı. Yeniden yatağa tırmandı, örtünün altına girdi.

“Üzülecek ne var ki? Gelecek sefer yeniden deneriz.” Yüzünü göremiyordum, ama sesi buz gibiydi.

***

Bundan sonraki birkaç günü fazlaca konuşmadan geçirdik. Bu günlerde iyi kötü bir mutluluk bulmaya çalıştım. Yemeğimi pişiren biri vardı; son on sekiz yıldır karnımı doyurduğum kalabalık yemekhanelerden kurtulmuştum! Her akşam atları ahırlarına soktuktan sonra, iki odalı evime dönünce yemeğin, güzel masamızın üzerinde beni beklediğini görüyordum. Tabağın içindeki şey her ne kadar bir gün önceki yemeğin aynısı olsa da, Huan ona yeni tatlar, yeni renkler katmayı beceriyordu. “Böyle yemeyi sürdürürsen,” dedi, “tayınımız yetmeyecek.” Bunu daha çok yemem için beni yüreklendirdiği biçiminde yorumladım.

Evimizin önündeki küçük, dört köşe araziyi temizlemiş, düzeltmiştim. Üç yanında uzun otlar boy atmıştı; otlar kehribar bir duvar gibi günbatımını, sonra da ayın ışığını yansıtıyordu. Karnımı doyurduktan sonra dışarı çıkar, orada oturup derin düşüncelere dalardım.

Evlendiğimiz gün kasabaya bisikletiyle Anhui'li bir adam gelmişti; yavru ördek satan, seyyar bir satıcıydı. Huan dört tane civciv seçti, bu tüylü, sarı yaşam parçacıklarını avucuna alıp, mutlulukla mırıldandı: "Umarım hepsi de dişidir." Aynı gün bir de kedimiz oldu: Koca Ayaklı Düşünür bizim depodan bozma odaların büyük bir olasılıkla fare kaynadığını söyleyerek, bize memeden yeni kesilmiş bir kedi yavrusu getirdi. Gri üzerine beyaz çizgili, yerinde duramayan, minicik bir yaratık. O küçük toprak parçasında oynuyor, ördekler gıdakladıkça o da miyavlıyor, yeni yuvasına hızla alışıyordu. Birdenbire tam bir aile oluvermiştik; yeni bir yaşamın başladığını ben bile hisseder olmuştum.

Huan'ın bana karşı takındığı sözde alçakgönüllülük canımı sıkıyordu. İlgisinin altında bir acıma gizliydi, gülümseyişi doğal değildi. Onun karşısında aşağılık duygusuna kapılıyordum. Buysa beni sinirlendiriyordu; kendi kendime mutluluğun gerçekte yalnızca karnını doyurmak, daha iyi bir yerde uyumak olup olmadığını soruyordum. Yalnızken hissettiğim hoşnutluğu bile yitirmiştim. Eski görüntüler hâlâ oradaydı -günbatımında batan güneş, uzak doruklardaki bulutlar, rüzgârın kabarttığı kıvırcık tüyleriyle o bilge koç, yuvaları at arabalarının dingilleri ve sürücülerin kırbaçları tarafından bozulan, sabırlı hayvanların deşelediği, yola konması çok uzun süren toz. Hepsi de şimdi ağır bir andante oluşturuyor, ölçülü ritmi bana yeni, ağrılı bir sızı veriyordu.

Her gece yanımda bir o yana bir yana dönüp duruyordu. Arenaya salıverilmiş bir yabanhayvanı gibiydi, harekete geçmemi bekliyordu. Övünçle ve kavgaya hazır bir halde, saldırmamı, onu altetmemi bekliyordu. Oysa buna gücümün yetmeyeceğini daha o ilk gece anlamıştım.

Belki de bir tür ruhsal tıkanmaydı! Bunaltıcı havayı dağıtmak için pek çok yol denedim. Bir gün onun yokluğundan yararlanıp birbirine geçmiş ceset yığınının üzerine başka bir sayfa yapıştırdım. Traktörlü örtüyü yeni bir örtüyle değiştirdim, traktörün çok sıcak olduğunu öne sürdüm. Cesetleri ve traktörü uzaklaştırmanın dışında başka ne yapabilirdim? Korkudan felç olmuş bir durumda, 'bir dahaki seferi' bekliyordum.

Birkaç gece sonra, yatakta yatarken elimi tuttu ve yavaşça yabancı sularda yönlendirmeye koyuldu. Elimi fırtınalı bir denizdeki küçük bir tekne gibi kullanıyor, onu kendi ülkesinin kıyılarında yüzdürüyordu. Ilık dalgalar bir kabarıp bir inerken, okyanusun derinliklerinden gelen titreşmeyi hissettim. Tirtir titreyerek yeni keşiflerde bulundum: Şurada sıcacık bir buğuyla kaplı bir tepecik, burada yumuşak, nemli bir kara parçasına dökülen bir çağlayan. Mantıklı kavramları tanımlayacak sözcükler yoktu. Buraya kaosun o en ilkel biçimi egemendi. Biz biçimden yoksun iki protoplazma parçasıydık; bedenlerindeki incecik tüyleri titreten amiplerdik. Varolan her şey küçük sinir topaklarından yayılıyor, siniruçları bedenime elektrikli dalgalar gönderiyordu...

Başım fena halde zonklamaya başladı.

“Hasta mısın?” Soruyu sorarken, soluğunu bırakmış, beni iteklemişti.

“Bilmiyorum..” Şiddetle zonklayan şakaklarımı ovdum. “Daha önce, hiç...”

“Bu işi daha önce hiç yapmadın mı?”

“Hiç.” Kesik kesik soluyarak ekledim: “Gerçekten, hiç.”

Doğrulup oturdu, yatak örtüsünü ansızın fırlattı. Örtünün altı bir buhar banyosu kadar ısınmıştı; birden ferahladığımı hissettim.

“Yani daha önce de beceremediğini mi söylemek istiyorsun, yoksa yalnızca...”

“Hayır, öyle değil.” Kendimi tanık sandalyesindeki bir sanık gibi hissettim, kendimi savunmaya başladım. “Nedeni karşıma hiç fırsat çıkmamasıydı; uygun bir ortam hiç oluşmadı.”

“Öyleyse,” dedikten sonra durakladı. “Bu konuyu açmak istemezdim, ama ya sekiz yıl önceki olay?”

“Sekiz yıl önce... “ Düşüncelerimi bir türlü toparlayamıyordum, ama toparlasaydım bile bunu açıklamanın bir yolu yoktu. Kendim bile anlamıyordum.

Kang’ın üzerinde yuvarlanıp ayağa kalktım; rafın üzerindeki sigara paketine uzandım. “Bana da versene,” dedi birden.

Karanlıkta iki alev parladı, hemen ardından da söndü. Geriye karanlıkta kor gibi yanan iki parlak yıldız kalmıştı. Sigarayı yarısına kadar içtikten sonra, şöyle dedim: “Bana kalırsa nedeni, kendimi çok uzun zamandır engellemiş olmam.”

“Engellemek mi? Ne demek şimdi bu?” Sigarasını hırsla içiyordu, sözcükleriyse tükürür gibi söylemişti.

“Engellemek... yani bastırmak, kendini tutmak.”

Alaycı bir kahkaha patlattı. “Sözcük bilgin de müthiş doğrusu!”

Aldırmadım, sözümü sürdürdüm. “Çalışma kamplarında insanların sürekli nelerden konuştuğunu sen de bilirsin. Ama akşamları onlar konuşurken ben duymazdan gelir, başka şeyler düşünürdüm. Bekârlar yatakhanesinde de aynı şey oldu; ötekiler açık saçık şakalar yaparken ben kitap okur, siyasal sorunları düşünürdüm. İşte böyle kendimi tuta tuta sonunda yeteneğimi yitirdim.” Bir sonraki cümleyse beni bile inandıramadı: “Belki zamanla düzelir.”

“Peki onca düşünmenin sana ne faydası oldu? Kitap okumak sana ne kazandırdı? Düşünmek, okumak ha! Bunların ne yararı var?”

“İnsanların beyni vardır, dolayısıyla düşünmek zorundadırlar. Yaşamlarımızın sonsuza kadar böyle sürüp gideceğini mi sanıyorsun? Yurdumuz hep böyle mi kalacak ?”

“Sus artık. Durmadan konuşup duruyorsun, başka hiçbir şey beceremiyorsun.” Sigarasını toprak duvarın dibine fırlattı, izmarit karanlıkta kırmızı bir kemer çizdi. “Düşünen, okuyan bir sürü insan var, ama onlar senin gibi iktidarsız değil. Ömürlerinin yarısını ilahi okuyarak geçiren yaşlı keşişler olduğunu duydum -onlar da daha önce bir kadınla birlikte olmamışlar, ama bir kadının üzerine çıktıkları an ne yapacaklarını biliyorlar. ‘Otuzunda bir kurtsun, kırkında bir kaplan,’ deyişini hiç duymadın mı? Şu anda bir kaplan olman gerekiyordu. Beni kandıramazsın; bence senin sorunun doğuştan.”

Birden içimi ona karşı düşmanca bir duygu kapladı. “Eh, sen bu konuda oldukça deneyimlisin elbette.” Kazanamamıştım; hem onun bedeni hem de kendi bedenim, benim düşmanımdı artık. “Daha sekiz yıl önce, ıslah kampında bile senin aklın fikrin bundaydı!”

“Geçmişi neden deşeleyip duruyorsun? Sen sakat birisin! Yarım bir erkeksin!” Sözlerim hedefi tam ortadan vurmuş olmalı ki öfkesi iyice arttı. “Sekiz yıl önce... hah! O gün en küçük bir hamle yapsaydın, seni derhal Takım Lideri Wang’a ihbar edecektim. İşte o zaman görürdün gününü! Benim tek amacım, olumlu puan toplamaktı! Sense seni düşündüğümü, seni sevdiğimi sandın. Yere işe, sonra da o pis birikintide kendine bak.”

İmgeyle gerçeklik birbirinden bütün bütüne ayrıldı.

3

Birden kendimi atımla birlikte çamurlu bir çukura batmış buldum. ‘101 Numaralı’, benekli, yaşlı, kır beygirdi bu. Gizli bir bataklığa önce ön toynakları girmiş, bunu kafasıyla bedeni izlemişti. Arka toynakları içgüdüsel bir biçimde bedeninin ön kısmını kaldırmaya çalışıyor, ama çırpındıkça daha derine batıyordu.

Kırbaçla vurarak, butlarını üzengilerimle tekmeleyerek atı harekete geçirmeye çalıştım. Başını kaldırmış, kulaklarını dikmişti, sırtında oturuyor olmama karşın açılmış gözlerinin yuvalarında dönüp durduğunu görebiliyordum. Dört bileği de çamuru dövüyor, battığını hissettikçe çılgınca debeleniyordu.

Onu daha fazla kırbaçlamanın yararı yoktu. Sırtından yere, ot bürümüş kıyıya atladım, durumu gözden geçirdim. Kanaldaki bir gediğin oluşturduğu, otla kaplı, yumuşak bir çukura farkında bile olmadan düşüvermiştik. Gerçi gedik onarılmıştı, ama gedikten hala incecik bir su sızıyor, yanısıra birikmiş kumla çamuru da taşıyordu. Zaman geçtikçe bambulardan, uzun sukamışlarından oluşan bir tabaka suyun yüzeyini kaplamış, güvenilmez çamurun sağlam bir zemin gibi görünmesine yolaçmıştı. Böylesi doğal tuzaklardan kaçınmak için gözümü dört açardım, ama bugün aklım başka yerde olduğu için tuzağa düşmüştüm.

Akşam olmuştu, atları ahıra geri götürüyorduk. Batmakta olan güneşin güçlü son ışınları, ağaçlara, toprağa bir yanıp bir sönen, altın bir ışıkla vuruyordu. Uzaktan uzağa görünen bataklığın minicik dalgaları bu ışınları yakalıyordu. Akşamın serin soluğunu yeni yeni hisseden kurbağalar ve karakurbağalar vıraklamaya başlamışlardı. Budala’nın durdurduğu öteki hayvanlar başlarını çevirip bize baktılar, bize şöyle der gibiydiler: “Hey, orada ne yapıyorsunuz kuzum? Ahıra dönme vakti -bir dakikaya kalmaz sivrisinekler saldırmaya başlar!”

“Hey!” diye seslendim Budala’ya. “Sen ötekileri geri götür. Buradan kurtulunca sana yetişirim. Beni bekleme; burdan çıkmak biraz zaman alacağa benzer.” Bir an, onu Şiyanciyu’yu göndermeyi ve gecikeceğimi söylemesini tembihlemeyi düşündüm, ama hemen ardından onun konuşmadığını anımsadım.

Konuşmuyordu ama anlıyordu. Kırbacını şaklattı, atlarla birlikte köye doğru yollandı.

Onlar gidince, çevremdeki topraklara derin bir sessizlik çöktü. Yaşlı beygir acınası, sızlanan bir inilti koyverdi; bana diktiği iri, kederli gözlerini kırpıştırdı. Sonra başını sukamışlarına değecek kadar eğip emirlerimi bekledi. Sivrisinekler başımın çevresinde dönüp durmaya, uğursuzca vızıldamaya başladılar; kanalın kıyısına oturdum, bir sigara yaktım.

Başımın üstünden bir karga sürüsü geçti; dağlardan dönüyorlardı. Tarlanın uzakça bir köşesinde, gri bir yabantavşanının hopladığını gördüm. Sazların, ağaçların, yabantavşanının, kır beygirin ve bedenimin gölgeleri uzadı; her şey yere yorgun argın uzanıvermişti. Dünya pes perdeden, görkemli bir ezgi çalıyordu sanki. Sigaramın dumanı bile çevreye dağılmıyor, doğruca havaya yükselerek hiçliğe karışıyordu.

Birden, beygirin eğerini çıkarmam gerektiğini akıl ettim; bir sonraki deneme için olanca gücünü toplamalıydı. Sigara dudaklarımdan sarkarken, ayaklarımı sağlam topraktan ayırmaksızın öne doğru uzandım ve çakımla eğerin kayışlarını kestim. Sonra, çukura yuvarlanmamak için dikkatle eğeri kaldırdım. Burnuma at terinin o güçlü, tanıdık kokusu çarptı. Eğeri yere bıraktım, üzerine oturdum ve beygirin iyice dinlenmesi için bir süre bekledim.

Beş sigara sonra, ortalık kararmaya başladı. Atın yelesini parmaklarımla taradım, kıllara yapışan dikenleri ayıkladım, sonra da aynı şeyi bana doğru salladığı kuyruğunda yineledim. Beklenmedik, küçük bir esinti, kıyıya sarkmış söğüt dallarının uçlarının çevresinde gümüşsü bir ruh gibi döndü. Kanaldaki eski gediğe ulaşınca uzun kollarını uzatıp beni ve atı gıdıkladı.

Yaşlı beygir, ruhu kibarca selamlamak istercesine kafasını kaldırdı, sonra indirdi. Harekete geçme vakti, diye düşündüm; kendime yol açabilmek için sukamışlarının bir bölümünü kestim.

“Pekâlâ dostum, kasları biraz çalıştıralım artık,” dedim. “Kuyruğundan tutacak ve seni omuzumla arkadan iteceğim. Tıpkı o düzlükteki donmuş hendeğe battığın günkü gibi; anımsadın mı? Hadi bakalım!”

Beygirin gür kuyruğu ele sert bir odun parçası gibi geliyordu. Bu kuyruğun etten ve kandan oluştuğuna inanmak güçtü. Bir, iki, üç! Omuzumla itiyor, bir yandan da dağ botlarımın demir çivili tabanlarıyla atın

kıçına vuruyordum. Ne yapması gerektiğini anlamış gibiydi, çabama ayak uydurdu, hızla yekindi. Ayaklarının altındaki kaygan çamur, toprağa gömülmüş ve sarsıntının etkisiyle ansızın uyanmış bir ruh gibi inliyordu. Yukarı aşağı, ileri geri devindik; aynı şeyi bir yekinip bir durarak neredeyse yirmi kez denedik. Biz yüklendikçe, otları ayaklarımızla ezdikçe çamur erir, yapış yapış bir sıvıya dönüşür gibiydi. Sonunda yenildiğimizi kabullenmek zorunda kaldık. Kır beygir, acınası durumunun farkında olduğunu göstermek istercesine denemekten vazgeçti.

Harcadığı çabanın etkisiyle hırıl hırıl soluyarak başını yine sukamışlarına doğru eğdi. Yüzümdeki teri sildim, kıyıya çömeldim, gömleğimle kendimi yelpazelemeye başladım. Ne yapacağız? Hey dostum, geceyi burada mı geçireceğiz?

Karanlık manzarayı çoktan birbirine katmış, tarlaları, dağları, ağaçları eritip birleştirmişti. Görünürde tek bir ışık yoktu. Gecenin o gizemli havası yeryüzünü kaplamıştı.

Ansızın, yanıbaşımda bir ses duydum: Yabancı, ama aynı zamanda da tuhaf bir biçimde tanıdık bir ses. “Hey, çok kaygılanmış gibi rol yapma. İnsanoğlu gerçekten üç kâğıtçı.” Yaşlı beygir konuşurken başını kaldırmış, tek gözünü bana dikmişti: “Eve gitmek hiç içinden gelmiyor, tıpkı benim gibi. Evleneli daha bir ay oldu ama karınla yatakları şimdiden ayırdınız bile. Yalan mı? Korkuyorsun; tıpkı benim koşumlardan korkmam gibi, sen de gecelerden korkuyorsun.”

Öyle şaşırmıştım ki havaya sıçradım ve soğuk, nemli otlara kıçüstü oturdum. “Konuşabiliyor musun?”

“Ha, ha!” Gırtlaktan gelen bir sesle güldü. “Şu haline bak, ödün koptu! Bizim ahırın hemen karşısında bir hoparlör bulunduğunu unuttun mu? Ayrıca dünyaya geldiğimden beri, koca harfli posterleri yiyip duruyorum -tadı biraz mürekkepli tabii, ama yine de sebze liflerinden yapılmış. Şu sorumsuz seyislerin bize zorla yedirmeye çalıştığı yabanotlarından bin kat iyi. Bütün bunlar birleşince, dilbilimin benzeri görülmemiş bir gelişme gösterdiği bir çağda yaşadığımı keşfettim. Siz insanlar pek çok bakımdan gerilemiş olabilirsiniz, ama dil oyunlarında birer uzman olduğunuz kesin. Dedikleri gibi: ‘Sülüğenin çevresinde dolanan, kırmızıya boyanır, mürekkebin yanından ayrılmayansa siyaha.’ Böylesine uzun bir ıslah döneminden sonra konuşmam çok doğal!”

İnanmazlıkla haykırdım: “Buna inanmıyorum!”

“Siz insanların sorunu da bu zaten; değiştirmeniz gereken, gerçek bir kusur. Bizden sessizliği ve olayları nesnel, eleştirel bir gözle değerlendirmeyi öğrenmelisiniz. İşte ‘düzgün, onurlu bir biçimde davranmak’ da ancak böyle mümkün olur.”

“Peki ama,” diye sordum, “konuşmak için neden bugünü seçtin? “

“Aslında eve dönmek istemediğini biliyorum.” Soluğunu burun deliklerinden bırakıverdi. “Bana gelince, geri dönmeyi ben de istemiyorum. Bazen seninle benzeşiyoruz; uzaklaşma, sessiz sakin bir yerde derin düşüncelere dalma gereksinimi duyuyoruz. Bildiğin gibi felsefe her şeyi kapsar; atların yöntemleriyle insanların yöntemleri aynıdır.”

Bu konuda haklı olduğunu yadsıyamazdım. “Bilinçaltımda geri dönmek istemediğim doğru,” dedim. “Burada, bu engin düzlükte yalnız kalmaya; her şeyi enine boyuna irdelemeye gereksinimim var.”

“Sana bir yardımım dokunabilir mi?” diye sordu kibarca, bir bilim adamının ses tonuyla. “Senin gibi otuz dokuz yıl yaşamadım, ama atlara göre oldukça yaşlı sayılırım. Hani ‘Yaşlı at yolu bilir,’ derler ya, çok doğru. Belki birlikte şöyle bir deşeleyebiliriz.”

“Eh, madem bu kadar çok şey biliyorsun,” dedim, “öyleyse bana ne öğütlersin?”

“Aman, aman,” diyerek dilini şaklattı. “Öncelikle, seni çok iyi anladığımı bil. Seninle sorunlarımız aynı. Çok gençken insanlar tarafından acımasızca hadım edildiğimi herhalde biliyorsundur.”

“Evet,” dedim. “Ama ben hadım edilmedim. Gereken donanıma hâlâ sahibim, yalnızca onu kullanma yeteneğinden yoksunum. Yani seninle aynı durumda değiliz.”

“Hadım edilmeden önce beni harekete geçirmek için bir kısrağın hafifçe kişnemesi, bir kısrağın belli belirsiz kokusu bile yeterdi. Aramızda isterse kilometrelerce uzunluğunda dağlar olsun, hiç fark etmezdi, beni ne uzaklıklar ne de çitler durdurabilirdi. Organım hiçbir zaman sorun çıkarmazdı -hedefi tam bir isabetle bulur, beni denetlenemez bir zevke salardı. Ama hadım edildikten sonra cinselliğin uyarıcılığını yitirdim, hiçbir şey beni ilgilendirmez oldu. Dedikleri gibi: ‘Ruhun ölümünden daha büyük bir acı olamaz.’ İnsanoğlu, senin sinsi acımasızlığın da işte burada: Bir zamanlar yüreğimde taşıdığım umudu yok ettin. Sevgili çobanım, sen de kendi yüreğinin durumuna dikkatle bakmalı, kendini sıkı bir değerlendirmeden geçirmelisin.”

“Hayır,” dedim. “Seninle ben farklıyız. Senin yitirdiğin umudu ben hâlâ taşıyorum. İlk seferinde, ikincisinde, hatta yatağın zevklerini benimle paylaşmak istediği şu son birkaç seferde bile umudumu hiç yitirmedim. Yine de son günlerde içimi derin bir hüznün kapladığını itiraf etmeliyim; iktidarsızlığım beni dehşete düşürüyor.”

Yaşlı at, inanılmayacak kadar soğuk kahkahaları art arda patlattı. “Tek derdin bu mu yani? Bunu biraz bayağı bulmuyor musun? Ben burada senin kafa yapının ruhsal çatısından söz ediyorum. Bu tür bir ‘iktidarsızlık’ insanın bütün etkinliklerini etkiler. Sen okumuş adamsın; farklı sistemleri çözümlemenin salt bileşik bir yaklaşımla mümkün olduğunu bilmen gerekir. İnsanla dünya bileşik ve kesintisiz bir dizi oluşturur: Belli bir sistemde çıkan sorun kaçınılmaz bir biçimde ötekileri de etkiler. Aynı inançları, ülküleri, tutkuları sürdürebileceğini mi sanıyorsun?”

“İnançlarımın fazlaca etkilendiğini sanmam,” dedim; bocaladığımın kendim de farkındaydım. “Örneğin, Si Maçyan’ı al. Ceza olarak hadım edilmesine karşın Tarihsel Olaylar gibi bir başyapıt yaratabilmişti.”

“Hah!” Küçümseme dolu bir kahkaha patlattı; kahkahası burnundan salıverdiği büyük bir solumayla son buldu. “Sevgili çobanım, sen harflerle uğraşan bir adamsın. Ama bu konuda büyük bir mantık hatası yapıyorsun. Si Maçyan hakkında çok şey bilirim: ‘Yasaları ve Konfüçyüs Yanlılarını Eleştirme Eylemi’ sırasında onunla ilgili yayınları hoparlörden günlerce dinledim. Şu ‘hadım cezası’ denen şey dünyadaki bedene uygulanan, sakatlayıcı bir işlemdi. Etkisi de onu derin, ruhsal bir içedönüklüğe zorlamak, ona Tarihsel Olaylar diye bildiğimiz eseri tamamlaması için gereken güçlü dürtüyü sağlamak oldu. Bana kalırsa, hadım edilmeseydi Si Maçyan asla yazamazdı. Dünya üretken bir organı yitirdi ama olağanüstü bir yapıt kazandı. Hoparlörün aralıksız yinelediği o öğüde kusursuz bir örnek: ‘Kötüyü iyiye dönüştür’.

“Sana gelince, senin durumun farklı. Sen, soydaşlarını mezbahaya götüren kardeşlerime benziyorsun. İdam mangasının kurşunlarından hiçbiri saçınızın teline bile değmedi, ama bu deneyim zihinlerinizi yaraladı. Beyniniz, sinirleriniz, varlığınızın tam merkezi sakatlandı. Kendini Si Maçyan ile karşılaştırabileceğini hâlâ düşünüyor musun?”

“Hayır, bence yüzde yüz haklısın,” dedim, başımı öne eğerek. “Lütfen devam et.”

“İşte bu yüzden, seninle bazı bakımlardan benzeşiyoruz.” Yaşlı beygirin bana fırlattığı sevecen bakış, gözlerinin karanlıkta bir an yanıp sönmesine yol açtı.

“Doğru, hadım edilmem şehvet duygularımı öldürdü. Ama kendimi arıtmamı sağladı. Öteki hayvanlardan farklı ohrak kendimi eğittim ve sonunda insanların dilini öğrendim. İşte sen de tıpkı böylesin. Kamplarda ağır iş cezanı çekerken ve Özdeyişleri ezberlerken kimse senin Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao’nun yapıtlarını tanımadığını ileri süremezdi. Öte yandan, Si Maçyan gibi herhangi bir yerin kesilmediği için de (sözcüklerimin kabalığını bağışla) ruhsal olarak sakatlandın ve sonunda benim gibi oldun. Sonuç aynı: Tıpkı benim gibi senin yaşamın da kendi elinde değil. Başkalarının sana emir vermesine, seni dövmesine, denetlemesine, gütmesine izin vermek zorundasın. Ha ha! Seninle iyi bir çift oluyoruz, gerçekten! Erkekliği olmayan bir erkekle hadım edilmiş bir at! Kusura bakma, bazen şakanın dozunu kaçırıyorum. Bak, bu konuda da benzeşiyoruz; şuraya buraya iğnelemeler, alaylar serpiştirmeden edemiyoruz.

“Yoksa bütün aydınlar topluluğunu iğdiş mi ettiler? Aranızdaki erkeklerin yüzde onu gerçek erkek olsaydı, ülkemiz bu acınası... duruma asla düşmezdi. Seni bilmem ama ben o hoparlörü her gün dinleyip durmaktan iyice bıktım. En büyük uzmanlık dalınız olan dilde yeni bir şey üretememeniz akıl alır gibi değil.”

“Sence yaşamım sona mı erdi?” diye sordum üzgün üzgün.

“Bu da ne dernek şimdi?” Bana ciddi gözlerle baktı. “Dünyaya gelirsin, çalışırsın, birşeyler görürsün, yersin, bir devlet başkanının bir anda hapse atılmış bir suçluya dönüştüğü ya da çapsız bir serserinin milyonlarca insanın partisinin Genel Başkanı olduğu türünden tuhaf şeyler duyarsın. Sonra da ölürsün. Bütün insanların yaşamı temel olarak aynı süreci izler. Sen görece şanslı sayılırsın, zira benzeri görülmemiş saçmalıklarla dolu bir zamanda yaşıyorsun. Daha fazlasını mı istiyorsun yoksa? Ah, yoksa amacın soyunu sürdürmek mi?”

“Hayır, kesinlikle böyle bir niyetim yok. Dediğin gibi ülkemiz bu komediyi, bu farsı oynamayı sürdürecekse, çocuklarım da benim sefil yazgımı yineleyecekler dernektir. Bu durumda dünyaya hiç gelmemeleri çok daha iyi.” Kollarımı kavuşturdum, çenemi kollarıma dayadım. “Benim

söylemek istediğim, her insanın yaşayarak dünyaya az da olsa birşeyler katması, insanlığa belli bir katkıda bulunması gerektiğiydi... “

“Ah! Şuna da bakın hele! Yine o bildik sorunlar ortaya döküldü.” Yaşlı beygir sözümü sertçe kesti. “Bize, atlara bir baksana, her gün koşumlara bağlanıp esir gibi çalışmak, şunu bunu çekmek zorundayız -bu da bir katkı sayılmaz mı? Siz insanlar hep en önemsiz şeyleri en güzel renklere boyamak istersiniz. Başkan Mao’nun eserlerini incelemenin görkemli sonucu da helaları temizlemeniz.”

“Ne dernek istediğimi anlamıyorsun. Ben yaratıcı çalışmadan söz ediyorum, yoksa senin gibi salt insanların emrine boyun eğmekten değil.”

“Ne yaratmak istiyorsun?” Büyük, kır beygir beni sıkıştırmaya başladı. “İnsanlar, atlar, bütün canlılar - hepsinin de en temel yaratıcılığı, doğurganlıklarıdır. Sense bunu bile beceremezken, birşeyler yaratmaktan nasıl söz edersin? Dürüst olmak gerekirse, aranızda ömür boyunca hiç çocuk sahibi olmayan ama özveriyle, yüce gönüllülükle çalışan, son derece şaşırtıcı kişiler var. Ancak onlar yeni şeyler yaratabilmek ya da icat edebilmek için çocuk sahibi olma hakkından vazgeçmiyorlar. Oysa sen, sen o haktan vazgeçmişsin! Ruhsal durumun dengesiz, sistemlerin uyumsuz. Sana yalvarıyorum, hâlâ birşeyler yaratabileceğini düşünmekten lütfen vazgeç. Bir şey yaratsan bile, bu öyle biçimsiz bir şey olur ki insanlığa zarar verebilir.

“Sevgili çobanım, sen bir zamanlar tanıdığım bir at kardeşime benziyorsun. Tam anlamıyla hadım edilmemişti, ama yeteneğini yitirmiş olmasına karşın cinsel istek duymayı da sürdürdü. Sonunda, bedeninin çelişkileri onu çıldırttı. Oturup onu yediniz; derisi ahırımızdaki kirişlerde hâlâ asılı duruyor. Lütfen, şu yaratıcılık konusundaki arzunu söndür artık. Huzurlu, kendisiyle barışık biri ol; tıpkı benim yumuşak başlı bir at olmam gibi. Haddini bil ve koydukları kurallara boyun eğ.”

“Yanlış anlamadıysam, Şiyanciyu’ya hak veriyorsun? Sen de sakat, yarım bir erkek olduğumu düşünüyorsun, öyle mi?” Gözyaşlarının buz gibi yanaklarımdan yuvarlandığını hissettim.

Yaşlı at derin derin iç geçirdi. “Evet,” dedi. “Korkarım ki öyle. Bunu sen de kabullenmelisin, çünkü bu bir olgu. Alınyazısının gücü en çok insanın başı derde girdiğinde belirginleşir, işte senin karşı çıktığın şey de bu: alınyazısı. İnançlarını, ülkülerini ve hırslarını inatla koruman çok

saçma. İşin kötüsü de bunların birleşip sana işkence eden, şeytanca bir engellemeye dönüşmüş olması.

"İnsanların bizi neden hadım ettiğini sen de benim kadar iyi bilirsin: Amaç, yaratma gücümüzü elimizden almak, bizi muma çevirmek. Aksi halde bizim de özgür irademiz olurdu, üstün zekâmız ise asla dizginlenemezdi. Aynı şeyi Si Maçyan da söylemişti: 'Bir kez cezalandırılan insanlar bir daha yüreklice konuşamazlar.' Sen hâlâ hangi 'yaratmadan' söz ediyorsun?"

Onu yalanlayacak sözcükleri bulamıyordum. Kendimi aşağılanmış hissettim; midem bulanmaya başladı.

"Ah!" Kır beygir başını ansızın kaldırdı, yüzünü rüzgâra verdi, tehlike kokusu almış gibi birkaç kez derin derin soludu. "Cinsel isteğin kokusunu alıyorum. Koku senin bedeninden gelmiyor, ama senin çevrende dönüp duruyor gibi. Tuhaf! Çobanım, çok dikkatli olmalısın.

"Artık gitsek iyi olacak. Başının derde girmesini istemem. Her şey bir yana, sen atlara karşı çok düşüncelisin."

Sonra ön toynaklarını vargücüyle kaldırdı, bedeninin ön kısmını çamurdan kurtardı. Ön ayaklarını çukurun kenarındaki sağlam toprağa çevikçe bastı, butlarını gerdi ve bedeninin geri kalanını otlu kıyıya çekti. Bu beladan kurtulması yalnızca birkaç saniyesini almıştı.

"Hadi bakalım." Başını geriye çevirip bana seslendi. "Hava iyice karardı, yol bile görünmüyor. Yolu ben gösteririm, beni izle. İçgüdülerim insanlarınkinden çok daha güçlüdür. İşin doğrusu siz insanlar, hayvanlar âlemine kıyasla çok daha yozsunuz. Bunun göstergelerinden biri de, kendinizi en zeki canlı sanma eğiliminiz..." Sözlerini bitirince yola koyuldu, nallarını takırdatarak yürümeye başladı. Eğeri sırtıma vurdum, kırbacı elime aldım ve beygirin peşine takıldım.

Karanlık öylesine genişlemişti ki uçsuz bucaksız görünüyordu...

***

Köye vardığımızda herkes çoktan uyumuştu. Işık yanan tek yer bizim iki odalı depoydu; buysa onun beni beklediğine işaretti. Evsiz barksız olmaktansa bir yuvaya sahip olmak yine de yeğdi.

Yaşlı beygir ahırın girişinde durdu, dönüp bir kez daha bana baktı. Üst dudağını kıvırıp dişlerinin arasından anlamlı bir ıslık salarak, beni

uyardı: “Sevgili çoban, bu andan sonra sağır ve dilsiz olacağım, tıpkı eskisi gibi. Konuşabildiğimi sakın kimseye söyleme. Buradaki yoldaşlar bu yeteneğimi öğrenirlerse, kıskançlıktan beni öldürünceye kadar tekmeleyip ısırırlar. Ayrıca sana yalvarıyorum, başkalarıyla birlikteyken lütfen çeneni tut; kendi iyiliğin için. Bilgini, düşüncelerini kendine sakla. Sağ kalmanın tek yolu bu.”

4

İçeri girince onun henüz yatmadığını gördüm; dıştaki odada oturmuş, ayçekirdeği yiyordu. Masanın üzerine bir gazete yaymıştı, çekirdek kabuklarını onun üzerine tükürüyordu. Gri kedi taburenin üzerine kıvrılmıştı.

“Neden bu kadar geç kaldın?” Başparmağıyla işaret parmağının arasında bir çekirdek tutuyordu; tiyatrovari bir hareketle çekirdeği ağzına attı. Gelişigüzel, hatta kayıtsız bir soruydu.

“Kır beygir çamura saplandı,” dedim, kırbacı bana tembihlediği kancaya asarken.

“Yemeğin tencerede.” Yemeğimi getirmeye yeltenmedi.

Yüzümü yıkadım, masanın başına geçmeden önce kediyi kışkışladım. Gözüme masanın üzerinde duran, kül tablası olarak kullandığımız teneke kutu çarptı; içinde bir sürü sigara izmariti vardı.

“Kim geldi?” diye sordum. *

Bakışlarımı izleyerek teneke kutuya baktı, bir an duraksadı, sonra yanıtladı: “Sekreter Kao.” “Neden gelmiş?”

“Ne tuhaflık var bunda? Bize değer veriyor, bizi ziyaret etmek istemiş.”

“Sekreterin bize bu kadar değer vermesi zaten yeterince tuhaf.” Yemeğe başladım.

Dişlerinin arasındaki ayçekirdeğini kırdı, yan yan bana baktı. Kısa bir sessizlikten sonra, “Sen gerçekten tuhaf birisin,” dedi. “Kendini güvende hissetmen için insanların seni ille de küçümsemesi mi gerek? Birinin kibarlık edip bizi ziyarete gelmesi bile seni rahatsız ediyor. Bizim başkalarından ne farkımız var? Neden öteki insanlar gibi yaşamayalım?”

Haklıydı. Söyleyebileceğim hiçbir şey yoktu, yemeğimi sessizce bitirdim.

Karnım doyunca kâseyi, çubukları ekmek tahtasının üzerine koydum ve birden müthiş bir yorgunluk hissettim. Her zamanki gibi şöyle demesini beklemiştim: “Sen bırak, ben yıkarım.” Oysa bu gece beni durdurmak için kılını bile kıpırdatmadı.

Hâlâ masanın başındaydı, son çekirdeğini yiyordu. Bir kedi gibi gerindi, sonra gazeteyi topladı. İzmaritle dolu kutuyu gazetenin arasına boşalttı, sonra düzgünce katlanmış olan gazeteyi çöp kutusuna attı. Küçük bir fırça alıp masayı süpürdü; en keyifsiz anlarında bile titizliği asla boşlamazdı.

“O giysileri dıştaki odada bırak, yatak odamıza sokma. Çamurlarda yuvarlanmış gibi bir halin var.” Bu emirden sonra odaların arasındaki perdeyi kaldırdı, yüzüme hiç bakmadan içeri girdi. Bana denileni yaptım, gerçekten de çamura bulanmış olan giysilerimi çıkardım, çamaşır lavabosunun içine attım. Kısa bir duraklamanın ardından üzerine soğuk su döküp giysileri yıkadım.

İçteki odaya girdim; hâlâ uyumamıştı. Ardına kadar açık gözlerini tavana yapıştırılmış gazetelere dikmişti, gazetedeki bir makaleyi okur gibiydi.

“Hâlâ uyumadın mı?” diye sordum.

Hiçbir şey demeden sırtını döndü, yüzünü duvara çevirdi. Aksi yöne bakarak örtüyü kaldırdım. Yine eski yatak örtümü kullanmaya başlamıştım, o da kendininkini kullanıyordu: Düğün armağanı olarak bize verilen traktör desenli, yeni örtü bir sınırdaki işaret levhası gibi ikimizin arasındaydı. Örtünün parlak kırmızı rengi bir tehlike uyarısıydı.

Yatağa uzandım, elime bir kitap aldım ve tek sözcüğünü bile anlamaksızın birkaç sayfa okudum. Eskiden yaptığı gibi ışığı söndürüp uyumamı istememişti benden. Soluk alışını bile duyamıyordum. Odayı, yırtmamın beklendiği bir sessizlik örtmüş gibiydi.

Kararlı bir sesle, “Şiyanciyu,” dedim, kitabı elimden bıraktım. “Uygun görürsen, boşanmak için başvurabilirim.”

“Delisin sen!” Hızla konuşmuştu; sesi uykulu değildi. Söze başlamamı beklediği anlaşılıyordu. “İki kere boşandım zaten. Daha yeni evlendim, bir daha mı boşanacağım? Millet bunu duyarsa gülmekten altına eder. Unut gitsin. Ben şanssız bir insanım. Bu yaşamda asla mutlu olamayacağımı anladım artık.”

“Nasıl söylersin bunu! Henüz çok gençsin..” İçimi bir acıma dalgası yalayıp geçti. “Senin başvurman gerekmez, sorumluluğu ben üstlenebilirim.”

“Sen mi? Sen, ha?” Sesi duvara çarpıp bana geldi. “Hangi gerekçeyle başvuracaksın peki? Neden olarak hangi kusurumu öne süreceksin?”

“Beni yanlış anlama. Senin bir suçun yok, hata bende. Evlilik yasasında şöyle bir madde vardır: ‘Yaşamını karı koca olarak sürdüremeyen bir erkekle bir kadının evlenmesine izin verilmez.’ Ama ben bunu ancak evlendikten sonra fark ettim...”

“Hey tanrım, neden olarak bunu gösterirsen millet daha da çok güler. Benim, Huan Şiyanciyu’nun her şeyi ilk günden tasarladığımı söyleyecekler... “

“Ne demek istiyorsun? Bana kalırsa son derece açık ve geçerli bir neden.”

“Allah kahretsin! Yatak odası konuları da mı açık ve geçerli nedenler? Böyle bir şeyi ancak senin gibi bir kitap kurdu akıl edebilirdi zaten.”

Artık çok iyi tanımaya başladığım o soğuk kahkahalarından birini patlattı. “Hayır, ben kararımı verdim bile. Evliliğimiz aynı evi paylaşan iki kişinin ortaklığı. Burası bir yuva değil, bekârlar için bir yatakhane! Eskisi gibi sürdüreceğiz; sanki ben hala Yaşlı Bayan Ma ile, sense Cu Ruiçen ile

yaşıyormuşsun gibi. Odaların birini sen al, ötekini ben. İşe gelince; her şeyi bölüşür, birbirimize yardım ederiz. Sen suyu, kömürü taşımak, odun kesmek gibi ağır işleri üstlenirsin. Yemek pişirmek, çamaşır, bulaşık ve temizlik bana ait. Başka ne yapabiliriz ki? Evet, en iyi çözüm bu...”

Birden kendini kaybetti, acınası bir sesle hıçkırmaya başladı. “Ah, nasıl da umut doluydum... Hep iyi bir adamla evlenmeyi düşlüyordum. Her şeyi yapmaya hazırdım, onu beklemeye bile... Yaşamımın ikinci yarısını onunla huzur içinde geçirmek istedim.. siyasetle uğraşmadan, yukardakilerin ne yaptığına hiç aldırmadan. İnsanların yaşamasına hala izin veriliyor, öyle değil mi? Halkı olmazsa, nasıl bir ülke olur burası? Kapımızı kapatır, sıradan bir yaşam sürerdik; belaya bulaşmaz, onlara bizi bir kez daha yakalama fırsatı vermezdik... Ah, ne umdum ne buldum! Ne biçim erkeksin sen! Yaşlı Bayan Ma senin en azından dürüst ve kibar biri olduğunu söylemişti. Oysa erkekliğin yok!.. Gerçek bir erkek olsaydın, beni her gün dövmene bile katlanırdım!”

Öylece yatıyordum; içimi yoğun, sancılı bir acının kapladığını hissettim; ışığın açık olmasına karşın, gözlerimin gerisinde yanıp sönen kıvılcımların dışında her yan koyu karanlıktı. Gözyaşlarımı engelleyemiyor, hiçbir şey düşünemiyordum. “Tanrım, Tanrım!” diye seslendiğimi duydum. Ne cennete ne de cehenneme inanırdım,.. ama şu anda birisine seslenmek zorundaydım. “Üzerime çıkıp tepinmek zorunda mısın? Beni yere fırlattın zaten; şu son tekmeye ne gerek var?”

Sustuğumu görünce doğruldu, ıslak, kırmızı gözleriyle bana baktı. Gözlerimdeki ‘ yaşları görmüş olmalıydı, ama hiçbir şey demedi. Başını sertçe çevirdi, uzanıp ışığı söndürdü.

Onu rahatlatmak için uzanmam, saçını okşamam, onu kucaklamam, sıkıca göğsüme bastırmam gerekirdi. Onu mutlu etmek için elimden geleni yapmam gerekirdi. Ama bunlardan hiçbirini yapacak durumda değildim. Daha önce, o ağlarken iki kez ona sarılmayı denemiştim. Her seferinde beni şiddetle itmiş, kendisini rahat bırakmamı söylemişti. “İşleri daha da berbat ediyorsun,” diye haykırmıştı, kıpkırmızı bir yüz, faltaşı gibi açılmış ıslak gözlerle. Böylece ona bir daha dokunmamam gerektiğini anlamıştım. Kenara çekilmem, bir köşeye sinmem gerekiyordu. Hatta en iyisi bir fareye dönüşmemdi. O, yavaş yavaş genişlemiş, ‘yuvamız’ denen yeri bütünüyle kaplamıştı. Bütün boşluklara yayılmış, bana yer bırakmamıştı. Eskiden, bekârlar yatakhanesinde yatarken bile kendime ait bir yerim olduğunu

hissederdim. Küçücük bir yer olmasına karşın orası bana sınırsızmış gibi gelirdi. Şimdiyse yerimiz çok daha genişti, ama ruhsal yerim adamakıllı küçülmüştü. Zihinlerinin havasızlıktan boğulduğunu söyleyen insanların ne demek istediğini şimdi anlıyordum.

Toplumun baskısından çok daha korkunç bir baskının bulunduğunu sonunda ayrımsamıştım. Çeşitli Atılımlar sırasında canına kıyan adamları, aklımdan bir bir geçirdim; onları anarken intihar etmelerinin başlıca nedeninin ya karıları ya da çocukları olduğunu anladım. Onları o son karara götüren şey, ailelerinden zorla ayırılmanın sarsıntısıydı. Atılımların dişlileri arasında öğütülmeye direnenler, yuvalarından düzenli bir biçimde, sıcak bir destek görenlerdi. ‘inek ahırında’ yaşadıkları, yiyecek çubuklarından bile mahrum bırakıldıkları zaman bile, ailelerinden gelen ruhsal desteği hissetmeyi sürdürdüler.

Ben de bir kez daha intiharı düşündüm. Nasılsa bir ‘sakat’, ‘yarım bir erkek’, şu yaşlı beygir gibi ordan oraya güdülen biri olduğuma göre yaşamayı sürdürmenin ne anlamı vardı? Örselenmiş yaşamımın geri kalanını neden bir ahıra kapatılmış olarak geçirecektim ki?

Son günlerde, çoktan ölmüş olan annemi, düşlerimde sık sık görür olmuştum. Hala o eski fotoğrafındaki kadar sevecen, yumuşaktı; dudaklarının köşeleri ölümsüz bir tebessümle kıvrılmıştı. Yoğun bir sis tabakasının içindeymiş gibi bir görünüp bir yitiyordu. Ona uzanmak için ileri doğru atıldım, ama o gözden yitiverdi. Uyanınca düşü yorumlamaya çalıştım: Beni yanına mı çağırıyordu, yoksa bana yaşamaya devam etmemi mi söylüyordu?

Bu buluşmanın ertesi sabahı, gözlerimi günün doğumuyla usul usul aydınlanan odada dolaştırdım. Kırık dökük bir odaydı ama Şiyanciyu’nun ilgisiyle temiz, aydınlık bir yere dönüşmüştü. Hayatta en nefret ettiğim şey örümcek ağıdır -bana hapishaneyi çağrıştırır- ama bu evde bir kez olsun örümcek ağına rastlamadım. Eşyalarımız yavaş yavaş belirginleşti: Vücut losyonunun durduğu kitap rafı, yuvarlak aynası, beyaz masa örtüsü, bir bardağa konup pencerenin pervazına yerleştirilmiş birkaç çuhaçiçeği. Zemini düzleştirmek için yeri bir tuğla tabakasıyla kaplamıştık; toprak duvarlardaki gazeteler bile bu yeni ışıkta duvar kâğıtları gibi görünüyordu. Hepsi de öyle canlıydı ki; her an harekete geçmeye, efendilerine sevinçle hizmet etmeye hazır gibiydiler. Bütün bunları onun o işlek parmakları yaratmıştı; ideal yuvayla ilgili bir şarkı bestelemişti.

Tavana dönük, uyuyan yüzünü seyrettim. Alnından çenesine kadar özenle çizilmiş olan profili güzel ve düzgündü. Çevremde gördüğüm l:er şeyin zorlayıcı bir çekiciliği vardı: Hiçbiri beni itmiyor, tam tersine elbirliğiyle beni normal bir yaşama çekmeye çalışıyordu. Yine de, onlarla arama kırılmaz camdan, buz gibi bir duvar örmüştüm.

Fiziksel bedenim, ta siniruçlarıma kadar normal bir erkek gibi yaşamın tadını çıkarmamı engelliyordu. Yetmezmiş gibi, beni normal bir erkeğin üretkenliğinden de mahrum ediyordu.

Hamlet'in sorusunu kendi kendime durmaksızın yineledim : "Olmak mı, olmamak mı?"

5

"Hey, Lao Cang! Bugün bana bir at verebilir misin, ha?" Budala ile birlikte o sabah atları ahırdan çıkarmış, tam kasabanın ucuna varmıştık ki, Haytz ile karşılaştık. Haytz bir omzuna eski, çakmaklı bir tüfek atmıştı; ava giderken bir at istemek için beni beklediği belliydi. Bugün Üretim Tugayının izin günüydü, yine de birinin hayvanlarla ilgilenmesi gerekiyordu elbette. Bir başkasından yerime geçmesini isteyebilir, alacağım fazla mesainin yarısını ona verebilirdim, ama o evden çıkmak için bir bahane bulduğuma memnundum.

Yolun aşağısında birtakım işsiz güçsüz adamlar gördüm; büronun önünde toplanmışlardı. "Sen yürümeye devam et," dedim, "ağaçlığın başladığı yerde buluşuruz."

Yaşlı, kır beygirin sırtındaydım, atları açık sarı, dar patikaya doğru yönlendirmek için kırbacımı salladım. Orada yetişen yabanotları, ezile ezile dümdüz olmuştu; yer yer kuru, sarı toprak görünüyordu; sağda solda küçük çukurlar oluşmuştu. Kasabanın yakınındaki tarlalar domuzlar, koyunlar ve atlar tarafından çoktan ele geçirilmişti; biz çobanlar hayvanlarımızı güzelce otlatabilmek için uzun bir yol katetmek zorundaydık.

Beygiri, çıplak toprağın kıyısındaki ağaçların oluşturduğu kuşağa sürdüm, yere atladım, atı bir ağaca bağladım. Haytz hemen koşarak yanıma geldi. Çantasından bir sigara çıkardı, yaktı, sonra da bana uzattı. "En uysalı hangisi?" diye sordu. "Bana iyi bir at ver!"

“Şurdaki kır beygiri al,” dedim. “Ama akşam erken dönmeye dikkat et, kimseye bir şey söyleme. Eğerin arkasında küçük bir torba var, içinde de at için biraz yem. Onu fazla zorlama, arada bir dinlendir, biraz da otlat.”

“Biliyorum, biliyorum!” Haytz montunu kaldırdı. “Fena sayılmaz, değil mi? Tıpkı filmlerdeki gibi.”

“En iyi atlar bile burada mahvoldu,” dedim. “Tıpkı en iyi adamların çoktan gömüldüğü gibi.”

“Eh, hadi.” Birden aklına bir şey geldi, dönüp bana baktı. “Lao Cang, sana söylemek istediğim bir şey var. Bunu sana söylüyorum, çünkü seninle iki kardeş gibiyiz, oysa Lifang çenemi tutmamı tembihlemişti. Ama iki kardeşin arasında sır olmamalı. Dün gece Kao Şueyi bize uğradı, biraz oturdu. O piç kurusunun bedava birşeyler içmek için ikide bir bize damladığını bilirsin. Geceyarısına doğru kafayı iyice buldu. Çenesi açıldı; Taburdaki bütün kadınların içinde en güzelinin, senin Şiyanciyu olduğunu söyledi. Sonra onun belinin inceliğinden, yanaklarının yumuşaklığından filan söz etmeye başladı. Karının onunla konuşurkenki hali bambaşkaymış.

“Sonra baklayı ağzından çıkardı ve onunla yatmak istediğini söyledi. Pis herif, aklından geçeni mutlaka söyler. Dünyayı döndüren şeyin ne olduğunu çok iyi anlamış; küçük bir memur olmaktan nefret ediyor, her sabah yazgısına lanet okuyor. İşte o ‘ıslahçılar’ ekibine katılmamasının asıl nedeni de bu. Ama Lao Cang, iş kadın vücuduna gelince bu adam aklına koyduğunu yapar, haberin olsun. Açık konuşmak gerekirse, karın bizim ‘standart iyiler’ dediğimiz sınıfa dahil değil. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz, bilirsin. Lifang onunla aynı üretim ekibinde; onlar çalışırken Kao Şueyi çevrede dolanıp duruyormuş.

“Lao Cang, o artık senin karın olduğuna göre, bu konuda söylenecek bir şey kalmadı. Allah kahretsin, gözünü kadınlardan ayırmaya gelmez. Onu iyice bir pataklamam öneririm, bak nasıl hizaya geliyor. Şu kırbacı bir kez kullanman yeter!”

Öfke duymuyordum. Hatta şaşırmamıştım bile. Çiğnenen, un ufak olan otun hafif bir esintiye bile direnecek gücü kalmaz. Kırışmış alnımı ovarak, “Canı nasıl istiyorsa öyle davransın,” dedim. “Haytz, ilgin için sağol, ama her gün yemeğimi pişiriyor, çamaşırlarımı yıkıyor, bence bu kadarı yeter.”

“Şu Kao, tanrının cezası bir ahmak, beş para etmez bir piç!” Haytz’ın gür kaşları çatılmıştı. “Kamplara iki kez, hapseyse üç kez girmiş olman çok

iyi. Sen güçlü bir adamsın. Peki ama, nasıl oluyor da karın ne yapsa yanına kar kalacağını sanıyor? Ne de olsa ağır iş cezası çekmiş, iki kez evlenip boşanmış biri...”

“Hadi git anık,” diyerek kırbacı ona uzattım ve omzuna dostça vurdum. “Bu akşam erken dönmeyi unutma.”

Ağacın yanında uslu uslu bekleyen kır beygir bana bakıp söylediklerimi onaylarcasına başını salladı.

Haytz eğere tırmandı, mırıl mırıl söverek yola koyuldu; ağaçlığı geçtim, bir buğday tarlasının kıyısına oturdum.

Başaklar çoktan sararmıştı, ekinler yakında toplanırdı. Ağırlaşmış başaklar esintide hafif hafif sallanıyordu; gökyüzünde devinen bulutların uçuk gölgeleri altında şarkı söyleyen bir kadınlar korosu gibi. Buğdaylar gençliklerindeki bahar günlerini andılar: Kar beyazı tomurcukları, uçuk yeşil, kırılgan filizleri. Bir zamanlar sürgünlerini dolduran yaşamsal özsuyu, gökle buluşan güçlü, yeşil saplarının zarif çekiciliğini. Hepsi geride kalmıştı; başaklar o günlerin bir daha geri dönmeyeceğini biliyorlardı. Güneşin kuruttuğu, altın renkli tohumları şimdi sert ve katıydı. Sarışın gövdeleri kırılgandı, yağmura, rüzgâra dayanmaları iyice güçleşmişti. Olgunlaşmışlardı, evet, ama çok güzel bir zamanı da sonsuza kadar yitirmişlerdi.

Hava sıcak ve kuruydu. Esintiler tepemdeki beyaz kavak yapraklarını hışırdattı; başakların arasından ansızın fırlayan küçük bir hortum doğruca havaya yükseldi. Hortumun gri lekesinin giderek küçülüşünü, maviliğin içinde eriyişini seyrettim. Yukardaki bulutlar onunla birlikte sürüklendi; bulutların kar beyazı başlıkları alttaki gümüşsü temellerin üzerine kondu. Onlar da tıpkı benim gibi nereye gittiklerinden habersizdi. Her şey nasıl da çabuk gelişmişti! Evleneli daha iki ay olmuştu. Luo Congşi’nin evine giderken aynı buğday tarlasından geçmiştim, ama şu anda karşımda bambaşka bir görüntü uzanıyordu; sahne de benim gibi tepeden tırnağa değişmişti.

Tarlanın bir ucunda kocaman bir keneotu ağacı boy atmaktaydı. Geniş yapraklarından biri sevecen bir el gibi omuzuma kondu. Yaprak bana yüreğini açmaya, rüzgârın taşıdığı bütün sesleri, doğanın tutkulu, kederli sesini içime akıtmaya çalışır gibiydi. Merhaba, keneotu ağacı! Merhaba, beyaz kavaklar, gezici ak bulutlar! Selam size altın başaklar! Bana yaşam

verdiniz, ama bu yaşamın hiçbir değeri yok. Yaşamım sizi ziyan etti, sizinle birlikte kendisini de.

Birden doğruldum; bir an altımdaki toprağın döndüğünü hissettim. İçimdeki basınç patlarken, avazım çıktığı kadar haykırdım: “Tanrım, tanrım neden beni terk ettin ?”

Çevremdeki İsrail halkı fısıldaştı: “Bu adamın adı İlyas.”

6

Traktör, Merkezdeki ilkokulun kapısına kadar gitti, ansızın durdu; motor bozulmuştu. Traktörün çektiği araba da arkadan traktöre tosladıktan sonra, durdu.

“Kıpırdasana tanrının cezası!” Şiyao Litz[21] sürücü koltuğundan aşağı atlamış, lastiklerden birini vargücüyle tekmelemeye başlamıştı. “Biz hala, öteki ülkelerde çoktan çöpe atılan şu hurdaları kullanıyoruz!”

Güneş batmış, dolunay gökyüzünde yükselmeye başlamıştı bile. Bulutsuz, güneşsiz, yıldızsız göğe bakarken akşamın taptaze duruluğunu alacakaranlığa kıyasla çok daha iyi hissettim. Okulun kapısının iki yanına iki tane ince uzun kâğıt tomarı yapıştırılmıştı; üzerine kırmızı mürekkeple bazı sözler yazılmıştı. Kâğıtlardan birinde şu cümle vardı:

Eğitimin amacı, öğrencilerin düşüncelerini değiştirmektir.

Ötekiyse şöyle diyordu:

İşçilerden kurulu propaganda ekipleri okullara çok zaman ayırmalı, okulların Mücadele - Eleştiri - Dönüştürme işlevine katkıda bulunmalı ve okulların yönetiminde sonsuza kadar kalmalıdırlar.

Başkan Mao’nun sözleri aydan yansıyan ışıkta pırıl pırıl parlıyordu.

Okullar bilgi edinilen değil, bilgilerin değiştirildiği yerlerdi demek? Amaç, saf ve içten olanı ikiyüzlü birine mi dönüştürmekti? Yoksa kapitalist düşünceyi proleter düşünceye çevirmek mi? ‘Kapitalist sınıf bilinci’ on yedi yaşındaki çocuklara öylesine işlemişti ki bunun kökünü kazıma sorumluluğu okullara düşmüştü anlaşılan. Serin akşam rüzgârının bedenimi yaladığını hissettim.

Çok geç olmuştu. Soğuk rüzgâr, dolunaydan doğruca yeryüzüne eser gibiydi.

Şiyao Litz traktörün önündeki marş ipini sertçe çekiyor, motoru yeniden çalıştırmak için uğraşıp duruyordu. Traktörün arkasındaki arabaya uzanmış, bir çuvalı kıvırıp başımın altına koymuştum; aya bakıyordum. Gördüklerim kara parçaları mıydı yoksa okyanuslar mı? Baktıkça onlara doğru yükseldiğimi, aya neredeyse dokunacak kadar yaklaştığımı duyumsadım. Yeryüzündeki şeyler geride kalmıştı, onlara bakarken şaşkınlığım giderek arttı, aklım karıştı.

“Allah belasını versin! Çalışmıyor!” Şiyao Litz arabanın dingiline tırmandı, boynunu uzatıp bana baktı. “Lao Cang, ne yapacağız şimdi?”

“Birkaç kere daha denesene,” dedim; rahatımın bozulmasını istemiyordum.

“Canı cehenneme! İstersen bir de sen dene.”

“Benim elimden yalnızca rençberlik gelir. Traktörlerden hiç anlamam. Becerebilseydim sana çoktan yardım ederdim.”

Şiyao Litz kendi kendine söylenerek dingilin üzerinde bir an durakladı. “Ne yapmalı? Ne yapmalı?”

Gündüz, çalışma saatlerinin bitmesinden sonra Sekreter Kao beni yanına çağırmış ve gece nöbetine kalmamı istemişti. Şiyao Litz ile birlikte tren istasyonuna gidecek, yapay gübreyi traktöre yükleyip buraya getirecektik. “Bir gecelik iş,” demişti Kao. “Yarın ve ertesi gün izin alır, dinlenirsin.”

“Yarın işçiler belediye binasında büyük bir toplantı yapıyorlar,” diye ekledi. “Herkesin katılması bekleniyor. Liderler, proleterya diktatörlüğü kuramının bir kez daha incelenmesi için bize güveniyorlar -Song Ciyan adında biri eleştirilecekmiş de...” Bütün gece çalışan birinden ertesi günkü toplantıya katılması elbette beklenemezdi; öte yandan, toplantıya katılmama zaten izin verilmezdi. ‘Zenginler’, ‘mülk sahipleri’, ‘muhalifler’, ‘kötüler’ ve ‘sağcılar’ toplantılara alınmıyordu; dolayısıyla Kao beni bu işle görevlendirirken, bir taşla iki kuş vuruyordu. Sürüler bir günlüğüne Budala’ya bırakılabilirdi, hem böylece toplantının yüce coşkusu da beklenmedik bir unsurla lekelenmemiş olurdu. ‘Belediye binasında toplanalım’, ‘Sesimizi duyurmak için birleşelim’ türünden sloganlar rahatça atılabilirdi.

Benim açımdan bakıldığında, bir gecelik çalışmaya karşılık iki izin günü kazanıyordum. Ayrıca, Şiyanciyu tarlada çalışacağı için evde tek başıma kalabilecektim. Öneriyi sevinerek kabul etmem doğaldı.

“Hey!” Şiyao Litz sözünü sürdürmeden önce traktörün çevresinde bir tur attı. “Bak ne diyeceğim; en iyisi yatıp uyumak. Şu okula girelim, rahat bir köşe bulalım ve biraz kestirelim.” Kıkır kıkır güldü.

“Kestirmek mi? Böyle bir şeyi nasıl düşünürsün? Sorumluluğumuz ne olacak?”

“Sorumluluk, sorumluluk! Boşver gitsin.” Ama ay ışığında bocaladığını görebiliyordum. “Bu eski traktör hep sorun çıkarır zaten. Beni göndermemeleri gerekirdi. Ne yapılacağını bilmem ki. Kim bu işten anlıyorsa, sabrı da varsa gelip bunu çalıştırsın.”

Doğruldum, arabanın yan tarafına geçip yere atladım. “Patronlar için elimizin altında her zaman hazır bir açıklama bulunmalı, biliyorsun. Traktör bozulmuş olsa bile, biz uyurken ya biri gelip bazı parçaları çalarsa? Daha da kötüsü, biri bizi aramaya gelebilir, bizi uyurken görünce motoru özellikle bozduğumuzu sanabilir!”

Şiyao Litz kepini çıkardı, alnını kaşıdı, hala mırıldanıyordu: “Ne yapmalı?” Politik Bölümün İkinci Başkanının değerli oğlu olarak arkası son derece sağlam olmasına karşın, bana üstünlük taslamadı, tam tersine işimi kolaylaştırmaya çalıştı.

“Pekâlâ,” dedi, “sen gidip yat, ben burada kalıp makineye gözkulak olurum.”

“İyi bir düşünce değil,” dedim. “Bu traktör yarın sabaha kadar yerinden kıpırdamayacak. Oysa Sekreter Kao bizim gübreyi yüklediğimizi sanıyor. Bence yapmamız gereken şey şu: Sen burada, arabada kal, ben geri dönüp durumu bildireyim. Birincisi, görevimizi yerine getirmiş oluruz, ikincisi traktörü çekmek için buraya birkaç at getirebilirim. Ne dersin?”

“Ama çok zorlanırsın. Taburla aramızda on beş kilometre var!”

“Önemli değil, yürümeye alışığım; koyun güttüğümü unuttun mu? Bu gece ay çok parlak, geceyarısından önce kasabaya varırım. Atlarla dönmemse çok daha kısa sürer. Sen biraz uyu; gün doğmadan dönerim.”

Dolunayın güçlü ışınları, engin düzlüğe, ayın yüzeyine özgü bir görüntü veriyordu. Soğuk düzlükler ufku işaretleyen siyah çizgiye doğru uzanıyordu; görünürde tek bir canlı yoktu. İnsan o siyah çizgiye ulaştığı

zaman duru, geniş bir boşluğa düşecekmiş duygusuna kapılıyordu. Öte yandan, çok iyi tanıdığım bir ortama geri dönmüştüm; uzun, hızlı adımlarla yürürken bedenimin olanca ağırlığından kurtulduğunu hissettim. Bir dünyadan ötekine yürümek çok zor değildir; bunun için dünyanın altınızda dönmesine izin vermeniz yeterlidir.

Üretim ekibimize ulaştığımda saat on bir olmuştu. Küçük köy dingindi, ayın altında çoktan derin bir uykuya dalmıştı. Toprak kiremitli yapı dizileri omuz omuza vermiş uyuyordu, tıpkı akşama kadar çalıştıktan sonra yere uzanıveren ırgatlar gibi. Köyün hemen dışındaki ağaçlığın arasından, ilk sıradaki evlerden iki tanesinde hala ışık yandığını gördüm. Biri üretim ekibinin bürosuydu, ötekiyse bir zamanlar ekibin deposu olan odalar, yani benim evim. Şiyanciyu'nun bu geç saatte hâlâ yatmamış olduğunu fark edince, içimi ılık bir sevecenlik dalgası kapladı.

Bir an bocaladım; önce gidip onu mu görmeli, yoksa Sekreter Kao'ya bilgi mi vermeli? Ana yoldan ayrıldım, sıra sıra kavakları kestirmeden geçen, insan ayağıyla oluşmuş küçük patikaya saptım. Geçen yıldan kalma kuru dallar ayaklarımın altında çatırdıyordu. Serin bir gece esintisi başımın üstündeki yaprakları hışırdatıyor, dalların arasındaki serçe yuvalarından küçük cıvıltılar geliyordu. Kavakların bittiği yere oleaster ağaçları dikilmişti. Salt Çin'in kuzeybatısında yetişen bu ağaçların gümüşsü yaprakları ve dikenli dalları vardır, bunların arasındaki küçük sarı çiçekler, olağanüstü bir koku yayarlar. Kuru, alkalinli toprakta yetişebilen oleaster ağacı fazlaca bakım gerektirmez, nefis kokusunu hiç esirgemeden, cömertçe saçar.

Oleaster tomurcukları çoktan dökülmüş, dolgun meyveler dalları ağırlaştırmıştı. Sonbaharda bu küçük, yeşil topların rengi dönecek, ağacı baştan aşağı altın sarısına boyayacaktı. Ağaçlığın sonuna varmıştım ki bürodaki ışığın ansızın söndüğünü gördüm. Kapıda biri belirdi; ayışığı bunun Kao Şueyi olduğunu görmeme yetecek kadar parlaktı. Yola koyuldu, kararlı adımlarla yürüyordu, ama yapı dizisinin gerilerindeki kendi evine doğru değil, benim evimin bulunduğu yöne doğru. Ben şaşkınlıkla öylece dururken, o evimin kapısını iterek açtı ve hızla içeri daldı. Kapı açılınca ani bir ışık göründü, karanlığı deldi. Tarlaları aydınlatan ışık parıltısı bir saniyeden de kısa bir sürede yeniden söndü.

Hiç düşünmeden öne doğru birkaç adım attım ve pencerelerdeki ışığın söndüğünü gördüm. Köy bir çift gözünü bana kırptıktan sonra,

yumuvermişti sanki. Bütün köy uykudaydı; bir tek ben dışlanmıştım. Yalnızca ben uyanıktım.

***

“Sonunda oldu işte!”

Bacaklarım beni artık taşımıyordu, kendimi bir oleaster kökünün üzerine bırakıverdim. Ağaçların arasında esen, çadır bezinden yapılma giysilerime çarpan rüzgârın sesini duyabiliyor, ama rüzgârı hissedemiyordum.

Ömrüm boyunca karşılaştığım onca hakaretin, aşağılanmanın içinde tatmadığım bir tek bu kalmıştı. Daha önce olmaması şaşırtıcıydı: Yazgı, bu konuda kuralı bozmuş, beni kollamıştı anlaşılan. Doğduğum gün acının her türünü tatmam gerektiği kararlaştırılmıştı sanki. Birkaç gündür içimde o son belanın da yaklaştığına ilişkin, belli belirsiz bir önsezi vardı. Bir köşeye sıkıştırılmış uyuz bir köpektim; sırtım dikelmiş, tüylerim diken diken bir halde, havaya kalkmış olan değneğin inmesini bekliyordum umarsızca. Tek umudum değneğin kemiklerimi paramparça etmemesi, sağ kalmak ve bir gün ödeşmekti.

Ama işte değnek hızla inmişti! İçgüdülerim beni yine yanıltmamıştı.

Oleaster ağacının altında, kıpırdayamadan yattım; bir elimle gerçekliğe tutunur gibi ağacın sert kabuğuna öyle sıkı yapışmıştım ki derim neredeyse yırtılıyordu. Hem duyularımı onarmaya hem de dayanıklılığımı sınamaya gereksinimim vardı.

“Hey, ne diye oyalanıyorsun öyle?” Yukardan süzüle süzüle inen ruh bana sıkı, hızlı bir tekme savurdu. “Hemen kalk, baltana yapış! Arka kapına bağlanmış atı görmüyor musun? Anahtarın cebinde -kapıdan içeri süzülüverirsin. Bir koca, gökle toprak arasında dimdik durmalıdır! Böyle bir hakareti sineye mi çekeceksin?”

Başımı kaldırıp baktım. Şişman, kısa boylu, hafif esmer biriydi, Song Hanedanına özgü bir devlet memuru gibi giyinmişti. Gözleri bir anka kuşunun gözleri kadar kırmızıydı, kaşlarıysa ipek kozaları kadar kıllı.

Bıyığını burarak, sözlerini sürdürdü: “Hiçbir erkek kardeşim senin kadar zavallı olmamalı. Yedi santimlik bir cüce bile ırz düşmanlarıyla, zamparalarla ölümüne savaşırdı. Şu haline bak: Bir seksen boyundasın, kilon da yerinde. Gördüğüm en iri yarı adamlardan birisin. Ve böyle bir

şeyin başına gelmesine izin veriyorsun. Öteki dünyada annenle babanın yüzüne nasıl bakacaksın?”

Birşeyler yapabilirdim elbette. Düğün günü duvarda boy gösteren o cesetler bir lanet miydi yoksa? Öte yandan...

“Song Kardeş!” diye seslendim. “Zaman değişti. Yan Poşi’yi öldürmene karşın paçayı kurtarmış, elini kolunu sallayarak çekip gitmiştin. Bugün böyle bir şey mümkün değil. Şui Po Liyan Dağı diye bir şey yok artık!”[22]

“Bu senin hatan. Şui Po Liyan Dağını kahramanlar yaratmıştı, unutma. Şuan He’nin hükümdarlık dönemini andıran bir çağda yaşıyorsun.[23] Yolu kaplanlarla kurtlar doldurmuş, dürüstlük, doğruluk kenara atılmış. İmparator cahil ve acımasız. Daha neyi bekliyorsun? Ölçütleri yükselt ve başkaldır!”

“Eh, söylemesi kolay tabii. Başka bir çağda olsa, belki olabilirdi. Ama şu andaki yönetim biçimimiz sizin zamanınızdan çok daha karmaşık. Liderlerimizin bazısı ülkesini gerçekten seviyor -halka yardım etmek, işleri rayına oturtmak için canla başla çalışıyor. Ayaktakımının düşüncesiz, taşkın davranışları durumu daha da zorlaştırır.”

“Miyopsun, sen, miyop!” diye bağırdı Song Ciyan. “Yukarıyla aşağıyı, sarayla sınırı birleştirmek gerekir. İçeriyle dışarının uyumu: Şu ‘rayına oturtmak’ dediğin şeyi başarmanın tek yolu bu. Aşağısı, sınır, dışarısı olmasaydı, saraydaki yurtseverlerin işi kolaylaşırdı. Sonunda ortalığı istediğinizden de iyi temizlemek kaplanlarla kurtlara düşecek. Acele et! Hemen bir savaşçı takımı kur! Saraydaki iyi adamları destekle. Sarayı kötü bakanlardan temizle. Doğru dürüst bir hanedanlık kur!”

“Kardeşim, örgütlememi istediğin şu ‘savaşçı takımı’ var ya, ona bugün ‘devrimci grup’ diyoruz. Bilmeni istediğim bir şey var; senin zamanındaki polis, şu anda tepemizde bulunan polisin yanında hiç kalır. Proleterya adına diktatörlük aygıtları oluşturdular: Daha örgütlenmeye bile kalmadan enseleniyor, tutuklanıyorsun. Şu son on yılda gerçek bir suçlu yakalama umuduyla on bin suçsuz insanı tutukladılar ve bunu bile bile o suçsuz insanlardan tekini bile salıvermediler.

“1968’de ıslah kampından çıktığımda ‘Liu Deng Üssü’ denen bir yer olduğunu sanıyordum. Bir aptal gibi orayı aramaya koyuldum. Hiçbir

‘devrimci gruba’ rastlamadığım gibi, üstüne üstlük ‘şapkalandım’ ve yeniden hapse atıldım! Bu işleri kolay mı sanıyorsun?

“Song Ciyan, kendini ele al. Yüzlerce yıl önce, yaşayan dünyaya sırt çevirdin. Buna karşın, ‘eleştirmek ve mücadele etmek’ için hâlâ senin adını kullanıyorlar. Gündüz gelmemekle akıllılık ettin, yoksa apar topar tutuklanırdın!”

“Hey tanrım,” dedi Song Ciyan. “Her çağın kendi sorunları var. Küçük bir çekirge, bir karınca olarak durumu düzeltmek, tahıl tanrısını[24] kurtarmak olanağından yoksunsun diyelim, peki içeri girip senin yatağında yatan o iki köpeği öldürmek de mi gelmiyor elinden? En azından, bu dünyada iblislere ne yapıldığını göstermiş olursun.”

“Bu da bir bakış açısı elbette, ama bilmediğin bir ayrıntı var, Song Kardeş. Kâğıt üzerinde karı koca olsak bile, gerçekte öyle değiliz. Her ne kadar bu tozlu yeryüzünde daha fazla sürünmeye hevesli olmasam da, sırf onların iyiliği için kendi yaşamımı gözden çıkaramam doğrusu...”

Tam ben bu sözleri söylerken, şiddetli bir rüzgâr ağaçların dallarına yapıştı, onları yere doğru eğdi. Kavak ve oleaster yaprakları havalandı, kıpırdaşan gölgeleri toprağa vurdu. Rüzgârın ortasında yuvarlak, kalın, kara bir pus belirdi, acıklı bir ses karanlığı deldi.

“Her şeyin nedeni, ayın rotasından çıkması! Yeryüzüne öyle yaklaştı ki herkes delirdi!” Kara bir yüz göründü, ardından da Venedikli savaşçıların giydiği türden, çok eski bir giysi. Toprağa doğru alçalan Otello’nun gözleri alev alevdi. “Ben de cesaretimi yitirdim! Herhangi bir korkak, kılıcımı kolayca elimden alabilir. Kötülük iyiliği yendi -zaferin varolduğu tek bir yer kaldı mı? Bırakın her şey unutulsun!”

Cehennemde öyle uzun bir süre işkence görmüştü ki sonunda delirmişti; bu işkencenin en önemli parçası da kendi vicdanıydı. Trajik sesi, önce karısını sonra da kendini öldürmeyi düşünen erkekler için bir uyarı çığlığıydı.

Kara pus usul usul dağıldı, her iki ruh da geride en küçük bir iz bırakmadan yitip gitti.

Hemen ardından ayışığı güçlendi, gökyüzü durulaştı. Bedenim de gördüğüm imgelerle birlikte devinmiş gibiydi; lacivert gece göğünü bir uçtan ötekine kat etmiş, uzayın bütün köşelerinden uçarak geçmiştim sanki. Oturduğum yerden, oleaster ağacının altından evrendeki bütün göksel

varlıklarla konuşabilirdim. Elimi ya da ayağımı bile kıpırdatmaksızın onları bu uçsuz bucaksız dünyaya gönderebilirdim. Kendimi gökkubbeye fırlatmıştım.

Vargücümle tanrılara haykırdım: “Bana yardım edin! Meng, sorumluluk alan kişinin acı çekmek, aç kalmak ve yere yıkılana kadar çalışmak zorunda olduğunu ileri sürüyor. Acı çektim, aç kaldım, bitkin düşene kadar çalıştım. Bütün bu kaos ne zaman sona erecek? Eğer bunca çileyi boşu boşuna çektiysem, yaşamımı kendi elimle noktalayayım bari! Bu da en az başka yöntemler kadar uygun bir yöntem.”

Gökyüzünden gelen yankılı bir ses beni yanıtladı: “Küçük bir derede yaşayan bir balıkla okyanusları tartışamazsın, yalnızca yazları yaşayan bir böcekle soğuğu konuşamazsın. Biri uzay tarafından kısıtlanır, ötekiyse zaman tarafından denetlenir. Yüce Gerçeği köyden gelme bir öğrenciyle tartışamazsın, çünkü Konfüçyüs’ün feodal öğretisi onun sınırlarını belirlemiştir.

“Sense bir ırmak gibi, denize bir göz atmak için yeryüzüne çıktın. Kendi küçüklüğünü gördün. Seninle Gerçeği konuşmak artık olası.”

Biçimini göremiyordum, ama konuşan adamın Cuang olduğunu biliyordum. “Hocam, ne önerirsin?” diye sordum. “Öğütlerini dinleyeceğim.”

“Meng’in yanılgısı, bütün yaratıkların önceden belirlenmiş bir amacı olduğuna inanmasıydı. Geçmişte, çok büyük başarılar elde etmiş birinin şöyle dediğini duymuştum: ‘Kişinin övündüğü şeylerin hiçbir değeri yoktur: Yüce ve görkemli bir ün kazananların sonu iyi olmayacaktır.’ Kişi insanlara ün beklemeden yardım ederse, Yüce Yolu izlemesine karşın büyüklenmezse, sonunda ne o başkalarından bir şey ister, ne de başkaları ondan. Çalışman, aç kalman, acı çekmen, içine düştüğün karmaşa hep dünyanın yaratma işlemine katılmış olmanın bir sonucu. Bir amaç ya da ün peşinde koşmadığına göre, neden kavrama bayılıyor ve aramayı sürdürüyorsun ?”

“Hocamın sözleri çok anlamlı,” dedim. “Ama durumumun gerekleriyle örtüştüğünden emin değilim. Bunca acının nedeninin şan şöhret tutkusu olduğunu sanmıyorum. Ünün pek çok sorunu da birlikte getirdiğini bilirim. Benim bilmek istediğim tek şey, ne yapmam gerektiği.”

Cuang bana güldü. “Öncelikle,” dedi, “şunu anlamalısın ki, yalnızca Olmayanın varolma olasılığı vardır ve her şeyi yapmak yalnızca hiçbir şey

Yapmamakla mümkündür.

"Tutuklular yaşamı umursamazlar. Onlar en yüksek yerlere bile korkusuzca tırmanabilirler. Gözlerini korkutsalar, baskı altında tutulsalar bile öç almaya yeltenmezler, ayrıca seninle benden farklı olmalarını hiç dert etmezler. İnsanlar arasındaki farklılıkları aştıkları için de insanla doğa arasındaki ideal birliğe ulaştılar.

"Huzura kavuşmak istiyorsan, kendini dünyaya teslim etmek zorundasın. Dünyayla savaşma, onu denetlemeye çalışma. Olanca varlığını günbegün yaratılan dünyaya bırak: Yol işte bu yaratıdadır. Ancak doğayla bütünleştiğin sürece Yolu bulabilir, hiçbir şey Yapmayarak her şeyi yapabilirsin. Öfkeni dışavurabilirsin ama bu öfke akılsız bir kaynaktan ürüyor. Kendini kayıtsızlığa, gökyüzünde ve yeryüzünde olup bitenin akışına bırak. İşte Bilgelerin Yöntemi budur."

Dehşete kapılmıştım, bütün bedenimi buz gibi bir ter kapladı. "Öğütlerin için teşekkür ederim, Hocam," dedim. "Genel olarak, ne dediğini anladım galiba. Sözünü ettiğin niteliklerin bir bölümüne sahip olduğuma inanıyorum; 'büyük şeyleri elinden kaçırmamak için küçük şeyleri hoşgör' şartını uygulayabilirim. Yalnız, beni biraz daha aydınlatamaz mısın, Hocam? Bütün bunları başarmanın en sağlam yolunu öğrenmem gerek."

Cuang evrenin ortasından seslendi: "Kutsal kaplumbağada Yuan Yu'ya düşler ve yüce istekler verecek güç vardı. Yine de Yuan, Bay Yu Çiye'nin balık ağından kurtulamadı. İnsanoğlu yetmiş iki bagua simgesi yaratacak ve geleceği bilecek kadar becerikli, ama kıtlık gibi bir felaketle karşılaştığında karnını doyurmayı beceremez. En akıllı erkeklerin bile başı derde girebiliyor -ruhların da kendi yetersizlikleri var. Balık ağdan korkması gerektiğini bilmez, ama bir pelikanı korkutmaya yetecek kadarını bilir. İnsanlar Yüce Bilgeliğin öne çıkabilmesi için kendi küçük bilgeliklerini geriye çekmeliler. Bir çocuğun konuşmayı öğrenmesi için öğretmen gerekmez: Konuşabilen insanlarla bir arada olmak ona konuşma yeteneğini kazandırır. Tanrısal yöntemleri inceledim ama insan ilişkilerini savsakladım. Sağlam, somut şeyler duymak istiyorsan bir başkasından yardım istemelisin."

Tam o anda Marks, yuvarlak ayın ortasından dışarı çıkıverdi. "Oğlum," dedi yumuşak bir sesle. "Yüreğinden yükselen çığlığı duydum." Ellerini yeleğinin ceplerine soktu. "Böylesine kişisel bir konuda sana

yardımcı olamam. Bildiğin gibi Yeni benim biricik karımdı, ben de onun sevgili kocası. Ne yazık ki seninki gibi bir sorunun üstesinden gelecek deneyimden yoksunum.”

“Hocam, benim yardım istediğim konu bu değil,” dedim. “O konuyu enine boyuna düşündüm, kararımı verdim. Her şeyi soğukkanlılıkla ve iyilikle çözümleyecek, ahlak değerlerime zarar vermeyeceğim. Sizden istediğim şey, bana ülkem konusunda yol göstermeniz. Toplumumuzu nasıl bir gelecek bekliyor?”

İçten bir kahkaha patlattı. “Çocuğum, iyice düşünüp taşındığını söylüyorsun, oysa bunu yapmadın. Doğu felsefesenin temeli, bedeni eğitmek, ruhu beslemektir: Kendi töresel varlığında bütünlüğü aramak ve gökyüzüyle insanın birliğine ulaşmak, yani doğanın özüyle uzlaşmak.

“Bana kalırsa sen ilk iş olarak her şeyi karının bakış açısından değerlendirmelisin. Ona karşı eşitlikçi, saygılı bir yaklaşımı benimse. Batının en çok değer verdiği iki şey, özgürlükle eşitlikken, Doğ”, önceliği ahlaka ve saygınlığa verir. Amacım hangisinin daha üstün ya da aşağı olduğunu çözümlemek değil; çünkü farklı tarih dönemleri söz konusu ve bunlar tarihin sarmal eğrisini izliyorlar. Sizin Doğu felsefesinin önemi ilerde adamakıllı artacak.

“Onunla karı koca olduğunuza dikkatini çekerim. Oysa sen, Cang Yonglin kocalık görevlerini yerine getiremiyorsun. Bu durumda onu geçici zevklerden yoksun bırakmaya ne hakkın var? Onu bağışlayarak yüce gönüllüğünü kanıtladığını sanıyorsun. Aslında, onu bağışlama yetkin bile yok. Ayrıca bana kalırsa ‘kendini iyi biri saymak’ savın da şu ‘Bilgelerin Yöntemi’ denilen Doğulu kavramlarınla uyuşmuyor.”

Onu dinlerken, sözlerinde ne kadar haklı olduğunu hissettim. “Evet Hocam, lütfen devam edin.”

“Pekala.” Marks uzun ceketinin kuyruğunu topladı, karşımdaki kütüğün üzerine oturdu. “Önce, senden bir ricam var: Lütfen benimle eşitinmiş gibi konuş. Farklı dönemlere ait iki insanız, ama dostça konuşabiliriz. Sana ‘oğlum’ dememin nedeni, senden yaşça hayli büyük olmam. Burada Ulu Öğretmenlik ya da Hocalık filan söz konusu değil. Yaşadığım sürece kendimi asla yüceltmedim, ama benden sonra gelenlerin ağzının kapatılmasını da kesinlikle onaylamıyorum -bu durum öteki dünyada beni fazlasıyla üzüyor. ‘Büyük bir adamı büyük yapan tek şey,

onun karşısında diz çökmenizdir.’ Bu sözleri çok uzun zaman önce söylemiştim, ama artık kimsenin ne dediğimi anlamaya çalıştığı yok...”

Şaşkınlıkla atıldım: “Öğretilerinizi çarpıtanlar olduğu doğru. Sahtekârlıklarını, dolaplarını sürdürebilmek için sizin bayrağınızı dalgalandırıyorlar. Ama öğretilerinizi içtenlikle yüceltenlerin sayısı daha çok! Gerçekten ne dediğinize kimsenin kulak vermediğini neden söylediniz?”

“Çocuğum,” dedi Marks. “Bu da beni üzen bir başka konu. Sözünü ettiğin ilk grup, eserlerimden alınma bazı cümleleri kuramsal silah olarak kullanıyor. Sözcüklerimi kendi kişisel çıkarları için kullanıyorlar; gücü ele geçirmek ya da halkı ezmek için. Bu yüzden sıradan insanlar benden ürker oldu. Onların iyiliğini tehdit eden bir şeye dönüştürüldüm. Gerçek düşüncelerimden habersiz oldukları için beni düşünmek bile onları dehşete salıyor.

“Öte yandan, sözlerimi çarpıtanlar nasıl oluyor da geçici zaferler kazanabiliyorlar? Çünkü onlar, ‘duruma uygun olanı’ yapıyorlar!

“Sözünü ettiğin ikinci tür insana gelince; onlar gerçek sözcüklerimi safça, körü körüne uygulamaya çalışıyorlar. Bunlar genellikle başarısızlığa mahkûmdur. ‘Öğretilerimi yüceltenler’ genellikle yeniliyor; neden peki? Çünkü onlar ‘kuramı duruma uyduramıyorlar’!”

“Biraz aklım karıştı,” dedim. “Öğretilerinizin doğru olmadığını mı söylemeye çalışıyorsunuz? Nasıl oluyor da öğretilerinizi uygulamayanlar başarılı, uygulayanlarsa başarısız oluyor?”

“Acele etme; söyleyeceklerimi dinle.” Marks geniş elini dizime dayadı. “Bütün çalışmamın en önemli iki noktası, yakın dostum Engels tarafından özetlendi. Bunlardan biri, tartışılmaz bir olgu olan tarihsel materyalizm. Ötekiyse, çağdaş kapitalist üretim biçimlerini ve bunların ürettiği toplumu yönlendiren özel yasalar. Diyalektik materyalizmin ve onun dünya görüşünün yöntembilimine gelince: Bunu bütün yapıtlarımda işledim zaten.

“Daha önce sözünü ettiğimiz her iki insan türü de, ister iyi niyetli olsunlar isterse kötü niyetli, yapıtlarımda hep hazır çözümler arıyorlar. Yaptığım her şeye sinmiş olan yöntembilimi benimsemiyorlar.

“Sizin şu Doğulu deyişi çok beğenirim: ‘Anlamı alıp sözcükleri unutmak’. Ne dediğimi ‘anlayan’ biri ‘sözlerimi’ unutabilir. Engels ile

benim öteki dünyaya göçmemden sonra yeryüzündeki insanların çoğu ‘sözcüklerimi’ alıp ‘anlamı’ unuttu ne yazık ki.”

“Şimdi daha iyi anlıyorum,” dedim. “Ama hâlâ tam anlamıyla emin olamıyorum: Neden yalnızca ‘duruma uygun olanı’ uygulayan kişi başarabilir? Öğretilerinizin anlamı tam olarak nedir?”

“Hâlâ anlamamışsın.” Marks kocaman sakalının arasından bana gülümsedi. “Eğer bulgularım insanların işine yarayacaksa, bunu tarihsel ve diyalektik materyalizmin kullanılmasına borçlu olacağız. Devrimi başarmanın tek yolu, yöntembilimi, o sıradaki en uygun koşulların çatısına oturtmaktır.”

“Her neyse, yüce eserinizi sürdüreceğiz...” Bu ünlü ruhu şöyle ya da böyle avutmam gerektiğini hissetmiştim.

“Ha ha ha!” Marks yankılı, gür bir kahkaha patlattı. “Oğlum, zekâmı lütfen küçümseme. Benden sonra gelenlerin, eserimi sürdürdüğüne inanacak kadar aptal değilim. Eserimin ömrü 1883’de tamamlanmıştı. Her kuşağın insanları, yalnızca tarihin o dönemine özgü çalışmaları sürdürebilirler. İnsan ırkının özgürlüğü, kuşaklar boyu süren çabaların eseridir. Bırak bir kişiyi, tek bir ülke, tek bir ırk, tek bir kuşak bile her şeyi çözemez.

“Kendisine Dünya Devriminin Lideri denmesine yalnızca bunak bir seks manyağı izin verir; yalnızca böyle biri, insanlardan eser dediği şeyi tamamlamalarını ister. Hegel’in sözlerini anımsa: ‘Hiçbir ırkın ya da hükümetin tarihten fazlaca bir şey öğrenmesi mümkün değildir: Her dönem birbirinden bütünüyle farklıdır, hepsi de kendine özgüdür.’

“Hegel’in kastettiği şey, her dönemin, yalnızca o döneme özgü koşulların dikkate alınmasıyla değerlendirilebileceği. Bir yandan Marksist bayrağı sallarken bir yandan da uygun gördükleri biçimde davrananların başarıya ulaşmasının nedeni, işte bu gerçeği anlamış olmalarıdır. Eğer hala yaşıyor olsaydım, o insanlara şunu sormak isterdim: ‘Konuşurken kendi sözcüklerinizi kullanmaya ne dersiniz? Ne demek istediğimi bilinçsizce kavramışsınız, ama anlamlarını sık sık çarpıttığınız eski sözcüklerime körü körüne tutunmayı sürdürüyorsunuz.’

“Küstahlıkla suçlanmayı göze alarak, başarıya ulaşan her devrimsel çabanın -bilinçli ya da bilinçsiz- tarihsel ve diyalektik materyalizmin ilkelerine dayandığını söyleyeceğim. Ancak onu tanımlamak için benim sözcüklerimin kullanılması, benden ikinci kez ölmemi istemekle eşdeğer.

“Ah çocuğum, ölmek pek sevindirici bir şey değil. Özellikle, elin kolun bağlı bir durumda, ruhunun öldürülüşünü izlemeye zorlanmak.”

“Evet, sizinle asla karşılaştırılamam elbette, ama aynı şeyi ben de pek çok kez düşündüm. Peki, toplumumuzun geleceği konusunda,” diye ekledim, “bana verebileceğiniz herhangi bir akıl var mı? Bu soru salt yaşamla nasıl başedeceğimi değil, kendi yaşamımla ölümümü de ilgilendiriyor.”

“Ekonomi!” diye yanıtladı Marks hemen. “Bütün sorunları ekonomi bağlamında ele almalısın. Materyalizmin tarihsel bakış açısını kısaca tanımladım. Üretim araçları belli bir aşamaya ulaştığında, daha önce varolan üretim biçimleriyle çelişmeye başlar. Eski araçlar üretimi engelleyen zincirlere dönüşür, işte o zaman toplumsal devrim süreci başlar. Ekonomik altyapıdaki değişikliklerle birlikte bütün o kocaman üstyapı da şöyle ya da böyle kesinlikle dönüşecektir.

“Bütün bunlara başka bir açıdan bakmak da olası: Üretim araçları, toplumun gereksinimlerini karşılayamayacak bir noktaya gerilediğinde, toplumsal devrim, üretim gücünü ölümün pençesinden kurtarmaya girişir. Bu tür bir toplumsal devrim genellikle önce üst yapıda başlar. Üst yapının dönüşmesi üretim ilişkilerini de değiştirir.

“Şu anda, üretim gücünüz tam anlamıyla donmuş durumda. Eyleme geçmek yerine sözcüklerle ve içi boş bir öfkeyle yeniden güç kazanmaya çalışıyorsunuz. Böyle bir anda ellerle bedenlerin değil de çenelerin güçlenmesi çok komik. Bu biçimde sürüp gidebileceğini aklın alıyor mu?”

Marks sözlerini bitirmişti ki, evimin kapısı açıldı. Kao Şueyi karanlık odadan çıktı; ceketi omuzundaydı. Onunla birlikte gri kedimiz de dışarı fırladı ve kendi evine doğru aceleyle ilerleyen Kao’nun peşine takıldı. Gri kedi sesli sesli miyavladıktan sonra bir hamlede evin saçaklarına sıçradı.

Birden aklıma bir şey geldi: Ölülerin yüce ruhlarını rahatsız edenlerden biri olan bu adam, Komünist Partinin bir üyesiydi!

IV. BÖLÜM

1

"Burada ne yapıyorsun tanrı aşkına?"

"Aya bakıyorum. Az önce dolunaydı, şimdiyse yeniden küçülüyor."

"Aptal mısın nesin. Senin gibi biriyle evli olmak gerçekten çok zor."

Uyumanın dışında, içteki odadan elimden geldiğince uzak duruyordum. Tanık olduğum o olaydan sonra Kao Şueyi odanın her köşesine sinmiş gibi geliyordu bana. Kokusu, gölgesi her yerdeydi. Birbirlerine tam şurada mı..? Yatağın bu yanında mı, yoksa öteki yanında mı..? Benim uyuduğum yanı kullanmamışlardı herhalde. Devinimlerini gözümün önünde tek tek canlandırabiliyordum: Kao eve şöyle girmiş, Şiyanciyu onu böyle karşılamış, birbirlerini şöyle kucaklamış, sonra da iç odaya geçmiş olmalıydılar. Işığı hangisi söndürmüştü? Yatağın üzerinde tam olarak nasıl yuvarlanmışlardı? Şiyanciyu'nun inlemeleri ve küçük çığlıkları da içinde olmak üzere her hareketinin iyice ezberlenmiş olduğunu biliyordum. Sahneyi Kao Şueyi'nin kollarındayken de başarıyla oynamış mıydı?

Bunun anlamsızlığını bilmeme karşın, her şeyi zihnimden tekrar tekrar geçirmeden edemiyordum. Bu öyle bir noktaya varmıştı ki gecenin bir yarısı ansızın uyanır, havayı koklar olmuştum: Öteki kokulara karışmış olan bu tuhaf koku da neydi?

Hayvanların yanından dönüp karnımı doyurduktan sonra zamanımın çoğunu küçük bahçede oturarak, esintilerden yararlanıp aya bakarak geçiriyordum.

Yazmaya gelince; bu tehlikeyi nasıl göze alırdım? Bu kadın, Cu Ruiçen'den çok daha tehlikeliydi. Ayrıca yazma isteğim büyük ölçüde kırılmıştı. Ben 'sakat' biri, 'yarım bir erkektim' -en iyisi yalnızca varolmak, gözlemek ve beklemekti.

Yazın kavurucu sıcakları yaklaşıyordu; ekinler toplanmıştı, yeni biçilmiş tarlaların üstünde yakıcı bir rüzgâr esiyor, toprağın yoğun kokusunu taşıyordu. Uzaktan uzağa, üzerinde 'Doğu Kızıldır' yazan bir traktörün, bir hayvanın homurtusunu andıran pat-patları duyuluyordu. Sanki demirden ve çelikten yapılmamıştı da, ruhu doğayla birleşmeye çalışıyordu. Evin önünde otururken karşımda kesintisiz bir görünüm uzanıyor, sıra sıra

kavakları, oleasterleri bile görebiliyordum. Bu dürüst tanıklar, doğanın tanık kürsüsünde dimdik duruyorlardı. Onlar sinmeyecek, gizlenmeyecekti; akşam esintisi onların hoşnutsuz homurtularını zaman zaman bana kadar taşıyordu.

Akşam başlarken gökyüzünün güneyinde yükselen hüzünlü, dışbükey aya baktım, daha sonra, geceyarısı olunca da usul usul alçalışını izledim.

Güneş batarken batıdan yükselen yarımayın kaygıyla çatılmış kaşlarına baktım. Batan güneşi kovalıyordu; ikisi birlikte dağların gerisine çekilirken güneşi yakalamasına ramak kaldı.

“Şu haline bak; kir içindesin, iyice de zayıfladın.” Kuruması için ipe dizilmiş olan giysileri tek tek topluyordu. Ses tonu her iki türlü de yorumlanabilirdi; ilgili ya da küçümseme dolu. “Halini gören, sana eziyet ettiğimi sanır. Aç mı kaldın? Susuz mu kaldın?”

Önemli olan tek şey, karnımın doyması ve başkalarının hakkımda ne düşündüğüydü anlaşılan. “Zayıfsam zayıfım,” dedim, sakince. “Kirli görünmemin nedeni de şu kızgın güneş.”

“Ağaçların gölgesinde oturmayı da mı akıl edemiyorsun? Sen bir çobansın, büyük bir sorumluluğun var. Ya güneş çarparsa?”

Yıldızlar akşam göğünde donuk donuk titreşmeye başladılar. Ufuktaki yuvarlak kızıllık bütünüyle kaybolmamıştı, batıdaki yamaçlara hâlâ sessizce vuruyordu. “Küçük tabureyi getir de biraz yanımda otur,” dedim. “Akşamın güzelliğini kendi gözlerinle gör.”

“İşim var. Ayrıca bütün gece senin gibi yıldızları sayacağım da ne olacak?” Kocaman çamaşır yığınını kucakladı, kapıya asılı bambu perdeyi aralayıp içeri girdi. Bu perdeyi koyun güderken önünden geçtiğim uzakça bir kasabadan almıştım. Perdeyi beyaz bir şeritle özenle çevirmiş, şöyle demişti: “Böylece yıllarca dayanır.”

Hâlâ ‘yıllarca’ diyebiliyordu!

Sonunda iç odaya geçtiğimde, bazı ayakkabılara taban diktiğini gördüm. “Kimin için onlar?” diye sordum belli belirsiz bir alayla.

“Kimin için olabilir? Burada ikimizden başka kim var?” Başını kaldırdı, iğnenin kalın ucuyla başını hafifçe kaşıdı. Hareketleri ustacaydı, becerikliliğini izlemek çok güzeldi; her dikiş Pekin operasındaki bir giysinin hışırdayan yenini andırıyordu. Tabanların genişliğine bakılırsa, benim içindi sanırım.

Soyundum, toprak yatağa uzandım. Yazın yatak ayın ışınları kadar serin oluyordu. Çıplak sırtımı ince, pamuklu döşeğe verince dingin sularda yüzen, kendini esintiye bırakmış sürüklenen küçük bir yaprakmışım duygusuna kapıldım. Üç ay önce, zamanla onu anlayacağımı düşünmüştüm. Ama üç ay geçmişti ve onu kavramak, tanımak daha da zorlaşmıştı. Koca Ayaklı Düşünür haklıydı: Bir insanı anlamak olanaksızdı. Hele bu insan bir kadınsa.

***

Traktörün bozulduğu günün ertesi sabahı Şiyao Litz traktörü kasabaya geri getirdi; ben yine arkadaki boş arabadaydım. İki atı arabanın arkasına bağlamıştık, traktör her zamanki gibi güçbela ilerlediği için atlar ona yetişmekte zorlanmıyordu. Bitkin başlarını sarkıtmış, nal seslerini dinleyerek, uyuşuk uyuşuk yürüyorlardı.

Tam kalabalık tabur işe gitmek üzereyken, kasabaya vardık; hep birden kavşakta durup bu tuhaf, küçük geçit törenimizi izlediler. Şiyao Litz onların yanına varıncaya kadar sesini çıkarmadı, sonra ansızın bağırmaya başladı: “Tanrı cezasını versin! Şu hurdayı bir türlü çalıştıramadık! Daha istasyona bile varmadan durdu, bizi ortada bırakıverdi. Neyse ki Lao Cang geceyarısı buraya dönüp iki at aldı, böylece traktörü çekip motoru çalıştırmayı başardık -aksi halde kurtlara yem olabilirdik! Tanrım! Hele bize dört puan vermesinler de, bakın neler yapıyorum! Kim gönüllüyse gelip bu aletle uğraşabilir. Ben doğruca eve, yatmaya gidiyorum.”

Şiyao Litz traktörden indi, bir bisiklete atladı ve biraz uyumak için Babacığının ‘çalıştığı’ yere yollandı. Birden kalabalığın arasında gözünü dikmiş bana kuşkuyla bakan Şiyanciyu’yu fark ettim.

“Bu atları almak için dün gece buraya mı döndün?’’ Yüzünde içtenlikten yoksun, kaygılı bir gülümseme vardı.

“Evet.” Arabaya bağladığım ipleri çözmek için eğildim.

“Öyleyse... neden eve gelmedin?” Yanıma sokuldu.

Soğuk soğuk güldüm; evlendiğimizden beri ilk kez bu biçimde gülüyordum. “Hah! Bana yalnız değilmişsin gibi geldi!” Son derece sakindim; eğersiz ata bindim ve atı ahıra doğru sürdüm.

O andan sonra benimle hep sözde ilgili ama küçümseme dolu bir sesle konuşmaya başladı. Şöyle de bakılabilirdi: Bu, salt küçümseyen bir sesi

duymaktan çok daha rahatlatıcıydı. Daha önce benimle yalnızca alay ederdi.

Ayrıca çamaşırları öyle bir özenle yıkar olmuştu ki, bazen bana biraz abartıyormuş gibi gelirdi. “Ben bekâr yaşamına alışığım,” derdim. “Giysilerin azıcık kirli olmasına pek aldırmam. Ötekilerin çoğundan kat kat temizim zaten.”

“Sen kire alışık olabilirsin, ama ben değilim,” der, kalın, çadır bezinden yapılma giysilerimi zorla çıkartırdı. “Vücudun terli bir at gibi kokuyor. Sen geçerken millet burnunu tıkıyor. Ayrıca, ne yapman gerektiğini başkalarından öğrenecek değilsin -onlar ölmeye karar verirse, sen de mi kendini öldüreceksin?”

Evet, belki de!

Ayakkabılarımı da kendi eliyle yapmaya başladı; dikiş üzerine dikiş atarak tabanları sağlamlaştırıyordu. Ayrıca, çok yediğimden, aldığımız paranın yetmeyeceğinden yakınmayı da kesti. Evet, devam edemeyecektim, ama onu da kendimle birlikte aşağıya çekmenin ne yararı olacaktı?

Yatağa uzanmış, gözlerimi tavandaki kirişlere dikmiştim. “Şiyanciyu,” dedim. “Daha yeni evlendiğin için bir kez daha boşanmaktan, adının çıkmasından korkuyorsun; öyleyse bir yıl kadar bekleyelim. Önümüzdeki yıl, boşanmak için ha sen başvurmuşsun ha ben, hiç fark etmez. Nasıl kolayca birleştiysek, yine öyle kolayca ayrılabiliriz. Gerekçe olarak da geçinemediğimizi öne süreriz. Bir güneyliyle bir kuzeyli olarak uyuşamadık, deriz. Ne dersin?”

Beni yanıtlamadı. Odada duyulan tek ses, ayakkabının tabanına girip çıkan dikiş iğnesinin sesiydi.

Sonra cama kanatlı, iri bir böcek çarptı. Işığa ulaşmaya çalışırken, pencerenin pervazına sırt üstü devrilmişti. Debeleniyor, yüzü göğe dönük, vızıldayıp duruyordu.

Hoparlörden ışıkların söndürülmesini buyuran notalar yayıldı. Saat ondu; herkes yatmak zorundaydı. Bütün ülkenin Halk Kurtuluş Ordusundan ‘ders almasını’ öngören emrin bir sonucuydu bu. Bu ücra köyde bile her şeyin zamanı ordudaki gibi borazanla duyuruluyordu. Notalar bir plağa kaydedilmişti: Uyanma zamanını, işe gitme, işi bırakma, ışığı söndürme zamanını belirleyen notalar. Yayını üstlenen genç kızlar bazen hata yapabiliyor, hoparlörden işe gitme vakti işi bırakma borusunun, ya da eve dönme zamanı geldiğinde uyanma borusunun yayınlandığı oluyordu. Ama bu kez yanılmamışlardı: Duyduğumuz ses, ışığı söndürme borusuydu.

Dikişini hızlı, düzgün hareketlerle bitirdi. Sonra bir fırça alıp pamuklu döşeği çabucak fırçaladı. Yatmadan önce lambanın ipini çekip ışığı söndürdü.

Karanlıkta zaman hızla aktı, onunla birlikte yaşam da. Pervazdaki böcek bir türlü düzelememiş, hâlâ vızıldıyordu. Asla başaramayacaktı, yine de denemeyi sürdürmek zorundaydı. Düzenli vızıltılarıyla kulaklarımda zonklayan yürek atışlarım bir an için eşzamanlı oldu. Hangisinin onun sesi, hangisinin içimde akan kanın sesi olduğunu ayırdedemedim. O böceğin yerinde olduğum duygusuna kapıldım. Sırtım uyuşmuştu, bitkindim, eklemlerim korkunç bir biçimde ağırlaşmıştı. Tam uykuya dalarken, bir ses duydum:

"Hastaneye gidebilirsin. Bunun tedavisi olduğunu duydum."

Sonunda bunun Şiyanciyu'nun sesi olduğunu algılayabilmiştim, uykunun pençesinden kurtulmak, bir yandan da sinirlerime hâkim olmak için kendimi zorladım. Mantıklı olduğumu, konuşmaya hazır olduğumu göstermek isterdim ama hastanenin adını duyar duymaz gülmekten kendimi alamadım.

"Bir hastanenin böyle bir hastalığa zaman ayıracağını mı sanıyorsun? Şu anda bütün hastaneler kürtaj yapmakla meşgul!"

"Ama büyük bir hastaneye gidebilirsin." Sesi çok uzaklardan gelir gibiydi. "Belki de bir 'Irmak ve Göl Doktoruna'[25] başvurabilirsin..."

"Dalga mı geçiyorsun?" Kendi kendime konuşur gibi, ekledim: "Büyük bir hastaneye gidip kimliğimi gösterdiğim an (üstelik bunun için bana izin verileceği bile kuşkulu) şöyle bir bakıp beni hemen terslerler. 'Irmak ve Göl Doktoruna' gelince: bu günlerde onu nerede bulabilirim dersin? Hepsi de 'kapitalizmin kuyrukları' diye çoktan kesilip atıldılar!"

Artık iyice ayılmıştım; yaşamımı onunla sürdürmemeyi çoktan kafama koyduğumu anladım. 'Hastalığımdan' kurtulmak için yaptığı bütün önerileri geri çevirdim; aslında aramızdaki gediği daha da genişletmek istiyordum. Mümkün olsaydı onunla aramdaki toprağı tam ortadan ikiye ayırırdım.

Uzunca süren bir sessizlik oldu. Evet, en içten sözler karanlıkta söylenir, diye düşündüm. Her şey karanlıkta doğar ve karanlıktaki her şey gerçektir. İçinden geçeni karanlıkta söyleyebilirsin, gerçekten yapmak

istediğini karanlıkta yapabilirsin. Yalanlar aydınlıktan korkmaz - gerçek korkar.

"Saçmalama!" dedi sonunda. "Seninle geçinemeyeceğimi hiç düşünmedim. Kuzeyliyle güneyli derken ne demek istiyorsun? Kamplarda geçen bunca yıldan sonra, içinde güneyden ne kalmış olabilir ki? Yani erişte ya da pide yiyemeyeceğini mi öne sürüyorsun?[26] Her neyse, güneyli bir yanın kaldıysa bile, hiç fark etmez. Ben her şeye uyum sağlayabilirim, yeter ki sen düzel."

"İşte sorun da bu: Ben düzelecek değilim!" Böylece umudumu yitirdiğimi belirttim.

"Bu yüzden beni suçlamaya kalkma!" Ne demek istediğini anlamıştım.

"Seni suçlamıyorum. Yalnızca şu bir yılı huzur içinde geçirmeyi umuyorum, hepsi bu. 'Huzur içinde' derken ne demek istediğimi anladığından eminim. Eğer bunu başaramayacağımızı düşünüyorsan süreyi kısaltabilir, boşanmak için hemen yarın başvurabiliriz."

"Olmaz. Çıkar bunu aklından!" Sinirlenmeye başlamıştı. "İş konuşmaya gelince, seninle asla başa çıkamam. Sizin gibi kitap kurtlarının içi dışı kargaşadır!"

"Sen de okumuşsun," dedim. "Ortaokula gitmişsin, öyle değil mi? Her ikimiz için de neyin yararlı olduğunu anlaman, sağduyunun sesine kulak vermen gerekir. Adının çıkmasından korkmuyor musun?"

"Benimle alay etme, tamam mı?" Çok kızmıştı ama öfkesi düşüncesini değiştirmesine yetecek kadar derin değildi. "Başvurmak istiyorsan, seni tutan yok. Ben böyle bir şeyi asla yapmam, ayrıca evlenme dilekçesini de sen yazdın."

Bu kadın gerçekten ahlaksızdı! Öfkemi bastırmaya çalışırken, beni nasıl kullandığını düşündüm. Sabrımı zayıflık olarak görmüştü, şimdiyse beni olgunluğunu yansıtan bir ekran olarak kullanıyordu. Beni kıskıvrak yakalamıştı, bırakmaya hiç niyeti yoktu.

2

Sağanak bütün gün ve ertesi gece de sürdü. Gelişini önce birkaç çekingen damlayla duyuran alışıldık yağmurlardan farklıydı; yağmur

gökyüzünden ansızın, kör edici bir düzlem halinde inivermiş, herkesi hazırlıksız yakalamıştı.

Neyse ki başaklar çoktan biçilmişti, yoksa bütün ürün mahvolabilirdi. Çamurlu sular bütün çukurları doldurup her şeyi yumuşatırken toprak dörtbir yana saçılmış gibiydi. Ağaçlar suyla şişti, ağırlaşan dallar kırbaç gibi inen damlaların altında gücü tükenmiş omuzlar gibi sarktı. Camdan dışarı bakınca, yabancı bir görüntüyle karşılaştık -başka bir dünyaya göçmüştük sanki. Köydeki herkes huzursuzdu, ayaklarının altındaki toprak her an çökecekmiş gibi görünüyordu.

Köydeki evler bir tepeciğin üzerine özensizce yapılmış olmasına karşın sel sularına hâlâ direniyordu. Yine de köy tepeleme doldurulmuş küçük bir kâse gibiydi; başka evlerin çöplerini sürükleyen çamurlu sular evlerin çevresinde dönüp duruyordu. Helaların, domuz ağılının, ahırların artıkları evlerin önünden karman çorman akıyordu. Evlerimizi su basmamıştı ama çamurlu su düzenli bir biçimde yükseliyordu. Bazı duvarlarda çatlaklar oluşmuş, terk edilmiş birkaç yapı ise çökmüştü. İrili ufaklı domuzlar sokak aralarında koşuşuyor, başlarını sokacak bir yer arıyorlardı. Sonra, ıslak saçakların altına toplaştılar, üzgün üzgün gökyüzüne baktılar.

Sorumlu olduğum yirmi dört atı, toplantılar için kullanılan geniş depoya soktum. Harman henüz dövülmediği, pirinçse henüz biçilmediği için binanın içi sloganlar dışında boştu. Hayvanlar içeri girerken, ‘Song Ciyan’ın Eleştirisi’ konusunda uzun bir raporu saygıyla dinlemeye hazırmış gibi görünüyorlardı.

Yağmur başladığında, ahırdan getirdiğim iki uzun kazığı evin üstüne uzatmış, yaşadığımız yeri dışardan desteklemiştim. İçeri girince, benim için su ısıttığını gördüm, ıslak giysilerimi aldı, sabunla havluyu uzattı.

“Evde bir erkek görmek çok güzel!” Mutlu mutlu gülümsedi.

“Erkek mi? Çevrede erkekten bol ne var? Ev eşyası bulmak çok zor, ama erkek bol.”

“Pek sayılmaz.’’ Her zamanki tavrından farklı olarak, sırtıma bir şaplak indirdi. “Erkek çok ama senin gibisi az.”

Elini uzaklaştırmak için omuzumu silktim. “Hadi canım, senin için erkek olsun da, kim olursa olsun.”

Elinin havada bir an kalakaldığını hissettim. Başka bir şey demedi. Öğleden sonrayı sessizce ayakkabı dikerek, yemek pişirerek geçirdi; yatağa

girerken içini uzun uzun, derin derin çektiğini duydum.

O gece elektrikler kesikti. Bize yetkililerin tahta elektrik direklerinin suya batıp devrilmesinden korktukları, önlem olarak da ana şalteri kapadıkları söylenmişti. İçerisi de dışarısı da koyu karanlıktı. Karanlıkta neden hâlâ onu incitecek şeyler söylediğime şaştım, ben de derin derin iç geçirdim.

İkinci gün öğlene doğru, tam biz sonsuza kadar sürüp gideceğini düşünürken yağmur ansızın kesiliverdi. Başladığı gibi birden kesilmişti, sanki gökyüzünde biri musluğu kapatmıştı. Havada bir tek yağmur damlası yoktu, ama nemli rüzgâr su birikintilerini dalgalandırıyor, damlaları bataklığa dönüşmüş olan toprağa saçıyordu. Kocaman, siyah bulut kümeleri gökte hâlâ devinip duruyordu, ama uç kısımları ağarmaya başlamıştı; bulutlar yavaş yavaş bölündüler.

Tam rahat bir soluk almıştık ki, köyü kulak paralayıcı, tiz bir düdük sesi kapladı. İçe işleyen, uzun bir ıslıktı; kulaklarımıza demir bir çubuk sokuluyordu sanki.

"Çabuk! Koşun! Kanalda çatlak var! Herkes kanala! Adamlarınızı kanala sürün!"

"Kürekleri kapın, yanınıza küfe alın!"

Müfreze liderleri, takım liderleri çıplak ayak, çamura bata çıka kanala doğru koşturdular. Erkeklerle kadınlar haber almak için sürünerek evlerinden Çıktılar. Kimse neler olup bittiğini sorma gereğini duymadı: Her yıl, yazın en şiddetli yağmurundan sonra aynı şey yinelenirdi. Ancak bu kez durum her zamankinden de kötü görünüyordu, işçiler ne yapılacağına karar vermeden önce durakladılar.

"Allah kahretsin, hep birlikte gidersek evlerimize kim göz kulak olacak?"

"Saçmalık bu! Daha doğru dürüst emir vermesini bile bilmiyorlar!"

"En iyisi bekleyip görmek; bakalım büyük patronlar da gidecek mi?"

"Doğru. Kanalda gerçekten bir çatlak varsa, su buraya kadar yükselirse, evimizden bir tek çanak bile kurtulamaz."

"Peki ya çocuklar?" diye bağrıştı kadınlar.

Bütün büyük patronlar harekete geçmişti, kürekleri omuzlamış, çamurlu yollara doğru atılmışlardı. Ordunun verdiği naylon yağmurluğa bürünmüş olan Kao Şueyi bir yandan koşarken bir yandan da başını geriye

atıp bağırdı: “Bütün erkekler, yola! Kadınlar burada kalıp evlere baksın. Unutmayın, su acımasızdır. Buralarda oyalanırsanız sağ kalamazsınız.”

Sonra sesi hafifledi, ses tonu değişti; sonunda herkes durumun gerçekten ciddi olduğunu anladı. Köyün bütün erkekleri küfeleri, kürekleri kaptığımız gibi batıdaki kanala doğru koşmaya başladık, kadınlarsa sağa sola dağılıp çocukları topladılar. Çocukları yatakların üzerine koyduktan sonra, oturup beklemeye başladılar.

Çobanlardan sorumlu olan takım lideri bütün seyisleri, domuz ve inek çobanlarını çuval almak üzere bir hangara götürdü. Çuvalları kumla dolduracak ve kanaldaki gediği tıkayacaktık. Kıyıdan gelen haykırışları duyduğumuzda kanaldan oldukça uzaktaydık. Düşe kalka kıyıya varınca, orada büyük bir kalabalığın toplandığını gördük. Yakınlardaki komünün halkı da yardıma gelmişti; işin doğrusu onlar bizden, yani Devlet Çiftliğinin işçilerinden daha çoktular. Her ekip kanalın yalnızca kendi köyüne bakan kısmıyla ilgileniyordu, başka bir noktadan fışkıran su onların köyüne dokunmazdı sanki. Adamlar, yağmurlu bir günde bir delikten çıkan karıncalar gibi geniş kanalın yan duvarlarından aşağıya iniyor, sonra yine yukarı tırmanıyorlardı.

Kanalda herhangi bir çatlak olmadığı anlaşıldı. Sorun, kanalın batısındaki toprağın kocaman bir su birikintisine dönüşmüş olmasıydı. Kıyıdan, durduğum yerden bakınca dağların eteklerine kadar olan engin düzlükte ne bir ağaç ne de kuru bir toprak parçası görebiliyordum. Suyun üzerinde buz dağlarına benzeyen - geniş, sarımsı köpükler yüzüyordu; koyun dışkısıyla karışmış çeşitli otlar, çürümüş dallar ve bizim ‘eski karga odunları’ dediğimiz tahta parçaları suyun yüzeyinde dönüp duruyordu. Sudaki çevrintiler taşmak, kanalın duvarını aşmak için en uygun yeri arar gibiydi. Küçük esintiler suyun yüzeyini karıştırıyor, oluşan dalgalar kanalın duvarlarına hızla çarpıyordu. Denizi hiç görmemiş olan çiftçiler için ürkütücü bir görünümdü.

Dağlardan bir anda inen sel sularıydı bunlar -yoksa kanaldaki su taşmış değildi. Sel suları dağlara paralel bir biçimde, batıya doğru uzanan kanalın hemen dışındaydı. Batı kıyısı neyse ki kanalı taşkınlardan koruyordu, ama sularla kıyı arasında yalnızca bir karış uzaklık kalmıştı. Batı duvarında açılacak en küçük bir gedik, kilometrelerce uzunluğundaki suların kanalın doğu kıyısına saldırmasına, kanalı taşırmasına, kanalın doğusundaki pek çok köyü silip süpürmesine yol açabilirdi.

Kanala su boşaltma tüneli açılmamıştı, suyu başka yere yönlendirip gittikçe artan basıncı hafifletmenin de bir yolu yoktu. Yapılacak tek şey, kanalın üzerine toprak yığmak, delice bir hızla seti yükseltmekti. Adamlar önce körlemesine, panik içinde işe koyuldular, sonra yavaş yavaş örgütlendiler: Toprağı elden ele geçirmek için sıralar oluşturuldu. Kanalın dibindekiler toprağı sepetlere dolduruyor, ortadakiler sepetleri yukarı kaldırıyor, en tepedekiler ise duvarı sağlamlaştırıyordu.

"Suyun yükselmesi durursa sorun çıkmaz."

"Hadi canım! Su bu kadar yükseldikten sonra canı istediği an bizi boğabilir."

"Yüzme biliyor musun?"

"Kim biliyor ki? Buradakilerin hepsi kara ördeği."

Adamlardan biri ötekileri yatıştırmak için gülerek atıldı: "Eh, kaygılanmayın -ölünce son derece doğal bir biçimde yüzersiniz."

"Biliyor musun, suda boğulan erkekler yüzüstü, kadınlarsa sırtüstü yatar."

"Kadınlarla erkekler o durumdayken bile farklı desene ?"

"Elbette; tıpkı yataktaki gibi."

Birden, kanalın kıyısında duran adamlardan biri bağırdı: "Bakın, şurda bir şey var! Bir cesede benziyor."

Kıyıdaki herkes işaret parmağının gösterdiği yöne baktı; gerçekten suda bir ceset vardı. Engin suda amaçsızca yüzüyordu, sırtında hala yeşil ceketi vardı.

"Karın üstü yatmış; koyun çobanlarından biri olmalı."

"Tanrım, şunun haline bakın. İyi de, koyunlar nerede ?"

"Hayır, hayır; bu adam dağlardaki ormancılık bölümünden."

Ölüyü gördükten sonra adamların korkusu daha da arttı. "Çabuk! Acele edin! Daha fazla toprak gönderin. Bu set çökerse, o zavallıdan da beter duruma düşeriz."

Ben duvarın üzerinde, yükseltiyi toprakla besleyenlerin arasındaydım. Elime ulaşan sepetlerin içindeki toprağı hızla dış kısma boşaltıyor, sonra da sağlamlaştırmak için ayağımla eziyordum. Dondurucu rüzgâra karşın bedenim ter içindeydi; bilinmeyen bir kaynaktan gelen bir güçle didinip duruyordum. Çalışırken sürekli bağırıyordum: "Yukarı, yukarı uzatın..." Kim daha sıkı çalışırsa ötekilere hükmediyordu. Tabur Liderleri, Sekreter ve sıradan işçiler arasındaki sınırlar ortadan kalkmıştı -bu aşamada herkes

en işbilir kimse onun sözünü dinliyordu. Bu bir ölüm kalım meselesiydi ve rütbeler alt üst olmuştu.

“Tamam!” diye haykırdım. “Daha fazla yükselmez artık.’

“Nerden biliyorsun?”

“Buraya çıktığım zaman bir işaret koymuştum. Görüyor musun? Bir saatten fazla oldu ama su işareti geçmedi.’

“Hey, Lao Cang’ımız da pek akıllı doğrusu. Bizse körlemesine çalışıp duruyoruz.’ Tarım işçileri onaylarcasına gülüştüler.

“Doğru.’ Kao Şueyi ortadaki sıradaydı, toprakla dolu sepetleri uzatanlardan biriydi. “Artık biraz soluklanabiliriz. Sigarası olan rahatça tüttürsün.’

“Sigarayı nerden bulacağız? Her şey sırılsıklam.’

“Sekreterden isteyelim. Onun tütünü çok kaliteli.’

“Dinlenmek yok,” diye haykırdım. Etkin konumumdan yararlanıp Kao Şueyi’ye sert bir bakış fırlattım. “Şu andaki en büyük tehlike, suyun en dıştaki setten dışarı sızması. Sette parmak büyüklüğünde bir delik bile açılsa, her şey mahvolur.’

“Haklı.” Kao Şueyi çabucak sigarasını söndürdü. “Herkes dağılsın, delik olup olmadığını araştırın...”

Sözünü tamamlamasına kalmadan, sıranın aşağısında duran bir köylünün çığlığını duyduk: “Delik! Burası delinmiş! Koşun, yardım edin!’

‘Bir sepet getirin!’

“Biri üzerine otursun.”

‘Kaptan, gongu çalalım mı?’

Bir takım köylüler karman çorman bir grup halinde suyun fışkırdığı deliğe doğru koşturdular. Bizim Tugayın adamları da onları izledi. Kıyıdaki yarık büyüdüğü takdirde ilk ortadan kalkanlar, onların köyüyle bizim Tugay olacaktı.

Delik bir kova büyüklüğündeydi, oradan fışkıran çamurlu, tazyikli su ürkütücü bir çarpma sesi çıkartarak kanala doluyordu. Sanki su sıvı değildi de yuvarlak, sert ve ışıltılı bir madendi. Yoluna çıkan her şeyi ezip geçmişti bile; hedefine, yani kanalın setine ulaşmak için hızla ilerliyordu.

Köylülerin deliğin üzerine yığdığı sepetlerin içindeki toprak, çoktan dağılır, çamurlaşmıştı, yıkanmış, tertemiz sepetlerse hızla dökülen suyla birlikte sürüklenip duruyorlardı. Yakınlarda oturan birkaç köylü birkaç metre uzağa savrulmuştu, yeniden sete tırmanmaya çalışıyorlardı.

“Kanalı içerden tıkamaya çalışmak boşuna,” diye bağırdım. “Dışardan tıkayın, dışardan tıkayın!”

O katı hiyerarşi ortadan kalktığı gibi, komünle Devlet Çiftliğini ayıran çizgi de silinmişti. Delikten duyulan korkunun birleştirdiği köylülerle tarım işçileri omuz omuza vermişlerdi.

Deliğin üstündeki toprak çökmeyi sürdürdü. Delik her geçen saniye biraz daha genişliyordu.

Setin hemen dışındaki su öyle derindi ki suyun geçtiği küçük deliği görmek olanaksızdı. Çeltik sulama işiyle uğraşmış olan herkes bir gediğin girişinin çıkışından çok daha küçük olduğunu bilir. En azından, girişin asla çıkış kadar büyümeyeceğini bilir. Çamura boylu boyunca uzanmış olan köylüler küreklerle ve kazıklarla suyu tarıyor, gediğin yerini bulmaya çalışıyorlardı. Öfkeli suya omuzlarına kadar gömülmelerine karşın gediğin yerini bir türlü saptayamadılar. Set gözlerimizin önünde çökmek üzereymiş gibi görünüyordu.

Durduğum yerden doğudaki topraklara doğru bakınca, dört ya da beş küçük köyün soba borularından çıkan kesif dumanın duru havaya yükseldiğini gördüm.

“Suya giriyorum,” dedim. “Belime bağlamak için bir ip bulun!”

Köylülerden hiçbiri yüzme bilmiyordu, üstelik gittikçe artan korkuları yüzünden ellerini doğru dürüst kullanabilecekleri de kuşkuluydu. Bambu sepetlere bağlanmış olan ipleri çözdüler, ucuca düğümlediler, bir ucunu belime bağladılar. Taşkın suya atladım.

Kanalın dışındaki su üç adam boyundaydı, sonunda dibe ulaştım, ayağım pürüzlü tabana değdi. Zaten terden sırılsıklam olduğum için soğuğu hissetmiyordum. Ellerimle yoklayarak deliği bulmaya çalıştım. Birkaç metre ilerlemiştim ki, bacaklarıma yapışan güçlü bir çevrinti beni deliğe doğru çekti. Bir ayağım deliğe girdi.

Akıntıya vargücümle direnerek yüzeye çıkmayı başardım; dalların, birikintilerin arasından başımı çıkardım.

“Buldum!” diye bağırdım. “Delik bir lavabodan daha büyük değil. Çabuk, bana hemen bir çuval atın -şu samanları da.”

Suya bir anda ağzına kadar çamurla dolu bir çuvalla saman öbekleri fırlatıldı. Çuvalı samanın üzerine bastırıp bir kez daha çamurlu derinliklere daldım. Çuvalı deliğin içine tıkmama kalmadan, hızla elimden kurtuldu ve su tarafından çekilip kendiliğinden deliğe yapıştı.

Yüzerek yüzeye çıktığımda, kanalın tepesinden zafer dolu haykırışlar yükseldi. “Tıkandı! Tıkandı!” Bunu başka sesler izledi: “Gerçekten öyle. Peki şu şıpırtı neyin sesi?”

“Çabuk, toprak eklememiz gerek. Çuvalları atın, tam şuraya.”

“Kim bu herif? Subay filan mı?”

“Yok canım! Şu karşıdaki Devlet Çiftliğinin atlarına bakıyor. Onu kumlu düzlüklerde sık sık görüyorum.”

“Eskiden koyun güderdi, öyle değil mi?”

“Bir övgü mektubunu haketti doğrusu.”

Biri beni kıyıya çekti, çamurdan kurtardı. Başımı kaldırıp bakınca bunun Kao Şueyi olduğunu gördüm.

3

Köye en son dönen, ben oldum.

Köylülerin aileleri ‘acil’ durumdaki erkekleri için yiyecekle su getirmişlerdi; yiyeceklerden almam için ısrar ettiler. Devlet Çiftliğinden böyle bir cömertlik beklenemezdi: Ahçılarımız günde üç kez, belirli saatlerde yemek hazırlardı, hepsi bu. Böylesine acil bir durumda yaşamını tehlikeye atman kimin umurundaydı ki?

“Yemediğine göre, bari birşeyler iç,” dedi adamlardan biri; bir devlet görevlisine benziyordu. “Soğuğa dayanmana yardım eder. Devlet Çiftliğindeki yaşamınızın bizimkinden çok daha iyi olduğunu biliyorum elbette, her ay düzenli bir aylığınız var, bizim gibi üç beş kuruş için akşama kadar çalışmıyorsunuz... “

“Çok haklı; bizimle birlikte içmezsen, bize üstünlük tasladığını düşünürüz,” diye araya girdi, yanındaki adam.

“İşçilerle çiftçiler el ele,” dedi başka biri; aklına söyleyecek başka bir şey gelmemişti anlaşılan. “Siz işçiler bizim ağabeylerimizsiniz...”

Bunun üzerine orada kalmak, yanlarında oyalanmak, birkaç lokma atıştırıp içkilerinden içmek zorunda kaldım. Güneş batmak üzereyken de eve doğru yola koyuldum. Güzel bir günbatımı önümdeki yolu aydınlatıyordu, çamursa daha şimdiden epeyce kurumuşa benziyordu. Yağmurdan hiç etkilenmemiş olan böcekler sürüler halinde, vızıldayarak

saldırıyordu. Çevremi kurbağa varaklamaları sarmıştı. Yarın güzel bir gün olacağa benziyordu.

Köye yaklaşınca, elektriğin yeniden bağlanmış olduğunu gördüm. Aileler dünkü karanlığın acısını çıkarmak istiyor, felaketten kıl payı kurtulmalarını kutluyorlardı sanki.

Köylülerin sunduğu soğuk yiyeceklerle içki mideme oturmuştu. İçki tahıldan değil, büyük bir olasılıkla otlardan hatta sukabağından damıtılmış olmalıydı. Acı ve sertti, 'soğuğu kırmayı' filan başaramadığı gibi, iliklerime kadar ürpermeme neden olmuştu. Ayrıca düşüncelerimi de etkilemiş, beni karamsarlaştırmıştı. Ben 'sakat' biri, hadım edilmiş bir attım; ne yapsam boşunaydı, anlamsızdı. Öte yandan, ruhumda gülünesi bir büyüklenme kalmıştı. Bir erkek ne olursa olsun kendini 'kahramanlıkla' avutabiliyordu; bu kahramanlığı kendisini değil, başkalarını kurtarmak için sergilese bile fark etmiyordu. Şu minicik avuntu bile kendimi kanıtlamama yetmişti; belki hala umut vardı, belki hala kurtulabilirdim.

Kapıyı iterek açtım; soğuktan kaskatı kesilmiş bedenim az kaldı yere yuvarlanıyordu.

Ocağın karşısında duruyor, erişte hamuru yoğuruyordu. Bu ışıkta, kor haline gelene kadar ısıtılmış bir damgalama demirine benziyordu. Hamuru elinden fırlatıp bana doğru atıldı; beni içteki odaya taşırken bedenindeki gücü hissettim. Beni yatağın üzerine oturttu, becerikli elleriyle soydu, traktörlerin altına yatırdı.

"Neler yapabileceğini kanıtladın, peki ama kime gösteriş yapıyordun?" Bir yandan da beni paylıyordu. "Bıraksaydın da suya o 'üstün bir geçmişe' ve 'görkemli ideallere' sahip olanlar girseydi.[27] Köye dönenler bana her şeyi anlattı; öfkeden köpürdüm. Seni aptal! Ancak senin gibi biri böyle bir şeye kalkışırdı zaten. Kollarını kavuşturup kıyıda öylece dikilmen ve seyretmen gerekirdi. Boyuna 'devrim' diye bağırıp duranlar neredeydi?"

Hızla dıştaki odaya seğirtti, bir kâse dumanı tüten, zencefilli çorbayla döndü. "Sıcak sıcak iç. Ta gündüzden senin için pişirdim. Eve dönmeni bekliyordum. Ötekiler gittikten sonra boğulduğunu sandım..."

Söylenip dururken, sesinde gerçek bir ilgi sezdim. Kadınları anlamak olanaksızdı; sesindeki şey neydi: Acıma mı, anlayış mı yoksa saygı mı? Bu 'aşk' mıydı yoksa yalnızca oda arkadaşına duyulan bir sorumluluk duygusu mu?

Sıcak, bol baharatlı çorbayı içince midem adamakıllı ısındı, içimi kaplayan buz tabakası erimeye yüz tuttu. Yine de ürperip duruyordum, hala o buz gibi suyun içindeydim sanki. Kurdeşen olmuşum gibi her yanımı iri siğiller kaplamıştı, yüzümde bile siğiller vardı. Yatağın yanına diz çöktü, kollarımı, göğsümü ovmaya girişti. Hamur yoğurur gibi bir hali vardı.

"Neden yaptın bunu? Yoksa boğulmak mı istedin? Boğulsaydın sana gösterişli bir cenaze töreni düzenlerlerdi -belki de ölümünden sonra seni Parti Üyesi yaparlardı. Sırf 'övülesi bir hizmette' bulunmak için bu ne işgüzarlık böyle? Kimseden övgü filan bekleme. Deliği büyütmek için suya atladığını bile söyleyenler çıkacaktır. Geçmiş deneyimlerinden ders almadın mı? Biliyor musun, bir domuzdan farkın yok: Yemek yemeyi anımsıyorsun ama çiğnemeyi unutmuşsun."

Kollarımın ve göğsümün derisi gevşemeye, ısınmaya başladı. Tenim pembeleşirken, kısacık bir an içimi nefis bir ürperti yalayıp geçti. Yüzü çok güzel bir uçurtma gibi karşımda deviniyordu... evde bir kadının bulunması her şeye karşın çok hoş, diye düşündüm. O da aynı şeyi bir erkek için söylememiş miydi? Belki de uzun zaman önce 'bir ortaklık kurmak için evlerini birleştiren iki bekâr' derken bunu kastediyordu. Gözlerim yumulu bunları düşünürken, gülümsemiş olmalıyım.

"Neye gülüyorsun? Haksız mıyım yani?" Yanağıma dokundu. "Aman tanrım! Yüzün buz gibi. Uzat yüzünü, göğüslerimin arasına koy."

Bluzunu iki yandan tutup bir çekişte açtı, düğmeler koptu. Duyduğum tek şey kopan düğmelerin sesi değildi; açtığı şeyse bluzu değil bedeniydi. Karşımda süt beyazı bir çift tepecik, nilüfere benzeyen iki iri göğüs belirdi. Herbirinin ortasında şakayık kırmızısı bir pistil vardı. Göğüsler de, kırmızı uçlar da anımsadığımdan çok daha büyük, çok daha taze, çok daha heyecanlandırıcıydı.

Daha önce hiç hissetmediğim bir şey hissettim. Aşk mıydı bu? Kollarım bedenini sarmak için uzandılar...

"Harikasın." Ses derin suların derinliklerinden yavaşça yükseldi.

"Evet, öyleyim. Bundan ben de habersizdim..." Sonra gülmeye başladım. Güçlü kahkahalarım hüzünle ve çılgınca bir neşeyle doluydu. Ses gittikçe şiddetlendi, yükseldi, ta ki bütün bedenim tepeden tırnağa sarsılıncaya, gözlerimden yaş boşalıncaya kadar; ağlıyordum.

O belirsiz sesi bir kez daha hayal meyal duydum: “Yapabilir misin..? Bir kez daha...”

“Yapabilirim!” dedim vahşice.

V. BÖLÜM

1

Yazın sıcak günleri çoktan geride kalmıştı, ama soğuk kırağılar henüz toprağı kaplamamıştı. Löslü düzlükler Şiyanciyu'nun dolgun göğüsleri kadar olgun ve güzeldi. Bataklıklardaki su bir kristal kadar dingin, duruydu. Atları bataklığa salıvermeye bayılıyor, suyun milyonlarca gümüşsü kıymık halinde havalanışını izlemeye doyamıyordum. Atlar geçtikten sonra, nalların parçaladığı mavi göğün minicik parçacıkları güneşte ışıl ışıl parlıyordu. Bazen dizginleri bırakıyor, atımın gönlünce, dörtnala koşmasına izin veriyordum. Engin düzlükte çılgınca koşan atı bir süre sonra durdurmak çok zordu. Böylesi zamanlarda Milton'un Yitik Cennet'i kulaklarımda çınlıyordu:

Konuştu: ve sözlerini doğrulamak için
Milyonlarca güçlü melek
alev almış kılıcını çekti;
kılıçların ani parıltısı
uzaklardaki cehennemi aydınlattı.
En Yüceye baş kaldırdılar,
kollarını öfkeyle kavuşturup
kalkanlarını şakırdattılar,
meydan okurcasına Cennete saldırdılar.

Gökyüzü saydamdı. Bulutlar saydamdı. Güneş ışığı parlak ve ılıktı. Bu ışığın içinde ben de saydamdım.

"Sevgili çobanım, sende bir değişiklik hissediyorum," dedi altımdaki kır beygir. "Dizginleri tutan ellerin çok daha güçlü, baldırların da öyle. Kanına o temel içgüdünün suyu karışmış. Biraz daha hayvanlaştığını, bir evrim geçirdiğini seziyorum."

"Evet," dedim. "İşte bu yüzden de çekip gitmek istiyorum. Harekete geçmek, beni bağlayan her şeyden kurtulmak için yanıp tutuşuyorum. Feuerbach öyle uzun bir süre inzivaya çekildi ki gelişimini kendi eliyle durdurdu. Bunu yapmak istemiyorum; uçsuz bucaksız dünyayı görmek istiyorum."

“Yani burası yeterince büyük değil mi?” Yaşlı at olanca gücünü toplayıp küçük bir çukurun üstünden atladı. “Şu gökyüzüne bak, şu tarlalara, düzlüklere...”

“Ne demek istediğimi anlamak senin için güç olabilir. Ben insanların -kalabalıkların- olduğu yere gitmek istiyorum. İnsanların sesini duymak istiyorum. Aklımdan geçenleri imanlara söylemek istiyorum.”

“Peki ya karın?” Yaşlı beygir başını kaldırdı.

“Ondan boşanmayı düşünüyorum. Niyetlendiğim şeye onu karıştıramam, üstelik ilişkimizin üstüne düşen gölge asla silinmeyecektir. Bir şey söyleme; bir süre dörtnala koşalım. Bırak da rüzgârın sesini dinleyeyim. Gözlerimi yumarsam, senin uçtuğunu düşleyebilirim: Pegasus gibi!”

‘Yarım bir erkek’ ve ‘sakat’ biri olmaktan kurtulduğumdan beri göğsümde bir ateş yanıyordu. Ona katlanmam, ‘anlayış göstermem’ de içinde olmak üzere, daha önceki bütün davranışlarımın, sandığım gibi eğitimden değil, hadım edilmiş bir atın korkaklığından kaynaklandığını anlamıştım. Şiyanciyu’nun küçük evindeki rahatlığın ve düzenin beni yutmak için tasarlandığını hissediyordum. Bu ağı parçalamak, kaçmak istiyordum. İstediğimi elde etmiştim, şimdiyse buna sırt çeviriyordum. Daha büyük bir dünyaya susamıştım. İçimi sık sık bir tür bunaltı kaplıyor, içerlemeler, tanımlanamayan pişmanlıklar dolduruyordu. Şiyanciyu’nun beni doyuma her ulaştırışında bu duygular eriyip gidiyordu. Öte yandan, her sevişmede adı olmayan bir arzunun ürpertisini hissediyordum.

Altımda kıvranır, bedenimi uyarmak için tırnaklarını kullanırdı. Aynı şeyleri başka erkeklere de yapmış mıydı? Başkaları da onun üzerinde aynı doygunluğu tatmış mıydı? Böylesi düşünceler beni daha da uyarır, sevişmek benim için hoyrat bir misillemeye dönüşürdü.

Bir akşam utangaç bir sesle, çekine çekine şöyle dedi: “Haksızlık olduğunu düşünüyorsan, sen de birkaç kez başka kadınlarla yatabilirsin... “

“Ben senin gibi değilim,” diye yapıştırdım. “Senin için fark etmiyor ama ben önüme gelen kadınla yatamam.”

“Ne yapabilirim, söyle.” Bir an duraksadıktan sonra, iyice sokuldu bana.

“Yapılacak bir şey yok,” dedim soğukça. “Seninle yolları er geç ayıracağız.”

Ona duyduğum aşk, pek çok duygunun karışımıydı ve bir kez kirlenmişti. Beni hem çekiyor, hem de itiyordu. Onu rahatlatmak, aynı zamanda da canını yakmak istiyordum; onu seviyor, ondan nefret ediyordum. Çelişkiler birbirine öylesine geçmişti ki onları ayırmak da anlamak da olanaksızdı. Aşkım iki başlı bir yılan gibiydi, yüreğimi kemirip duruyordu.

“Git burdan.” Bazen onu örtünün dışına iter, örtüye sarınarak yalnız kalmaya çalışırdım. “Öteki erkeklerin kokusu hâlâ üzerinde.”

İçli içli ağlar, sesi boğuklaşırdı. Karanlık oda bir mağaraydı, dışardaki soğuksa ölüler diyarının soğuğu. İnsan dünyasının sınırındaydık; ne geçmişi ne de geleceği olan, hiçbir şey düşünmeyen iki insan. Biz çoktan ölmüş iki canlı ya da yaşadığının bilincinde olmayan iki ölüydük. Yalnızca şu anda ve çevremizi kuşatan duyguların içinde yaşıyorduk. Duygular doğruca anlık duyularımızdan kaynaklanıyordu, ilettikleri mesaj ise bir dakika içinde milyonlarca kez değişiyordu.

“Yine başlama. Ağlaman insanı delirtmeye yeter. Yatağa gir de uyu artık.”

“Az önceki sözlerin -sırf öfkeden öyle söyledin, değil mi?” diye sordu dikkatle.

“Her insan arada bir öfkelenebilir.”

Sinir uçları rüzgârda donuk donuk titreşen bir örümcek ağı gibi titriyordu. Olanca cesaretini toplayıp, şöyle dedi: “Hani geçmişten söz etmeyecektik?”

“Geçmişten söz eden kim!” Öfkem kabardı, bir dalga gibi onun sözcüklerini kapladı. “Biz sonrasından, evlendikten sonra olanlardan söz ediyoruz! Ah, öyle pişmanım ki; içeri dalıp ikinizi birden...”

Örümcek ağı parçalandı. “Böyle yapma, lütfen yapma.” Dehşet içinde yuvarlanarak yataktan indi, yere diz çöktü. “Keşke ölsem, ben kötü bir insanım. Yalnızca bir kez oldu -sana yemin ederim. ‘İtiraf edersen sevecenleşiriz, direnirsen sertleşiriz.’ Başka ne diyebilirim ki?”

“Hah! Bir suçlunun ya da bir sorgucunun sözcüklerinden medet umuyorsun demek? Sana da bu yakışır zaten!”

Aynı anda anılar beynime hücum etti. Sözleri geçmişi özetlemişti, geçmiş hepimizin rol aldığı bir film gibi gözümün önünde sahne sahne canlandı. Başlangıçta, ikimiz de aynı yerden gelmiştik. Örümcek ağı gevşek gevşek sarkıyor, rüzgâr değdikçe sallanıyordu. Ruhumu bir hüzün kapladı,

yanımdaki yastığa vurarak onu çağırdım. “Gel yat,” dedim. “Beni asıl sinirlendiren şey, onunla... Onun gibi bir adamla nasıl...? O bizden biri değil.”

“Keşke ölsem.” Yüzünü yastığa gömmüş, hıçkırıyordu. “Ama bilmiyorsun; daha önce erkeklerle ne yapmış olursam olayım, hiç önemi yok... Yalnız seninleyken birşeyler hissettim. Duygularım şimdi bambaşka.”

“Her zaman aşırı duygusal biriydin zaten.”

“Çok doğru.” İçinden geçenleri bana da anlatmak istiyordu. “Bak ne diyeceğim…”

“Seni dinlemek istemiyorum. Hiçbir şey öğrenmek istemiyorum.” Sırtımı döndüm. “Boşanmış bir kadınla sakın evlenme, seni hep eski kocasıyla karşılaştırır derler.”

“İşte, karşılaştırma olanağım olduğu için biliyorum. “ Küçük parmağını sırtımda hafif hafif dolaştırdı. “Daha doğrusu eminim; aradığım erkek sensin.”

“Acele etme. Karar vermeden önce beni bir sonrakiyle, hatta başkalarıyla da karşılaştır.”

“Senin öteki erkekler gibi olmadığını daha dokuz yıl önce anlamıştım. Çalışma kampında, o sazlıkta seni görür görmez anlamıştım.” Burun deliklerinden çıkan sıcak hava çıplak sırtımı yaktı.

“Öteki erkekler gibi olmamam ne büyük şans. Aksi halde cezama üç yıl daha eklenecekti,” diye alayla söylendim. “Söylediklerini unuttun galiba?”

“Yalan söylüyordum...”

“Ne zaman doğruyu söylediğini nasıl anlayacağım? Sorarım sana; hangisi yalan, hangisi doğru? Boşversene. Daha fazla tartışmayalım. Hadi, uyu artık.”

Arkamda burnunu çekmeyi, beni tüketmeyi sürdürdü. Bir kadının gözyaşları suyun tekdüze damlayışı gibidir -o yumuşacık inadıyla en sert taşı bile delebilir.

“Gel,” dedim sonunda, yüzümü ona dönerek.

***

O anda karanlık, hangi kötülükleri gizliyordu? Hangi şeytanca entrikalar tasarlanıyor, bu entrikaları bozmak için hangi sinsi planlar

yapılıyordu? Çıplak ampullerin beyaz ışığında kimbilir kaç kişinin dosyası inceleniyordu? Demir parmaklıkların ardında kaç tutuklu kendisiyle ilgili yargının kesinleşmesini bekliyordu? Çin'in dörtbir yanında kocaman harfli posterler yükseliyordu; onları gören kaç kişinin saçları bir anda apak kesiliyordu?

***

Yağmurlar başladı.

Suyla dolu bulutlar hiçbir engelle karşılaşmadan, alışılmadık bir hızla engin düzlüklerin üstüne saldırdılar. Sonbahar, yağış mevsimidir, gökyüzü akıl almaz bir hızla değişir.

Bulutlar güneşin önünü bütünüyle kapatmayı bile beklemeden, iri yağmur damlalarını kurşun gibi toprağa fırlattılar. Kumlu yüzeyde irili ufaklı delikler belirdi, incecik tozla su bir anda karışıp belli belirsiz bir pus oluşturdu. Sonra, göz alabildiğine uzanan açık arazide çok güzel bir görüntü oluştu: Güneş ışınları karanlık bulutların arasından süzülüyor, her yağmur damlası güneşin olağanüstü renklerini toprağa taşıyor, her bir ot altın gibi, ışıl ışıl parlıyordu.

Toprağı döven yağmur damlaları atlan ürküttü. Serin damlalar, güneşin ısıttığı sırtlarına kırbaç gibi inerken atlar, çifte atıp kişnemeye başladılar. Budala ile birlikte onları iki yandan baskı altına almaya, ağaçların altına sığınmaya zorladık. Ama atlar şaşkın şaşkın tepişiyor, duydukları panik giderek artıyordu. Arka toynakların sıçrattığı çamur, gerideki atların gözlerine kaçıyor, onların körlemesine önlerindeki atın üzerine çıkmalarına neden oluyordu. Ansızın, bütün bu kargaşanın ortasında taylardan biri ipini koparıverdi.

Sürüden ayrılıp sağa sola çılgınca saldırmaya başladı. Dikbaşlı bir taydı, boynundaki ipin ucunda asılı duran tahta bukağı onu çıldırtmıştı. Ön ayaklarıyla tahta parçasını korkuyla tekmeliyor, tahtaya çarpan kemiğin o içburkan sesi havada çınlıyordu. Çifteler savurarak dönüp dururken, hırsla kişniyordu. Onu yakalamak için yaşlı beygirden atladım, durmadan bağırıyordum ama tay hiçbir buyruğu dinlemiyordu. Beni bir yana savurdu, köydeki ahıra doğru dörtnala koşmaya başladı.

Dövülmemiş harmanın depolandığı yere ulaşırsa, büyük bir felaket olurdu -ayaklarıyla harmanı dağıtır, rüzgâra savurabilirdi.

“Bütün bunların nedeni, hadım edilmemiş olması,” diye anımsattı kır beygir. “Yoksa o da bizler kadar uysal olurdu.”

“Şimdi gevezeliğin sırası mı!” Kırbaçla ona sertçe vurdum.

“Filozofça söyleşimizi unuttun mu?” diye sordu gücenmiş bir sesle. “Sen gerçekten değiştin.”

Tay hâlâ dörtnala koşuyordu. Hadım edilmediği doğruydu, çok genç olduğu da; bu ikisiyse onun yaşlı, kır beygirden çok daha hızlı olmasını sağlıyordu. Oleaster ağaçlarının, harman yerinin girişindeki kavakların yanına varmıştı bile.

“Daha hızlı!” Kır beygiri bir kez daha mahmuzladım.

Tay tam ağaçların yanına ulaşmıştı ki, ağaçların arasından fırlayan beyaz bir gölge tayın yolunu kesmek için kollarını havaya kaldırdı. “Onu böyle durdurmaya çalışma,” diye bağırdım. “Yanından geçerken, tahta bukağıyı yakala.”

Tay yolunu tıkayan hiçbir şey yokmuş gibi, doğruca küçük, beyaz karaltıya doğru atıldı. Karaltının bu saldırı karşısında kılı bile kıpırdamamıştı, orada inatla dikiliyordu. Son anda hafifçe dönerek taydan kaçtı, ama tahta parçasını sımsıkı yakaladı.

Yalnızca bir an için yavaşlayan tay, boynunu şöyle bir silkeledikten sonra koşmayı sürdürdü, ama yön değiştirmişti; şimdi açık otlaklara doğru koşuyordu. Belirsiz karaltı tayın boynundaki ipi bırakmamıştı, tayın peşi sıra sürükleniyordu. Yağmurluk niyetine kullandığı ince, beyaz naylon yırtılınca bunun Şiyanciyu olduğunu gördüm.

“Çabuk!” Kır beygire doladığım baldırlarımı daha da sıktım, uçarcasına ilerledik. Tayla karşı karşıya gelince tahta parçasıyla ipi yakaladım, sonunda onu durdurabildim.

Beygirden yere atlarken, “Burada ne işin var?” diye sordum. Genç tayı yatıştırmak için kabarmış butlarını okşadım.

Şiyanciyu doğruldu, tepeden tırnağa çamur içindeydi. Yırtılan beyaz naylonu yerden aldı, soluk soluğa açıkladı : “Tugayda düdüğü çalıp herkesi ürünün üzerine örtmek için harman yerine çağırdılar. Ama yağmur yağacağını anlayınca, sana getirmek için yanıma birkaç giysi aldım, sonra doğruca buraya koştum. Kao Şueyi denen piç beni gördü, ama geri çağırmadı. Şu anda herkes alanda, çalışıyor...” Heyecanlı ve gururlu, gözlerimin içine baktı: “Nasıl, iyi miydim?”

“Çok iyiydin, olağanüstüydün. Sen bir kahramansın.”

Hâlâ tayın göğsünde sallanıp duran bukağıyı çıkardım, tayın yularını yaşlı beygirin yularına bağladım. Yağmur çoktan başlamıştı, iri damlalar düzenli bir biçimde toprağı dövüyordu. Sırılsıklam olmuştuk.

“Hadi, git artık.” Tek elimle kucağında tuttuğu giysi tomarını aldım, öteki elimle de eğere tırmanmasına yardım ettim.

“Nereye gidiyorsun? Eve dönmeyecek miyiz?” Kollarını arkadan belime doladı.

“Yağmur az sonra durur. Budala ormanda, atlarla birlikte, ötekilerse harman yerinde. Şimdi eve dönmemiz yakışık almaz.” Yaşlı beygirin başını geriye çevirip, ekledim: “Yağmur kesilinceye kadar ormanda bekleyelim.”

Ansızın inen sağanak, ağaçlığın orta kısmını ıslatmamıştı. Dökülmüş yaprakların kokusuyla dolu havayı delip geçen ışık, ağaçlığın içinde bir tablodaki ışık, gölge oyununu yaratmıştı. Birbirine geçmiş olan oleaster ve kavak dalları tepemizde kalın bir sayvan oluşturuyordu. Altımızdaki otlar hâlâ gürdü, orada saklanarak rüzgârı ve yağmuru atlatabilmişlerdi sanki. Dalların uçlarına toplanmış olan kargalar heyecanla, korkuyla birbirlerine sesleniyorlardı. Bir yerden başka yere uçarken yere iri yağmur damlaları döküyor, damlalar ormanı daha da canlı bir yeşile boyuyordu.

“Acele et, giysilerini değiştir.” Bana getirdiği giyecekleri ona fırlattım, sonra atları yakındaki bir kavak ağacına bağladım. Giysiler, kimyasal gübre taşımak için kullanılan naylon torbalardan birine sarılmıştı.

“Peki ya sen?” Kollarını kavuşturmuş, otların üzerinde, karşımda dururken kabarmış saçlarıyla deli bir kadına benziyordu.

“Ben senin gibi çamur içinde değilim. Bak. İçim hâlâ kum Hadi ama, acele et yoksa üşüteceksin.”

“Çevrede kimse var mı? Budala nerede?”

“Yalnızca hayaletler ve ben,” dedim. “Budala ta şu karşıdaki ağaçlıkta.”

Naylon torbadan gömleğimi çıkardı, gülümseyerek yüzünü bana döndü. Sonra, kendini gizlemeye yeltenmeksizin sırtındakileri tek tek çıkardı ve çırılçıplak kaldı. Bir yaprak kümesinin üzerine oturdum, bir sigara yakıp karşımdaki görüntünün tadını çıkardım.

“Hâlâ çok güzelsin,” dedim.

Hiç acele etmeden gömleği giydi, gelip tam karşıma dikildi. Kollarını iki yana açtı, diz çöktü ve kollarını bana doladı. “Beni terk etmeye hâlâ kararlı mısın?”

Kendi çekiciliğinin çok iyi farkındaydı. Hiç çocuk doğurmaması ve yıllardır ıslah kamplarındaki bedensel çalışma, genç kız tazeliğini korumasını sağlamıştı. Bedenini örten bol gömlek inceliğini daha da belirginleştiriyordu. Islak saçlarını geriye topladı ve küçük bir mendille bağladı. Banyodan yeni çıkmış gibi bir hali vardı. Işıltılı yüzünden sağlık fışkırıyordu; dudaklarına baştan çıkarıcı bir gülümseme yerleşti. Onu yanıtlamadım, ama sigarayı fırlattım ve onu kucakladım. Bir an kollarımda bir bulut parçası, bir buhar burgacı tutuyormuş duygusuna kapıldım -ılık ama biçimden yoksun bir buhar. Geniş gömlek güzel bir erime duygusu yaratıyordu. Kendini bana bıraktı; yavaşça yerdeki otların üzerine uzandık. Yüzümü boynuyla omuzlarının birleştiği o güzelim kıvrıma gömdüm. Küçük karnının ılıklığını, dolgunluğunu hissettim. Saçları, teni, yapraklar, toprağın kokusu birleşmiş, sarhoş edici bir parfüm oluşturmuştu.

Bir böcek, görünmeyen bir yerden vızıldamaya başladı. Ağaçlardan yere birkaç sararmış yaprak süzüldü. Atlar toynaklarını hafifçe sürttüler, usul usul soludular. Bütün bu zarif, boğuk sesler düzenli dalgalara benziyordu, yavaş yavaş kabarıyor, sonra birden karışıyordu. Arka plandaki, Ravel'in Bolero'sunu çağrıştıran bu tekdüze tempoya iki ezgi katıldı; iç içe geçen, yükselen ve düşen iki ezgi... Affet beni! Ah, anla beni. Beni bağışlayabilecek misin? Anlamayı becerebilecek misin? Ruhum yerinde duramıyor, beni çağıran sesler duyuyorum. Burası beni boğuyor -tıpkı erkekleri ayartan ensen gibi bu köy de boğucu, moral bozucu. Bana canlılık verdin, içimdeki bahar kıvılcımını yeniden ateşledin. Ama işte o canlılık şimdi beni senden ayrılmaya zorluyor. O baharı seninle geçiremem...

Bir süre sonra hiç konuşmadan, yorgunluktan bitkin bir halde otların üzerine serildik.

"Ne düşünüyorsun?"

"Önemli bir şey değil."

"Hiçbir şey düşünmüyor musun yani?"

"Öyle."

"Hiç çocuk sahibi olmayı düşündün mü?" Yüzüstü döndü, dirseğini kıvırıp başını eline yasladı.

Aklıma He Lifang'ın söyledikleri geldi, "Evet," dedim. "Hadi, bir evlat edinelim!"

“Neden evlat edinecekmişiz? Kendi çocuğumuzun olması daha iyi değil mi?” dedim.

“Senin yaşında mı? Küçük bir çocuğu evlat edinirsek, bir sürü zahmetten kurtuluruz. Köyde çocuklarına bakamayacak kadar yoksul insanlar var. Biraz para verdik mi, hemen bir çocuk bulabiliriz.”

“Parayı nerden bulacağız?”

“Param var!” Mutlu mutlu güldü.

“Boşver.” Konuyu uzatıp işini zorlaştırmak istemiyordum. “Çocuğumuzun olmaması en iyisi.”

“Neden?” Yüzüme bakmak için omzumu çevirdi, sonra sözlerini sürdürdü: “Hala benden ayrılmayı düşünüyorsun -çocuğun ayak bağı olacağına inanıyorsun. Yalan mı?”

Susuyordum. Kara gözleri kaygıyla benim gözlerimi aradı, bense gözlerimi yeterince yumamadım. Ağaçlıktaki loş ışık zayıflamış gibiydi, tıpkı bütün tadı alınmış çay yaprakları gibi. Dallara tünemiş, kanatlarını çırpan kuşların cıvıltılarını yalnızca taşraya özgü bir durulukla duydum.

“Şiyanciyu, korkunç günler geçiriyoruz,” dedim. “İster benim çocuğum olsun isterse bir başkasının, babalık sorumluluğunu üstlenemem. En iyi aileler bile bir geceyarısı kendilerini parçalanmış bir durumda bulabiliyorlar -çocuklar bir yana, ana babalar öteki yana. Polis aileleri bile bundan kaçınamıyor. Buna pek çok kez tanık oldum. Gereğinden fazlasını gördüm!” Elini avuçlarımın arasına aldım. “Zaman, yuva kurulacak zaman değil. “

Elini çekti, karnının üzerine yatıp çenesini ellerine dayadı, gökyüzüne diktiği ayakları kıpır kıpırdı.”Neden?” diye sordu. “Neden ötekilerden farklısın? Evet, korkunç olabilir ama başkaları için de öyle. Biz de herkes gibi yiyip giyinmiyor muyuz? Neden onlar gibi çocuk yetiştirmeyelim? Budala’nın bile bir bebeği var.”

“Konu çocuk yetiştirip yetiştiremeyişimiz değil. Sorun benim güvende olmayışım. Yeni bir Atılım olmayacağını nereden bileceğiz? Böyle bir şey olursa tutuklanır, bir kez daha hapse atılırım.”

“Biz de senin çıkmanı bekleriz.”

“Hah!” Gülmekten kendimi alamadım. “Kendinin de oradan çıktığını unuttun mu? Her neyse, daha fazla tartışmayalım. Çocuk sahibi olma zamanı gelince, sana söylerim.”

Üstümüzdeki dallar öne arkaya sallandı, açılan gedikten kurşun grisi göğü bir anlığına görebildim. Oleaster ağacından portakal rengi birkaç meyve topağı sarkıyordu. Hâlâ hafifçe sulu olan meyveler ağzımı sulandırmıştı. Bizi örten plastik örtünün Üzerine birikmiş olan su damlaları çevreye saçıldı, canlıymış gibi çevremizde yuvarlanan küçük kristal damlacıklar oluşturdu.

Bedenlerimiz sıkıca kenetlenmiş; yaşamın benimkine, benim yaşamımsa seninkine tutunmuş. Tutkularımız birbirini tutuşturmak zorunda, başka bir yere göçtüğümüzü ancak böyle hissedebileceğiz: Bir anlığına kendimizi unutuyor ve yalnızca biz oluyoruz. Biz! Biz bir bütünüz, birlikte tek bir yaşamız. İşte aşkın önemi de burada; içeriği, mutluluğu ve özdeği. Ama o an geçince aramızda küçük bir yarık oluşmaya başlıyor. Gizli düşünceler var, küçük aldatmacalar, çekip gitme tasarıları var. Beni içine almak istiyorsun; kaçmak istiyorum. Beyin bir kez daha bedenle savaşmaya girişiyor. Aşk, dokunması sabır isteyen bir ağ. Oysa yüreğim tıpkı bir serçe gibi - görüyorsun, oradan oraya çırpınıp duruyor. Biz toprağın üzerinde öpüşüp sevişirken gökyüzündeki kara bulutlar öfkeyle deviniyor. Yalnızca cehennemden kaçmış iki hayalet miyiz yoksa?

“Haytz geri döndü,” dedi, gelişigüzel bir sesle.

“Ya?”

“Ona ısmarladığım şeyi de getirmiş; senin için istemiştim, ama ne olduğunu şimdilik söylemeyeceğim.” Göğsümde yatıyordu, yavaş yavaş hareketlendi.

“Neymiş o?” diye sordum, pek de merak etmememe karşın.

“Tahmin et. Uzun zamandır istediğin bir şey.”

“Bilemiyorum.” Herhangi bir şey istediğimi bile anımsamıyordum.

Üstümüzdeki dala beyaz göğüslü bir saksağan tünedi, ötmeye başladı; aşağıda yatan iki hayvanı inceleyen bir hayvanbilimci gibi, gösterişli başını bir o yana bir bu yana çevirerek bizi süzdü.

“Anlaşılan şanslıyız,” dedi, coşkudan yoksun bir sesle. Bir süre sustuk. Sonra sordu: “Her gece ne yazıyorsun?”

“Hiçbir şey.”

“Günce mi tutuyorsun?”

“Çok doğru.”

“Bu günlerin anımsanmaya değer nesi var ki? Her gün ötekinin aynı. Yine de her gün sayfalar dolusu yazdığını görüyorum.”

Onu kendimden uzaklaştırdım, doğruldum. “Dinle Şiyanciyu, birşeyler yazdığımı sakın kimseye söyleme; en küçük bir dokundurmada bile bulunma, anlaşıldı mı?”

Doğrulup otların üzerine oturdu, bir yana eğilip cilveli bir hareketle saçlarını geriye itti. “Anladım. Kimseye bir şey söylemedim. Peki ama şu iç karartıcı şeyleri yazıp durmasan olmaz mı? ‘Kapitalist sınıfın hakları’ olmuş, olmamış sana ne? ‘Kapitalist sınıfın hakları’ bizi niye ilgilendirsin ki?”

“Yazdıklarımı okuyorsun demek?”

“Hayır,” dedi. “Okusam bile anlamam. Yalnızca gözüme, ‘kapitalist sınıfın hakları feodalizmin üzerinde’ türünden birşeyler ilişmişti de.”

“Anlamadığına göre, okuma o zaman.” Ayağa kalktım. “Hadi giyinelim artık; yağmur kesildi.”

Atları peşimiz sıra çekerek, ağaçlıktan çıktık. Sağanak ardında taptaze bir hava, duru bir gök bırakmıştı. Batıda, dağların oluşturduğu koyu yeşil sıranın ve gri bulut katmanının arasından aydınlık ışınlar süzülüyordu. Budala, hem zeki hem de aptaldı, hayvanları otlatmak için uzakça bir otlağa götürmüştü.

“Allah kahretsin.” Kır beygire bindim. “O ıslak otu yerlerse hayvanların karnı şişer. Hadi, gidelim.”

“Eğerde önüne oturmak istiyorum,” diye takıldı bana.

“Millet ne der? Arkaya geç.”

“Kimin ne dediğinden bize ne? Ayrıca bakmalarını istiyorum!” Onu arkama, her zamanki yerine çektim.

“Haytz eve dönünce, He Lifang ile ikisi oracıkta, herkesin önünde ‘öpüştüler. He Lifang dedi ki: ‘Gülünecek ne var? Beijing’de yabancılar sokaklarda tıpkı böyle yapıyor.”‘ Sonra Şiyanciyu beni payladı: “Sen zaten her şeyden korkarsın.”

“Onlar yabancı,” dedim.

Buğday tarlalarının önünden geçiyorduk, sözlerime karşı çıkmaksızın, içini çekti. “Haytz Ulusal Bayramdan sonra döneceğini söylemişti, ama payına düşen tatil süresini tam yirmi gün geçirdi, yine de kimse ona tek kuruş olsun ceza kesmeye yeltenmedi. Hatta kimse ağzını açıp da tek sözcük etmedi. Biz böyle bir şey yapsaydık...”

“Haklısın,” dedim. ‘‘Kim olduğumuzu unutma. Biz yabancıların yaptıkları şeyleri yapamadığımız gibi öteki Çinliler’in yaptıklarını da

yapamayız. Bizim yazgımız bu. Hadi bakalım!” Kır beygiri topukladım, yola koyulduk.

2

Tam kapıdan girmiştim ki, Kao Şueyi’nin ağılda olduğunu gördüm, yanında komün görevlisine benzeyen bir yabancı vardı. Ceketini bir omzuna atmıştı, ceketten su damlıyordu. Her ikisi de çitlere dayanmış, bekliyorlardı.

“Döndün demek? Islandın mı?” Kao Şueyi beni gülerek selamladı.

Onu yanıtlamadım, atları pis ağıla soktum; Budala’nın yardımıyla tek tek saman yalaklarına bağladım.

Kao Şueyi ile komün görevlisi yanımıza geldiler. “Hepsi burada - toplam yirmi dört hayvan,” dedi Kao Şueyi. Adam bir uzman gibi atları incelemeye başladı, onları tepeden tırnağa süzüyor, dişlerine bakmak için ağızlarını açıyordu. Bir ara başını sallayıp, mırıldandı: “Pek bir şeye benzemiyorlar; hiçbiri.”

“Burada ne işiniz var?” diye sordum. “At mı satın alıyorsunuz?”

“Öyle.” Görevli bakışlarını bir anlığına bana çevirdi.

“Boşversene,” dedim. “Sizin çiftlik böyle hayvanları ne yapsın? Köylerdeki atların hepsi de üç viteslidir: Ayakta durmaktansa yatarlar, çalışmaktansa işerler, omurgalarıysa beyinlerinden daha keskindir. Şurdakini görüyor musun?” Yaşlı beygirin ensesine dokundum. “Çok iyi para versen bile, bu at satılık değil.”

“Evet, satılık,” dedi Kao Şueyi. “Canının istediği atı alabilir. İsterse hepsi onun.”

Çok şaşırmıştım. “Çiftliğin atlara ihtiyacı kalmadı mı?”

“Durum şu: Patronlar bütün ülkenin 1980 yılına kadar makineleşeceğini söylediler. Onların altındakiler onlardan da coşkulu, işlemin üç yıl içinde tamamlanmasını kararlaştırdılar. Daha mürekkebi bile kurumadan, herkes canlı hayvanları elden çıkarmaya başladı. Bana kalırsa bu ‘makineleşme’ en azından beş yıl daha sürer; kısacası gerekirse hayvanları geri alırız. Paranın el değiştirmesi kimin umurunda? Nasılsa hükümetin parası.”

Bu sözlerle aramızdaki uzaklığı kısalttı. Ona hak verdim.

Eve yeni dönmüştüm ki Haytz, karısı ve Koca Ayaklı Düşünürün peş peşe kapıdan girdiğini gördüm. “Hepsinin canı cehenneme, Lao Cang; buraya döndüğüm dakika benden bir ‘eleştiri’ yazmamı istediler. Hiç kurtuluşu yok. Sen benim yerime yazar mısın?”

“Benden de!” diye araya girdi Koca Ayaklı Düşünür. “Bu da ne demek şimdi? Budala’dan bile Song Ciyan’ı eleştirmesini istediler -kim bu Song Ciyan kuzum? Yaptığı korkunç hata neymiş?”

“Song Ciyan, Parti Merkez Kurulunun Başkan Yardımcısıdır.” Haytz bunları söylerken kadının omzuna pat pat vurdu. “Onun suçu senin Budala’nın işlediği suçun aynısı: Konuşmamak.”

“Konuşmamak suç mu yani?” Kadının elinde bir tomar kâğıt vardı, kâğıdı ona ‘Canlı Hayvan Ekibinin’ Başkanı vermişti: Eleştirilerin yazılacağı kâğıtlar bir boy olmalıydı, ayrıca belli bir tarihe kadar yazılıp geri verilmeleri gerekiyordu; tıpkı kamu tahıl vergisinin ödenmesi gibi.

“Doğrusu da bu!” dedi Haytz, hak tanır bir tavırla. “Çok konuşmak da, çok az konuşmak da suç sayılmalı. Neyse ki Budala sefil bir çoban; resmi bir görevli olsaydı onu da eleştirmemiz gerekecekti.”

Haytz’ın sözlerine inanıp inanmamakta duraksayan Koca Ayaklı Düşünür homurdandı: “Bu dünyada kimseye huzur yok...”

He Lifang bir değişiklik yapıp saçlarını taramış, temizlenmişti. Güleç yüzünden sağlık fışkırıyordu. “Haytz yaşlı, dürüst bir kadınla dalga geçmeyi kes. Abla, kâğıtları dağıt -her birimize bir tane.” Kâğıtları Koca Ayaklı Düşünürün elinden çekip aldı.

“Bana yeterince kâğıt kaldı mı? Bunlar yeter mi?” Kadın kâğıtlardan ayrılmaya karşı gönülsüzdü.

“Ne yani, Yao Wenyuan gibi koskoca bir söylev yazmaya mı niyetlisin yoksa?” diye sordu Haytz. “Kişi başına bir sayfa yukardakileri susturmaya yeter.”

“Bir sayfa da bana verin.” Şiyanciyu yemek hazırlamakla meşguldü, ilk kez söze karışmıştı. “Bizim ekip benden de bir ‘eleştiri’ yazmamı istedi. Lao Cang, sana bundan söz etmeyi unutmuşum. Yaşlı Bayan Ma ve Lao Cang en şanslılarımız; ‘şapkalanmış’ olanlardan Song Ciyan’ı eleştirmeleri istenmiyor.”

Yüzümü yıkadım, masaya yaklaştım. “Song Ciyan eleştirilmeli, çünkü başka erkeklerle oynaşan karısını doğradı. “ Şiyanciyu yanımdan geçerken beni çimdikledi, He Lifang ise Haytz’a anlamlı bir bakış fırlattı.

Sevimli Haytz, Beijing’e gidip geldikten sonra daha da tombullaşmıştı. Masaya, benim yanıma çöker” çökmez alçak sesle konuşmaya başladı. “Beijing’deki dar, yıkık dökük geçitler dedikodu kaynıyor. Herkes ‘Lord Cu’nun ve Song Ciyan’ın eleştirilmesini’ konuşuyor, hepsi de Başkan Cu ile Deng Şiyaoping’i hedef almış.”

“Ya?” Gözlerimi kaldırdım.

“Hem de nasıl! Bekle de gör; şu Büyük Kültür Devrimi denen şey henüz sona ermedi. Eğer sonuna kadar götürüp mutlak bir yıkım yapmazlarsa çok şaşarım.”

Beyaz sayfalardan birini seçip masaya, tam önüme özenle yerleştirdim. “Hadi yazalım,” dedim yavaşça. “Henüz bitmediğine göre, söz dinleyip eleştirelim bari.”

“Haklısın.” Haytz cebinden yeni bir gazete çıkardı. “Bunu sana getirdim, yararlanman için. İlk sayfada yazılanları olduğu gibi kâğıda geçirebilirsin; ama sözcüğü sözcüğüne yineleme, cümleleri ters çevir. Bilirsin işte; bunu senden iyi kim yapabilir? Kahretsin, şu lafa bak: ‘Song Ciyan boyun eğdi ve bir Revizyonist oldu.’ Sorarım sana, nasıl bir aptallıktır bu? Song Ciyan’ın yaşadığı dönemde bırak Revizyonizmi, Marksizm bile olmadığını ben bile biliyorum. İşte senin tavuğu gösterip köpeği azarlamak dediğin şey bu!”

Güldüm. “İşin özünü kavramakta gerçekten ustasın. Söylediğin şeyi olduğu gibi yazacağım; sana eşi bulunmaz bir ‘eleştiri’ garanti ediyorum.’’

“Ah, yapma, sakın yapma.” Haytz şakacıktan ödü kopmuş gibi yaptıktan sonra kahkahaları koyverdi. “Beijing’de herkes liderlerin ‘halkı uyutma politikası’ güttüğünü söylüyor, burada bizler de aynı şeyi yapıyoruz. Patronlar bizi uyutuyor, bizse patronları -doğruyu söyleyen yok.”

Kalemi elime aldım, yazmaya başlarken şöyle dedim: “Büyük Kültür Devrimimizin mahvettiği ilk şey, ülke değil biz Çinliler’in dürüstlüğü oldu. Bu miras bizi uzun, çok uzun bir süre sakat bırakacak.”

Haytz tek ayağını tabureye dayadı, kendinden oldukça hoşnut bir sesle, açıkladı: “Dürüstlükten uzak yaşamak kolay, dürüst bir yaşam sürmekse çok daha zor.”

Haklıydı.

Song Ciyan’ı eleştiren beş sayfa dolusu yazıyı çabucak yazdım. Haytz zevkten ışıl ışıl parlayarak kâğıtların iki tanesini aldı; biri kendisi biri de He

Lifang için. “Harika, harika. Hey millet, şunu dinleyin: ‘Aşağı ve Orta Yoksul Çiftçilerin Kararlı ve Yürekli Eleştirisi!’ Canı cehenneme, Lao Cang, olağanüstü bir şey bu! Al bakalım Abla, bu seninle kocan için. Yarından başlayarak senin Budala’dan ders almak için elimden geleni yapacağım. O gerçek biri, tam bir Aşağı ve Orta Yoksul Çiftçi!”

Konuklar neşeyle ayrıldılar. Huan yemeğimi masaya getirdi, övünen bir sesle, “Nasıl da hızlı yazdın!” dedi. “Onlara kalsa birkaç harfi yazmak bile asırlar alırdı.”

Başımı salladım, acı acı gülümsedim. “Güç bir yaşamımız olabilir ama küçük de olsa bazı konforlarımız var: Her şeyi bizim yerimize ayarlıyorlar, beynimizi kullanmamız gerekmiyor.”

Haytz’dan benim için Beijing’den getirmesini istediği şeyin, transistörlü bir radyo olduğu anlaşıldı.

Beni tam yarım gün boyunca tahminlerde bulunmaya zorladı, sonunda pes ettim. Neden bir radyo aldığını bir türlü anlayamamıştım; bir kadının aklında hangi tuhaf düşüncelerin dolaştığını kim bilebilir? Tam bu oyundan sıkılmaya başlamıştım ki radyoyu karton kutusundan çıkarıverdi.

“Bak, ne var burada?” Kâğıda sarılı radyoyu bana uzatırken gülüyordu. “Haytz fiyatının yüz dolar olduğunu söyledi; ne der, sin, değer mi? Sakın bizi kazıklamasın?”

“Değer elbette! Her kuruşuna değer.” Bu onun bütün umutlarımı ve beklentilerimi aşan tek davranışıydı. Kâğıdı yırttım. “Bak, üç frekanslı, dalgalı, anteni de var, üstelik kulaklıklı... Olağanüstü! Nerden akıl ettin ?”

“Bir kere sözünü etmiştin.” Omzuma yaslandı, yüzümü inceledi. “Sen unutmuş olabilirsin, ama ben anımsıyorum.”

“Pekâlâ, pekâlâ,” dedim onu bir yana iterken. “Pencereyi kapasana.”

Ne zaman ve nasıl başladığını bilmiyorum ama epeydir radyolarla casuslar arasında bir ilişki kuruluyordu. Radyolar ‘özel ajanları’ ve ‘karşı devrimcileri’ simgeliyordu. Bu her bireyin bilincine işlemişti, öyle ki radyosu bulunan herkes hemen kuşku uyandırıyordu. Küçük, kara kutular bilinmeyen derinlikleri barındırıyor, kötücül dünyaları gizliyordu. Devrimin aydınlık dünyasının varolmasına yalnızca hoparlörden günde üç kez duyulan yayınlarda izin veriliyordu. Hoparlörün dışında kişinin duyabileceği her şey yalan kabul ediliyordu: ‘Yalan ruhların, şeytanların feryatları’. Ama teknoloji, gözetim altındaki yurdumuzun sınırlarında

durmadı. İdeolojinin çelik parmaklıklarını amansızca parçaladı.’ Görünmeyen elektronik dalgalarıyla dünyayı ağının içine aldı, ötekilerden ayrılan parçaları ilmekle tutup içeri çekti.

Büyük bir heyecanla pilleri yerine yerleştirdim, anteni çekip uzattım, kulaklıkları taktım. Suç işliyormuş duygusundan kurtulamıyordum. Yayınları dinlemeyi bir suç olarak görmüyordum; kişi gerçeği denetim altında tuttuğuna inandığı sürece başkalarının dinleyip durduğu yalanlar için neden kaygılansın ki? Yine de kadranda bir istasyon bulmaya çalışırken ellerimin titremesini engelleyemiyordum. Dalgalar Pasifik’i aşıyor, Akdeniz’in, Kızıldeniz’in, Himalayalar’daki en yüksek tepenin üstünden geçip fırtına rüzgârlarını andıran parazitleri kulaklarıma taşıyordu. O gece, Çince yayın yapan bütün istasyonları yayınları sona erinceye kadar dinledim.

Sonuç, kesin bir düş kırıklığıydı.

Batıdaki yabancıların son otuz yılda en küçük bir gelişme göstermediği anlaşılıyordu. Bunca yiyeceğe, bunca giyeceğe karşın hiç olgunlaşmamışlardı. Bizse yokluk içinde yetişmiş, acı çekmeyi öğrenmiştik. Zorlu sınavların ürünü olan bizim gibi yüce insanlarla karşılaştırıldığında bu Makineleşmiş İnsanlar nasıl da toy kalıyordu, politikanın neler yapabileceğinden habersizdiler -politikanın gücü konusundaki bilinçleri hala anaokulu düzeyindeydi.

Doğulu metafizikçilerimiz tarafından bize sürekli telkin edilen tasavvufun yararlarını göremiyorlardı. Onun kendini hangi anlamı çarpıtılmış yollarla ifade ettiğinden, nasıl çarpıtılmış zihinler ürettiğinden haberleri yoktu. Bunlar akıllarının alamadığı konulardı, tıpkı Çin halkının sırf özel konuşmaları dinlediği için ABD Başkanının görevden uzaklaştırılışını anlayamaması gibi. Çin ile ilgili çözümlemeleri yalnızca eldeki raporlara dayanıyordu: Bu raporlar şu andaki yönetim tarafından hazırlandığı için de inanılmayacak kadar yüzeyseldiler. Kao Şueyi ile Haytz bile o raporlarda bulunanlardan çok daha fazlasını biliyordu.

Ancak o gece, Beijing Merkezi Yayın İstasyonu çok önemli bir haber verdi. Bu, ‘Su Sınırını Eleştirmek İçin Birleşin; Kuramı Derinden İnceleyin’ başlıklı o ünlü ‘Çi Heng’ makalesiydi. ‘Teslim olmaktan yana olanlara’ ve ‘geçmişten çok iyi tanıdığımız, bugün hala varolan, gelecekte de büyük bir olasılıkla varolacak koşullu teslimiyet’ konusuna değiniyordu.[28] Bu

‘gelecekte’ maddesi karanlığa sıkılmış bir kurşun değildi: Silah kasıtlı olarak, belli bir hedefe doğrultulmuştu.

“Kahrolun!” Kulaklığı çekip çıkardım. Yorgunluktan bitkin bir halde radyoyu yatağın üzerine fırlattım.

Yanımda kıpırdandı, uyku sersemliğiyle neler olduğunu sordu.

“Kesinlikle değmezmiş,” dedim.

3

Kır at sonunda satın alınıp götürüldü, ama benim gördüğüm komün görevlisi değil, güneydeki başka bir komün tarafından. Güneydeki dağlarda kurulmuş bir komündü bu. Dört çiftçi geldi, yirmi dört atın hepsini satın alıp götürdü.

O gün gökyüzü, kışın başlangıcından beri ilk kez bulutlanmıştı ama kar yağacağa benzemiyordu. İçe işleyen, dondurucu, kuru bir rüzgâr esiyordu. Rüzgâr kumu, sarı yaprakları ve at tezeğinin tozunu önüne katıp sürüklüyor, evlerin duvarlarına çarpıyordu. Karanlık havada zaman zaman şaşkın şaşkın gaklayan birkaç kara karga beliriyordu. Kış için sulanmış olan tarlalar donmaya yüz tutmuştu, tarlaların yüzeyi soğuktan yarılmış, solgun bir ten gibi yol yol çatladı. Dalları çıplak kalan ağaçlar ansızın yaşlandı. Yalnızca oleasterlerin üzerinde dallara sımsıkı yapışmış, rüzgârda öne arkaya sallanan birkaç inatçı, kurumuş meyve vardı. Her şeyi, hatta anıları ve umutları bile donduruyormuş gibi görünen bir gündü. İnsan gelmeden önce yeryüzü işte tıpkı böyleydi, bundan sonra da hep böyle kalacaktı sanki.

Yaşlı beygirle yoldaşları, ahırdan böyle bir günde çıkarıldılar. Kapıdan geçip o bildik yola çıktılar, oradan da anayola bağlanan kestirmeye saptılar. Kır beygir bir an durdu, başını çevirip bana baktı; onlarla birlikte gitmeyişimi yadırgar gibiydi. Çiftçilerden biri kırbacını ona sertçe indirdi. Şaşıran hayvan çiftçinin istediği yöne doğru ilerledi, başını sallayıp durmasına karşın yeni efendisinin buyruklarına uyuyordu. Anayoldan görüldüğü kadarıyla ufku puslu bir grilik kaplamıştı. Atlar oraya doğru ilerlerken, arkalarında usul usul havalanan, ağır, sarı bir toz bulutu bıraktılar.

Gittin! Benim yaşlı, kır beygirim. Seninle ne gizler paylaştık, ne kötü günler yaşadık. Erkekliğimi yeniden kazanmama bile tanık oldun. Korkarım

ben de senin gibi buralardan gideceğim; hem de çok yakında. Ama senden farklı olarak ben birinin gelip beni hapishaneye doğru gütmesini beklemeyeceğim. Özgürlüğümün sona ereceği günün hızla yaklaştığına ilişkin bazı belirtiler var. Bu huzurlu ama kısa dönem kapanmak üzere.

Yaşlı atı uğurladıktan sonra Tugaya doğru yollandım, yolum koyun ağılının önünden geçiyordu. Koyunlar kışlık otlaklarına, yani dağlara göçme telaşındaydılar. Cu Ruiçen oradaydı.

“Atlar satıldığına göre işin kolaylaştı.”

Beni selamlarken gülüyordu, ama kahkahasında acı bir çınlama vardı. Bir dilencinin, birşeyler isteyen birinin ses tonuydu bu. Uzun zamandır Cu Ruiçen’e doğru dürüst dikkat etmemiştim, alıcı gözle bakınca epeyce yaşlandığını ayrımsadım. Omuzlarına koyun kürkünden, eski bir gocuk atmıştı; gocuk iki büklüm olmuş sırtını daha da belirginleştiriyordu. Bedeni küçülmüş, toprağa iyice yaklaşmış gibiydi. Yanına gittim, rüzgârdan korunmak için sırtımızı ağılın duvarına verip yere çömeldik.

“Bu benim geçen yıl giydiğim gocuk değil mi?” Paltoyu omuzundan çekip aldım, yakından baktım. “Bu yıl koyunların dağa çıkması gecikmiş. Geçen yıl bu zaman, biz bir aydır dağlardaydık.”

“Bu işi yaptıracak birini bulamadılar. Kimse dağlara gitmeye yanaşmadı. Sen de istemedin -artık bir ailen var tabii. Bu yıl görevi Budala ile ikimiz üstlendik.”

“Kaygılanma,” diye avuttum onu. “Yukarda biraz yalnızlık çekiliyor, ama yaşam o kadar da kötü değil. Doya doya koyun eti yiyebilirsin... “

“Hah! Yaşamın tek ölçütü bu mu yani? Koyun eti ‘yemek?” Sözcükler gülümsüyormuş gibi görünen, ama gülümsemeyen o kıvrık, küçük ağzından çıkıyordu.

Karşılık veremeyecek kadar şaşırmıştım; bu Cu Ruiçen’in konuşma biçimine hiç benzemiyordu. Elimi dizine koyup şöyle dedim: “Yanına er-hu’nu da al. Yapacak daha iyi bir şey bulamayınca kendini onunla oyalarsın. Kış göz açıp kapayıncaya kadar geçecektir.”

“Evet, kış çabuk geçecek ama bahar asla geri gelmeyecek.”

İyice afallamıştım, yan yan onu süzdüm. O yalvaran, acı kahkahanın anlamını ansızın kavramıştım: Benimle dertleşmek istiyordu. Bir sigara çıkarıp yaktım, bir süre sigaramı tüttürdüm, sonra sordum: “Dilekçenden ne haber?”

“Canı cehenneme.” Birden bütün tavrı değişmiş, ağzı bile bozulmuştu. “Elime ne geçecek ki? Bak ne diyeceğim, her şey için çok pişmanım. Duymadın mı? Beijing’de yeni bir Atılım başlamış, adı da ‘Sağcılara Saldırma ve Haklarındaki Yargıyı Bozma Eylemi’.[29] İşe hep eğitim çevrelerinden başlarlar zaten -aynı şeyleri sen de daha önce yaşamadın mı? Bütün Atılımlar, bıçağı önce kültür ve eğitim birimlerine saplar, sonra da her şeyi bir güzel doğrarlar.”

Doğramak! Cu Ruiçen bu kanlı ve yerinde sözcüğü kullanmakta haklıydı. Bilinçsizce ona biraz daha yaklaştım, nefretini haykırarak dile getirmesinden korkmuştum.

“Her şeye karşın senin durumun çok daha iyi,” diye sürdürdü sözünü. “En dibe vurmuş, ağır iş cezası çekmiş, ‘şapkalanmışsın’. Hiçbir umudun kalmadığı için de kafan büyük bir olasılıkla çoğundan daha rahat. Bana gelince; ben ne yukardayım ne de aşağıda. İki arada sallanıp duruyorum, hem havucu yiyorum hem de sopayı. Boşu boşuna çabalayıp durmuşum meğer. Sence de yenir yutulur bir şey mi bu? Şu uydurdukları siyasal deyimin, ‘asmak’ sözcüğünün ne anlama geldiğini sonunda anlayabildim. Bununla kişinin kendini asmasını kastediyorlar.”

Gerçekten şaşırtıcıydı: Durumun ne kadar kötü olursa olsun çevrende seni kıskanabilecek birileri mutlaka bulunuyordu. Yaşadığımız çağın en belirgin niteliğiydi bu. Cu Ruiçen artık hiçbir şey ummadığıma inandığına göre, rolümü başarıyla oynayıp onu kandırdığım anlaşılıyordu. Şimdi açılmanın ve ona içimi dökmenin gereği yoktu.

“Böyle düşünme,” dedim, içten bir budalalıkla. “Övgüye değer pek çok davranışta bulundun, öyle değil mi? Bunlar için seni her zaman anımsayacak, sorunlarını çözmene yardım edeceklerdir.”

Öfkeyle yere tükürdü. Bu adam inanılmayacak kadar değişmişti -daha önceki kişiliğine tam anlamıyla ihanet ediyordu. “Hangi övülesi davranışlarmış bunlar?” diye sordu. “Ancak benim gibi bir salak böyle şeyler yapardı. Bildiğim her şeyi benden zorla çekip aldılar, beni kuruttular. Sonra birinin canını sıktım, beni bayat, kuru bir çörek gibi ta buralara fırlatıp attılar, beni unuttular.”

Çobanların kendilerini harekete geçmeye zorlamadığını gören koyunların kimisi yerde uyuşuk uyuşuk yatıyordu, kimisi de rüzgârdan korunaklı köşelere sığınmış, derin düşüncelere dalmıştı. Dağlara çıkmadan

önce iyice beslenmişlerdi, bu nedenle gidip yiyecek aramak gibi bir kaygıları yoktu. Yaşlı bir koyun sevecen gözlerle bana baktı -belki de kim olduğumu anımsıyordu.

Cu Ruiçen'in küçük dudakları kıpırdıyordu. Kaşları çatılmıştı, gözleri karanlık ve somurtkandı. Anılara dalmıştı.

"O günlerin benim için kolay olduğunu mu sanıyorsun?" diye başladı yeniden. "1951'deki 'Bağlılık ve Dürüstlük Atılımından' beri, derler ya, 'bilip de söylemediğim hiçbir şey yok, söylediklerimin sonu yok'. Kültür Devrimine kadar hep 'Ciyancu!' hep 'Ciyefa!'[30] Onları önce liderlere teslim ettim, sonra da 'isyancı hiziplere'. İnan bana, gammazlananların işi gammazlayanlarınkinden çok daha kolaydır."

"Sana katılmıyorum." Bu konuda aptalı oynayamazdım.

"Beni dinle." Elini hala sigarayı tutan elimin üzerine koydu; elinin titrediğini duyumsadım. "İhbar edilen kişinin katlanması gereken tek bir işkence anı vardır, o da onu eleveren malzemenin önüne konduğu an. Sayısız rapor yazdım; kaç rapor yazdığımı bile anımsamıyorum. Liderler ne kadar uysal olduğumu, her şeyi ne kadar iyi anladığımı düşünüyorlardı.

"Tek bir siyasal Atılım boyunca en azından elli dosya hazırlamış olmalıyım. Hepsi birlikte, yaklaşık beş yüz dosya eder. Her yazışımda yüreğim biraz daha ezildi. Lao Cang, gençken ne kadar hayat dolu, neşeli biri olduğumu asla tahmin edemezsin. Pek çok müzik aleti çalar, spor yapardım; balo danslarını bile becerirdim. Yazdığım her raporla yaşamımın bir parçasını kesip attım. Bunu kendimi korumak için, güvenli bir yaşam sürmek için yaptım -ve bunun uğruna yaşamdaki en değerli şeyden vazgeçtim. Şimdiyse insanlıktan yoksun bir insan ya da insanca güçsüzlükleri olan bir şeytan olup çıktım. O tür malzemeleri yalnızca 'kancıkların' yazabileceğini bilmem gerekirdi. Sonunda, kendimi tanrının unuttuğu bu çukurda buldum..."

Ağzının köşesinde küçük bir kırışıklık belirmişti. Bıçakla açılmış, acımasız bir çizgi gibi çenesine doğru uzanıyordu. Bastırılmış olanca öfkesini kusuyordu ve kendisine acınmasını istemiyordu. Yine de elinin altındaki elimi kaldırdım, ince, kuru elini kavradım. "Artık bunları düşünme; hepsi geçmişte kaldı," dedim. "Duyduğuma göre haksız yere suçlanıp hapse atılanlar olmuş. Hatta kimileri infaz alanına gönderilmiş. Bunlara neden olanlarsa hala coşkulu, mutlu yaşamlarını sürdürüyorlar."

“Yanılıyorsun.” Elini elimden çekti, tepkisini göstermek için şiddetle salladı. “Onlarınki mutlu bir yaşam olabilir mi hiç? O adamların benden hiç farkı yok. Temiz bir vicdanın sağladığı o olağanüstü, güzel duyguları hissetmeleri olanaksız. Tasasız bir yaşam sürmemiz olanaksız. Belki bazıları kendilerini iyi hissedebilir -bilemiyorum- ama hâlâ benim gibi yaşadıkları kesin; yani bir sıçan gibi. Bir kedi tarafından avlanmadan önce bir sıçan da kendini oldukça iyi hissedebilir.”

Budala, tepenin eteğinde göründü; onun da sırtında bir gocuk vardı, bir paket taşıyordu. Tepeyi tökezlercesine tırmanmaya koyuldu, rüzgârı yedikçe öksürüyordu. Bir yıl içinde adamakıllı zayıflamıştı, oysa onu sürekli kollamış, ağır bir iş yapmamasına dikkat etmiştim. Eğer o da Cu Ruiçen’in yaptığı gibi içini dökebilseydi, rahatlardı belki. Ama Budala hiç eğitim görmemişti, bildiği tek şey körü körüne yaşayıp gitmekti.

Cu Ruiçen ayağa kalktı, omuzlarını geriye atıp sırtını dikleştirdi. Bu askerce hareketi görünce onun yirmi ya da otuz yıl önceki halini gözümün önünde canlandırabildim: Yakışıklı, yetenekli bir delikanlı olduğuna kuşku yoktu. “Bu kez dağlara gitmeyi ben istedim,” dedi. “Gittiğime seviniyorum. Kimbilir, belki de dağlardan döndüğüm zaman dünyayı değişmiş bulurum.”

“Peki sence nasıl bir dünya olur bu?” diye sordum, gözlerimi kısarak.

“Mızrağın ucundaki hedefin bu kez kim olduğunu biliyor musun?” diye sordu.

“Hayır.” Yanıtı ondan beklemek daha iyi olacaktı.

“Cu ile Deng!” Bu üç sözcüğü söylerken eliyle ağzını bir an için kapamış, sonra elini indirmişti. Küçük gözleri donuk donuk parladı. “O ikisinin devrilmesiyle Komünist Parti için son umut ışığı da sönecek. İşte o zaman tıpkı Kızıl Odanın Düşü’ndeki gibi olacak -herkes kendi kaçış yolunu bulmak zorunda kalacak.”

“O zaman sen ne yaparsın?” diye sordum ilgiyle.

“Benim için pek fark etmez, çünkü bir süre benimle uğraşmayacaklardır.” Doğruca gözlerimin içine baktı. “Ben senin gibi değilim; bir kere hiç ağır iş yapmadım. İkincisi ‘şapkalanmadım’, üçüncüsü de senin kapitalist sınıftan gelmene karşın benim aile geçmişim yoksul kentli. Dördüncüsü devlet memurluğumu hâlâ silmediler, oysa sen en alt sınıfa aitsin, bir tarım işçisisin. Ayrıca ben askeri konularda bilgiliyim, ileride silahların yeniden onaya çıkarılmayacağını kim bilebilir. Sana gelince...” O dalkavukça tavrına yeniden büründü, parmağıyla göğsüme

dokundu. “Lao Cang, hapisteki günlerimizi anımsıyor musun? Yüzbaşı seni gösterip bağırırdı: ‘Cang Yonglin! Dünyayı tersine çevirebileceğini sanma. Dışardan gelecek en küçük bir esinti, kafanın kesilip halka teşhir edilmesine yeter!’ Bunları sırf gözünü korkutmak için söylüyordu elbette. Seni sindirmek istiyordu, ama sözlerinde gerçek payı da yok değildi. Çok dikkatli ol, Cang Yonglin. Onlar için seni öldürmek bir böceği ezmekten farksız. Bunu rapor etmek gibi bir yükümlülükleri de yok -ne bir örgüte, ne de bir kişiye.”

Budala hâlâ ağır ağır tepeyi tırmanıyordu. Rüzgârın havalandırdığı, fazlasıyla uzun paltosu bacaklarına dolanıyordu. Cu Ruiçen bir dakika kadar onu izledi, sonra bana döndü: “Sen de böyle düşünmüyor musun? Bak, Hu Şimin ile Li Ciyun buna en güzel örnek. Hu Şimin Bölge Merkezinin Propaganda Şefiydi. 1949’da bu göreve getirilen ilk kişiydi, daha sonra da öldürüldü. Herkesin saygınlığı iade edildi, ama ne bir ‘özür dilendi’ ne de ‘anma toplantıları’ yapıldı. Tabur Lideri bile bu yüzden görevden alındı -aksi halde Kao Şueyi buraya asla gelemezdi. O özel davanın hâlâ sürdüğünü duydum. Li Yicun yalnızca Devlet Çiftliğinde bir tarım işçisiydi. Tıpkı senin gibi ağır iş cezasını çekti ve ‘şapkalandı’, sonra da öldürüldü. Şimdi onu savunan, hakkını arayan bir kişi var mı?”

Genellikle ağzı sıkı ve ölçülü biri olan bu adam ne çok şey görmüştü. Suskunluğunu sürdürse de hepsini anımsıyordu.

“Evet, haklısın.” Sigaramı söndürdüm. “İşin doğrusu, Li Yicun’un ölümü Hu Şimin’inkinden çok daha büyük bir adaletsizlikti. Hu’nun ölümünü hoş görebilirsin, zaten hastaydı ama Li ölümle ‘düzeltilene’ kadar yaşam dolu biriydi.”

“Hapisteyken bütün bunlara kendi gözlerimizle tanık olmadık mı?”

“Pekâlâ, bana ne önerirsin?” Cu Ruiçen her adımını ölçerek atan birine benziyordu, ondan öğüt isterken ciddiydim.

“Lao Cang,” diye başladı. Dudaklarını komik bir biçimde büzmüş olmasına karşın, sözleri içtendi. “Başkan Mao, yaşamında ilk kez doğru bir şey söyledi: ‘Tabak çanağınızın kırılmasından korkmayın.’ Geçmişte, evimin güvenliğini yitirmekten ödüm kopardı; tek derdim huzurlu yaşamımı korumaktı, oysa sonunda her şey alt üst oldu...” Eliyle sözlerini yineledi. “Bak, sonu nereye vardı. Sen akıllı adamsın, bilmen gerekir. Dedikleri gibi, ‘Otuz altı savaş taktiğinin içinde en iyisi kaçmaktır.’ Yerinde olsaydım buradan bir an önce kurtulurdum.”

Budala tepeye ulaşınca, sohbetimiz de sona erdi. Cu Ruiçen onun yanına gitti, birlikte koyunları ayaklandırdılar. Kısa kırbaçlarıyla dürterek bütün koyunları tek tek ağıldan çıkardılar.

Koyunları dağdaki patikaya doğru gütmelerine yardım ettim. Ayrılırken el sıkıştık, gülümseyerek şöyle dedim: “Budala ile yukarda çok rahat edeceksin. Böyle günlerde en güvenlisi onun gibi biriyle olmak.”

“Pek sanmam.” Başını çevirdi, anlamlı bir bakış fırlattı. “Budala’nın ağzını açacağı gün çok uzakta değil.”

Kır beygir doğuya yollanmıştı, koyunların yönüyse batı, karanlık bulutlarla sarılı dağlardı. Gübrelerini yola saçarak ilerlediler. Gübrenin kokusu dondurucu, kuru rüzgârda dalgalandı, sonra yavaş yavaş havaya karıştı. Adamları da koyunları da bir daha görmedim.

4

İşten sonra eve döndüm, küreği kapının arkasına bıraktım; gözüme hala köşede asılı duran kırbacını ilişti. Üzerini daha şimdiden ince bir toz tabakası kaplamıştı. Kırbacı çivisiyle birlikte duvardan çekip aldım, ortadan ikiye ayırıp kapının dışına attım.

“Döndün mü?” Küçük bir taburede oturuyordu, önünde bir sepet dolusu ördek yumurtası vardı. Bana bakıp gülümsedi.

“Döndüm.”

“Atlar satılmış -onlardan ayrıldığına üzüldün mü?” Yumurtaları toprak bir kavanoza dolduruyordu. Kavanoz kaynamış tuzlu suyla doluydu.

“Üzülmek mi? Bırak atları, insanlardan bile bıkıp usandım.”

Oda ılık, aydınlıktı; demir ocağın üzerindeki kapak kızarmıştı. Ellerimi ısıtmak için kapağın üzerine koydum, gözlerimi yumdum, sonra sıcak ellerimi alnıma dayadım. Bir an başım döndü, bayılacak gibi oldum. Burası evimdi -her erkeğin gereksindiği sıcaklık işte buydu. Öte yandan, insanoğlunun yarattığı her şey kısa bir süre sonra onu sarıp sarmalıyor, kıskıvrak bağlıyordu. Ocaktaki şu ateş, şu tencerelerle tavalar, şu iki küçük oda, hepsi de bana mutlu olmam için verilmişti, bense onlara karşılık özgürlüğümden vazgeçmiştim.

“Senin için yumurta turşusu kuruyorum. Görüyor musun!” Sesi arkamdan geliyordu.

“Görülecek ne var ki?” Gözlerimi açtım, yüzümü ona döndüm.

Hiç de gücenmiş gibi değildi, sözünü sürdürmeden önce bir an duraladı. “Zaman ne kadar hızlı geçiyor. O küçük ördek yavrularını aldığımızda yeni evliydik -şimdiyse bize yumurta veriyorlar.”

Doğruydu. Kedi de büyümüştü, ocağın sıcak tezgâhına kıvrılmış yatıyordu; dünya umurunda bile değildi. Esnerken gözlerini uykulu uykulu kırpıştırdı. O gece, Kao Şueyi’nin bacaklarının arasından fırlayan da işte bu gri kediydi. Tıpkı kır beygir gibi o da neler neler görmüştü: Bu dünyada insanlar en çok öteki insanlardan korkarlar -hayvanlardan korkmazlar, en yabanıl yaratıklardan bile.

Şiyanciyu başını eğdi, yumurtaları kavanoza tek tek yerleştirmeyi sürdürdü. Ördek yumurtaları dibe batmıyor, kar beyazı bir tabaka halinde tuzlu suyun yüzeyinde yüzüyordu. Mutlu bir sesle sordu: “Güneylilerin ördek yumurtasına bayıldığını duymuştum. Doğru mu?”

Alayla homurdandım. “Senin de duymadığın şey kalmamış.”

Başını kaldırıp yüzüme baktı, beni dikkatle paylarken gözlerindeki ışık söndü. “Geçmişte söylediklerimi yüzüme vurmaktan hiç vazgeçmeyecek misin?”

“Sözcükleri unutmak kolay, yapılanları unutmaksa çok zor.”

Bunları söyledikten sonra perdeyi araladım, içteki odaya geçtim. Kapıdan bozma masanın başına oturdum, kapağında ‘Kızıl Muhafızın Güncesi’ yazan not defterimi önüme çektim.

Yazmanın zevki yalnızca birşeyler üretiyor olmaktan kaynaklanmaz. Zevkin yarısından çoğu yazma işleminin kendisindedir. Çözümlemek, bir araya getirmek, usa vurmak, sonuç çıkarmak ve karar vermek: Bu ruhsal eylemler bedensel alıştırmalara benzer. Mutlu olmak için bir yere gitmeniz gerekmez -salt kaslarınızı hareket ettirerek ruhunuzu çalıştırdığınızı hissedersiniz. Neredeyse yirmi yıldır doğru dürüst bir şey yazmamıştım; yalnızca öz eleştiriler, öz çözümlemeler, haftalık düşünce raporları, tahıl tayınının artırılması için dilekçeler ve o evlenme başvurusu -bir de başkaları için birkaç ‘kapsamlı eleştiri maddesi’. Belki de ‘ıslah’ edilmemin amacı buydu: Bir hayvanın derisinin yüzülmesi gibi benim de kültürden soyulmam gerekiyordu. Gerçi derisi yüzülen kişinin bunu oldukça acı verici bulduğu yadsınamazdı ama avcı için yalnızca doğal ve gerekli bir işlemdi.

Dört ay önce, sel felaketini kılpayı atlatmamızın ve benim ‘normal’ bir erkek olmamın ardından kalemimi yeniden elime almış, yazmayı

denemiştim. Kâğıdın üzerinde beliren şey hem yapmacık hem de anlaşılmazdı. Her harfin üzerinde çalışmam gerekmişti, bambu şeritlere oyulan çok eski harfler gibi. Beyinle parmaklar arasındaki harekete geçirici dişli paslanmıştı sanki. Beynimdeki sözcükleri kâğıda geçirmek nasıl da zordu. Boş boş bakarak öylece oturur, sözcükleri birer birer yakalamaya çalışırdım.

Giderek, alıştırma yapa yapa dişliler yeniden dönmeye başladı. Tuhaf biçimler bir kez daha tanıdık gelir oldu. Aklından geçeni özgürce konuşabileceğin kimse yoksa, tek” kişilik bir uğraşı olan yazma eylemi, düşünmeyi sürdürmenin en etkin yolu olup çıkar. Beyindeki bir kavram, kâğıt üzerinde sözcükler halinde belirip fırça darbeleriyle bir dizi köşeli Çin harfine dönüşünce, bağımsız, elle tutulur bir varlığa dönüşür. Sizi alıp kendiliğinden yeni bir keşfe, o kavramla onu izleyen başka kavramlar arasındaki ilişkiye götürür. Düşünceler birbirine usul usul eklenir, eklemlenir, gelişigüzel ve karmaşık düşünceler elenir, mantık tarafından düzene sokulur. Delilerin zırvaları, bir düşteki mırıltılar bile bir kalemin o sihirli devinimleriyle düzene sokulabilir.

Duyuların, tatma, görme, duyma ve dokunma mutluluğunun yanı sıra beynin harekete geçirebildiği bir mutluluk türü daha vardır. Bu, herhangi bir şeyin sonucunda ortaya çıkan bir mutluluk değildir; yaşamın bütün o yüzeysel tuhaflıklarının ulaşamadığı, derin bir yerden doğar. Bu yerin gördüğü tek ışık insan zekâsının çakıp sönen kıvılcımlarıdır.

İnsanlık halkasının dışına savrulmuş olmak her zaman kötü bir §ey değildir: Bunun düşüncesi kişiye özgürlük, zihnine ise belli bir arınma sağlar. Bu arınmış zihin bir floresanın ışığı gibidir -size yeni bir yol açamasa bile en azından önünüzdeki yolu aydınlatır.

Bu yol giderek çoğalan tehlikelerle doluydu.

Bugün herhangi bir şey yazacak yürekliliğim yoktu. Sonunda kararlılığımın billûrlaşmış olmasına karşın aklım çok karışıktı. Not defterini kapatıp kaldırdım, soyunmadan yatağa uzanıverdim. Ceketin yumuşak yakası yanağıma sürtünüyordu. Bu ceketi benim için dikmiş, sonra da övünçle bana sunmuştu: “Yirmi yıldır böylesine sıcak bir palto giymediğine bahse girerim.” Ma Yinghua bir keresinde benim için bir kilimden bozma bir eşofman pantolonu dikmişti, ama bu yüz yıl önceydi. Üstünden öyle uzun zaman geçmişti ki bazen böyle bir şeyin gerçekten olup olmadığına şaşıyordum. Oysa o sıralar elle tutulacak kadar gerçekti. Kadınlar bu tür

konularda çok becerikliydi. İğneyle iplik kullanarak sizi kendilerine dikmek konusunda uzmanlaşmışlardı. Onların elinden çıkan bir şeyi giyerken, onları düşünmenizden daha doğal ne olabilir: Lambanın altındaki başı, İğneyi kavrayan parmakları, ipliği yalnızca kadınlara özgü bir devinimle çeken serçe parmağı. Her ilmek onun ılıklığını, kokusunu, inceliğini, cinselliğini dokur. Sonunda, bedeninizi saran şey kumaş değil, onun size tutunan o sıcak, küçük elleridir.

“Yaşam yalnızca koyun eti yemekten mi ibaret yani?” Belki değil, ama yemek yemek yaşamın çok önemli bir parçası, özellikle bizim gibi yoksullar için. Devlet Çiftliğinde herkese ayda bir liyan[31] yemeklik yağ veriliyordu. He Lifang her ayın birinde bu yetersiz tayına söylenirdi. “Kahrolasıcalar. Bize verdikleri yağ ancak bir göz damlalığını doldurmaya yeter. Tencereye birkaç damlacık damlatabiliyorum.” Şiyanciyu ise bir liyan’lık yağı olduğu gibi bana ayırırdı. Her yemek pişirişinde, kızdırdığı azıcık yağa soğan doğrar, soğanları hafifçe öldürdükten sonra üzerine yiyeceğim erişteleri eklerdi. Kendisiyse yağı ölçtüğü küçük kaşığı yalamakla yetinirdi. Bu kaba saba davranış, bana duyduğu büyük sevgi ve ilgiyi göstermek içindi: Sevgisini vurgulamak, aşkının büyüklüğünü kanıtlamak zorundaydı.

Aynı biçimde, Devlet Çiftliğinin verdiği acınası et tayınını da hiç dokunmadan bana sunuyordu. Şiyanciyu et yemez, yalnızca kemikleri kemirirdi. Böylesi bir aşkın benim için bir baskı, ağır bir yük olduğundan yakınınca, beni avuturdu: “Baksana ne kadar şişmanladım. Et, yağ yemediğim halde hala güçlü ve sağlıklıyım.” Sonra benden kaslarını ellememi isterdi. “Erkeklerin kadınlardan daha çok kaloriye gereksindiğini duymuştum. Kamplarda kalmış biri olarak bunu bilmen gerekir.” Evet, bu ikimizin de çok iyi bildiği bir şeydi. 1960 yılında kamplarda ölenlerin çoğu erkekti.

Kısacası, bir zamanlar sürdüğüm bekâr yaşamından eser kalmamış, eski alışkanlıkların yerini bir aileye özgü alışkanlıklar almıştı. Daha kesin söylemek gerekirse, onun alışkanlıklarını benimseyecek biçimde eğitilmiştim. Gündelik yaşamımın bütünüyle ona bağlı olduğu söylenebilirdi; şımartılıyordum. İçi pamukla pekiştirilmiş, sıcak palto, yeni yıkanmış, tertemiz iç çamaşırları, yatak örtüsü, döşek, çarşaflar, yatak, bu odadaki her şey (bembeyaz şişesindeki Kardelen losyonunu ve penceredeki

ucuz, pamuklu perdeleri de unutmayalım) hepsi onun eseriydi. Bu nesneler yaşamımı el birliğiyle kendilerine bağlıyorlardı. Şiyanciyu bu küçük evi kafasındaki yuva kavramına göre yaratmıştı. Sonra da beni onun içine yerleştirmişti, bense boyun eğmiş, onun bir parçası olmuştum. Ondan ayrılmak pek kolay olmayacaktı, çünkü önce bir parçamdan ayrılmak zorunda kalacaktım.

Ne yapacağımı bilmiyor, tavana yapıştırılmış olan gazetelere bakıyordum. Gazeteler baştan aşağı sık satırlarla doluydu, öte yandan, ne yaşamı açıklayan ne de insana nasıl yaşanacağını gösteren tek bir satır vardı. Son yirmi yıldır herkes dürüstlük konusunda gözalıcı bir oyun sergilemiş, görkemli bir doğrulukla sayısız saçmalık ve yalan kusmuştu. Bu müthiş laf ve yalan kalabalığı gerçekdışı ama korkutucu bir dünya yarattı. Aynı anda iki dünyada yaşıyormuş duygusuna kapılıyordum; kendime ait bir dünyayla, yapay bir dünya - günlerimi denetleyen, yaşamamı ya da ölmemi kararlaştıran da bu ikinci dünyaydı. O yapay dünyayı kırıp geçmek, eski varlığıma dönmek istiyordum. Ama gelecek böylesine belirsizken, üstelik koca koca fırtınaların koptuğu bir dönemde bu dünyanın içinde bir süre oyalanmaya değmez miydi?

Ansızın perdeyi araladı ve içeri daldı.

Bir hışım geldi, döşeği hoplatarak yatağa oturdu; yüzü öfkeden kıpkırmızıydı. “Geçmişimi deşeleyip durma diye sana kaç kez söyledim! Senin geçmişin pek mi temiz yani ?”

Önlüğü hala belindeydi, buysa göğüslerini olduğundan da diri ve dolgun gösteriyordu. Ellerine losyon sürdü, koparıp atmak ister gibi ellerini üst üste ovuşturdu.

“Ne?” Şaşkınlıkla doğruldum. Onu yaralayacak bir şey mi söylemiştim yine?

“Beni terk etmek için boyuna geçmişimi öne sürüyorsun. Eh, ben de şu anda yaptıklarını koz olarak kullanırım, böylece ödeşiriz.” Gözleri küçümseme doluydu, her an ağlamaya başlayacakmış gibi görünüyordu.

“Şu anda yaptıklarım mı? Ne demek istiyorsun?” Bir gün bu biçimde patlayacağını düşünmem gerekirdi. Sürekli yumuşak, uysal olmasına karşın gücünü yavaş yavaş topladığı anlaşılıyordu. Ördek yumurtaları tuzlu suya yatırılırken, Şiyancuyu’nun öfkesi de içten içe kaynıyor olmalıydı. Her ikisi de tamamlandığında, Şiyanciyu patlamaya hazırdı.

“Her gece ne yazıyorsun bakalım?” diye sordu. “Bu yuvanın yıkımına neden olacaksın.”

“Geceleri yapacak daha iyi bir iş bulamayınca birşeyler karalıyorum. Bu seni hiç ilgilendirmez.” Dingin kalmaya çalışıyordum.

“Evet efendim, ilgilendirir. Bal gibi ilgilendirir.” Bağırmaya başladı. “Artık bekâr biri olmadığını iyice biliyorsun. Şimdi bir evin var, bu evde de iki kişi yaşıyor.”

Derin bir soluk aldım: Evet, iki kişiydik. Bunu neden daha önce düşünememiştim? Ne yaptığımı ondan gizlemiştim, ama bir yandan da onu bu sorumluluğu üstlenmeye zorlamıştım. Yanıtlamama kalmadan, yeniden başladı: “Bilmediğimi sanıyorsun galiba? Geceleri bedenin benim yanımda, tamam, ama aklın kimbilir nerelerde?”

Ona her şeyi açıklamaya niyetliydim, ama bu sözleri duyunca caydım. Onu aşağılayan bir gülümsemeyle, “Şaka mı yapıyorsun?” dedim. “Daha önce de dediğim gibi, olup bitenleri algılayış biçimin öteki insanlardan bütünüyle farklı.”

“Aptal numarası yapma.” Suratını acımasız bir anlam kapladı. “Sana sorun çıkarmayalım demiştim. Gücümüz hiçbir şeye yetmez, demiştim. Ama kafanın dikine gitmeyi sürdürdüğüne bakılırsa, canına susamışsın. Yalnızca günce tuttuğu için kaç kişinin çalışma kamplarına gönderildiğinden haberin var mı? O kampları yeterince tanımadın mı? Özellikle bu suçun sonuçlarını kimse senden iyi bilemez. Hâlâ yetmedi mi?”

“Hayır, yetmedi.” Arsız ve dik başlı biri olup çıkmıştım.

“Madem böyle düşünüyorsun,” dedi, “öyleyse seninle sonuna kadar gitmeye hazırım -yeter ki geçmişimi başıma kakma.”

Bu sözler beni durdurdu; bir an duygulandım. Bu Çin’de daha önce pek çok kez oynanmış olan bir oyundu. Ona niyetlendiğim, daha doğrusu yaptığım şeyi apaçık söylese miydim? Bunu anlayabilecek bir kadın mıydı? Çabucak ona bir göz attım: Güzel, şehvetli ve cahildi. Kao Şueyi gibi birini kolayca heyecanlandıracak, onun tarafından baştan çıkartılabilecek bir kadın. Gözümün önünde bir erkeğin imgesi belirdi; aşkı yücelten şiirler yazan bir ilkokul öğretmeni. Üç yıllık ağır çalışma cezamızı birlikte çekmiştik: ‘Devrim karşıtı fikirler’ besliyordu ve onu ihbar eden kişi, karısıydı.

Dudaklarım gerildi. “Boşversene. Hem boşuna kaygılanıyorsun; işler o kadar ileri gitmez. Doğruyu söylemek gerekirse, benim tek korkum geçmişte öğrendiklerimi unutmak, işte o saçma sapan günceyi de bu yüzden tutmaya başladım.”.

“Geçmişi bir türlü unutamadığını söyleyen sen değil miydin?” Belli belirsiz bir gülümseme yüzünü şöyle bir yaladı, ama hızla silindi, geride bir sıra beyaz, saldırgan diş bıraktı. “Saçmalık diyorsun. Demek ki ne yazdığının bilincindesin? O sayfalarda şu anda uygulanan politikaya karşı çıkmayan tek bir tümce var mı? ‘Kapitalist sınıfın haklarının hiçe sayılmasını’, ‘Song Ciyan’ın eleştirilmesini’ yermeyen tek bir satır? İyi kötü ilkokula gittim, okumayı da unutmadım. Bir de sana aldığım şu radyo var. Oyunları dinlemen, oyalanman içindi. Sense her gece bir gizli casus gibi kulaklıkları takıyorsun.”

“Pekâlâ, pekâlâ. Seninle kavga etmek istemiyorum.” Haykırışlarına son vermek ve ateşkes istediğimi göstermek için yatağa uzanmak istedim.

“Sen ne yaptığını sanıyorsun? Ne yapıyorsun?” Bedeni kaskatıydı, sorusunu üst üste yinelerken cam gibi gözleriyle yüzüme bakıyor, ama gözyaşlarını tutuyordu.

Senden ayrılmak istiyorum! Salt senden değil, buradan da. Ama sustum, camdan dışarı baktım. Dışardaki bir şey, o gri gökyüzünün en ucundaki bir şey beni heyecanlandırdı. Camın önünden bir serçe geçti, soğuk rüzgâra karşı acı acı ötüyordu. Odanın içi sıcaktı; yine de o serçenin yerinde olmak isterdim’.

“Senin de öteki erkekler gibi olduğunu sanıyordum, yani mantıklı, aklı başında biri,” diye sürdürdü sözünü. “Seni çok kez izledim; uyurken, seni okşarken, seni severken... meğer hiç beynin yokmuş. Neyse, en azından daha sağlıklı, gerçek bir erkeksin şimdi. Yalnızca bir kez hata ettim, sense buna sımsıkı yapıştın ve beni ezmek için kullandın. Bu kadar basit değil, bilmiş ol. Cang Yonglin, patronlara burada neler yazdığından bir söz etsem, Cang Yonglin olmaktan çıkarsın. Beni aptal mı sanıyorsun? Kafandan ne şeytanca düşünceler geçtiğini bilmiyor muyum? Beni bu kadar kolayca fırlatıp atabileceğini mi sanıyorsun? Bir dene de gör!”

Burnunu çekmeye başladı, bu ses beni hem duygulandırıyor hem de sinirlendiriyordu. Ona bakmak istemiyordum, oysa dirençle yüzüme bakmaya çalışıyordu. Uysal, yumuşakken küçük bir kediye benzerdi, kucağıma sokulur, onu okşamama izin verirdi. Ama tepesi atınca, dövüşçü

bir çekirgeden farksızdı: Kavgayı iki dövüşçüden biri ölünceye kadar sürdürmeye hazır bir halde, insanın karşısına dikilirdi. Gözleri karanlık ve kararlıydı, ama gözyaşları yanaklarından yuvarlanmaya başlamıştı. Evet, bu Şiyanciyu idi. ‘Aşk’. Yavan romanlarda İnsanı kusturacak kadar sık yinelenen bu sözcük, onun dudaklarından bir kez olsun dökülmemişti. Öte yandan, karşımda duran şey onun aşkıydı: Çılgın ve istekli. Aşk, insanı hem çeken hem de iten bir duyguydu. İnsan onsuz yaşayamıyordu, ama fazlasıyla da yaşayamıyordu.

“Yalnızca bir kez, demek?” diyerek soğuk soğuk güldüm. “Birini öldürmek için tek bir bıçak darbesi yeter. Senin şu ‘bir kez’ var ya, beni öyle derinden yaraladı ki yeri hâlâ acıyor. Beni elevermeyi düşünüyorsun, ama bunu göze alıp alamayacağını çok merak ediyorum. Benim hakkımda başkalarına bir tek sözcük edersen, evliliğimiz biter.”

“Gör bakalım, göze alıyor muyum, alamıyor muyum.”

Durumu tersine çevirmek için çabalarken, gözlerinde bir anlık bir kuşku ve korku belirdi; yine de zayıflığını belli etmemeye kararlıydı. Gözlerimin nasıl buz kestiğini görmüş, nedenini çıkartamamıştı. Beni anlamamıştı: Hâlâ onun bir parçası olduğumu sanıyordu, buysa kendisini bile anlamayı beceremediğini gösteriyordu.

“Geçmişi bir kez daha deşelersen, neler yapabileceğimi görürsün,” diye yineledi.

“Benim geçmişimle seninki apayrı iki konu,” dedim. “İkisini karşılaştıramazsın. Yine de bir denemeye ve gözümü korkutmaya niyetlisin sanırım?”

“Ah! Bu bir göz korkutma mı sence?” Birden haklılığına sonuna kadar inanan biri olup çıkmıştı, suçlanacak hiçbir şey yapmamıştı sanki. “Peki, ya sen? Beni başından atmanın kolay olduğunu mu sanıyorsun?”

“Hayır, seni başımdan atmayı düşünmüyordum. Ama bütün bu söylediklerinden sonra, başka çıkar yol kalmadı. Bir süredir beni ihbar etmeyi tasarladığın anlaşılıyor.” Yatağın üzerine bağdaş kurup oturdum, cebimdeki sigara paketine uzandım. Onu terk etmek için aradığım gerekçeyi bulmuştum.

Ansızın öyle kızdı ki suratı bembeyaz kesildi. Karar vermeye çalışırken bedeni kıvrım kıvrım olmuştu sanki. Üzerime saldırmaya hazırlandığını sandım, ama o kitap rafına doğru atıldı. Tek bir hareketle not defterimi kaptı, sıkıca göğsüne bastırdı.

“Bu kadar sıkman gerekmez -onu senden almaya çalışan yok.” Sonra yatağa sırt üstü uzandım, sigaramı yaktım. Kibriti kapıya doğru fırlattım. “Kapıya doğru tek adım attığını görürsem... bir tek adım...”

Bunu yapamayacağını bilmeme karşın yapmasını diledim. Vicdanımı susturmak için onun tepemi iyice attıracak davranışlarda bulunması gerekiyordu. Eğer birini terk etmeyi tasarlıyorsanız, en iyi yöntem ilk yanlış adımı onun atmasına izin vermektir. “Hele bir dene. Kapıya doğru bir adım attığını bir göreyim...”

“Pekâlâ, geçmişi deşelemeyi sürdürecek misin?”

“Neden sürdürmeyecekmişim? Bunun farklı olduğunu daha önce de söylemiştim.”

Yüzü birden öylesine değişti ki neredeyse tanınmaz bir yüz olup çıktı. Çok tuhaftı -bu akıl gücünü yitiren birinin yüzüydü. Not defterini sımsıkı kucakladı, ağlayarak kapıya doğru atıldı. Hemen doğruldum, sigarayı attım ve ne yaptığını anlamak için kulaklarımı diktim. Dıştaki odaya koştu. Masanın üzerine kapanıp hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Yere çarpıp parçalanan vazonun sesini duydum.

İşte gedik açılmıştı -onu kapatmalı mıydım, yoksa daha da derinleştirmeli mi? Uçurumun tam kıyısında durdum, başım dönüyordu, eğilip derinliklerine doğru baktım. Çok güçlü bir çekim beni aşağıya doğru çeker gibiydi. Her iki dünyayı da kırıp geçmenin tek yolu kendimi o uçuruma atmaktı. O zaman kendimi ya yepyeni bir ülkede bulacaktım, ya da hapiste.

Telaşlanmış gibi yaparak yataktan atladım, iki adımda dış odaya geçtim. Not defterini ondan zorla almaya hazırlanıyormuş gibi davranıyordum. Buraya kadar gelmişti ama bir adım daha atamazdı. Yanılmışım; üstüne yürüdüğümü görünce ayağa fırladı. Defteri göğsüne sıkı sıkı bastırarak ön kapıya doğru atıldı, bu ‘suç kanıtını’ doğruca patronlara götürmeye, beni ihbar etmeye niyetliymiş gibiydi. Onu yakaladım; vargücüyle bana karşı koydu. Geçmişte tutkumu ateşlemiş olan yumuşak gövdesi sertleşmiş, katılaşmıştı, kollarımın arasındaki bu beden, bir düşmanın bedeniydi şimdi. Not defterine uzandım; elleri deftere ölümcül bir güçle yapıştı. Bir oyundaymış gibi bir ileri bir geri sallandık. Ama bu sahneyle ilgili metin ansızın bitti: Bir sonraki hareketin ne olacağını bilemeyen oyuncular durakladı. Uydurma bir oyunu gerçeğe dönüştürürken,

canlandırdıkları kişilikleri şimdi yalnızca içgüdüleriyle oynamak zorundaydılar.

Tam o anda kapı açıldı, Haytz hızla odaya daldı. Şaşkın şaşkın kalakaldık ama defteri hâlâ bırakmamıştık. Bir tek bakış Haytz'ın ne için dövüştüğümüzü anlamasına yetti. Kollarını iki yana açıp bağırdı: "Kesin artık! Huan Şiyanciyu, söyleyecek bir şeyin varsa derhal söyle..."

Şiyanciyu defteri bana doğru ittikten sonra ağlayarak içteki odaya kaçtı.

Haytz bana göz kırptı. Günceyi kalın ceketimin cebine soktum, derin bir soluk alıp yatışmaya çalıştım; sonra Haytz ile birlikte dışarıya çıktık. Kış rüzgârı gücünü sergiliyor, köyün çerçöpünü düzlüklere doğru savururken şiddetle uğulduyordu.

Kendimize rüzgâr almayan bir köşe bulduk, yere çömeldik; ceplerimizden birer sigara çıkarıp sessizce yaktık. Haytz sigarasından birkaç nefes çektikten sonra, gözlerini kıstı ve şöyle dedi: "Hiçbir şey görmedim, hiçbir şey bilmiyorum. Ayrıca sana o defterde neler yazdığını da sormuyorum."

Bir an durakladı, sonra yere kocaman bir tükürük fırlattı. "Bunları daha önce de yaşadım. Kahrolas'.ca Kızıl Muhafızlardan biriyken, Beijing'in sokaklarında. Başbelası bir kaltak, kocasının not defterini almış, 'rapor' etmem için bana getirmişti. O zamanlar öyle salaktım ki bir an durup düşünmedim bile. Defteri patronlara vermenin bana yarar sağlayacağını düşündüm. Adam suçlu bulunup tutuklandı, kaltaksa boşanmayla ödüllendirildi.

"Lao Cang, bir kadının tembel ya da açgözlü olması hiç önemli değildir. Yeter ki KGB olmasın, işte o zaman tanrı yardımcın olsun. Her gece bir saatli bombaya sarıldığını bir düşünsene. Sana uzun zaman önce söylemiştim; karının iyi bir köteğe ihtiyacı var. Kaltağın o piç herifle pek içli dışlı olduğunu da söylemiştim. O sıralarda sana çok bozulmuştum, sonra seni köşeye sıktırdığını tahmin ettim. Demek elindeki koz buymuş! Lao Cang, böyle bir kadına hâlâ nasıl katlanıyorsun? Seni istediği an kamplara geri gönderebilir. Bir yolunu bulup ondan kesinlikle kurtulmalısın..."

Köyün sokakları boştu, rüzgâr insanları da önüne katıp götürmüştü sanki. Daha birkaç nefes çekmiş olmama karşın sigaram yarısına kadar yanmıştı bile. Duygularımı kim anlayabilirdi? Sinirler elektrik gibi prize

sokulup bir başkasına iletilemez. Dışardan bakan biri için bir başkasının durumu her zaman çok yalın görünür.

“Sağol Haytz,” dedim. “Bana çok yardımcı oldun. Bütün bunların sonu nereye varacak bilemiyorum. Ona gelince…”

Nasıl bir sonuca ulaşabilirdi ki? Bu geceki fırtınadan sonra konuyu daha fazla uzatmayacağından emindim. Bir kadının öfkesi çöle açılan bir ırmağa benzer: Başlarda çalkantılı ve taşkındır, ama bir süre aktıktan sonra yavaş yavaş gözden yiter. Ağzımda zehir gibi bir tat bırakan sigarayı öfkeyle fırlattım.

“Canı cehenneme!” Haytz birden tepesi atmışçasına ürperdi. “Bütün bu olanlar yüzünden neredeyse unutuyordum. Koşarak evine gelmemin nedeni, öğleden sonra duyduğum haberi sana iletmekti. Sen işteydin, hoparlörden Başbakan Cu’nun öldüğünü duyurdular.”

“Olamaz.” Yüzüne bakakaldım, ilk anda ne dediğini kavrayamamıştım.

Ne kadar erken!

Kapıyı açtım, bir elimle de kapının arkasındaki küreği aldım, kapıyı sıkıca kapadıktan sonra küreği kapıya destek yaptım. Sonra ocağın yanına gittim, kapağını kaldırdım. İçindeki kömürler çıtırdayarak yanıyordu, alevler kıpkırmızıydı. Korlaşmış ateş, tek gözlü bir ejderha gibi parıldıyordu. Paltomun cebinden not defterini aldım, plastik kılıfını çıkardım. Sayfaları tek tek yırtıp alevlere fırlatmaya koyuldum: Oku bakalım! Sorgula hadi!

Kâğıtlar sarı dillerini çıkardılar, sonra karardılar, sonunda da bembeyaz kesildiler. Soluk alabilen bir ruh gibi hâlâ için için yanan küller, kor halindeki kömürlerin üzerine döküldü. Yanan sözcüklerin kendilerine özgü bir yaşamı vardı, onlar yüreğimin kanı, beynimin ürettiği kimyasal bir bileşimdi. Şimdi gönderildikleri yerde, ocaktaki ateşin içinde durmadan bir ileri bir geri devinmeyi sürdürüyorlardı. “Kâğıt, yanacaksan yan artık! Üzerindeki işaretler beynime sonsuzcasına kazındı. İster bütün dünyayı dolaşayım, ister parmaklıkların ardına konayım hiç fark etmez -sizi hep anımsayacağım, tıpkı kendi çocuğunu her yerde seçebilen ana babalar gibi. Sizi gün ışığına çıkaracağım, öteki insanlara göstereceğim gün gelecek, mutlaka gelecek. ‘Kış çabucak geçecek ama bahar asla gelmeyecek.’ Hayır, buna katılmıyorum. Baharın geleceğine inanıyorum.”

Hâlâ içteki odadaydı, ne yaptığını duyabiliyordum. Bir süre sonra yanan kâğıdın kokusunu almış olmalı ki hızla dışarı çıktı.

“Ne yapıyorsun?” Bana doğru koşarken, kalan sayfaları elimden almaya çalışırken bütün bedeni titriyordu. Dirseğimle onu yana ittim. “Ne yaptığımı sanıyorsun? Başarı puanı almaya mı çalışıyorsun?”

Gözleri faltaşı gibi açıldı, bir yabancıya bakar gibi baktı bana. Sonra ansızın gevşedi, kendini tabureye bıraktı.

“Cang Yonglin, huzur içinde ölmeyeceksin. Kafanın içi karman çorman. Söylediğimi yapabileceğime gerçekten inandın mı? Ben de bir insanım.”

Acınası bir hareketle bileklerini ovuşturup duruyordu, dudakları gerilmiş, kızarmış gözleri alevlere dikilmişti. Sessiz yaşlar gözlerinden art arda yuvarlanıyordu.

Yapamayacağını biliyorum, ama bunu yine de yapmak zorundaydım. Çünkü seni seviyorum, seninle kalamam. Sana acı çektirmek zorundayım, seni öylesine yaralamalıyım ki beni aklından silip atasın.

“Bitti!” Son kâğıdı da ocağın içine soktum. “Seninle ilişkimiz de öyle.”

5

Köylüler tarlalara gübre atma işinden ikili, üçlü gruplar halinde döndüler. Kıpır kıpırdılar, koşar adım yürüyorlardı, gündüz dizginledikleri enerji, akşam yaklaştıkça ortaya çıkıyordu sanki.

He Lifang soluk soluğa kalmış bir halde bana yetişti. “Lao Cang,” dedi. “Huan Şiyanciyu ile boşanacağınızı duydum.”

“Bu konuda ne biliyorsun?”

“Ne bilmiyorum ki?” Eğlendirici bir konudan söz ediyormuşuz gibi kıkırdadı. “Herkes biliyor. Huan Şiyanciyu dün gece geç vakit koşarak bize geldi, benden ve Haytz’dan aranızı bulmamızı istedi.”

“Haytz ne dedi?”

“Haytz ona hiç aldırmadı.”

“Peki ya sen?”

“Onun için çok üzüldüm.”

He Lifang tek çocuğunu Beijing’e göndermişti, şimdiyse bütün gün Taburu dolaşıp dedikodu topluyordu. Bazı sabahlar yüzünü bile yıkamadan, saçını taramadan sokağa fırlardı. İki büyük merakından biri yiyip içmek, öteki de kadın erkek ilişkisiydi.

“Neden boşanmak istiyorsun?” Sorularını sorarken geleneksel sıralamayı izliyordu.

“Seni yanıtlamak zorunda değilim. Sen bir Lider değilsin.”

Güldü. “Olanları biliyorum, bir şey söylemene gerek yok.”

“Bildiğine göre, neden soruyorsun?”

“Ah, kadınlar.” Bana cilveli bir bakış fırlattı. “Lao Cang, sen kadınları hiç anlamıyorsun. Şiyanciyu’nun daha önce kaç erkekle yattığının hiç önemi yok -onun yüreğinde bir tek kişi var. Bana inanmıyor musun?”

Bir şey demedim, gözlerimi önümdeki yola dikip yürümeyi sürdürdüm.

“Örneğin, beni al.” Şimdi de sözü kendine getirmişti; susmaya hiç niyeti yoktu. “Sana doğruyu söyleyeceğim; daha önce bir sürü erkekle yattım. Ama yalnızca bir kişiyi sevdim: Haytz’ı. Bana inanıyor musun?”

“Sana inanıyorum,” dedim.

“İyi işte, yanıtını aldın demektir.” Ona kalırsa bütün sorun çözülmüştü.

“Anlamadığım şey, yalnızca Haytz’ı sevmene karşın neden bu kadar çok erkekle yattığın.”

Hiç durumunu bozmadı, kıkır kıkır güldü. “Kadınları kesinlikle anlamıyorsun”

“Haklısın anlamıyorum,” dedim.

Bugün hava son derece duruydu, tıpkı baharın başlarında olduğu gibi. Gökyüzünde tek bir bulut olmadığı gibi dağların üstünde pus da yoktu. Bayırların arasındaki vadiye serpiştirilmiş olan çıplak taşlar buradan bile seçilebiliyordu. Geçen yıl bu zamanlar o dağlarda koyun otlatıyordum, diye düşündüm, bu yılsa boşanmaktan söz ediyorum. Bir günmüş gibi geçen on yıllık, tekdüze bir yaşamdan sonra bütün bu değişiklikler beni sersemletiyordu. Bir kez daha bu yılı, bir düşte geçirmişim duygusuna kapıldım. Bütün olup bitenler bir düştü sanki, tıpkı bundan sonra olacaklar gibi.

“Her neyse, o, senin isteyeceğin türden bir kadın değil.” He Lifang’ın aramızı bulma yöntemi oldukça tuhaftı doğrusu.

“Neden?”

“Bir kere, kısır. İkincisi, ne derler bilirsin: ‘Bir kadın ne kadar çok boşanırsa o kadar arsızlaşır; bir erkek ne kadar boşanırsa o kadar korkaklaşır.’ Birkaç kez boşanan bir kadına güvenilmez. Oysa ben... Neyse, üçüncüsü-”

“Çek git burdan.” Durup ona döndüm, yüzümü astım, elimle onu kışkışladım. “Kendi işinle uğraşsana. Herkesi rahatsız edip durma.”

“Şu haline bak, ne kadar üzgünsün.” Hala gülücükler saçıyordu. “Sana bir şey diyeceğim, o kadın var ya...”

“Gidecek misin, gitmeyecek misin?” Omzumdaki küreği elime aldım, ona doğru salladım. “Kadınlar konusunda belki de senden daha bilgiliyimdir.”

Hiç mi hiç alınmadı, bütün dişlerini gösterecek biçimde sırıttı. Sonra, bir şarkı mırıldanarak uzaklaştı: “Sana Bir Gül Gönderiyorum.”

Sıranın en sonunda olduğumu sanıyordum, ama Yaşlı Bayan Ma’nın arkamdan geldiğini gördüm. Her zamanki gibi kolunun altında bir deste yakacak odun vardı. Yürüyüş hızına bakılırsa bana yetişmeye çalışıyordu. Yolun kıyısında durup onu bekledim.

“Üzülüyorum, çok üzülüyorum!”

Beijing Operasındaki kişiliklerden biriymiş gibi, uyumlu sesi bir yükselip bir alçalıyordu. Öte yandan, yüzündeki anlama bakılırsa hiçbir derdi yoktu. Bütün yüzünü kaplayan kırışıklıklar geniş bir gülümsemeyle açılmıştı. Adımlarını dişi bir eşeğin kıvraklığı ve dinçliğiyle atarken başını kaldırmış, göğsünü germişti. Aklıma sürekli yinelediği o deyiş geldi. ‘Kadın yürürken başını öne eğer, erkekse dik tutar. İnsanın dertli olup olmadığı yürüyüşünden anlaşılır.’ Aslında erkekle kadının kişiliği arasındaki genel farklılığı tanımlamak için kullanılan bir özdeyişti; Yaşlı Bayan Ma ile ilgisi yoktu, öte yandan Yaşlı Bayan Ma bunu istediği biçimde yorumlamakta özgürdü. Kendi sıkıntılarını çözümlemiş, bunların tam ortasında mutluluğun yattığını görmüştü.

“Lao Cang, Şiyao Huan’ı neden boşamak istiyorsun?” diye sordu, yanıma gelince.

“Yine bu konuya dönmeyelim. Yeteri kadar insan sordu,” dedim. “insanlar burunlarını başkalarının işine sokmaya ne kadar da meraklıymış.”

“Senin için kaygılanıyorlar, hepsi bu.” Dosdoğru gözlerimin içine baktı. “Her ne kadar ‘şapkalanmış’ olsan da, herkes seni sayar.”

“Haklısın, bana karşı çok iyiler,” dedim sesimi alçaltarak. “Ama her yeni Atılımda yüzleri değişiveriyor. Bir bacakla bilek güreşi yapamazsın - kaybedeceğin baştan bellidir. Herkes kendini korumak zorunda. Bunca yıldan sonra bunu sen de öğrenmişsindir; herkesin kulağı Liderin düdüğünde.”

Dudaklarını büzdü, sinsice sordu: “Yeni bir Atılım mı geliyor yoksa?”

“Ne kadar da uzak kalmışsın,” diyerek güldüm. “Çoktan başladı bile. Adı da ‘Sağcılara Saldırma ve Yargılarını Değiştirme Hareketi’. Hey, şu yazdığın dilekçeye ne oldu? Yanıt geldi mi?”

“Hayır, neyse ki o dilekçeyi yazmadım.” Ödül olarak renkli bileti kazanmış gibi yüzü aydınlanıverdi. “Huan Şiyanciyu doğru dürüst yazmayı beceremedi. Sana başvurduk, sense yazmaya yanaşmadın. Sonra Cu Ruiçen’den rica ettim, ama alçak herif yalnızca homurdandı, hep ertesi güne erteledi. Tepem attı; unut gitsin dedim, kaderine boyun eğ.”

“Çok şanslısın,” dedim, onu kutlayarak. “Saygınlığın geri verilseydi, şimdi ‘Yargın Değiştirilecek’ böylece Taburumuzun ‘ilk örneklerinden’ biri olacaktın.”

“Peki ya sen?” Sorarken çenesiyle beni gösterdi.

“Bir de soruyor musun? Benim dilekçe filan yazmama gerek yok, ‘Yargımın Değiştirilmesi’ gerektiğini zaten öne sürüyorlar. Bu dünyadaki her Atılım beni kesinlikle etkiler.”

İçini çekti. “Bir yıldır her şey ne kadar sakindi.”

Gülerek uyardım onu. “Bu söylediğini kimse duymasın. Az önceki sözlerini hedef alan yeni bir slogan var: ‘Üç Emri Programa alın, çünkü denge ve birlik, sınıf çatışmasına hala gereksiniyor.’ Dikkatli olsan iyi edersin.”

“Hadi canım.” Dilini çıkardı. “Böyle bir şeyi nasıl açıklarsın? Yani hem dengeyi hem de çatışmayı istemeyi?”

“Bunun yanıtını kendin bulmalısın,” dedim.

“Eh, Lao Cang, durum, böyleyse Şiyao Huan’ı sakın terk etme.” Parmağını bana doğru sallayarak benim adıma akıl yürütmeye koyuldu. “Eğer ‘üç uzun, iki kısa’ olur da 1970’deki gibi hapse atılırsan, sana giyecek, yiyecek gönderen biri bulunsun bari.”

“Sırf hapishaneye yiyecek göndermesi için biriyle evli kalmak ha? Akıl almaz günler yaşıyoruz.”

Luo Congşi bana bir söylev yazabilmek için evlenmemi öğütlemişti; Yaşlı Bayan Ma ise hapisteyken bana yiyecek göndermesi için Şiyanciyu'yu boşamamamı söylüyordu. Aileye ilişkin yeni kavramlar bunlardı. Acı acı gülmekten kendimi alamadım.

"Evet, ne yapalım?" Yaşlı Bayan Ma da güldü. "Hayat böyle. Beni dinle; Şiyao Huan var ya -bu kadının yazgısı kötü."

"Nerden biliyorsun?"

"Fark etmedin mi?" dedi gizemli bir tavırla. "Tam ağzının üstünde, burnuyla dudağının arasında küçük, incecik bir çizgi var..."

"Yo, fark etmedim." Keyiflenmiştim. "Göster bakalım, sende de aynısından var mı?"

"Seni dalgacı seni." Gülerek beni itti. "Bende olur mu hiç? Ben yalnızca bir kez evlendim. O çizgi başından birkaç evlilik geçenlerde olur." Sesinin tonuna bakılırsa bu ayrıcalığa sahip olanları kıskanıyordu.

Bir kez daha içini çekti. "Sende hiç vicdan yok. Her şey bir yana, Huan Şiyanciyu ile sen bir 'Felaket Çiftisiniz'.[32]"

"Bunu nasıl söylersin? Evlendiğimiz dönem senin de dediğin gibi, görece dengeliydi. Unuttun mu?"

"Her neyse, yine de vicdansız birisin. Huan Şiyanciyu seni beslemek, giydirmek için elinden geleni yaptı. Bunun için onu suçlayabilir misin? İşten geç kalınca pirinç kâseni kolunun altına sıkıştırıp bir dilenci gibi yemekhanenin kapısına dikildiğin günleri ne çabuk unuttun. Hele giysilerin! O yırtık pırtık şeylerle tüyü dökülmüş bir deve gibiydin." Yaşlı Bayan Ma, beni tepeden tırnağa süzdü. "Bir de şimdiki haline bak; bayağı şıklaştın." '

Sonra, aklına kendi yazgısı gelmiş gibi gözleri daldı, hüzünlendi.

"Elbette unutmadım, nasıl unuturum." Ben de hüzünlenmiştim. "Nedeni vicdandan yoksun oluşum ya da kötü kalpliliğim değil. Kendimi düşünmek zorundayım, işte nedeni bu. Bu günlerde her şey denetimimizden çıktı -sağ kalmak istiyorsan kendini düşünmelisin."

Dıştaki odada tek başına oturuyordu.

Günlerdir işe gitmemişti. Yatakta yatmadığı zamanlar taburede oturuyor, boş boş bakıyordu. Her iki odadaki eşyaların üzerini ince bir toz tabakası kaplamıştı. Losyon şişesi bile o kar beyazı ışıltısını yitirmişti.

Odanın eski parıltısından eser kalmamıştı, oysa güneş ışınları dışarda baharın renklerini diriltmeye koyulmuştu bile.

İçeri girişimi seyretti, bana soğuk, sert bir bakış fırlattı. Dudakları kıpırdadı ama ağzından herhangi bir ses çıkmadı; öylece oturuyordu. Gözle görülecek kadar zayıflamış, solgunlaşmıştı. Odadaki her şey gibi o da ışıltısını yitirmişti. Çaktırmadan burnuna baktım ama burnuyla dudakları arasında herhangi bir çizgi göremedim. Öte yandan, alnına tıpkı bir duyurunun satırlarına ya da noktalama işaretlerinden oluşan uzun bir çizgiye benzeyen birkaç kırışık eklendiğini fark ettim.

Yanına gidip onu avutmamak, saçlarını okşamamak için kendimi güç tuttum: Kendini bir davaya adamaya hazırlanan biri olarak, onun acı anılarını neden çoğaltmalı? Pamukla pekiştirilmiş paltomu çıkardım, yüzümü yıkadım, ekmek tahtasının üzerinde duran boş kâseyi aldım, yemek pişirmeye hazırlandığımı göstermek için dirseklerimi sıvadım.

“Yemek hazırlamayı mı düşünüyorsun? Yemeğin çoktan pişti, soğumasın diye ocağın yanına koydum.” Bir an sustuktan sonra ekledi: “Merak etme, ne kadar kötü yürekli olursam olayım seni zehirlemeye kalkışmam.”

Bembeyaz pirincin üzerinde, tavada pişmiş bir ördek yumurtası vardı. Kışları fazla sebze bulunmazdı; tarım işçilerinin yetiştirdiği ördeklerin yumurtası başlıca yiyeceğimizdi. Bu yumurtayı pişirmek için en azından yarım liyan yağ kullanmış olmalı, diye düşündüm. Yumurtanın yanına biraz da, çok ince kıyılmış salamura sebze eklemişti. Koyu yeşil sebzelerin ortasına bir tutam kırmızı biber serpilmişti. Üç ana renk, yani kırmızı, yeşil ve sarı birleşiyor, iştahımı kaçıran, iç karartıcı bir sertlik yaratıyordu. Biz evlenirken Yaşlı Bayan Ma, Şiyanciyu’yu şu sözlerle övmüştü: “Akıllı bir eş, sebze turşusu kurmayı iyi bilen eştir.” Bugünse Şiyanciyu’nun uğursuz olduğunu ileri sürmüştü. Yoksa uğursuzluk ‘akıllı bir kadınla’ ‘aydın’ bir erkeğin bir araya gelmesinde miydi?

Lokmaları yutmak zordu. Yiyecek çubuklarıyla pirinçleri tek tek tutup kaldırdım. Birden anladım: Bu günlerde o minicik pirinç tayınımızı olduğu gibi bana veriyor, bu ‘güneyliyi’ kolluyordu. ‘Islah’ edilip güneye özgü bütün alışkanlıklarımdan ‘arındırılmış’ olmama karşın, minnet dolu gözlerimi ona dikmekten kendimi alamadım. Hala masanın yanında, sırtı bana dönük oturuyordu, hafifçe öne eğilmiş, ellerini kucağında kavuşturmuştu. Michelangelo’nun yapıtlarından birini çağrıştırıyordu.

İlkyazın ışınları camdan içeri giriyor, onun çevresinde yumuşacık bir ayla oluşturuyordu. Karşımdaki sahne haykırıyordu: “Bunu unutma! Anımsa. Gelecekte, bu anı birçok kez yeniden düşünürken, bu özel anının hüznünü ve acılığını da tadacaksın. Bunu anımsamak zorundasın. Hepsini belleğine kilide.”

Akşam olunca birbirimize tek sözcük etmeden yatağa girdik. Lambayı söndürdü, derin bir soluk alıp ansızın konuştu: “Bu evin sonu geldi, bundan artık eminim. Bugün ördekler de kedi de ortadan kayboldu. Şu küçük yaratıklar öyle akıllı ki; insanlar onların eline su dökemez. Ne zaman bir aile parçalansa ya da birinin başı derde girse, bunu herkesten önce hisseder ve tam zamanında çekip giderler.”

Sesi çok kalın bir karanlığı yarıp kulaklarıma ulaşır gibiydi. Bu, içindeki bütün duyguların karanlık tarafından emildiği bir sesti: Düz, çıplak ve güçsüz. Bir ölü konuşabilseydi işte böyle bir sesle konuşurdu. Bedenim buz gibi oldu. Bu iki odaya sızan doğaüstü bir güç zamanın ağır perdelerini sessizce kaldırmış, ürkütücü geleceği kısacık bir an için bize sergilemişti. Örtülerin altında soluğumu tuttum, bir sonraki sözlerini bekledim ama bir daha konuşmadı.

Uzunca bir süre sonra, olanca yürekliliğimi toparlayıp sordum: “Kedi de ördekler de gitti demek?”

Beni yanıtlamadı.

“Bugün mü?”

Yine yanıtlamadı.

“Çok tuhaf!”

Hiç sesini çıkarmadı.

Korkmuştum, ama yakında ‘sonu gelecek’ olan bu evi dolaşan onun soluklarının o ince, ipeksi sesini duyabiliyordum. Bir süre sonra bir güçlenip bir zayıflayan ritmik soluklar, incecik bir örümcek ağı gibi havada titreşmeye başladı. Bir yılan gibi usulca kıvrıldı, uçuk mavi bir ışık halkasına dönüştü. İlk bakışta bir dolunaya benziyordu, ama ısrarla bakınca, dev boyutlu bir tabancanın namlusuna dönüştü. Işık halkasının tam ortasında delinmesi olanaksız bir karanlık vardı. Karanlığın en ucunda da bana doğrultulmuş bir mermi. Dehşet içinde kaçmaya, kurtulmaya çalıştım. Çırpınırken, ortadan kaybolan o gri kediye dönüştüm; önce ocağın sonra ekmek tahtasının üzerinde, bir an sonraysa masanın üzerindeydim; korku içinde oradan oraya sıçrayıp duruyordum. Nereye sıçrarsam sıçrayayım,

silahın namlusu hep üstümdeydi. Çabucak yitirdiğimiz ördeklere dönüştüm, kümesin bir köşesine iyice büzüldüm. Silah önümü tıkadı, namlusu gizlendiğim köşeye doğrultulmuştu.

Hemen bir fareye dönüş! Daha bunu düşündüğüm anda bir fareydim. Ama tam deliğe doğru atılmıştım ki delikten küçücük adamlardan oluşan bir ordu fırladı. Bir fasulye tanesi kadar küçük olan bu insanlar minicik bayraklar ve üzeri sloganlarla kaplı pankartlar taşıyordu. Delikten karman çorman bir durumda çıkıyor, mermiler gibi şuraya buraya dağılıyorlardı. Acınası, küçük ağızlarını sonuna kadar açmış, avaz avaz haykırıyorlardı. Ne söylediklerini anlamamıştım, kendi kendime şöyle dedim: Bunlar az önce fareden insana dönüşmüşler, bu nedenle hâlâ fare dilini kullanıyorlar. Alabildiğine coşkuluydular, takımlar halinde önümden hızla geçerken, bu büyük fareyi ayrımsamadılar. Az sonra hepsi de kaçıp gitmişti. Geride yalnızca bir kişi kalmıştı; tam önümden geçerken yere düşen, küçücük bir adam. Yüzü yukarı dönüktü, dört bileği de denetlenemez bir biçimde seğiriyordu.

Bu küçük adama bakmak için yüzümü yaklaştırınca bunun bir adam değil, terk edilmiş bir çocuk olduğunu gördüm. 1960 yılında, Şinciyan'a doğru yürürken yolun kıyısında gördüğüm çocuktu bu. Çocuğun yüzü kırışıklıklarla doluydu; sakalsız, yaşlı bir adam gibi. Var gücüyle bağırıyordu: "Ben bir dulum! Ben bir dulum!"

Sonra çocuk kendi gözyaşlarının altında kaldı. Önce gözleri görünmez oldu, sonra yüzü, sonunda da başı. Geride iğrenç ve ürkütücü bir §ey kalmıştı. Sonunda bütünüyle eriyip bir su birikintisine dönüştü. Islandığımı, üşüdüğümü hissettim, sanki ayaklarım bir sıvıya batmıştı. Başımı eğip baktım; Su değil hudutsuz bir kan gölüydü bu. İğrenç bir koku yayıyordu; kokuşmuş bir bataklık gibi. Bu kanlı bataklıktan uzaklaşmak istedim, ama başımı kaldırınca yine bir namlunun o maden mavisiyle karşılaştım. Namlunun ucu hâlâ beni gösteriyordu, sonsuzcasına bana dönüktü...

Yapılacak tek şey, doğruca onun üstüne yürümekti. Giderek yaklaştım, oysa küçüldükçe küçüldü. Çelik namlunun madeni maviliği yumuşadı, çözüldü, yavaş yavaş gözyaşı biçimindeki bir düğüme dönüştü. Sonra da parlak, çekici bir burun oldu, yüzüme doğru haykıran bir ses duydum:

"İşte sonun geldi! Sonun geldi!"

Sarsılarak uyandım, ama ses sürekli yineliyordu: “Sonun geldi! Sonun geldi!” Burun hâlâ gözlerimin önündeydi, karanlığın ortasına asılıydı. Enseme yığılmış olan örtüler kendimi asmışım duygusuna kapılmama neden oldu. Örtüleri hızla savurup attım, sırt üstü uzandım, hiç kımıldamadan korkutucu düşün yavaşça silinmesini bekledim.

Onun o örümcek ağına benzeyen, hafif soluğunu yeniden duydum; tutunacak bir yer bulamamıştı da karanlık geceye dökülüyordu sanki. Solukları öyle içten, öyle yürek burkucuydu ki; kulağa nasıl da hoş geliyordu. Şiyanciyu! Verdiğin bütün solukları solumak, ciğerlerime çekmek isterdim. Bırak da solukların ruhuma işlesin; onları alıp yeryüzünün en uç noktasına götüreyim. Bırak da onları hep yanımda taşıyayım -tâ ki kendimi önceden belirlenen o sona atıncaya, bir avuç küle dönüşünceye kadar...

6

Luo Congşi bir çekmeceden aldığı bir deste beyaz kâğıdı önüme koydu.

“Ne kadar da tuhaf düşüncelerin var,” dedi bambu koltuğuna iyice gömülürken. İliklerine kadar yorgun olduğu açıkça belliydi. “Ben bir Parti Üyesiyim -boş bir sayfaya resmi bir mühürü nasıl basarım?”

Yine de her sayfanın sağ alt köşesine mühürü bastı. Kâğıdın tepesindeki başlıkla altındaki damga Luo’nun Lideri olduğu çiftliğe aitti. Parlak kırmızı damgalar bu beyaz sayfalara sıradışı bir önem katmıştı. Kâğıtları masanın üzerinden aldım, özenle katlayıp pamuklu ceketimin iç cebine yerleştirdim. Çok bilmiş bir biçimde şöyle dedim: “Onları senden aldığımı kim bilecek? Bu günlerde herkes oradan oraya nakledilip duruyor. Bu tür boş tanıtım mektupları elden ele dolaşıyor -bunları yolda bulmuş da olabilirim pekala.”

Luo Congşi’nin evi tıpkı bir yıl önceki gibiydi. Yaptığı mutfak çoktan eski yüzlü olmuştu bile; o güçlü sağanağı emmiş olan toprak duvarlardan yer yer saman çöpleri fırlamıştı. Geniş oda nedense eskisinden de çıplak ve köhne görünüyordu. Odanın kuzeye bakan duvarında merhum Çu Enlay’ın İtalyan bir gazeteci tarafından çekilmiş olan bir fotoğrafı asılıydı. Çerçevesi, bir tabutmuş gibi siyah kurdeleyle çevrilmişti. Kurdelenin uçları

taraz taraz olmuş, ölgün bir sarmaşığa doğru gelişigüzel sarkıyordu. Luo’nun eliyle yaptığı divan esnekliğini çoktan yitirmişti. Şimdi onun üzerine oturmak bir çukura gömülmekten farksızdı. Luo geçen yıldan bu yana zayıflamış, şakaklarındaki kıllarsa bütünüyle aklaşmıştı. Oturduğu bambu koltuk gıcırdadı, odadaki iç karartıcı havayı daha da arttırdı.

Bahar olmasına karşın her şey soğuk gibiydi. Yukarıda anlattığım konuyu çözümledikten sonra, Luo şöyle dedi: “Bana yolladığın mektup elime tam beş günde geçti. Yirmi kilometre bile değil -neden bu kadar uzun sürdü? Birinin açmış olmasından korkarak zarfı iyice inceledim.” Yüzünü buruşturdu, sonra acılı bir gülüşle: “Bu çiftliğin başkanı oluşum hiç fark etmiyor, sanki hâlâ hapisteyim; hep tetikte, hep kuruntulu...”

“Hapisten hiç çıkmadık ki.”

“Çok doğru.” Derin bir soluk aldı. “Son yıllarda ağzım bile kokmaya başladı: Korktuğumuz her şey bir bir gerçekleşiyor. İyi şeyler mi? Bir tek iyi şeyin gerçekleştiğini görmedim. Geçen yıl bu zaman sana söylediklerimi anımsıyor musun?”

“Nasıl unuturum? Yalnızca çok hızlı gerçekleşti.”

“Hızlı mı? Tam tersine, bence çok yavaştı. Bu günlerde ülkemiz bayırdan aşağı yuvarlanan bir taşa benziyor, geleceğe doğru yuvarlandıkça daha da hızlanıyor. Taş, şu anda bana, yolun sonuna kadar yuvarlanmış gibi geliyor.”

Başını kaldırdı, odaya dolan bir kokuyu koklar gibi burun delikleri kıpırdadı. Gözleri acıyı tatmış biri gibi bakıyordu —umudun ardından gelen düş kırıklığıyla kolu kanadı kırılmış biri gibi. Duygularını anlıyordum.

“Neredeyse sonuna kadar,” dedi. “Son bir Atılım, bütünüyle halkın eseri olan bir Atılım düşüncesinden bir türlü kurtulamıyorum...”

“Halkın eseri olan bir Atılım ha? Böyle bir şey olası mı?” Bambu koltuğunda huzursuzca kıpırdandı. “Hepsine de Kitle Eylemi dendiğine bakılırsa, yıllardan beri ‘eylem halindeki kitleden’ başka bir şey değiliz. Gerçek bir halk Eylemi? Böyle bir şey o an, ‘devrim karşıtı eylem’ diye damgalanır. Bana inanmıyorsan bekle de olacakları gör.”

“Adına ne ‘eylemi’ derlerse desinler, halk er geç gerçek bir Atılım gerçekleştirecek.” Son birkaç gündür beynimde mayalanan düşünceleri sözcüklere dökmeye başladım. “Başbakan Cu öldü, Deng Şiyaoping kürsüden indirildi. ‘Sağcılara Saldırma ve Haklarındaki Yargıyı Değiştirme Hareketi’ sürdükçe senin gibi ‘demokratlar’ birer birer yenilecektir.

İnsanların karşısındaki perde yırtıldı. Çin halkı ayağa kalkıp konuşmazsa, kendini savunmak için ön saflara atılmazsa bir milyar insan bu kürede yaşama hakkını yitirecek. Yeryüzündeki en salak, en beceriksiz, en zayıf ve en değersiz ırk biz olacağız." Gözyaşlarımı zor tutuyordum. "Neredeyse yirmi yıldır bizimle oynuyor, bizi bir kobay gibi kullanıyorlar -aldatıldık, kandırıldık. Deneyin kesin bir başarısızlığa uğramasına, ölümün eşiğine gelmemize karşın, 'Canım yanıyor!' diye bağıracak yüreklilikten bile yoksun muyuz? Canının acıdığını bile söyleyemeyecek kadar sersemleyen insanların ölüp gitmesi en hayırlısı."

Luo'nun eliyle yaptığı divana gömülmüş otururken, öyle duygulanmıştım ki boğazım tıkandı. Luo kıpırdamadan, konuşmadan öylece oturuyordu; duygu dalgalarının hâlâ titreşip durduğu oda bir an derin bir sessizliğe gömüldü.

Sonra Luo yavaşça sordu: "Ne yapmayı tasarlıyorsun? Gidecek misin? Nereye peki?"'

"Henüz kesin bir plan yapmadım." Sakinleşmiştim, sonra acı bir sesle ekledim: "Bu karmaşa çağında ülkenin bile bir planı yokken bireyin nasıl olsun? Bildiğim tek şey, burada kalamayacağım. Hem 'Sağcılarla' hem de 'Cezası Değişeceklerle' sıkı fıkı bir ilişkim var. Bu Atılım yükünü alınca, hapse gönderilen ilk kişi ben olacağım, 1970'de olduğu gibi. Hapiste ateşin yavaş yavaş sönmesini beklemek, son bir patlamayla çabucak ortadan kalkmaktan çok daha zor.

"Bir şey daha var. Senin de bildiğin gibi, 1968'de çalışma ıslah kampından çıktığımda salak gibi 'Liu ile Deng'in Üssünü' aramıştım. O sıralarda bu tam anlamıyla saçmaydı. Şimdiyse siz demokratlar halka döner, onları harekete geçirir, örgütler ya da en azından desteklerseniz her şey eskisi gibi olur, yani oturup darbelerin inmesini beklersiniz. Daha neler olduğunu bile anlamadan kendinizi hapiste, kıçınızı havaya dikmiş, başınızı yere eğmiş, bağışlanmak için yalvarırken bulursunuz. Dahası, bu bütünüyle kendi hatanız olur."

Bir parmağını bana doğru kaldırarak, bezgin bezgin söylendi: "Bizim hakkımızda sakın böyle şeyler yazma. Her şey bir yana, sana epeyce yardımım dokunduğunu unutma."

"Haklısın, işte bu yüzden şu anda Çin'in her köşesinde bir sürü insan seninle benim gibi karşılıklı oturuyor. Kesinlikle yalnız değiliz, dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayacak bir durum bu: Bir Komünist Parti Üyesiyle

bir Sağcı; on sekiz yıldır ayrı yollarda yürüyen iki insan. Sonunda bir de bakıyorlar tıpatıp aynı şeyleri yaşamışlar. İşte baş başa vermiş konuşuyor, aynı duyguları hissediyoruz. Eğer bu, tarihin yarattığı bir şey değilse, nasıl açıklarsın? Şu anda Çin'in gerçekten halka özgü yeni bir Atılıma gebe olduğuna inanıyorum. İnandığım bir şey daha var: Ülkenin de, Partinin de taptaze bir başlangıç yapmasını yalnızca böyle bir Atılımın sağlayacağı."

Luo'nun kara gözleri ansızın korkuyla doldu. "Hazırlık yaptın mı? Herhangi bir... bağlantın var mı?"

"Hiçbir bağlantım yok." Yanıtım içtendi. "Ne tür bir bağlantım olabilir ki? Kiminle? İnsanlar arasındaki ilişkileri dondurmak için şu son yirmi yıldır öyle büyük bir çaba harcadılar ki, insanları birleştiren bağları bütünüyle koparmayı başardılar. Bence işledikleri en büyük suç da budur. İnsanlar arasındaki güveni paramparça ettiler. Karşılıklı iyi niyeti ve yardımlaşma duygusunu körüklemek yerine, insanları yabanıl hayvanlara dönüştürdüler. Doğru dürüst insanca ilişkileri ancak bir halk Atılımı yeniden kurabilir.

"Kısacası, bağlantım var mı diye boşuna kaygılanma. Sen de on yıldan uzun bir süre Devrimin içindeydin -şu eski savaş arkadaşlarınla herhangi bir ilişkin kaldı mı? Aklınızdan geçenleri birbirinize içtenlikle açıklayabilir misiniz?"

"Hayır," diye onayladı. '"Konuk gitti mi çay soğur' derler." İçini çekti, sonra sözünü sürdürdü: "Hiçbir iletişimin kalmadığını söylemek istemiyorum. Kaldı elbette. Ama hepsi hepsi yolculuk edenlerin kulaktan kulağa aktardığı haberler. Örneğin, eski dostlarından yıllarca haber alamıyorsun, sonra birden onun nerelerde olduğunu, ne dertler çektiğini bilen biriyle karşılaşıveriyorsun."

Ansızın ürperdik. Kendi elimizle çöle çevirdiğimiz bir toprak parçasında yaşıyorduk. Çölse buna karşılık bizi eziyordu. Yine de, bu umutsuz yerin ortasında, tam o anda şarkı söyleyen bir ses duyduk; Luo'nun küçük bahçesinin duvarının dışından geliyordu. "Doğu yeli esiyor, savaş davulları çalınıyor, bu dünyada kim kimden korkuyor?...." Şarkının sözleri bizi azıcık da olsa aydınlatabilirmiş gibi, şaşkınlıkla dinledik. Ama hiçbir şey öğrenemedik. Bu günlerce şarkı söylemeyi ya da haykırmayı göze alabilen her ses anlamsızca koftu,

Bir dakikalık bir suskunluktan sonra Luo, "Şu düşündüğün şeyin sonu iyi gelmeyecek," diye başladı. "Nedeni...'' Duraladı, işaret parmağını yukarı

doğru kaldırdı. “O hâlâ orada. Bizim moruk yaşadığı sürece hiçbir şey değişmeyecektir.”

‘Haklısın.” Geriye yaslandım. “Başbakan Cu bir keresinde sormuştu: ‘Bir insan yaşamında bir sorunla gerçekten savaşabilme fırsatını kaç kez yakalar?’ İşte şu anda her şey bana savaşmam gerektiğini gösteriyor. Ötekiler bekleyebilir -ben de beklemek isterdim ama şu anda kendi evimde bile güvende değilim. Yakında sopalar evlerin içini bile dövmeye başlayacak; nasıl beklerim? Senin gibi demokratları toplamaya niyetlenirlerse, önce duvarları koca koca harfli posterlerle kaplamak, belli bir süre kitleleri kışkırtmak ve kazanı kaynatmak zorundalar. Sonra sıra gazetelerde bir sürü gerçekdışı makale yayınlamaya gelir. Oysa beni ele geçirmek istedikleri zaman, bunların hiçbirine gerek yok. Beni tutuklamak için onlara gereken tek şey, bir çift kelepçe. Bunca yıldır benim gibiler sizin gibilere bir kalkan görevi gördü. Ön saflarda sizin yerinize biz savaştık.”

Luo Congşi beni onaylamak zorunda kaldı. “Buna ‘önce dış savunma hattını temizlemek’ denir.”

Onunla birlikte güldüm. “Buna ‘toplumsal dayanak denen şeyden soyutlanmak’ da diyebilirsin. Son on yıldır her tür insana ‘toplumsal dayanak’ olmakla onurlandırıldım. İlk başlarda Liu ve Deng’in Üssü için ‘toplumsal dayanaktım’, sonra ‘16 Mayıs Olayı’, ondan sonra da Lin Biyao ve Konfüçyüs için. İşte yine başladı, bu kez de ‘Sağcılar Hakkındaki Hükmü Değiştirme’ eyleminin, açık söylemek gerekirse Deng Şiyaoping’in ‘toplumsal dayanağıyım’. Neyse ki sırtım bir kaplumbağanınki kadar kalın - yoksa ezile ezile dümdüz olurdum.”

‘Kaplumbağa’ der demez yüreğim hopladı ve kızarmaktan kendimi alamadım. Neyse ki tam o anda Cu Şucun elinde bir tepsiyle içeri girdi, bizi yemeğe çağırdı. Yüzünde kaygılı bir gölge vardı, Luo Congşi’nin yakında bir kez daha hapse atılmasından korkar gibiydi. Bir yıl önceki neşesini yitirmişti, sesini çıkarmaktan bile korkuyordu sanki. Aslında hiçbir şey olmamıştı, henüz hiçbir şey olmamıştı ama gazeteler, radyo yayınları, türlü propagandalar her eve zehirli bir hava püskürtüyordu. Erkekleri bunaltıyor, kadınları ürkütüyordu. Mantı çorbasını tadına varmaksızın içtim, sessizce düşünüyordum: Kararım çok doğru.

Yemekten sonra Cu Şucun masayı topladı, ilgiyle sordu: “Gitmek istiyorsan git, illa boşanmak zorunda mısın? Nedeni karın mı...?”

“Hayır, bana karşı çok iyi,” diye atıldım. Kötü biri olduğunu söyleyemezdim, ayrıca herkesin Şiyanciyu’nun kusurları konusunda ileri geri konuşmasını istemiyordum. Doğru sözcükleri bulmaya çalışarak, şöyle dedim: “Bazı çiftler duyguları yetersiz olduğu için boşanır, bazıları da duyguları fazlasıyla karmaşık olduğu için. Buradan gitmesem bile, er geç boşanacaktık. Ancak duyguları tam kıvamında olan çiftler birlikte yaşlanabilir.”

Kapının dışında şarkı söyleyen adamın sesi bir kez daha duyuldu; yeni bir ‘Devrim Şarkısına’ başlamıştı. Mutlu bir adam, diye düşündüm.

Cu Şucun kadınsı sezgileriyle anlamış gibiydi, daha fazla deşelemedi. Luo Congşi anlamamıştı ama o da bir şey sormadı. Neşemiz iyice kaçınca, gitme zamanının geldiğini hissettim.

“Artık gitmeliyim,” dedim.

Luo Congşi oturduğu bambu koltuktan bin bir güçlükle doğruldu. Çok düşünceli görünüyordu -aklı başka yerdeydi, gözleriyse dalıp gitmişti. Bir süre sonra hafifçe utanmış bir halde elini uzattı. Avucu nemli, sıcaktı; belki de gerçekten hastaydı.

“Evet, zamanıdır,” dedi.

Ön kapıya yürüdük, kapıya gelince Cu Şucun’a bakıp başımı salladım: Bu bir vedaydı. Cu Şucun odanın ortasında duruyor, sıcacık gözlerle bana bakıyordu. Bir an durup gözlerimi odada son kez gezdirdim; bu ev bana dostluk vermişti, burada sorgulanma ve tutuklanma korkusundan uzak, gönlümce konuşabilmiştim. Buraya bir daha dönemeyebileceğimi biliyordum.

Luo Congşi bana küçük bahçeye kadar eşlik etti. Bahçenin bittiği yerde, küçük bir yükseltinin ötesinde bir sıra kavak ağacı bizi kollarcasına yükseliyor, gümüş gövdeleri koyu yeşil bir pırıltı saçıyordu. Kavakların öteki ucunda dövülmüş taştan yapılma, kamuya açık yol vardı. Engin düzlüklere dönerken o yoldan geçecektim.

Luo birden anımsamış gibi, şöyle dedi: “Lao Cang, şunu sana vermek istiyorum.” Çevrede kimse bulunmadığından emin olmak için sağına soluna bakındıktan sonra, bileğindeki saati çıkardı. “Oldukça iyi durumda. Oralarda sana lazım olacak.”

Saati ondan aldım. Yelkovan onu kovalayan bir şey varmış gibi hızlı hızlı koşuyordu. Bu saat gerçekten işime yarayacaktı. Bir kaçağın yaşamı

genellikle saniyelere bağlıdır. Saati geri çevirmedim, göğüs cebime, boş tanıtım kâğıtlarının arasına soktum.

“Teşekkür ederim,” dedim.

Ellerini salladı, homurdandı. “Ne için? Görünen o ki, her şeyin çözümü zamana bağlı. İşler yolunda gitmezse, bize yazabilirsin.”

“Yazarım,” dedim. “Eğer hâlâ yazacak durumda olursam.”

Yolda bir tek motorlu araca rastlamadan on kilometre kadar yürüdüm. Çeşitli yönlere giden birkaç at arabasıyla karşılaştım. Somurtkan ve huysuz sürücüler tangır tungur ilerlerken kırbaçlarını kaldırarak beni selamladılar. Keme tuğla taşıyorlardı, arabaların tahta döşemeleri kırmızı tuğla tozuyla kaplıydı. Şimdi yolun bittiği yeri, mavi göğün altındaki o küçük kara noktayı görebiliyordum. Orası gürültülü kentti: Şu anda bile kendi halkına şiddetle savaş açmış olan bir kent. Önce sözcükleri ve yazıyı kullanacak, sonra sıra sopalara, sonunda da kurşunlara gelecekti. Kuzeyde, yolun öteki ucu pek çok kola ayrılan ve kaynağını unutan bir ırmak gibi boş bozkırlarda yitip gidiyordu. Anayolun her iki yanında basıla basıla oluşturulmuş daracık patikalar vardı; izler boş düzlüklere doğru uzanıyordu. Kurumuş bir kanala ulaşıncaya kadar yürüdüm, sonra bu küçük patikalardan birine sapıp Taburumuza doğru yollandım.

Otlu düzlükler ‘Daçay’ın Öğretileri’ sayesinde çoktan mahvedilmişti. Karşımda dörtbir yana açılan, terk edilmiş tarlalar vardı. Şimdi kalın bir tuz tabakasıyla kaplı olan bu tarlalar, karlı, pis arazilere ya da yas giysilerine bürünmüş yetimlere benziyordu. Terk edildikten sonra sayısız fırtına yemişlerdi, ama pulluğun tarlaların derisinde açtığı yol yol izleri hâlâ görebiliyordunuz.

Burada insan da doğa da kırbaçlanmıştı: ‘Daçay’ın Öğretisi’, alkalinli yüzeyinde bir tek otun bile yetişmediği, kıraç bir toprak yaratmıştı. Sarı Irmağın kıyısından kalkan hafif bir esinti buraya ulaştı. Ansızın bir sızlanmaya dönüştü ve bir zamanlar yemyeşil düzlükler olan bu yıkıntıya acındı. İşte topraklarım bu hale gelmişti.

İnce uzun bir kumluk, önce tuzlu tarlaları sonra da kurumuş bir bataklığı kesiyordu. Dayanıklı otların kökleri küçük kumlu tepeciklerle çevrilmişti, tepecikler rüzgâr estikçe kalınlaşıp yükseliyordu -ta ki her yeşil yaşam parçasını kovuncaya dek. Toprak tarım tarafından rahatsız edilince, kumun egemenliği başlamıştı. Bu toprakların hiçbir seçeneği yoktu, yeşillik

geri çekiliyordu: Yenik ve güçsüz, yaşam bile gözden yitmekteydi. Bahar yeryüzüne dönmüştü, ama burada ayağını basabileceği bir yer yoktu. Bu sarı, kumlu uzantıya bahar gelmeyecekti.

Yürüdüm; tarlalardan, kuma dönüşmüş olan açık araziden geçtim. İyi eğitilmiş ayaklarım engebeli kumullarda yürümeye alışıktı. Doğduğunda bu ayaklar beyaz ve narindi -ayakkabılar onları incitir, annem onları avuçlarının arasına alıp ısıtırdı. Şimdiyse taşların, dikenlerin üzerinde, insanlardan gizlenen tuzlu düzlüklerde çıplak ayak yürümeye alışmışlardı.

Tuzlu tarlaların, kumlu şeritlerin bittiği yerde buğday tarlaları başlıyordu. Bu tarlaların kıyısında, başakların seyrekleşip cılızlaştığı yerlerdeki alkalinleşmeyi şimdiden görmek olasıydı. Bu, yaşamla ölüm arasındaki sınır çizgisiydi, bir yüzleşmeydi. Kimin kazanıp kimin yitireceği hâlâ ortadaydı.

Biraz daha ilerleyince, başakların biraz daha gelişmiş göründüğünü fark ettim. Tarlaların iki yanında kalın, yumuşak bir bitki örtüsü boy atmıştı. Baharda toprağın sulanmasına gerek yoktu -doğal olarak nemli ve verimliydi. Geçen bahar, işte bu yoldan Tabura dönmüştüm. O zamanki görünüm şu anda gördüğümün eşiydi: Bu yıl olan her şeyi önceden düşlemiştim sanki.

Geçmişin beklenmedik, akıl almaz sıkıntılarını anımsayınca, bazen zamanı tersine çevirdiğimi düşlerim. Şimdiki aklımla, belli bir noktadan bir kez daha başlamama izin verilseydi, her şey çok daha iyi olabilirdi. Kaçınılması olası felaketleri atlatmak için çok daha akıllıca davranır, kaçınılmaz felaketlere karşıysa çok daha hazırlıklı olurdum.

Kendi kendime sordum: Geçen yılı yaşamamayı mı yeğlerdin? Hayır, hepsini olduğu gibi yaşardım. Karabüyü her şeye baştan başlamamı sağlasaydı bile, tıpkı şu anda yaptığım gibi Tabura geri döner, ona evlenme teklif ederdim. Şu bir yıl kısa yaşamımın en güzel yılıydı. İçgüdülerim bana bu sahnelerin yeniden oynatılamayacağını söylüyordu. O alçaklığın ve acının beni bu kadar yaralamasına asla izin vermezdim, öte yandan öyle bir mutluluğu da bir daha asla tadamayacaktım. Bir erkek böylesine güçlü duyguları ömründe yalnızca bir kez tadardı.

Uzun ve güçlü adımlarla yürümeyi sürdürdüm.

Köye dönünce, boşanacaktım. Tıpkı evlenmemiz gibi ayrılmamız da yazgımızdı.

Topraklarım, tuzlu tarlalarım, kumlu Cennetim, engin, löslü düzlüğüm, yakında sizlerden ayrılacağım. Onun gibi sizler de erkekler tarafından çiğnenmiş, hırpalanmışsınız. Ama altlarına seve seve uzanmış, kendinizi onlara sunmuşsunuz. Bana sadık kalmadınız, beni aldattınız ve cezalandırdınız -kurumuş bir bataklıksınız: Sizi beslemek için döktüğüm onca teri son damlasına kadar emdiniz. Çirkinsiniz, kötüsünüz ama gizemli bir güzelliğiniz de yok değil. Şeytan topraklar, şeytan kadın: Sizi lanetliyorum ve sizi seviyorum. Terimi, gözyaşlarımı içtiniz, üstelik ruhumu değiştirdiniz; bundan böyle size verecek sevgi yok bende.

Yürüdüm. Ayaklarımın altındaki bahar toprağı son gözyaşımı da yutuverdi.

7

BAŞKAN MAO'NUN ÖZDEYİŞİ

'Yılmadan Savaş - Eleştir - Dönüştür.'

BAŞVURU

Tarım işçileri Cang Yonglin ile Huan Şiyanciyu geçen yıl gerçekleştirdikleri evlilikten bu yana ne gündelik yaşamlarında ne de birbirlerine karşı duygularında uyum ve birliği sağlayabilmişlerdir. Bu durum sürdüğü takdirde hem Taburun üretimine zarar verecek hem de bu iki kişinin dönüşümünü sekteye uğratacaktır. Taraflar boşanma konusunda anlaşmıştır. Bundan böyle toplumsal yapılaşma ve bireyin dönüşümü konularında çok daha büyük bir çaba harcamaya söz verirler. Liderlerin onayını rica ederiz.

Saygılarımızla, Cang Yonglin
Huan Şiyanciyu Mart 1976

Dilekçeyi Parti Sekreteri Kao Şueyi'nin önüne bıraktım.

Benimle göz göze gelmemeye çalışarak kâğıda baktı; suratı asıktı, dudaklarını kemiriyordu. Dilekçeyi yukarıdan aşağıya süzüyor, nasıl bir karşılık vermesi gerektiğini kestiremiyordu.

Herhangi bir davet beklemeden bir tabure çektim ve Kao'nun masasının karşısına oturdum. Sırtımı duvara yaslayıp bir sigara yaktım. Gözlerimi bir an bile onunkilerden ayırmamıştım.

Asker yeşili şapkasını çıkardı, bir tahta fırçasına benzeyen saçlarını kaşıdı, sonra yeniden şapkasını giydi. Bacağı seğiriyor, bedeninin bir yanını tepeden tırnağa titretiyordu. Mürekkep şişesine dokundu, sonra bir süre önündeki kâğıtla oynadı. Kalemi eline al, dı, ama ben imzasını atacağını sanırken o kalemi elinden bıraktı.

“Kulağıma çalınmıştı. Duymuştum... “ diye mırıldandı sonunda.

“Kimden?” diye sordum, saldırgan bir tavırla. “Huan Şiyanciyu’dan mı?”

“Hayır, elbette hayır,” dedi çabucak. “Söylenti çoktan yayılmış, hepsi bu.”

Sustum, konuşmasını bekledim.

Başkan Mao’nun bu uygunsuz, konuyla ilgisiz özdeyişini kullandığım için sorun yaratmasından çekinmiştim ama o bunun üzerinde hiç mi hiç durmadı. Hazırlıklıydım, bu konuyu açsaydı hemen ona akıl danışacaktım: Bir boşanma başvurusuna Başkan Mao’nun tam olarak hangi özdeyişi yakışırdı acaba? Taburdan ayrılmadan önce bir fırsatını yakalayıp genel siyasal isteriye ben de bir katkıda bulunmak istiyordum. Beni tutuklamaya gelecekler, diye düşledim, oysa ben çoktan kaçmış olacağım. Ama Kao bana erkeklik onurumu kurtarma şansını tanımadı.

Köye akşam alacası çökmekteydi. Pencerenin önünden bir gölge geçti, Kao bakmak için başını kaldırdı. Birinin içeri girip konuyu dağıtmasını umuyordu, ama ben günün bu saatini, Huan Şiyanciyu da içinde olmak üzere herkesin tarlalarda olduğu bu saati özellikle seçmiştim.

“Bir aracıya gerek var mı?” diye sordum. “Merkezden birine?”

Bu cümlenin ölçülü anlamını hemen sezdi ve alttan alan bir tavırla, “Dışardan birine gerek yok,” dedi. “Taburumuzdan biri de elverir. Haytz’a ne dersin?”

“Bana kalırsa bir yabancıyı bu işe karıştırmamak en iyisi,” dedim soğukça.

“Eh, pekâlâ.. İyi, iyi... Dedikleri gibi, ‘Üst düzey bir görevli bile bir aile kavgasıyla başa çıkamaz.”‘

İçimden mürekkep şişesini kapıp onun o dört köşe, karanlık suratına fırlatmak geldi. Ama bu anlık bir tepkeydi; korkaklığımdan utandığımı hissettim. Bir Liderin karşısında bir açıklama, bir erkeğe yaraşan bir açıklama yapmak yine de belli bir eğitim gerektiriyordu. Beni öteki yönde ‘ıslah’ etmiş olmalıydılar. Ağzımdan çıkanların anlamlı olmasına karşın,

duruşumun şöyle ya da böyle değiştiğini, hafifçe öne eğilmiş, boynumu bükmüş olduğumu fark ettim. Aşağılık duygusu kişiliğimin ayrılmaz bir parçası olup çıkmıştı.

Sabır; biraz daha dayan, dedim kendi kendime. Bırak da asıl Şiyanciyu'ya huzur getirecek olan şu kâğıt parçasını imzalasın. Kao'nun boşanmamızı dört gözle beklediğini biliyordum, yine de bu küçük oyunu, uzun bir oyundaki bu kısa sahneyi oynamak zorundaydı.

“Huan Şiyanciyu kabul etti mi?” Önce kendi kendine mırıldanmış, sonra sorusunu yüksek sesle yinelemişti.

“Elbette etti,” dedim.

“Bu onun imzasına pek benzemiyor.” Yüzünü kâğıda iyice yaklaştırdı. “Bak, ne kadar titizlendiğimi gör,” demek istiyordu.

“İstersen buraya çağırayım, onunla da konuş.”

“Ah, buna gerek yok.” Neşeden yoksun bir sesle güldü, ellerini sinirli sinirli ovuşturdu. “Geçen yıl evlenirken Evlilik Başvurusunu da sen yazmıştın.”

“Sekreter Kao'nun olağanüstü bir belleği var.”

Bu konuya yeterince kafa yorduğunu göstermişti; kalemi eline aldı. “Değil mi ki, aranızda anlaştınız, Liderlerin onayına ne gerek var? Evlilik özgür bir konu, biliyorsun. İleride ikiniz de yeniden birleşebileceğinize inanır da ikinci kez evlenmek isterseniz, sorun yok. Şu sıralar boşanmalar arttı, ama tek tük de olsa yeniden evlenenler de yok değil.”

Aslında ‘Liderler’ demek, Kao Şueyi demekti; Lider oydu. Birkaç hızlı fırça darbesiyle dilekçeyi imzaladı.

Ansızın hem çok değerli bir şey yitirmişim hem de ağır bir yükten kurtulmuşum duygusuna kapıldım. İçgüdüsel bir davranışla ayağa kalktım ve kâğıdı aldım. Damga, imza: Yaşamlarımızı kararlaştıran gülünesi işaretler.

“Eski odama, Cu Ruiçen'in yanına dönmeyi düşünüyorum. Bir sakıncası yok değil mi?” dedim.

Yüzünü ani bir şaşkınlık yalayıp geçti, hemen ardından yüzünü bir acıma kapladı. “Şimdilik acele etmen gereksiz,” dedi. “O odada epeydir kalan yok. Ocağı bütün kış bir kez olsun yanmadı. Havalar ısınınca taşınırsın. Ayrıca evinizde iki oda var, öyle değil mi? Biriniz içteki, öteki de dıştaki odada kalabilir.”

“Bence bir an önce taşınmak en iyisi.”

“Eh, sen bilirsin.” Ellerini çıptı.

Sonunda, bir anlığına da olsa onunla göz göze gelmeyi başardım. O bir saniye içinde, Şiyanciyu’nun uzun zaman önce, ağılda ne demek istediğini anladım. Her neyse, başvuruyu imzalamıştı, onunla dalaşmanın anlamı kalmamıştı.

“Cehenneme kadar yolun var,” dedim sessizce.

Akşam yemeğinden sonra köye zift karası bir gece çöktü. Uğursuz bir karanlık, bir erkeği çıldırtabilecek kadar karanlık bir geceydi bu. Günışığından geriye kalan ışınlar, bedenden usulca ayrılan yaşam gibi pencerenin boyasız çerçevesinden çekildi. Aynı zamanda baharın eğimli soğuğu penceredeki çatlaklardan içeri sızıyor, odanın her köşesini kaplıyor, havayı bir mezar gibi yapış yapış yapıyordu.

Engin düzlüklerdeki ağaçlar henüz sürgün vermemişti, ama özsuyla ağırlaşan dallar çoktan yumuşayıp esnekleşmişti. Rüzgârda yüzlerce değişik çığlık atıyor, içlerini yaslı yaslı çekiyorlardı. Gece yanısıra umutsuzluğu ve umudu taşıyordu. Ellerimi başımın altında kavuşturmuş, kang’ın üzerine sırtüstü uzanmıştım. Küçük, gri bir örümcek tavana yapıştırılmış olan gazetelerden birindeki bir sütunun üzerinde gezinmeye başladı; sanki bir insandı da yaşamına, geleceğine en uygun Özdeyişi arıyordu. Eskiden bugün ‘Böceklerin Uyanış Günü’ olarak kutlanır, bugün bütün börtü böceğin sürünerek yeryüzüne çıktığına inanılırdı.[33]

Dış odada bulaşık yıkıyordu; işini bitirdi, perdeyi yana çekip içeri girdi, ışığı yaktı. Odanın kirişleri ansızın parlak bir ışıkla doldu. Gözlerimi kıstım, ona bakmayı göze alamayarak öylece yattım. Her zamanki gibi gidip yatağın ucuna oturdu; öne eğilmiş, durmadan ellerini ovuşturuyordu. Ellerine kentte, istiridye kabuklarının içinde satılan kremden sürdü (beğenilmekten hoşlanır, kendine çok iyi bakardı). Bu, köylü ailelerinden gelen kadınlarda sık rastlanan bir özellik değildi. Yaşamdaki konumunu yitirip ağır iş cezasına çarptırılmasaydı bambaşka bir yazgısı olurdu. Ama ‘ıslah çalışmasından’ geçmiş ve fahişeliğe sürüklenmişti: Onun yazgısı da buydu.

Kendini bütünüyle ellerini kremlemeye vermişti. Bense söze nasıl başlayacağımı düşünüyordum. Kadınların sabrı korkunçtur, susma yetenekleriyse sınırsız. Sonunda bu duruma daha fazla dayanamadım.

Boğazımı hafifçe temizledikten sonra söze başladım: “Başvurumuz bugün onaylandı.” Çoğul konuşmaya özen göstermiştim.

Bir şey demedi, tırnaklarını dikkatle incelemeye koyuldu. Tırnaklarını bile tek tek kremlemek zorundaydı sanki.

Bu bir mayın tarlasıydı ama istediğim yere gidebilmek için bu tarladan geçmek zorundaydım. Doğruldum, cebimdeki kâğıdı çıkarıp onun önüne bıraktım.

Kâğıda baktı; kılı kıpırdamamıştı. Ellerini bir süre daha ovuşturduktan sonra uzandı, kâğıdı iki parmağıyla tutup kaldırdı ve tek bir hareketle tam ortasından yırtıverdi.

Şaşırmıştım, tam karşı çıkmaya hazırlanırken birden durdum. Daha fazla konuşmayı göze alamamıştım. Bu donmuş buz tabakası inanılmayacak kadar inceydi, tek bir dengesiz davranış suya gömülmeme yol açabilirdi; bir daha da yüzeye çıkamazdım. Her şeye hazırlıklı bir durumda, yüzüne baktım.

Gözlerini kaldırmamıştı, hâlâ tırnaklarını inceliyordu. Sakin ve kendinden emin bir sesle, “Bu nasıl bir oyun böyle?” dedi. “Evlenmek istiyorsan, seni durduran yok; boşanmak istediğin zaman da kimse seni eve bağlamıyor. Aramızda hiçbir duygu kalmadığına göre, onaylanmasa bile evliliğimizi bozmamızda ne sakınca olabilir?”

“Elbette, elbette,” diye onayladım çabucak. “Yine de bu oyuncağı alıp Merkeze götürmemiz ve uygun işlemlerden geçinmemiz gerekmiyor mu?”

Sonra, ansızın anımsadım: Geçen yıl Haytz başvuru dilekçemizi Kao Şueyi’nin onayıyla birlikte bize geri getirdiğinde, dilekçenin bürokrasinin engellerine takılmasından korkmuştum; yerel Parti Üyesi onayladığına göre işlemi tamamlamak için ana merkeze gitmemize gerek kalmadı, diye düşünmüştük. Dedikleri gibi, ‘Dağlar yüksek, İmparatorsa çok uzaklarda’ idi. Askerler kapımıza dayansaydı bile ‘Evlilik Başvurumuzu’ görmek gibi bir zahmete girmezlerdi nasılsa. İşte evlenmemiz böyle olmuştu.

Boğuk bir kahkaha patlattım. ‘Kitlelerin disiplini altında bulunan’ bu erkek tam bir yıldır bir kadınla yasadışı bir evliliği sürdürüyordu! Üstelik bu evliliği tanıyan da aynı kitlelerdi. Yasal işlemleri tamamlamadığımızı ben bile çoktan unutmuştum. Şu son haftalardaki kaygılarımın ne kadar da yersiz olduğunu şimdi anlıyordum. Canım isteseydi, istediğim an çekip gidebilirdim.

Ben unutmuştum, ama o anımsıyordu. Nefretle dolu gözlerini bana dikti, hırçın bir sesle haykırdı: “Evliliğimizin başından beri ikiyüzlüsün!” Dolgun, biçimli dudakları incecik bir çizgi halinde gerilmiş, beyaz dişlerini gözler önüne sermişti. “Yüreğin ne kadar kötüymüş,” diye sürdürdü. “Gerçek yüzünü şimdi gördüm.”

Sözleri yüzüme bir dolu gibi çarptı. İncinmiştim. “Yanılıyorsun. İkiyüzlülük etmedim, seni kandırmadım. Gülmemin nedeni, bütün bu olanların çok gülünç olması. Haytz ahlaktan yoksun bir biçimde yaşamak kolaydır, demişti. Bana kalırsa yasadışı yaşamak da oldukça kolay.” İçimi çektim. “Bunca zamandır bir oyunda, bir düşte yaşıyormuşuz.”

“O düşten uyandım ben,” dedi.

Asıl uyanan bendim. Oysa kalkmış, uyandığını söylüyordu. İncecik buzun üzerinde kıpırdamaksızın durdum, bir adım daha atmayı göze alamıyordum: Aklından neler geçtiğini ya da bir sonraki sözcüklerini kestiremiyordum. Yoksa bir erkekle bir kadın sürekli bir düşte mi yaşıyorlardı? Uyandıkları an ayrılmaları kaçınılmazdı belki de?

Evet, bir çiftin yaşamı gerçekte bir düştür: Ya çok güzel bir düş, ya da bir karabasan. Çiftler, ne yaparsanız yapın, sakın uyanmayın.

Aklına bir şey gelmiş gibiydi; ayağa kalktı, komodinin kapağını kaldırdı. Giysilerimi tek tek çıkarmaya koyuldu. Her nesne ondan birşeyler taşıyordu. Buz gibiydi, ya da en azından öyle görünmeyi başarıyordu. Boşanma işlemlerine alışıktı.

“Yoksul olmak o kadar da kötü değil; yoksulların boşanması çok kolay. Paylaşılacak eşya sayısı daha az.” Şakacılığını hala yitirmemişti. Sonunda transistörlü radyoyu da aldı, giysilerimin üzerine koydu. “Bunu sana veriyorum; casuslar bu tür malzemelerden fazla uzak olmamalı.”

İnanamıyordum. ‘Gerçeklik’ onun yaşamını yıkıp yok etmişti. Öte yandan, ‘yazgıya’ karşı çıkmak, yaşamanın bir başka yolunu bulmak için hâlâ elinden geleni yapıyordu; bunun için ‘devrim karşıtı’ bir şey yapmayı bile göze almaya hazırdı. Gerektiğinde küçük yumruklarını kaldırıp haykırabilirdi: “Karşı devrimcilere ölüm!” İsteksiz bir sesle şöyle dedim: “Bu senin satın aldığın bir şey. Kabul edemem.”

“Alamayacağın bir şey var demek?” Numaradan şaşırmış gibi yaptı. Ellerini iki yana açarak, “Bunların hepsini alabilirsin,” dedi. “Bir tek odayı bırak. Ben aptal değilim. Beni terk ediyorsun, kendimi düşünmek zorundayım.”

Açık çekmeceden bir şey daha çıkardı; içi sayısız nesneyle tıka basa dolu, sihirli bir kutuya benziyordu. Küçük bir mendile sarılı, kalınca bir deste çıkardı; deneyimli parmaklarıyla desteden yirmi banknot ayırdı. “İşte sana iki yüz dolar; al.”

Bu kez gerçekten şaşırmıştım. “Bana para vermek de neyin nesi? Hem bu kadar parayı bir yılda biriktirmiş olamayız.”

Kendine güvenli durumunu daha fazla sürdüremedi. O buz gibi, küçümseyici tutumu, küçük bir çocuğun bin bir eziyetli uğraşla dizdiği kibrit çöpleri gibi bir anda yerle bir oldu. Küçük eliyle ağzını örttü, sessiz sessiz ağlamaya başladı.

“Cang Yonglin, bir kurdun yüreğiyle, bir köpeğin ciğerleriyle doğmuşsun. Buradan gitmek istiyorsan çek git, böyle oyunlara ne gerek var? Gitmeyecekmiş gibi rol yapman gereksiz. ‘Gidiyorum’ demen yeter. Seni durduran yok, koluna yapışan yok...”

Omuzları çökmüştü, başı bitkince öne sarkıyordu. Bu haliyle yenik, tükenmiş birinin canlı portresiydi. Ona yaklaşmamı, onu avutmamı, böylece bu son borcu da temizlememi istediği apaçık ortadaydı. Durakladım. Bunu açıklamanın hiçbir yolu olmadığının farkındaydım. Bu boşanmayı bütünüyle onun iyiliği için, hatta salt duygular yüzünden atılmış bir adıma dönüştüremezdim. Bu eylemin kökeninde de başka, karmaşık düşünceler yatıyordu. Onun beyni yalnızca siyahla beyazı algılayabilirdi. Gri ya da puslu şeyler onun için fazlasıyla belirsizdi. Bunları açıklamaya benim de gücüm yetmezdi.

Mantık, duyguların yerini alamaz, hatta onları doğru dürüst çözümleyemez bile. İki ruh birbiriyle iletişim kuramadığı zaman, ne söylenirse söylensin, bütün sözcükler yetersizdir. İkimizi bir arada tutan şey, bedensel gereksinimin coşkusuydu: Etle etin temasından başka bir şey değildi. Hissettiğimiz aşkın tek kaynağı zevk duygusuydu. Bu duygu olmayınca, birbirimize karşı anlayışı da, ilgiyi de yitirmiştik.

Yine de yanına gittim, kolumu omuzuna doladım. “Buradan ayrılmayı düşündüğümü nasıl anladın?”

“Nasıl anlamazdım? İçin dışın kötülük dolu.” Göğsüme sokuldu, burnunu çekerek sızlandı: “Beni kör mü sanıyorsun? Buradan ayrılmayı kafana koymasaydın, beni bırakabilir miydin hiç? Seni çok iyi tanırım - yirmi yıllık ağır iş cezana karşın içten içe hâlâ bir küçük efendisin. Sana bakacak, isteklerini yerine getirecek biri gerek sana. Unutma; gerçekte ne

istediğini anlamanı ben sağladım. Ne yapman gerektiğini arayıp bulman için kapıyı sana ben açtım. Bu boşanmayı kabul etmeseydim, benden ayrılabilir miydin? Şu Amerikalı Emperyalistlere ve Sovyet Revizyonistlere, ya da Liu Şaoçi ve Deng Şiyaoping'e katılsan bile zararı yok -hiç kaygılanma. Karşı devriminiz başarıya ulaştığı takdirde, ortaya çıkıp da 'zafer, debdebe, sağlık ye saygınlığını' lekelemeye kalkışmam! Bana böyle davranmak zorunda mısın?"

Öylesine sevimli bir aptallığı, öyle gülünesi bir kurnazlığı vardı ki. Sözlerini duyan biri, bana yirmi yıldır hizmet ettiğini, 'ağır iş' cezamı çekerken karnımı onun doyurduğunu sanırdı. Kendine özgü bir dünyayı anlama biçimi vardı. Sepetine giren her şey sebzeydi, 'Mao'nun Devrimci Çizgisine' karşı çıkan her şeyse 'devrim karşıtı'. Ama işte bir 'karşı devrimciye' âşık olmuştu!

Gülmekten kendimi alamadım, başımı inanmazlıkla salladım. "Hangi 'zafer, debdebe, sağlık ve saygınlıktan' söz ediyorsun kuzum? Şanssızlık, bahtsızlık gibi sözcükler çok daha uygun düşerdi. İşte senden gizlememin nedeni de buydu."

"Hah!" Soluğunu öfkeyle bırakıverdi. Islak gözleri yüzüme sevecenlikle bakıyordu, ama konuştuğunda sesi zehir gibiydi: "Yalan söylüyorsun. İşte buraya yazıyorum: Seni kötü bir ölüm bekliyor, çünkü vicdanın rahat değil."

"Haklısın." Üzgün üzgün güldüm. "Vicdanım hiç rahat değil."

Bu sözler onu yatıştırmış gibiydi; odanın ortasında, sırtını göğsüme, başınıysa koluma yaslamış, öylece duruyordu. Bir süre sonra derin bir soluk aldı. "Önce ortalığı kırıp geçirmeyi düşündüm. Gidip seni yetkililere şikâyet etmeyi, elevermeyi ve yeniden çalışma kampına göndermeyi. Ama daha sonra sana acıdım. Böylesine eğitimli biri olmana karşın, kendi evinde ihanete uğramıştın. Acı çekmekte haksız değildin. En iyisi boşanmak, sessizce ayrılmak ve birbirimize hoş anılar bırakmak. İleride durumun ne kadar düzelirse düzelsin, çevreni saran kadınlar ne kadar güzel olursa olsun seni benim kadar derinden seven birini bulamayacaksın. Bana gelince; epeyce düşünüp taşındım. Yaşlı Bayan Ma, bütün yaşamını tek başına geçirmiş, yine de mutlu. Neden ben de onun gibi yapmayayım?"

"Yalnız yaşayabilirsin elbette, ama hala çok gençsin Şiyanciyu. Kendine benden daha iyi birini bulabilirsin." Kendi kendime verdiğim sözü tutamamış, onu avutmaya koyulmuştum.

“Boşversene, beni aptal yerine koyma.” Yüzündeki yaşları sildi; küçük, kırmızı burun delikleri titriyordu. Kirpiklerinde yuvarlak damlalar toplanmıştı, tıpkı bir göl kıyısındaki otları kaplayan çiy taneleri gibi. Hâlâ bir erkeği baştan çıkaracak kadar güzeldi. “Bundan böyle erkek filan aramayacağım,” dedi. “Yazgımda iyi bir erkeğe düşmek yok. Bulsam bile elimde tutamıyorum, alıp başını gidiyor. Parayı al, yolda sana gerekecek. Daha önceki iki boşanmamda da para için, eşyalar için kıyasıya çekişmiştim. Mahkemeye bile gitmiştim. Bu kez birşeyler vermekten mutluyum. Hiç den etme, bende üç yüz dolar daha var.”

Sözlerini bitirince döndü, bedenini benimkine sımsıkı bastırdı. Dolgun göğüsleri göğsümdeydi; ateşli, buyurgan bir sesle şöyle dedi: “Doğru yatağa! Bu gece oyun sen doyuma ulaşıncaya kadar sürecek. Öylesine birleşeceğiz ki, beni asla unutamayacaksın.”

Ay, gökyüzünde iyice yükselmişti. Işık sönünce, ayışığı bir çağlayan gibi küçük odaya doldu. Kısık sesi ayışığında hafif hafif dalgalandı. “...Yüreğine ihanet ettin, Cang Yonglin. Ölümün iyi olmayacak. Mezarının başında ağlayanların sayısı fazla olabilir, ama yasını gerçekten tutan tek insan ben olacağım. Daha sonra, her bahar ölüleri anma gününde, Çingming’de nerede olursam olayım senin için para yakacağım. Benim bulunduğum yere gelebilir, parayı alıp harcayabilirsin... Hadi, çıkar şu üstündekileri -çabuk! Neden bu kadar şaşırdın?”

Alev alev yanan iki kolun, bedenimi sıkıca sardığını, beni aşağıya, aşağıya çektiğini hissettim... ayışığının oluşturduğu gölün dibine doğru. Bir ses suları yararak dibe ulaştı:

“Unutma, seni gerçek bir erkek yapan benim...”

Kadın, yeryüzündeki en sevilesi şeydir
Ama bundan da önemli bir şey var:
Bir kadın yarattığı erkeğe asla sahip olamaz.

Küçük bir böcek duvarı yavaşça tırmandı. Bahar gelmişti demek? Bir ay sonra Çingming kutlanacaktı. Anısını kabul etmek için onun yanına dönecek miydim?

Ay ne kadar büyük, ne kadar yuvarlaktı!

22 Temmuz 1985

Notlar

[←1]

Kültür Devrimi boyunca Çin'deki bütün örgütlerde askeri terimler kullanıldı. Yazar bu uygulamaya 1979'da son verildiğini belirtiyor. (Çev.)

[←2]

‘Çalışma yoluyla ıslah kampları’ ya da laogai’ler açık cezaevleridir. Bu sözcük çalışma kampları için hâlâ kullanılmakta. (Çev.)

[←3]

Kamp söz konusu olduğunda ‘çavuş’ diye çevirebileceğimiz cadre sözcüğü genel olarak devlet memurunu simgeler; rütbesi ne olursa olsun devlet için çalışan biri, bir hükümet görevlisidir. (Çev.)

[←4]

Kudüs’te İsa’nın ihanete uğradığı yerin yakınlarındaki bahçe; insana acı çektiren yer ya da durum. (Çev.)

[←5]

Şianliyen'in daha önce, 1961'de yazdığı bir kitaptaki kişilikler. Yazar kamptan salıverildiğinde açlıktan ölmek üzeredir. Bir köyde bakılır ve sağlığına kavuşur. (Çev.)

[←6]

Alttan ısıtılan, tuğladan yapma yükselti. Gündüzleri oturmak, geceleriyse yatmak için kullanılır. (Çev.)

[←7]

Çin'de 1950'lerde kurulmaya başlanan ve bugün de varolan Devlet Çiftlikleri, yönetim bakımından komünlerden ve köylerden farklıdır. Bunlar, ağır iş cezasına mahkûm olanların çalıştırıldığı, bildik çalışma kampları, çiftlikleri olduğu gibi, sıradan tarım çiftlikleri olarak da kullanıldılar. Çin'in batısındaki bu çiftliklere doğudan gönderilen ve yeni tarını alanları açmakla görevlendirilen İnsanlarla, 'suçlu' olarak sınıflandırılıp komşu yörelerden gelenler yerleştirildi. Çin'deki pek çok 'birimin' taşrada kendine ait bir Devlet Çiftliği vardı. Örneğin, Çin Bilim Akademisinin Hubei Eyaletinde bir Devlet Çiftliği vardı; bilim adamları bedensel çalışma için buraya gönderilirdi. Ordunun Devlet Çiftlikleri ise bütün Çin'e yayılmıştı. Çiftliklerin en kötüleri Hcylongcian, Çinhay ve Cansu eyaletlerindeydi. Bir Devlet Çiftliğinde geniş bir alanı ekip biçmekle görevlendirilen belli sayıda 'Tabur' bulunurdu. (Çev.)

[←8]

Devlet Çiftliklerinde silahla ve makineli tüfekle donatılan tugaylar; Çin'in sınır bölgelerinde oldukça yaygın bir uygulamaydı. (Çev.)

[←9]

13 Eylül 1971, Lin Biao'nun Çin'den Sovyetler Birliğine kaçarken Moğolistan üstünde, sözde bir uçak kazasında öldüğü tarih. Çin kaynaklarına göre Lin Biao o sırada gücü eline geçirmeyi tasarlıyordu ama darbe planı ortaya çıkarılınca yedi adamını ve bir kadını yanına alarak küçük bir uçakla kaçmaya kalkıştı ve sınırın hemen dışında kurşunlandı. (Çev.)

[←10]

Soyadından önce kullanılan ‘Lao’ sözcüğü kendisinden yaşça büyük birine duyulan sevgiyi ve saygıyı belirtir. (Çev.)

[←11]

Bir yayla çalman iki telli Çin çalgısı. (Çev.)

[←12] Kuomintang; Çan Kayşek'in 1949'daki iç savaşta komünistlere yenilen siyasal partisi. (Çev.)

[←13] ‘Aklanmak’, yani mahkeme kararının değiştirilmesi için mahkemeye başvurmak. (Çev.)

[←14]

Kamplarda yasak olan bir eğlence türü. (Çev.)

[←15]

Sözcük, suçlulara giydirilen ince uzun kâğıt külahlardan türemiştir. Suçlular sokaklardan geçirilir, suçlarını bağırarak halka açıklamaya zorlanırlardı. ‘Şapkalanmak’ demek sivil hakları yitirmek ve toplumdan dışlanmak demekti. “Şapkalanmış” birine eldeki en aşağılık görev verilir, en düşük maaş bağlanırdı, ailesiyle ilişki kesilir, çocukları okula kabul edilmezdi. ‘Şapkalanmış’ biri genellikle karısından ya da kocasından boşanmaya zorlanırdı. (Çev.)

[←16]

Hatalarını kabullenmek ve bağışlanmayı dilemek. (Çev.)

[←17]

Parti tarafından aydınlara karşı başlatılan ilk tasfiye ve ıslah kampanyası. (Çev.)

[←18]

Kişinin ancak aldığı maaş kadar iş yapması. (Çev.)

[←19]

Başkan Mao’nun taşrada ‘memur okulları’ kurduğu, 7 Mayıs 1966 tarihli emri. (Çev.)

[←20]

Yazar şöyle açıklıyor: “1966 ile 1976 arasında Komünist Parti içindeki aşırı solcular ‘sınıfsal düşmanları’ dokuza ayırdılar: Mal sahipleri, zengin çiftçiler, devrim karşıtları, kötü unsurlar, sağcı unsurlar, kapitalist asalaklar, casuslar, hainler ve aydınlar. ‘Kokuşmuş Dokuzlar’ dendiğinde genel olarak aydınlar kastediliyordu. (Çev.)

[←21]

Şiyao, yaşça küçük birinden söz ederken kullanılır. (Çev.)

[←22]

Mao Kültür Devrimi sırasında muhalif hizipleri dolaylı yoldan eleştirmek için Su Sınırı (ya da Bütün Erkekler Kardeştir) adlı Çin romanının kahramanı olan Song Ciyan'ı öne sürmüştü. Yan, Song Ciyan'ın erkek kardeşinin karısıydı, iktidarsız olan kocasını aldatınca Song Ciyan tarafından öldürüldü. (Çev.)

[←23]

Song Hanedanı imparatorlarından olan Şuan He'nin saltanat dönemi huzursuz ve barıştan uzak bir dönemdi. (Çev.)

[←24]

Yani ülkeyi (Çev.)

[←25]

Geleneksel Çin tıbbını uygulayan ve bitkisel ilaçlar kullanan doktor. (Çev.)

[←26]

Güneyliler daha çok pirinç yerler, Kuzeyliler ise yufkayla erişte. (Çev.)

[←27]

'Üstün geçmişi' olan kişiler yoksul çiftçilerdir. Geçmişi kötü olanlarsa zengin ve eğitimli kişiler. (Çev.)

[←28]

‘Çi Heng’ profesörlerden ve yazarlardan oluşan bir grubun takma adıydı; bunlar Dörtlü Çetenin siyasal bildirilerini ve yazılarını hazırlamakla görevliydiler. (Çev.)

[←29]

Sağcılardan daha önce iade edilen saygınlıklarını geri alma hareketi. (Çev.)

[←30]

Ciyancu: Birilerini yetkililere ihbar etmek. Ciyefa: Eleştiri toplantılarında birbirini elevermek, ‘maskesini düşürmek’. (Çev.)

[←31]

Bir liyan elli gramdır. (Çev.)

[←32]

Uyumsuz çiftler için kullanılır. Çin’de çok sık rastlanan bir durum olduğu için sıkça kullanılan bir deyim. (Çev.)

[←33]

Çin’de pek çok geleneksel bayram gibi ortadan kaldırılan bir halk şenliği. (Çev.)